

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת פנחס | גיליון מס' 104 | תמוז תשע"ט

משפירי ירושלים

רסיסי אורה מדמותו רבת ההוד

של אחד המאורות הגדולים
בירושלים של מעלה

הגאון רבי אברהם דוד רוזנטל זצ"ל

רב שכונת 'שערי חסד'

ראש ישיבת 'כתר תורה'

ובעל 'באר המלך' ז' כרכים

לרגל מלאות עשרים שנים להסתלקותו

כ"א תמוז תשנ"ט

העמיד תלמידים הרבה

ניצוצות אור ממסכת חייו של

הגאון רבי פנחס צבי בירנצוויג זצ"ל

העמיד תלמידים למעלה מיובל שנים

בישיבת תל אביב

ככלות השלושים לפטירתו

לעילוי נשמת

ר' צבי הערש ב"ר שרגא פייבל קנול ז"ל

נלב"ע י"ח ניסן תשי"ג

תנצב"ה

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת פנחס

ר"ת	יציאה	כניסה	
21:12	20:28	19:09	ירושלים
21:14	20:31	19:24	תל אביב
21:16	20:32	19:17	חיפה
21:11	20:28	19:20	באר שבע

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

הננו בהודאה ובשמחת לבב
לזכותו של ידידנו היקר
המקדיש מכוחו ומרצו להגדיל תורה ולהאדירה ביתר שאת ועוז
מדקדק בשמועתו של רבינו הגר"מ שפירא זצ"ל
ומוציא לאור עולם את דברי תורתו
כצורתם ותבניתם
וכשעת מסירתם
לרגל הופעת גיליון המאה בסדרת "חשבתי דרכי"
יה"ר שיזכה להוסיף ולהמשיך בעבודת הקודש
ולגלות דברי תורת רבו במלוא הדרם
ישוטטו בהם רבים ותרבה הדעת
בברכה ויקר
הרב נתן פלדמן
וחברי המערכת

"ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"

**'אוסף גיליונות' מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים
ניתן לפרסם מודעות ב'אוסף גיליונות'
לתגובות ובירורים בכל ענייני ה'אוסף' -**

פרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון **050-4102061** (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא"ל.

**ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות
באמצעות עמדות "נדרים פלוס" או "קהילות"
בחיפוש המילים "אוסף גיליונות"**

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335
תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'

הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

שיעורי דעה | 49

הלכה דעה ומוסר
מתוך שיעורי הג"ר **גרשון מלצר** שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 51

תובנותיו של הרה"ג **מרדכי דוד נויגרשל** שליט"א

אז נדברו | 53

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 59

מעלת השבת וקדושתה

בירור הלכה | 61

בירורי הלכה אקטואליים
מתוך הסוגיות והפוסקים

עולם התורה | 66

מדברים כמו שמותר

מים זכים | 67

משא ומתן ופילפול
בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 69

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

לענין הלכה | 71

הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין

משפירי ירושלים | 73

רסיסי אורה מדמותו רבת ההוד של
הגאון רבי **אברהם דוד רוזנטל** זצ"ל
רב שכונת שערי חסד
ראש ישיבת 'כתר תורה' ובעל 'באר המלך' ז' כרכים

העמיד תלמידים הרבה | 75

ניצוצות אור ממסכת חייו של
הגאון רבי **פנחס צבי בירנצוויג** זצ"ל

עולם הישיבות | 77

זיכרונות ותיאורים מהווי היכלי הישיבות הקדושות
שעיצבו את עולם התורה במאות השנים האחרונות
ישיבת מיר - פרק ג (תקע"ז - תשע"ט)

חישבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי **משה שפירא** זצ"ל

פניני זאת ליעקב | 15

מתוך כתבי הגאון הגדול
רבי **שמואל יעקב בורנשטיין** זצ"ל

אמרות דעת | 17

שיחת הגאון הגדול רבי **יהושע אייכנשטיין** שליט"א
ראש ישיבת "יד אהרון"

נחל אליהו | 19

משיעורי הגאון רבי **אליהו דיסקין** שליט"א
על פרשת השבוע ועניני דיומא

שיעורים לפי סדר המצוות | 21

מפי הגאון רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א
ראש ישיבת "נתיב הדעת"

שיעורי בין המצרים | 23

שיעורי הגאון רבי **עקיבא מדלוב** שליט"א

דיני בין המצרים ותשעת הימים | 27

פסקי הלכות מהגאון רבי **מרדכי בונם זילברברג** שליט"א

ענייני פרשת השבוע | 31

משיעורי הגאון רבי **נחום נבנצאל** שליט"א

תמצית הש"ס | 33

דף היומי - מ"ב ומוסר

עינינו גל | 35

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 39

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 43

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות"

בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

ירושלים	ביתר עילית	תל ציון
ישיבת "מיר"	בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A	בית כנסת החסידי
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי	מודיעין עילית	בני ברק
ישיבת "אהבת שלום"	ישיבת "מיר"	כולל "פוניבז"
ישיבת "תורה אור"	כולל "עשרת שלמה"	כולל "בית הלל"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'	כולל "ששכר באהלך"	כולל "ברסלב"
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן	כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)	כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן	כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)	ישיבת "אורחות תורה"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב	בית הכנסת "בית תפילה"	ישיבת "בית מדרש עליון"
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה	בית הכנסת "אילת השחר"	ישיבת "תפארת ציון"
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה	בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י	ישיבת "סלבודקא"
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה	בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא	ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה	בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"	בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין	בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר	בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב	בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר	בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה
בית הכנסת "נחלת עקיבא" גני גאולה	בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק	בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול	בית הכנסת "חזון דוד"	בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול	בית הכנסת "משובב נתיבות"	בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף	בית הכנסת "אהל אברהם"	בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף	בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי	בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף	בית שמש	בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף	ישיבת "אור לישרים"	בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "היכל אפרים" רמות א'	בית הכנסת "היכל אברהם" קריה	בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'	בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'	בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'	בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'	"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג	בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'	זכרון יעקב
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'	בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'	בית הכנסת "מסילת ישרים"
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'	בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'	פתח תקוה
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין	בית הכנסת "הכולל"	ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ	יסודות	בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול	בית הכנסת המרכזי	רכסים
"גל פז" רח' מלכי ישראל	רחובות	בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב'
אלעד	בית הכנסת "כולל בר שאול"	בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'
בית הכנסת "מאור שרגא"	תל אביב	
כולל "ישיבת הר"ן"	מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'	
ישיבת "תורה בתפארתה"	טלזסטון	
גבעת זאב החדשה	בית הכנסת "קהילת בני תורה"	
בית הכנסת "בית אליהו"		
בית הכנסת "בני הישיבות"		

חשבתי דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת בלק תשע"ט | גיליון מס' 99

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוינ' ע"ה

עלינו להצטרף לברכה האמיתית – מה טבו אהליך יעקב משכנותיך ישראל

היאך כולן חזרו לקללה כשהקללה לא נאמרה

בגמרא במסכת סנהדרין (ק"ה ע"ב) "אמר רבי יוחנן מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו, ביקש לומר שלא יהו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות - מה טבו אהליך יעקב, לא תשרה שכינה עליהם - משכנותיך ישראל, לא תהא מלכותן נמשכת - כנחלים נטיו וכו'" ובהמשך "אמר רבי אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, שנאמר ויהפך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלהיך, קללה ולא קללות", מתוך כל הקללות קללה אחת נהפכה לברכה וכך היא נשארה, אולם כל יתר הברכות, אף שהן כתובות בברכות, אך מכיון שאנו יודעים שהוא בא לקלל ונמצא מברך, היה כאן היפוך של הקללות ומה שיש בדיניו זה ההיפוך של קללה לברכה, היפוך זה חל רק על "מה טבו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" שנתהפך לברכה ונותר כך, ואילו כל יתר הברכות, אף שהם נאמרו כמו שהם נאמרו, חזרו לקללה.

הדברים טעונים ביאור, כי הרי בסופו של דבר הוא לא קילל אלא בירך, ומניין תגיע הקללה, והנה, התורה מעידה שהברכות לא באו בברכות אלא הן נהיו מתוך היפוך הקללה שנעשתה ברכה משום ש"אהבך ה' אלקיך", ונמצא שלמרות שבפועל לא נאמרו הקללות האלו אבל אחר שהן היו בלבו הן חלו, אולם צריך להבין, כי הרי העובדה שבליבו היה לקלל לא הספיקה כדי שהן תהיינה קללות, ובפועל הן היו ברכות כפי שהוא הוציא מפיו, אם כן, מה פירוש הדבר שהם חזרו לקללה, איך הם יכלו לחזור לקללה שלא היתה.

נבואת בלעם היא עצמה תורה

איתא בבבא בתרא (י"ד ע"ב) "משה כתב ספרו ופרשת בלעם", כלומר, משה רבינו כתב את כל התורה כולה, והיא נקראת תורת משה, אכן, יש חלק מהתורה הנקרא פרשת בלעם, וכפי שלומדים רוב הראשונים המכוון כאן לברכות של בלעם, ואף שגם אותו כתב משה רבינו, אבל הוא קובע שם לעצמו ונקרא פרשת בלעם, וצריך להבין במה נשתנתה פרשת בלעם מכל יתר דברי התורה, הרי זה חלק מהתורה ומדוע זה לא כלול בספרו של משה רבינו.

ידועים בעולם דברי המהרי"ל דיסקין בביאור הדברים, דהנה איתא בספרי על הפסוק שנאמר בסוף התורה "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה"

"בישראל לא קם אבל באומות העולם קם ואיזה זה זה בלעם בן בעור", המכוון בזה, כי ישנם כמה פרטים שבהם חלוקה נבואת משה מנבואת שאר הנביאים, משה רבינו הוא הנקרא אב לנביאים, לשהיו לפניו ולבאים אחריו, כפי שכותב הרמב"ם בעיקרים בסוף פרק חלק, ואחד הדברים שנתייחד בהם משה רבינו במעלת הנבואה הוא, כדאיתא בפסיקתא זוטרתא (במדבר פרשת מטות קל"ז ע"ב) "אף על פי שכל הנביאים היו מתנבאים בכה אמר ה' נתוסף משה שנתנבא בזה הדבר", פירוש הדבר, כאשר משה רבינו מוסר את דבריו של בורא העולם, הוא מוסר את הדברים עצמם כמו שהם, זה הדבר אשר דיבר ה', הדבר בעצמו נמסר על ידי משה, ואילו כל יתר הנביאים אינם יכולים לומר יותר מ"כה אמר ה'", היינו, דבר כזה כפי שאני אומר נאמר מפי הבורא, הדבר הוא לא זה אלא כזה.

המיוחד אצל משה רבינו הוא שהשכינה מדברת מתוך גרונו, לכן הוא יכול לומר זה הדבר כי הוא אומר את דבר ה' עצמו, היחידי שנבואתו היא באופן כזה [ומדובר כאן על הנבואה הזאת כולה כפי שהיא כתובה בתורה] הוא בלעם. הנבואה הזאת לא נאמרה מפיו, אלא כדרך שהשכינה מדברת מתוך גרונו של משה רבינו ולא הוא המדבר ולכן הוא יכול לומר זה הדבר כי זה הדבר בעצמו, כך אף בלעם אמר את דבר ה' עצמו, הוא היה כלי לגלות על ידי דיבורו שלו, אבל דיבורו שלו דיבר את הדבר עצמו, את דבר ה' עצמו. וכפי שכותב זאת המהרי"ל דיסקין, פרשת בלעם נעשתה תורה על ידי נבואתו של בלעם.

כל יתר הדברים שבתורה נעשו תורה כשנמסרו למשה מפיו של הקב"ה, כלשון הרמב"ן בהקדמה לפירוש התורה "אבל זה אמת וברור הוא שכל התורה מתחלת ספר בראשית עד לעיני כל ישראל נאמרה מפיו של הקב"ה לאזניו של משה", כל התורה כולה נמסרה למשה רבינו מן השמים, וכך היא נעשתה תורה על ידי נבואתו של משה רבינו, ואת זה אמר לו בורא העולם לכתוב, וזאת התורה מן השמים, אולם פרשת בלעם נעשתה תורה על ידי נבואתו של בלעם, היינו, דבר ה' נתגלה פה על ידי בלעם, לא על ידי משה. בורא העולם אמר למשה רבינו לכתוב אף את פרשת בלעם בתורה, כפי שאומרת הגמרא שמשנה כתב ספרו ופרשת בלעם, אבל פרשת בלעם נעשתה תורה, היינו, גילוי עצם דיבורו של בורא העולם [ולא דיבור שהוא רק כמו דיבורו של בורא העולם] על ידי בלעם. וכך, דיבורו של בורא העולם עצמו, נתגלה על ידי שני בני אדם הרחוקים זה מזה כרחוק מזרח

כל עצמה של התורה של פרשת בלעם קובעת שם לעצמה, היא ודאי כתובה בתורה, אבל היא כתובה כפרשה בפני עצמה, זה משהו בפני עצמו ששמו של בלעם נקרא עליו, אבל אלו הן שתי התורות, משה אמת ותורתו אמת ובלעם שקר ותורתו אמת, תורתו אמת משום שהיא מגלה את השקר שבשקריו של בלעם.

כח הברכה מול כח הקללה

הגמרא בברכות (ז' ע"א) מביאה את הפסוק במיכה (ו' ה') "עמי זכר נא מה יעץ בלעם מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השיטים עד הגלגל למען דעת צדקות ה'", ומאריכה בעניין כח הקללה המיוחד של בלעם.

והנה, חז"ל אומרים שבזרע העולם בחן את כל האותיות, ובדק באיזו אות לברוא בה את העולם, בכל אות מאותיות הא-ב יש גילוי המיוחד לאות הזאת, ובזרע העולם בחן מה תהיה נקודת הגילוי העיקרית והראשונה, אשר אחריה תצטרפנה כל האותיות לגלות את הגילוי המסויים הזה שהוא נקודת הגילוי של הראשית, שאליו הוא התכוין לגלות בבריאת העולם. נקודת העיקר מתגלה בגילוי שמונח באות הראשונה שהיא פותחת את כל מעשה הבריאה.

וכך אומרים חז"ל שבזרע העולם בדק את כל האותיות כולן מהסוף אל ההתחלה [וזהו עניין בפני עצמו], והוא פסל את כל האותיות עד שהגיע לאות ב' ובחר בה להיות האות הראשונה, והיא האות שתגלה את נקודת העיקר, נקודת הראשית, את העיקר המכוון בבריאת העולם, והטעם שנבחרה האות ב' משום שהיא אות ברכה.

המהר"ל בתפארת ישראל (פרק ל"ד) ובעוד מקומות מפורסמים עניין זה וזו נקודת עיקר אצלו, ושם מביא המהר"ל את דברי ראב"ע התמה על דברי חז"ל שהאות ב' נבחרה רק משום שהיא פותחת את המילה ברכה כי הלא ישנם כמה מילים הנפתחות באות ב' והם אינן ברכה אלא להיפך, וכותב על כך "ובודאי הראב"ע בל ידעום דברי החכמים הנאמנים, כי דבריהם הם אמת בחכמה, הוא לא הבין דברי חכמה. כי דבר זה שהשיב הראב"ע, מה שהשיב הקדוש ברוך הוא לתי"ו, כי האותיות כולם בודאי משמשין לטוב ומשמשין לרע גם כן כמו שאמרנו, אבל הב' לא בלשון לבד קאמר אלא שהב' היא ברכה בעצם שהיא התחלת הרבוי".

עניין הברכה כולו הוא ריבוי ותוספת, לשון המשנה בגיטין (מ"א ע"א) "והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר לא תהו בראה לשבת יצרה", לשבת, היינו ליישב את העולם, להוסיף ולהרבות פריה ורביה, שכל העולם יעשה פירות ויגדל יתרבה ויתווסף, והיינו שהעולם יתברך.

כל מה שברא בורא העולם בעולם מצטרף לחיים, שום דבר אחר לא נברא בעולם. אנו אומרים בכל יום את הפסוק "אתה הוא ה' לבדך, אתה עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם, הארץ וכל אשר עליה, הימים וכל אשר בהם" כל ההיקף של המציאות כולה, שמים, ארץ, ימים, וכל מה שנמצא בהם, "ואתה מחיה את כולם", כלומר, קיומם של כל הדברים אינו כפי שנראה לנו שבזרע העולם ברא נמצאים קיימים, אלא בורא העולם ברא חיים, וחיים פירושה נביעה והתחדשות בלתי פוסקת, כדוגמת מעין מים חיים, דבר הנובע ומתחדש בכל רגע. וכל החיים האלה נבראו בעולם כחיי שעה כדי שאנחנו נוציא מהם חיי עולם, לזה נברא העולם וזהו תפקידנו, לעשות מכל המערכת הענקית הזאת והיינו מכל העולם כולו, חיי עולם. זאת הברכה, תוספת ריבוי וכלי גבול, "והריקותי לכם ברכה עד בלי די". מכל נקודה של חיים בעולם, אנו צריכים לעשות חיי עולם.

וזהו הנקודה בב' של בראשית, הב' של בראשית אומרת שנקודת העיקר של כל הבריאה כולה היא ברכה, שכל הבריאה כולה מכוונת לברכה, כל הבריאה כולה צריכה לפירות ולרבות, והיינו להתברך. האות ב' עניינה נקודת ההתחלה של הריבוי, וכלשון חכמים מיעוט רבים שנים. אחד הוא אחד ואין בו שום ברכה. אך שניים זאת תחילת הריבוי, וכך ב' שהיא הראשית של הריבוי היא הראשית של הברכה.

ממערב, משה רבינו ובלעם. אלו שני בני אדם, שבדיבורם שלהם דיברה השכינה, דיבר בורא העולם עצמו, "זה הדבר".

גילוי האמת על ידי שהשקר מתגלה כשקר

התורה היא תורת אמת. והנה, האמת יכולה להתגלות בשני פנים. הפן האחד כאשר האמת מתגלה, ואז ניכרים דברי אמת. הפן האחר שבו האמת יכולה להתגלות הוא באם יתברר שההיפך מן האמת הוא שקר גמור. כאשר אדם יאמר דבר שקר ויהפוך לגמרי את האמת אם הוא יאמר אני משקר אין לך גילוי אמת גדול יותר מזה. לגלות את השקר שבשקר זה גילוי אמת נוסף, אלו עוד פנים של אמת שמתגלה, והיא מתגלה באותה עוצמה ובאותו תוקף כמו גילוי האמת עצמו.

כך היא המשמעות בדברי הרמב"ם, בעיקר במורה נבוכים, בענייניו של אברהם אבינו, כי הנה שנינו בסוף קידושין שאברהם אבינו קיים את כל התורה כולה לפני שהיא ניתנה, אברהם אבינו למד וידע את כל התורה, ומתבאר מתוך דברי הרמב"ם, שאברהם אבינו הסתובב בעולם שבו כולם עבדו עבודה זרה, מקצה העולם ועד קצהו, העבודות הזרות היו מרובות והקיפו את כל העולם כולו ולא הייתה בו פינה אחת נקיה, כולם היו שקועים בעבודה זרה, אכן, כל אותן עבודות זרות היו נקודת ההיפך של כל התורה כולה, ואברהם אבינו הוציא מתוכן את כל התורה, וכמוכן צריך להבין היטב ולהיות חכם גדול מאד כדי להבין איפה נקודת ההיפך. אכן, ההיפך הגמור והאמיתי מכל העבודות הזרות זה כל התורה כולה. זאת שיטת הרמב"ם גם בטעמי המצוות, שעיקר טעמי המצוות הם להוציא מעבודה זרה, ההיפך מעבודה זרה.

[אותן העבודות הזרות אף כללו בתוכן תמיד עריות ושפיכות דמים, שפיכות דמים לא מתוך כעס שמשללט על אדם ההורג מישוה כבעסו, אלא שפיכות דמים אמיתית בצד הטמא ביותר, באופן שאדם עושה עצמו בעלים על חייו של מישוה אחר, העבודה זרה לקחה חיי אדם כדי להעלות אותם, וכן העריות, כפי שידוע שהתורה משתמשת תמיד כלפי העבודה זרה באותם שמות שהיא משתמשת כלפי עריות, "וזנו אחרי אלהי נכר הארץ", וגם היצר של עבודה זרה עצמו היה בוער. וכפי המשמעות הפשוטה, זהו היצר החזק ביותר, והוא כלל בתוכו את כל יתר היצרים. היצר של עבודה זרה זהו יצר של אדנות. כשאדם עובד עבודה זרה באמת הרי שבסופו של דבר הוא עובד את עצמו, כאשר הוא לא רק ממליך מלכים אלא הוא גם קובע בהנהגת העולם כולו, עד שבסופו של דבר מי שעובד עבודה זרה, הוא עושה את עצמו אלהות. זאת היא העבודה זרה.]

והנה, שורש כל מצוות עשה בתמצית הוא "אנכי ה' אלקיך", ושורש כל מצוות לא תעשה זה "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני", קבלת אלקותו יתברך זה שורש כל מצוות עשה, והביטול של כל מיני אלהים אחרים זה שורש כל מצוות לא תעשה, כאן נמצאים שני עניינים, אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו, זהו שורש כל התורה כולה.

העבודה זרה העומדת כנגד שתי מצוות אלו, עומדת כנגד תמצית כל התורה כולה, ואברהם אבינו הכיר מתוך ההיפך, מתוך השקר של עבודה זרה, את האנכי ואת הלא יהיה לך אלהים אחרים על פני, כשתופסים את עומק השקר שבשקר זאת עוד תפיסה של האמת.

אלו הם תמיד שני הדרכים, החיוב והשלילה, ושניהם מכוונים למקום אחד, שניהם יחד באותה מידה מגלים את האמת הגדולה, את האמת לאמיתה. כל ידיעת אמת שלא מונחת בה תפיסת השקר שבשקר, שאינה מבטלת את השקרים שמתנגדים לאמת, אינה תפיסה שלמה.

וכך, התורה צריכה להגיע אלינו משני צדדים, שתי פנים בתורה, הפן האחד הנקרא תורת משה, "משה כתב ספרו", זהו הפן של "משה אמת ותורתו אמת", אכן, משה כתב גם פרשת בלעם, ללמדנו שבלעם שקר ותורתו אמת, היינו, הגילוי של השקר שבשקר אלו פנים של תורת אמת.

אברהם אבינו לעומת בלעם – ברכה מול קללה

המשנה באבות (ה' י"ט) מעמידה זה לעומת זה בשני קטבים את תלמידיו של אברהם אבינו ותלמידיו של בלעם הרשע, בקצה אחד עומד אברהם ובקצה שכנגדו, בצד ההפוך, עומד בלעם, הדברים טעונים ביאור, מהו שורש הקיטוב ביניהם, היכן מצינו שהם עומדים זה לעומת זה.

אכן, באמת הדברים ברורים. אברהם אבינו הוא הנקודה העיקרית של הבריאה, כפי שדרשו חז"ל (בראשית רבה פרשה י"ב) "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם באברהם", הוא ה"בהבראם" של הבריאה, הבסיס שעליו הבריאה עומדת, והוא זה שנאמר לו "והיה ברכה", היינו, הוא עצמו הברכה, אברהם עצמו הוא "היה ברכה", אדם שמציאותו ברכה, זה אדם שעליו העולם עומד, כי העולם כולו נברא כדי לגלות ולהוציא לפועל את הברכה, וזו עצם מציאותו של אברהם. מאידך, בלעם עומד בקוטב הנגדי, בלעם הוא הקללה של העולם.

מכח עשרה מאמרות יש אפשרות לחיבור ולחורבן

והנה, העולם נברא כדי להתקיים ולהיות, אבל יש בו חלקי חורבן, הבריאה נושאת בתוכה חורבן גמור, וכך שנינו באבות (ה' א') "בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות". למדנו שאילו היה העולם נברא במאמר אחד אי אפשר היה להיפרע כהוגן מהרשעים ואי אפשר היה לתת שכר טוב לצדיקים, הדברים סתומים וטעונים ביאור.

פירוש הדברים, כפי שלמדנו מדברי רבותינו, מדברי המהר"ל ומדברי הגר"א, שכך הוא עומק העניין. בעשרה מאמרות נברא העולם, המושג עשרה פירושו פרטים המצטרפים יחד להיות כלל אחד שלם, להיות ציבור, להיות אחד, אבל האחד הזה הוא אחד המצורף מהרבה פרטים. אם נלמד זאת כעניין כלל ופרט וכלל, הרי שהכלל הראשון נקרא מאמר אחד ואילו הכלל שבא אחרי הפרטים נקרא "בעשרה מאמרות נברא העולם", כי הכלל שבא אחרי הפרטים הוא כלל שכולל איתו את כל הפרטים כולם ומרכיב מהם כלל, אבל זהו כלל המצורף מהרבה פרטים. והנה, במאמר אחד אין בו שום צד של היפך, אין בו שום צד של חורבן, כי הוא מאמר אחד, וכשהוא מתגלה ויוצא לפועל, הוא קיים, אולם עשרה מאמרות הם מותנים, אם מצרפים אותם הם בניין, בניין זהו דבר הנבנה מפרטים, מפרט ועוד פרט, עד שכאשר מצרפים את כל הפרטים כולם זה נהיה בנין, אולם אם לא מצרפים אותם הם חורבן.

כבר עמדו על כך המדקדקים, ואף בדברי רבותינו הקדמונים, שהמילים חבר חיבור וחורבן אלו אותן אותיות. כאשר הופכים חיבור נעשה חורבן, ומאידך כאשר הופכים חורבן עושים חיבור, והעניין בזה כי חורבן נקרא לבטל חיבור, וחיבור נקרא לצרף פרטים. מעתה, כשהעולם נברא בעשרה מאמרות, יש פנים של חורבן בעולם, כשזה לא מצורף זה חרב, וכשזה מצורף זה בנוי ומחובר.

זהו עניינו של השכר הטוב שניתן לצדיקים כשהעולם נברא בעשרה מאמרות, אם העולם היה נברא במאמר אחד אין לצדיקים מה לעשות ואין להם אפשרות רבה להוסיף, הם לעולם אינם נעשים שותפים במעשה בראשית והם לא חלק מעצם הבריאה, ואילו עתה כשהבריאה נבראה בעשרה מאמרות היא מאפשרת שכר טוב לצדיקים שמקיימים את העולם שנברא בעשרה מאמרות, היינו, הם אלו שעושים את הבניין של העולם. הרשעים פועלים חורבן והצדיקים פועלים בניין, אבל כל זה רק משום שהעולם נברא בעשרה מאמרות, היינו פרטים ועוד פרטים, כאשר כל פרט כשהוא לעצמו בלי חיבור זה עולם חרב, עולם לא מחובר ולא מצורף.

חז"ל דורשים בשיר השירים רבה (פרשה ח' פסקה י"א) את הפסוק "אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז" על אברהם אבינו, והכי איתא התם "אם חומה היא זה אברהם, אמר הקב"ה

אם מעמיד הוא דברים כחומה נבנה עליה טירת כסף נצילנו ונבנה אותו בעולם, ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז, אם דל הוא ממצות ומטלטל מעשיו כדלת נצור עליה לוח ארז מה צורה זו אינה מתקיימת אלא לשעה אחת כך איני מתקיים עליו אלא לשעה אחת", אם אברהם אבינו מעמיד דברים כחומה אז בורא העולם בונה עליו את אותו בניין שהוא רצה לברוא, אולם "אם דלת היא", היינו דבר המתנועע לכאן ולכאן, נפתח ונסגר, וכל רוח מצויה מזיזה אותו, "נצור עליה לוח ארז", ארז הוא עץ המתקלקל מהר, וכך מובא גם ברש"י. אברהם הוא החומה שעליה בורא העולם בנה את העולם, זה נקרא "בהבראם" באברהם.

והנה מובן למתבונן, כי עניינם של העבודות הזרות בעולם הוא הפיצול של עשרת המאמרות, הפיצול של עשרת המאמרות אלו כוחות נפרדים, כח ועוד כח, וכל כח הוא לעצמו, כאן נמצא שורש חורבן העולם. כשלוקחים כל כח לעצמו, הכח הזה נתפס כמציאות בפני עצמה, היא לא מתחברת ולא מצטרפת.

העבודות הזרות הן הן חורבן העולם, הם עצם ה"להיפרע מן הרשעים שמחריבים את העולם שנברא בעשרה מאמרות", כאן מונח החורבן עצמו, זהו עצם החורבן, הפיצול, כח ועוד כח, וכל כח בפני עצמו.

הברכה מול הקללה – החיבור מול הפירוד

בשני הקטבים והקצוות האלו, שם נמצאים אברהם אבינו מחד ובלעם הרשע מאידך, זה הבניין עצמו וזה החורבן עצמו. זה הסוד הפנימי ביותר של הבריאה, כשהדברים מתחברים ומצטרפים יחד, כשהדברים מתאחדים, אז הם מתחברים לשורש האחד שממנו הכל יוצא ונובע, השורש האחד הוא נקודת החידוש של הבריאה, זאת נקודת היציאה לגילוי של כל ה"מה רבו מעשיך ה'", היציאה לגילוי זאת עצם הברכה, הבריאה עצמה היא שורש שמתרבה והולך.

מי שרוצה לחבר את עצמו לאותו שורש אחד, חייב לחבר את כל הריבוי הזה, וכשמחברים יחד את כל הריבוי הזה ומצרפים אותו לאותה נקודת שורש שהיא המאחדת את הכל וממנה יוצא כל הריבוי, הרי שכך זוכים לברכה. כשמחברים לאותו שורש שהוא מקור הברכה, כך מתחברים אל הברכה.

מאידך, הדגשת הפירוד והפיצול, ההדגשה של כל כח בבחינת הכח בפני עצמו של כל דבר ודבר, בתפיסה המצומצמת התופסת את כל הכוחות האלה כשכל כח וכח מהם הוא דבר שלם בפני עצמו, מוציאה מהברכה.

זהו עומק דברי הגמרא בב"מ (מ"ב ע"א) "שאין הברכה מצויה לא בדבר השקול ולא בדבר המדוד ולא בדבר המנוי אלא בדבר הסמוי מן העין", כאשר הדבר נהיה דבר מסוים הוא מוציא את עצמו מברכה, אין לו כבר שום שייכות לברכה. הברכה תיתכן רק עד כמה שהדבר הזה עדיין מחובר לשורש העליון, הפנימי, והגבוה יותר, המקור שמשם כל הדברים מתברכים. השורש העליון ביותר זאת נקודת הגילוי הראשונה של הבריאה, הבריאה יצאה ממקור עליון, והמקור העליון אינו דבר מסוים, ולכן יוצא משם ריבוי, עוד ועוד פנים, אבל התפיסה האמיתית תופסת שכל הריבוי הזה בא רק לגלות שהמקור כולל את הכל, אולם כל מי שתופס את הפיצול, כל מי שתופס את הכאילו שליוטות של כל דבר בפני עצמו, מוציא את עצמו מברכה, ומצרף עצמו לקללה.

ענינו של אברהם אבינו, כפי שהתורה מגלה, היה לעקור את העבודה זרה מן העולם ולשתול את האמונה האמיתית, לשתול את ה"אנכי" ולקיים את ה"לא יהיה לך אלהים אחרים על פני", ואילו בלעם עמד בנקודה הנגדית, נקודת ההיפך.

חכמה – כח מה – גילוי נקודת הראשית

עתה נוסיף ונבאר נקודה עיקרית, בתרגום ירושלמי על הפסוק הראשון בתורה מתרגם "בראשית - בחכמתא", וכלשון הכתוב "ראשית חכמה", החכמה היא תמיד נקודת הראשית של כל דבר.

נשארה, משום שעצם ענינה הוא החיבור לאותה מידה שנקראת מה, לאותה תפיסה שנקראת מה, התפיסה שנקראת מה היא זאת שמחברת את הכל למקור הברכה.

בלעם החטיא אותנו, כלל ישראל, בבנות מואב, וחז"ל דורשים על הפסוק ביואל המדבר על בית המקדש השלישי (ד' י"ח) "ומעין מבית ה' יוצא והשקה את נחל השיטים", שרק אז תהיה כפרה על מה שנעשה בשיטים, שם קרה האסון הזה שכל הברכות חזרו להיות קללות.

המקומות היחידים, שבהם אנחנו יודעים לצרף את כל מה שקורה למה טבו, להתחבר אל המה האמיתי, אל ה"מה גדלו מעשיך ה'", "מה רבו מעשיך ה'", "אמרו לאלקים מה נורא מעשיך", אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. כך הוא הדין בבית הכנסת שצריך להתפלל בו ולא בחוץ, וכך מצינו אף על בתי מדרשות, כדאיא במועד קטן (ט"ז ע"ב) שרבי גזר שלא ישנו לתלמידים בשוק, וכאשר רבי חייא לא שמע בקולו ושנה בחוץ הקפיד עליו רבי ונידהו וביזה אותו. אנו חייבים להיות דווקא בפנים, ברגע שאנו יוצאים החוצה אנחנו אבודים. כולם חזרו לקללה.

כל המעלות כולן חזרו להיות קללות, כל מה שהגמרא מונה "מברכותיו של אותו רשע אתה יודע מה היה בליבו", והדברים נוגעים אלינו מאד, מברכותיו של אותו רשע אנו יודעים לאיזו קללה חזרנו, חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות.

הברכה חלה ונמצאת בנו ולא תסור מאיתנו, עד כמה שאנו מחוברים לאותה ב' של בראשית, בחכמה. "מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית", בכח מה עשית.

היום בורא העולם העמיד אותנו בנסיון נוסף, כאשר אין צורך לצאת מבית המדרש כדי להיות בחוץ. אפשר להיות בפנים, ובאיזה אופן שהוא, באיזו מין דרך מיוחדת, החוץ נמצא איתנו, הוא נמצא אצלנו בכיס, כך שכלל לא פרשנו מהרחוב. לא על זה נאמר "מה טבו אהליך יעקב".

פירוש המילה חוץ בלשון הקודש הוא מלשון מחיצה, יש משהו חוצץ בינינו ובין המקור. כך אנו מוצאים שם במסכת מועד קטן שכאשר רבי חייא בא אל רבי בטענה מדוע הוא אסר ללמוד בשוק, והרי כתוב "חכמות בחוץ תרונה", השיב לו רבי "אם קרית לא שנית, ואם שנית לא שילשת ואם שילשת לא פירשו לך", אלא פירוש הפסוק הוא להיפך, כי דווקא במקום שיש מחיצה בינינו ובין מה שנקרא בשפה שלנו חוץ ניתן ללמוד, אלו הם חוצות של תורה, החוץ האמיתי הוא כשיש מחיצה בינו ובין מה שמחוצה לו, והפירוש "חכמות בחוץ תרונה" הוא דווקא בתוך בית המדרש ששם יש מחיצה בין הפנים ובין החוץ, "חכמות בחוץ תרונה" לפנים מן המחיצה ולא מחוץ למחיצה.

זה המקום היחיד שבו אנו מבורכים, ובו אנו יכולים להינצל ואף אחד לא יוכל להושיט יד ולהשיג אותנו, זו הברכה היחידה שנשארה בירינו מהקללות של בלעם, ובברכה זו כל העולם יודה, כי בלעם שייך להם ולא לנו, אולם כששמנו את עצמנו בחוץ, בתוך המחנה של בלעם, שם הכל חוזר אלינו כקללות.

אין אלו דרשות בעלמא, אנו צריכים ללמוד בתורה, ולקרוא בה את הכתורות של מה שקורה איתנו. הכתורות האמיתיות של כל מה שקורה איתנו נמצאים בתורה. אלו הם החדשות של אותם הפנים של "אהליך יעקב ומשכנותיך ישראל". מי שמחפש את החדשות בחוץ לא ימצא ברכה. לצערנו אנו יודעים הרבה יותר את החדשות של החוץ מאשר את החדשות של הפנים, אולם החדשות האמיתיות הן שיש לנו ברכה אחת שהיא הברכה שלנו. זו ברכה שכל העולם כולו יודה בה כי היא באה מפיהם, מפיו של מי שמדבר בשמם של כל האומות כולן. בשם כל העבודות הזרות שבעולם ובשם כל האומות כולן, והוא אומר "מה טבו אהליך יעקב משכנותיך ישראל", זה נשאר, אבל מי שמחוץ למחיצה הזו אין מה שיגן עליו.

מי יתן והדברים יכנסו לליבנו, ויתקיים גם בנו "מה טבו אהליך יעקב משכנותיך ישראל".

חז"ל אומרים בספר הזהר שהמילה חכמה מתפצלת לשנים, "כח מה", זה עניינה של חכמה. ביאור הדברים, כי הנה משמעות המילה "מה" יכולה להתפרש כמילת שאלה כגון "מה תבקש" "מה לי ולך", אבל מצינו גם פסוקים כדוגמת "מה רבו מעשיך ה'", שם אין זו שאלה המחכה לתשובה, אלא הכונה היא שהדבר הוא גדול ומעבר לתפיסה, וכן "מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך", "אמרו לא-להים מה נורא מעשיך", "מה טבו אהליך יעקב", כאן פירוש המילה "מה" הוא שהדבר לא נתפס, הוא מעבר לי, הוא גבוה ממני ואיני תופס אותו, הוא נתפס כדבר לא מסוים.

בדברי הגר"א כתוב, שהחכמה היא תפיסת מציאות ולא תפיסת מהות, המילה "מהות" היא מילה שהמציאו הראשונים, ועניינה תפיסת הדבר באופן שכבר לא אומרים עליו "מה", מהות היינו לעשות את הדבר לדבר נתפס, לתפוס את מהות הדבר. והנה, בחכמה, אני יודע את מציאות הדבר ואיני יודע את מהותו, חכמה זה כח מה, והכוונה היא תפיסה בכח בבחינת ה"מה" של הדבר, היינו, "מה" זהו הדבר שאני רואה, אבל אני רואה שהדבר מעבר לי, מעבר לאפשרויות התפיסה שלי.

"מה" עולה בגימטריא "מאד", מאד זה תמיד מַעַבֵּר, כפי שנאמר "טוב מאד", הכונה במאד היא שהדבר אינו מסוים ואינו בגבולות אלא עובר את הגבולות ויכול להוסיף ולעבור עוד ועוד.

החכמה היא ידיעת מציאות בלי מהות, ואילו הבינה היא ידיעת מהות הדבר. הבינה תופסת ומבינה את הדבר, היא תופסת את הדבר באופן מסוים ומוגדר. כאשר תופסים את המציאות בלי מהות מסוימת אלא באופן שנאמר עליה "מה", הכונה היא שזה עובר את גבולות התפיסה, זאת נקודת הראשית של כל המציאות, "מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית".

הברכה חלה כשאנו תלמידיו של אברהם אבינו

כאן, בעניין זה, תלויה הברכה האחת והיחידה שנשתיירה מכל ברכות בלעם שחזרו להיות קללות, אנחנו שייכים לברכה רק עד כמה שאנחנו במצב נכון, כשאנחנו נמצאים במעלתנו ומחברים ומצרפים את עצמנו למקור הברכה.

אנחנו בניו של אברהם אבינו. עד כמה שאנחנו מצרפים את עצמנו אליו הקללות לא תופסות בנו, אין להם מקום לחול עלינו, אנחנו "והיה ברכה". כשאנחנו מוציאים את עצמנו מאותה תפיסה, כשאנחנו מוציאים את עצמנו מלהיות המשך של אברהם אבינו, הרי שבמידה מסוימת כשאנו לא לגמרי תלמידיו של אברהם אבינו אנו נעשים תלמידיו של בלעם הרשע.

תלמידיו של בלעם הרשע הם אלו שתופסים את העולם בבחינת החורבן, הם תופסים את העולם בבחינת הפיצול. זאת הבחינה, שבעומק הדברים זאת העבודה הזרה, כאשר לא תופסים את נקודת ה"מה רבו מעשיך ה'". התפיסה הנכונה היא לראות שכל הריבוי כולו מצטרף ל"מה רבו", אותה התפיסה של "מה", והריבוי הזה מחבר אותנו לשורש גבוה יותר שממש הכל יוצא, היציאה הזאת של הריבוי מאותו שורש זאת הברכה בעצמה. הברכה נושאת איתה בריבוי את השורש, זה נקרא "מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית", את הכל ברא בורא העולם בכח מה, היינו בחיבור לאותו מה.

כשאנו עושים עצמנו לתלמידיו של בלעם הרשע, הרי שטבע הדברים הוא שהתלמידים יודעים היטב מה שבליבו של הרב. אם אנחנו תלמידיו של בלעם הרשע, אז חלילה יחול עלינו מה שבליבו. תלמידים אמיתיים מבינים את הרב גם כשהוא אומר את ההיפך. אילו היינו תלמידיו של אברהם אבינו הקללה לא הייתה יכולה לחול עלינו, אנחנו מופקעים מזה, אנחנו ממשיכים את ה"והיה ברכה", אולם אם אנחנו תלמידיו של בלעם הרשע, חל עלינו מה שבליבו.

הברכה היחידה שנשארה היא "מה טבו אהליך יעקב משכנותיך ישראל", "מה טבו" זו חזרה על מה שנאמר במעשה בראשית "טוב מאד". טוב מאד זה טוב מה, זה מה טבו. זאת הברכה היחידה שבלעם בירך והיא

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת פנחס תשע"ט | גליון מס' 100

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוינ' ע"ה

"חמשה דברים אירעו לאבותינו" – ה' של חורבן כנגד ה' של הבריא

עצם מציאות הדבר. ובנוסף לכך, הרי כל מציאות פועלת ועושה משהו, כך הוא בכל הנמצאים כולם, כל דבר ודבר פועל את מה שהוא צריך לעשות כדי שיוכל להגיע לתכליתו ואותם הפעולות שהמציאות חייבת לעשות כלולים בעצם מציאותה, וכאשר אנו עוסקים בפעולות שכל דבר חייב לעשות עלינו לדעת גם את כל אותם הדברים שהוא צריך להימנע מהם, להתרחק ולברוח מהם, כי אחר שישנם דברים הסותרים את עצם מציאותו וישנם דברים המוציאים את מציאותו אל הפועל, הרי כדי להגיע לתכליתו עליו לפעול את מה שיגיע לתכלית ולהתרחק מהדברים המתנגדים, מהדברים שהם היפך.

וכך, בחינה אחת היא מה תכליתו שאליה הוא צריך ללכת כדי לקיימה, ומה סותר את תכליתו וממנו צריך להתרחק, והבחינה השניה היא, במה כוחו גדול, והיכן הוא מקום התורפה, מה הם הדברים שבכוחה של אותה מציאות לפעול ומה הם הדברים שאותה מציאות צריכה לדחות.

כל מציאות של דבר כוללת בתוכה בתחילה את המציאות עצמה, ולאחר מכן אלו הם ארבעת הדברים שצריך לבדוק בכל מציאות שנתבונן בה, עלינו לראות את התכלית שלשמה נוצר הדבר, וממילא כלולה ההליכה שהדבר הולך אל התכלית והבריחה מהדבר שמונע אותה, וכן גילוי כוחה של אותה מציאות, מהו הצד שבו כוחה חזק וגדול ומאידיך מהו הצד שהוא מקום התורפה ובו כוחו חלש ורפה, ושם צריך להיזהר.

ההתפרסות לחמש כלולה בעזרת האות ה'

כאשר נתבונן בכתיבתה של האות ה', הרי שבפנים נמצאת נקודה אחת שהיא י', זאת נקודת המציאות של הדבר, וישנם עוד שני קוים, קו אחד הולך מימין לשמאל וקו אחד הולך פנים אחור, היינו קדימה ואחורה, נמצא, שעצם מציאות הדבר, נמצאת בפנים, ומה שמקיף אותה אלו שני הקוים האלו.

כל מציאות העולם מתבטאת בעזרת האות ה'

איתא בבראשית רבה (פרשה י"ב ב') על הפסוק "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", "רבי פנחס בשם ר' לוי אמר בהבראם בה"א בראם", כלומר, בורא העולם ברא את העולם באות ה'. המובן מהדברים שבבורא העולם כביכול ביטא את האות ה' ובה נברא העולם, ואף שכמובן היו עשרה מאמרות ועל כל פרט במעשה בראשית נאמר ויאמר א-להים וגו', אבל שורש הבריא היה באות ה', וכפי שכתוב בפיט האקדמות "ובאתא קלילא דלית בה משותא", באות קלה שאין בה ממש, היוצאת בנשימה בעלמא ואין צורך להתאמץ כדי לבטאה, אותה ביטא בורא העולם ובה נברא העולם.

והנה, מובן כי המכוון בזה אינו ללמדנו שהיה צורך לבטא את האות ה' כדי שממנה יהיה העולם, אלא נראה שבאות ה' מונח תמצית העניין של בריאת העולם. באות ה' יש משהו שאומר שהיא מגלה מציאות שלימה. בעשרת המאמרות של מעשה בראשית מתגלה מלא כל העולם כולו, האופן היאך המציאות נראית, וכפי שנאמר בהם ויאמר א-להים וגו' בכל אחד מהימים לפי מה שנברא בו, אבל נקודת הבריא, נקודת יציאת עצם הבריא לגילוי, נאמרה ונתגלתה באות ה', האות ה' ביטאה והוציאה לגילוי מציאות של עולם, איך העולם הזה נראה, ובה יש ביטוי לעיקר של מציאות העולם. זוהי המשמעות היחידה שאנו יכולים להבין מהו "בה" בראם".

והנה, הבריא נבראה גם בהיגוי של האות ה' וגם בצורת האות בכתיבתה וגם בערך המספרי שלה, כל זה כלול באות. מכח דברים אלו נבוא להבין עניין יסודי.

כל מציאות מתפרסת לחמשה דברים

כל מציאות באשר היא יש בה בעצם חמישה דברים, כך היא ההתפרסות של כל דבר ודבר מכל הנמצאים. הדבר הראשון הוא

חמשת הדברים – התפרסות החורבן

בורא העולם נתן לנו את תורתו, מתן תורה זהו הבסיס שעליו אנו עומדים, זו עצם מציאותנו, התורה שניתנה בחמישה ספרים היא המבנה הבסיסי של כל הקיום כולו, של כל העולם כולו, אחר שבורא העולם הסתכל באוריייתא וברא עלמא, וכדברי הגמרא "אם ישראל מקבלים את התורה מוטב ואם לאו אני מחזיר את העולם כולו לתהו ובהו". אכן, אותו מתן תורה נחרב בשבעה עשר בתמוז, בו נחרב כל מה שנבנה, כל מה שניתן במתן תורה.

והנה, כמו שכל הבריאה כולה נבראה בה', כך בתורה שניתנה לנו יש את כל הביטויים האלה. גם בתורה יש את הקו של פנים ואחור ואת הקו של ימין שמאל. ונבוא להבין זאת באותם חמשת הדברים שהם הצד שכנגד, ומתוך מה שנחרב נעמוד על מה שצריך היה להיות.

הדבר הראשון שקרה בשבעה עשר בתמוז הוא שנשתברו הלוחות, זה הדבר שביטל את עצם מתן תורה, כאן נחרב מה שצריך היה להיות יסוד הבניין. אותם לוחות צריכים היו להיות הגמר והסוף של מתן תורה, וזה נחרב ונשבר.

י"ז בתמוז וט' באב – ראש השנה

יום הכפורים

איתא בילקוט שמעוני פרשת במדבר (פרק כ"ט המשך רמז תשפ"ב) "אמר רבי לוי בכל חדש וחדש שבקיין בקש הקב"ה ליתן לישראל מועד, בניסן נתן להם פסח. באייר נתן להם פסח קטן. בסיון נתן עצרת. בתמוז היה בדעתו ליתן להם מועד גדול ועשו העגל ובטל תמוז ואב ואלול, ובא תשרי ופרע להם ראש השנה ויום הכפורים והחגיגה."

הבריאה נבראה כדי שאנחנו נזרע ונעבוד ונעשה פירות, והפירות האלו הם יהיו שכרנו. לשם כך נברא העולם. בורא העולם שם את האדם בגן עדן לעבדה ולשמרה, לעבוד את הגן ולאכול את הפירות. לכך נברא העולם, כדי שנעבוד ונקבל שכר. והנה, חדשי החורף הם החדשים שבהם זורעים משקים ומטפלים, אלו הם חדשי העבודה וההשקעה, וחדשי הקיץ הם זמן עשיית הפירות, בניסן קציר שעורים, בסיון קציר חיטים, וכן הביכורים של פירות האילן, כל הפירות שמהם ניזונים בני אדם צומחים בימות הקיץ, אלו הם הימים שבהם אנו זוכים לקטוף את הפירות של העבודה.

ימי הנעורים נקראים בלשון חז"ל ימי חרפי, אלו הם ימי היגיעה, ימי העבודה, ימי הזריעה, הדברים לא נתגלו עדיין, אלא הם נזרעו ועתידים לתת פירות, אלו ימי החורף. הימים בהם הפירות נגמרים, כאשר הדברים יוצאים לגילוי ועושים פירות, הם בחדשי הקיץ.

בורא העולם בקש לתת לנו חג בכל חודש מחדשי הקיץ, והחגים האלו הם כולם חגים של קציר שעורים, חיטים, ביכורים, אסיף, ובתמוז ביקש לתת לנו חג גדול ונעשה בו העגל. החטא ביטל את אותו חג גדול שצריך היה להיות בתמוז, אכן מהו אותו חג גדול, מהמשך דברי חז"ל, שאת אותם החגים שלא נתן הבורא בקיץ הוא פרע בתשרי, למדנו שמדובר בחגים של תשרי.

נמצא, שבשבעה עשר בתמוז צריך היה להיות ראש השנה. ובאמת הדברים ברורים וזה חייב היה להיות כך, דהנה ראש השנה הוא יום בריאת האדם, "זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון",

המכוון בזה הוא כפי שנתבאר, לכל דבר ודבר יש בעצם מציאותו את הפנים ואת האחור, עצם מציאות הדבר מחייבת שלדבר יש פנים שזהו המהלך לקראת התכלית של אותו דבר ואילו צריך לפנות, ואת האחור שממנו צריכים להתרחק ולהשאירו מאחור, מהלאחור שלו הוא צריך ללכת כדי להתקדם לפנים.

בנוסף לכך לכל נמצא יש את נקודת הכח של מציאותו, הכח לפעול נמצא בצד ימין והדבר שצריך לדחות נמצא בצידו השמאלי, צד ימין הוא הצד של הכח וצד שמאל הוא צד התורפה, הצד החלש, ולכל דבר ישנם חלקי חולשה שבהם הוא צריך להישמר וחלקים שבהם הוא חזק, הקו של ימין ושמאל אומר לנו באיזה חלק כוחו גדול ובאיזה חלק נמצא מקום התורפה שלו, איזה הוא צידו הימני ששם נמצא עיקר הכח, ואיזה צידו השמאלי ששם הוא רופף וחלש.

כך נראית האות ה'. עצם המציאות היא נקודת האמצע, היא נמצאת בפנים, ושני הקוים מגלים ואומרים, יש לך כיוון שהוא פנים ואחור ויש לך כיוון שהוא ימין ושמאל. היינו, ההתפשטות של אותה מציאות היא ימינה ושמאלה, ימינה לקראת הדבר שבו הוא חזק, ושמאלה אל הדבר ששם הוא חלש, וכן קדימה, היינו הדבר שמתאים לתכליתו, ואחורה היינו הדבר שהוא כנגד תכליתו ומשם הוא צריך להתרחק.

כיון שזאת המציאות שברא בורא העולם, וזה כולל את הכל, כל מציאות באשר היא, לכן, הגילוי של האות ה', מגלה את נקודת העיקר של הבריאה, שהיא מציאות המתפשטת לארבעת הצדדים האלה, התפשטות פנים ואחור, היינו ממה אתה מתרחק ולאן אתה הולך, והתפשטות ימין ושמאל, שעניינה הכיוון שבו אותה מציאות חזקה, והכיוון הנגדי ששם אותה מציאות הולכת ונחלשת.

החיבור והחורבן עומדים זה לעומת זה

והנה, ידוע כי הבריאה כולה שבורא העולם ברא, היא בעצם בנין, אבן המצורפת לאבן ונדבך על גבי נדבך, צירופים של חלקים המצטרפים להיות יחד, זהו הבניין של העולם.

בלשון הקודש השרש "חרב" ו"חבר" אלו שני שרשים קרובים מאד זה לזה, והם דבר והיפוכו. החורבן הוא ההיפך והסתירה מהחיבור, החיבור לוקח פרטים ומחברם יחד וכך הם נעשים להיות ביחד, דבר מחובר, כל עצמו של הבניין זה חיבור של חלקים, ואילו החורבן הוא כשלוקחים את החלקים שנעשו בנין וחוזרים ומפרידים אותם לחלקיהם ובכך מחריבים את החיבור ומחזירים את הבניין להיות אבנים. דבר חרב נקרא כאשר לוקחים את הכלל שהתחבר ומחזירים אותו לפרטים. החבר והחרב עומדים זה לעומת זה, חורבן מבטל את החיבור וחרב שובר את החבר מה שמתחבר נחרב, וכן להיפך כאשר מה שחבר מתחבר אז החיבור הוא הבניין.

עתה נבין את עניין המשנה ששינוי בסוף תענית "חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב", אלו הם הימים שבהם כלל ישראל נחרב, ימי החורבן, פירוש הדבר הוא, שכנגד אותה ה' שהיא בריאה נאמרה ה' שהיא חורבן. "הי" זו לשון חורבן בנביא, כלשון הנביא יחזקאל (ב' י') "קנים והגה והי", אלו קולות שמשמיעים כשרואים חורבן, מעתה, ה' היא לשון חורבן ולשון בנין, צירוף כנגד חורבן.

זה לזה, ימי בין המצרים, שבהם אנו לכודים בין שני הימים, גדר מזה וגדר מזה.

בורא העולם ברא את העולם ונתן לנו את התורה גם בדיבור וגם בידיים. התורה ניתנה לנו גם בדיבור וגם בלוחות, היינו, גם בדיבור וגם בידיים, ועל בריאת העולם נאמר (ישעיה מ"ח י"ג) "אף ידי עשתה ארץ וימיני טיפחה שמים קורא אני עליהם יעמדו יחדו", יד וימין אלו שתי ידיים, וכן "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם", גם בדיבור וגם בידיים. אכן, אותן ידיים שבראו את הבריאה, אותן ידיים החריבו אותה. אותן ידיים שבנו את בית המקדש, "מקדש ה' כוננו ידיך", ידיך אלו שתי ידיים, הן שהחריבו אותו.

בכל יד יש חמש אצבעות, יד אחת היא היד של שבעה עשר בתמוז, והיא עשתה גדר מזה, והיד השניה שהיא היד של תשעה באב עשתה אף היא גדר מזה, אלו שתי הידים, יד ועוד יד. אבל בעוד שבבית המקדש הידים כוננו ידיך, כאן קרה ההיפך הגמור, אותן ידים שבנו הן עצמן החריבו.

מתן תורה התבטל בשבעה עשר בתמוז

עתה, נתבונן בדברים לפי ערכנו, מה מתחייב ממתן תורה, ומה קרה בשבעה עשר בתמוז, ונראה איך שכל מה שמתחייב ממתן תורה התבטל בשבעה עשר בתמוז.

התורה הייתה צריכה להיכתב בלוחות ולהימסר לכלל ישראל. נשתברו הלוחות זהו חורבן עצם מתן תורה. הלוחות נושאות בתוכן את מתן תורה, וכשנשתברו הלוחות הרי שכאילו מתן תורה נשבר והתבטל.

בטל התמיד שבירת קו הפנים של תורה

והנה, מתן תורה מחייב לימוד תורה בלי הרף ובלי הפסק, תמיד, האדם חייב כפי שכותב הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (פ"א ה"ח) "לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה", וזה חייב להיות קבוע, אין במציאות לילה שלא לומדים. "והגית בו יומם ולילה". כשאין ברירה נפטרים לפחות בקריאת שמע שחרית וערבית, אבל אדם צריך להיות נמוך מאד כדי להסתפק בקריאת שמע בלבד. אדם חייב לקבוע לו זמן לתלמודו ביום ובלילה, ופירוש הדבר הוא תמיד.

הגמרא במסכת מנחות (צ"ט ע"ב) מדמה את דין תלמוד תורה לדין לחם הפנים אליבא דרבי יוסי, דדעת רבי יוסי שאפילו אם סילק את המערכה הישנה של לחם הפנים בשחרית ואת המערכה החדשה סידר בערבית יצא, ונתקיים "לחם פנים לפני תמיד", וכך מתקיים אף "לא ימוש ספר התורה הזה מפיו והגית בו יומם ולילה", כשלומד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית או אף בקריאת שמע שחרית וערבית, זהו קיום של תמיד, היינו, תמיד זה ביום ובלילה, בשני הזמנים. אילו אפשר היה לפרש את זה בלי הפסק כלל היינו לומדים כך, אבל אחר שלא שייך שיהא בלי שום הפסק, כי האדם בעצם טבע בריאתו נברא בצורה שהוא חייב להפסיק, לכן הפירוש של תמיד צריך להיות בכל זמן, ובכל זמן הכונה היא לשני סדרי הזמן האלו, יום ולילה. וכך בכל זמן של שני סדרי הזמן האלה צריך ללמוד, זה נקרא תמיד.

בבריאת אדם הראשון נאמר "ויצר ה' א-להים את האדם עפר מן האדמה", ודרשו חז"ל (בראשית רבה פרשה י"ד ה') מדכתיב וייצר בשני יודיין שישנם שתי יצירות, יצירה בעולם הזה ויצירה לעולם הבא, והנה שתי יצירות אלו נוצרו יחד, שמו את האדם מלכתחילה בגן עדן כדי שיעבוד שם וישאר שם. שם יהיה מקום העבודה ושם יהיה מקום השכר, וכך תתקיימנה שתי היצירות גם יחד. לעבדה ולשמרה, ולאכול את פירותיה, שזהו גם מתן השכר.

אכן, קרה מה שקרה והאדם חטא. החטא ביטל את היצירה לעולם הבא, והחטא הביא את הגירוש מגן עדן, ואז נשארנו בעולם הזה. אותה יצירה לעולם הבא כבר איננה.

את אותה יצירה לעולם הבא נתן לנו הקב"ה כשהוא נתן לנו תורת אמת ונטע בנו חיי עולם, אז חזרה ובאה לעולם אותה יצירה לעולם הבא, והיא הייתה צריכה להיגמר בשבעה עשר בתמוז. אלמלא חטא העגל, זה היה היום שבו האדם נגמר להיברא. בורא העולם היה גומר את בריאת האדם בזה שהאדם קיבל את ה' השניה של וייצר, וכך הוא נוצר לעולם הבא. זה היה צריך להיות בשבעה עשר בתמוז, וכמובן, זה נדחה.

גם באב ביקש הקב"ה לתת לנו חג גדול. המרגלים היו צריכים לחזור בליל תשעה באב ולומר לכלל ישראל עד כמה הארץ טובה, כפי שאמרו יהושע וכלב "טובה הארץ מאד מאד", ואז כאשר כלל ישראל היה הולך בשמחה לארץ, הייתה מתגלה בעולם קדושת יום הכיפורים, כלומר, קדושת יובל.

עניינו של היובל הוא "ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו". כל דבר חוזר אל נקודת העיקר של עצמו, הדברים כולם חוזרים אל עצמם באמת, זה מה שקורה ביובל, וזה מה שקורה בזעיר אנפין ביום הכפורים. כשהיה היובל נוהג בכלל ישראל [ובאמת אין זה ברור אם היה אפילו פעם אחת יובל, כי אחר שלא שמרו שמיטות הרי פשוט שאי אפשר לקיים יובל כשלא שומרים שמיטות, ועכ"פ הדברים אמורים באם היו שומרים יובל בכלל ישראל], משמעותו היא שנה שלימה יום הכפורים, קדושת יום הכפורים וקדושת יובל מקבילים זה לזה לגמרי, זו אותה קדושה, כולם חוזרים לנקודת עצמם האמיתית. לכן כל העונות מתכפרים ביום הכפורים, כי זאת לא נקודת ה"אני" האמיתי שלנו, וממילא כשמגיע יום הכפורים וכל אחד חוזר אל האני האמיתי שלו, כל מה שלא חלק מהאני האמיתי נושר ונופל ממנו. זה היובל בעצמו. לכן קדושת יובל חלה ביום הכפורים כפי שנאמר בפסוק "ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם", ואותה קדושת יובל היא נקודת העצם, החזרה אל ההיות אני עצמי.

כלל ישראל, אילולי חטא המרגלים, היה מגיע אל נקודת עצמו האמיתית באותו ליל תשעה באב, ובמקום לבכות הם היו יוצאים במחול ורצים להגיע לארץ ישראל, להגיע ל"איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו", ואז תשעה באב היה היובל.

כשם שעבורנו היום, אחר ששני הימים טובים האלו נדחו לתשרי, ראש השנה ויום הכפורים הם שני צדדים של התחלה וסוף לעניין אחד, ימים אלו הם ימים של כפרה וסליחה וביטול כל הפורענויות, וכך הם הימים שביניהם, כך גם במה שנשאר לנו בפנים של חורבן, בין שבעה עשר בתמוז, שהוא הצד שכנגד ראש השנה, לבין תשעה באב, שהוא כנגד יום הכפורים, נותרו לנו הימים שבין

יפוצץ סלע", וזה דבר בלתי אפשרי שהיא תישרף, אש אינה שורפת אש, ולהיפך, האש של התורה מכלה את כל האישים האחרים, אין אפשרות שאש תשרוף ספר תורה.

רק מפני שביום הזה נשתברו הלוחות והתורה היא כבר לא אש - ודאי, התורה היא תמיד אש אבל זה כבר לא מתחבר אלינו, אותה אש כבר לא נמצאת אצלנו ואינה מתגלה בעולם הזה - לכן היה יכול אותו רשע דוקא ביום הזה שבו נשתברו הלוחות ומתן תורה נשתבר, לשרוף את התורה, מאז, אלו מעשים שבכל יום שהתורה נשרפת.

כל שריפה של תורה היא פצע בלב. כמה תעניות נגזרו וכמה קינות נכתבו על אותה שריפה של עשרים [וארבעה] קרונות ספרים בצרפת, שריפת התלמוד בפריז אשר עליה כתב רבנו יחיאל מפריז את הקינה "שאל שרופה באש". כשהתורה נשרפת עולה זעקה, זהו דבר בלתי אפשרי, איך זה יכול להיות. אבל אחר שכל עצמו של ספר תורה הוא כלשון הרמב"ם (הלכות ספר תורה פ"י ה"י) "דברים שבלוחות הברית הן הן שבכל ספר וספר", כל המעלה של ספר תורה היא רק מפני שבספר תורה טמון כל מה שהיה בלוחות, מעתה אחר שהלוחות גם נשתברו, לכן גם ספר תורה יכול להיות נשרף, זהו ביטול העוצמה של התורה "הלא כה דברי כאש נאום ה'". כאן הייתה פגיעה ב"מימינו אש דת למו", זוהי שבירת יד ימין של התורה.

הובקעה העיר – שבירת קו שמאל של תורה

היד השמאלית של התורה היא יד שצריכה להיות שומרת, שמאל דוחה, השמאל צריכה לדחות כל זר וכל מתפרץ, לסלק את כל מי שלא ולשמור ממנו, אכן, בשבעה עשר בתמוז הובקעה העיר.

כשהובקעה העיר נכנסה התורה למצב שבו יכולים להתפרץ כל מיני נחשים ועקרבים, כל מיני זרים. הרי מדובר כאן בירושלים, המקום שממש יוצא דבר ה' המתגלה בירושלים, כשנפרצה העיר כולם התפרצו פנימה, וכאן נתגלתה התורפה הגדולה, נוצר מצב שאין אפשרות לקיים שמאל דוחה. טבע הדברים הוא שימין פועלת מקרבת ומחדשת, ואילו השמאל אינה מוסיפה אלא שומרת על הקיים, השמאל דוחה כל מי שבא לפגוע. כאן נתבטלה השמירה.

אלו הם חמשת הדברים שאירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז. העומדים כנגד עצם הגילוי של מציאות התורה בכלל ישראל, אשר יש לה את הפנים שהיא הולכת אליו ואת האחר שהיא מסתלקת ממנו, את העוצמה של ימין ואת כח השמירה של שמאל, כל זה התבטל בשבעה עשר בתמוז, כנגד בה' בראם היה ה' של חורבן.

דברים אלו הם יסוד כל בנין וכל מציאות קיימת, ועלינו להתבונן בהם, כל דבר קיים הולך לקראת השלמה ובורח מכל מפסיד, כוחו גדול במקום שכוחו גדול, והמקום שהוא צריך שמירה צריך להיות שמור שמירה מעולה. כך צריכה להיראות מציאות שלימה. וכל זה נחרב.

ימים אלו של בין המצרים הם ימים קשים ומרים, ימי דין ועונש. אלו ימים שאנו מקווים מאד שהקב"ה יהפוך לנו את כולם לשון ולשמחה במהרה בימינו אמן.

המקביל לזה זה "עולת תמיד העשויה בהר סיני". כדאיתא בחגיגה (ו' ע"א) שלדעת בית הלל וכמה תנאים העולה שהקריבו ישראל במדבר, בהר סיני, עולת תמיד הוא, שם היא התחילה ושוב לא פסקה. תמיד. היא פסקה רק בזמן החורבן, בשבעה עשר בתמוז בטל התמיד, אבל מאז הר סיני, דרך המשכן במדבר, ודרך ארבע עשרה שנים של גלגל שלש מאות ששים ותשע שנים של שילה וחמישים ושבע של נוב וגבעון, ואחר כך בבית המקדש. כל השנים האלו היא הלכה עמנו, תמיד, תמיד, עד שבטל התמיד, וכשבטל התמיד אז זה נפסק.

זוהי לשון המשנה "בטל התמיד" והיינו פסק, לא הקריבו יותר את קרבן התמיד, ולכאורה צריך להבין מהי הלשון בטל התמיד, לא מצינו לשון כזו לומר בטל בית המקדש, אכן הביאור בזה, שזה התבטל ולא חזר אף פעם, אכן בבניין הבית השני חזרו להקריב בכל יום, אבל מה שחזר זה כבר לא היה תמיד, תמיד זה בלי הפסק, התמיד בטל.

מה שנחבר פה זהו קו הפנים של התורה. כי האופן שמתחייב הוא להמשיך הלאה בלי הפסק, ללמוד תורה תמיד, להקריב תמיד, בלי הפסק. זה צריך להיות תמיד. זה מה שמתחייב מהתורה, וזה מה שנתבטל בשבעה עשר בתמוז. הקו הזה של ההמשך הלאה והלאה בלי הפסק. התורה היא דבר שהוא לנצח נצחים, "חיי עולם נטע בתוכנו", וכאן בטל התמיד.

העמד צלם בהיכל – שבירת קו האחר של תורה

והנה, ההמשך תמיד זהו האופן של קיום התורה, אך יש דבר שממנו התורה צריכה להתרחק. מהו הדבר שמבטל את התורה בעצם וממנו התורה צריכה לברוח, זוהי העבודה זרה שעליה התורה מזהירה יותר מכל דבר אחר, ואלו הן שתי הדיברות הראשונות אנכי ולא יהיה לך שהן כלל כל התורה כולה, כמאמר חז"ל שבשעה שאמר הקב"ה אנכי נתקעו דברי תורה בליבם של ישראל, ובשעה שאמר לא יהיה לך נעקר יצר הרע מליבם, כל חלותה של תורה על כלל ישראל היא בשתי הדיברות האלה, הן אלו שנחקקו בעומק הלב של כלל ישראל כאשר נתקעו דברי תורה בליבם, וזה מה שמחבר אותנו לדברי תורה. ומה הן דברות אלו, אנכי ה' א-להיך ולא יהיה לך אלהים אחרים על פני, זהו היצר שממנו כל התורה כולה מתרחקת, אין דבר שהתורה מרבה להזהיר עליו יותר מעבודה זרה.

בשבעה עשר בתמוז העמד צלם בהיכל. בהיכל, שממש התורה מתגלה, בו העמידו צלם. העמידו עוד משהו בהיכל העומד כנגד, אשר בא לעקור מהשורש את אנכי ולא יהיה לך.

אלו הם שני הדברים שביטלו את הקו הזה של פנים ואחור. הפנים הם לתמיד, היינו, בלי הפסק, כמו החיים עצמם שהם בלי הפסק. החיים הם בעצם עניינם תמיד, אם זה לא תמיד זה לא חיים, והתורה עניינה תמיד. בשבעה עשר בתמוז בטל התמיד והעמד צלם בהיכל.

שריפת התורה – שבירת יד ימין של התורה

"ושרף אפוסטמוס את התורה". הנה, התורה היא אש, כלשון הנביא ירמיהו (כ"ג כ"ט) "הלא כה דברי כאש נאום ה' וכפטיש

פנינו זאת ליעקב

מתוך כתבי רבינו ראש הישיבה

הגאון הגדול רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצ"ל

שנה ב - גיליון 41

פרשת פינחס

**"אשר הוכה את המדינית" - בשעת מעשה,
"המוכה המדינית" - גם שלא בשעת מעשה**

ושם איש ישראל המוכה אשר הוכה את המדינית זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני. ושם האשה המוכה המדינית כזבי בת צור ראש אומות בית אב במדין הוא (כב יד-טו).

צריך ביאור אמאי גבי זמרי כתיב "המוכה אשר הוכה את המדינית", וגבי כזבי לא כתיב "אשר הכתה את איש ישראל".

ויש לומר, דהנה הריגתה של כזבי בפשוטו זה מחמת הדין המבואר ברמב"ם (הלכות איסורי ביאה פ"ב ה"י): "אבל ישראל הבא על הכותית, בין קטנה בת שלוש שנים ויום אחד בין גדולה, בין פנויה בין אשת איש, ואפילו היה קטן בן ט' שנים ויום אחד, כיון שבא על הכותית בזדון הרי זו נהרגת, מפני שבא לישראל תקלה על ידיה כבהמה. ודבר זה מפורש בתורה, שנאמר הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם וכל אשה יודעת איש למשכב זכר הרוגו".

(ועיין במ"מ שתמה על מקור דברי הרמב"ם, וכבר עמדו דמקור הרמב"ם בפס"ז מדרש לק"ט פסקא "ויהי אחר המגפה" עיי"ש).

[וכן כתב האור החיים (במדבר כ"ה ח'): "וידקור את שניהם וגו', קשה בשלמא דקירת איש ישראל כמשפט ההלכה שקנאים פוגעים בו, אבל האשה אינה חייבת מיתה ואינה מצווה, ואם על חששת היותה אשת איש, לא היתה נהרגת על הספק. ואפשר שדן בה משפט הבהמה, דכתיב (ויקרא כ טו) ואת הבהמה תהרוגו, וכתיב (יחזקאל כג כ) אשר בשר חמורים בשרם", ולפלא שלא הביא את דברי הרמב"ם].

וכבר עמדו למה לא הוכיח הרמב"ם דין זה מהא דפינחס הרג את כזבי.

וביאר באיגרות משה (חלק אהע"ז סימן ל"ח) דמהא דפינחס הרג את כזבי מוכח דנהרגת רק בשעת מעשה, אבל מ"הן הנה וכו' וכל אשה יודעת איש למשכב זכר הרוגו" מוכח דנהרגת אף שלא בשעת מעשה.

ואפשר דזו הכוונה דאיש ישראל הוכה דוקא בהיותו "את" המדינית, היינו בשעת מעשה, כדכתב הרמב"ם (שם ה"ה): "ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת מעשה כזמרי, שנאמר ואת האשה אל קבתה. אבל אם פירש אין הורגין אותו, ואם הרגו נהרג עליו".

אבל את האשה המוכה המדינית, רשאי היה להורגה אף כאשר לא היתה "את" איש ישראל, וכדין משפט הבהמה, וא"ש.

ואפשר דזהו הפירוש גם בלישנא ד"אשר הוכה את המדינית", לשון עבר, דרצה לומר שהוא ענין של עבר, דרק בשעת מעשה היה אפשר להורגו, אבל את כזבי היה אפשר להרגה גם עתה (וכבר כתב כן במדבר קדמות לחיד"א).

**"בתוכם" - הקידוש השם בפרהסיא היה
כנגד החילול השם בפרהסיא**

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתו מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כיליתי את בני ישראל בקנאתי (כה יא).

יש לעמוד על תיבת "בתוכם", דלכאורה הוא ייתור לשון.

ונראה דמעשה הקנאות של פינחס על בועל ארמית, היה קנאה לחילול השם, כדאמרינן בגמ' (סנהדרין פ"ב ע"א): "מה ראה, אמר רב ראה מעשה ונזכר הלכה. אמר לו אחי אבי אבא לא כך לימדתי ברדתך מהר סיני הבועל את כותית קנאין פוגעין בו, אמר לו קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא. ושמואל אמר ראה שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ה', כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב".

[וכן עיין לשון רש"י (להלן כה יד): "להודיע שבחו של פינחס, שאף על פי שזה היה נשיא לא מנע את עצמו מלקנא לחילול השם, לכך הודיעך הכתוב מי הוא המוכה".

ויסוד דברי רש"י הוא בקרא דמלאכי (ב' י"א): "כי חילל יהודה קודש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר", האמור בבעל ארמית (כמבואר בגמ' סנהדרין וברמב"ם)].

והרי דין בועל ארמית הוא דוקא בפרהסיא, היינו לעיני עשרה מישראל [כאשר כתב הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה פ"ב ה"ד), ומקורו מדין חילול וקידוש השם שהוא בעשרה, וכאשר כתב המ"מ (שם)]. וכן מעשה זמרי ופינחס היה בפרהסיא, שהרי כל שבט שמעון הקיפו אותו (כדאיתא בעבודה זרה ל"ו ב'), ובמדרש רבה במדבר פרשה כ פסקה כה).

ואם כן מעשה זמרי היה מעשה של חילול השם בפרהסיא, וכנגד זה היה מעשה פינחס מעשה של קידוש השם בפרהסיא, וקיים בזה "ונקדשתי בתוך בני ישראל", וזהו: "בקנאו את קנאתי בתוכם".

[ועיין באור החיים דכתב: "שלא היתה הפעולה שעשה נעלמת מעיני אדם, אלא קידש ה' בתוך

קהל ועדה, כאומרים ז"ל שהיו כל שבט שמעון סביב לאוהל אשר שם דקר שניהם, והרג נשיאיהם בפניהם, והוא אומרם בתוכם".
ונראה להוסיף בענין השבת החמה והסרת גזירת הכיליון, דלעומת מה שעל ידם נתחלל השם בפרהסיא, כן על ידם ממש נתקדש השם בפרהסיא, והם היו הגורמים ל"פרהסיא" של הקידוש השם. וזהו: "השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כיליתי את בני ישראל בקנאתי".

"בדין הוא שיטול שכרו"

לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום (כה יב).

הנה פינחס זכה לשלושה עניני שכר, ברית שלום (עיין במדרש שם דהוא ענין בפני עצמו דזכה לשלום וכ"ה מבואר בספורנו כנ"ל), חיים לעולם וכהונת עולם.

וי"ל דכיון דהוא בגדר "המחזיק טובה וחנות למי שעושה עמו טובה" (לשון רש"י), ומעין דהקב"ה נהג עמו כבעל חוב כביכול, על כן שילם לו ה' מנכסיו. והיינו "שלום" שהוא שמו של הקב"ה, והוא "מלך שהשלום שלו".

וכן "חיים", דיעוין במסילת ישרים דכתב בסוף הספר: "שבהיות הוא יתברך שמו מקור החיים הנותן חיים לכל חי, וכמאמרם ז"ל שלושה מפתחות לא נמסרו ביד שליח מפתח תחיית המתים וכו', משך החיים עצמם שהוא מה שמתייחס לו בפרט יותר מן הכל".

וכיון שהיתה כאן הנהגת בעל חוב, נתן לו הקב"ה את הדברים שמתייחסים אליו יותר מן הכל.

לשון הכתוב בפרשת ירושה א"ש לשיטת הרמב"ם דאין בת יורשת בעכו"ם ואין בהם סדר נחלות

ואל בני ישראל תדבר לאמר איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו (כו ח).

הנה עכו"ם יורש את אביו דבר תורה (קידושין י"ז ב'), אך שונה ירושת עכו"ם מירושת ישראל כדיתבאר.

דהנה כתב רש"י ביבמות (ס"ב) דבפרשת ירושה דעכו"ם בן כבת ובכור כפשוט, והיינו דבת יורשת.

אכן עיין ברמב"ם דכתב (פ"ו מהלכות נחלות ה"ט) שיש לו רק ירושת הבן ואין לו סדר נחלות. ומשמע מפשטות לשונו דבת אינה יורשת כלל, ודלא כרש"י.

(ומסתבר דאף רש"י סבירא ליה דאין לו סדר נחלות לשאר יורשים. דלכאורה היה נראה קצת ברש"י דיש לו סדר נחלות ורק דבן כבת. אבל י"ל דאדרבא, משום דאין לו סדר נחלות משום הכי בן כבת, דקדימה דבן לבת הוא דין בסדר נחלות, אבל הכא דליכא סדר נחלות ליכא לקדימה דבן לבת, ואין הכי נמי דשאר יורשים לא ירשו כלל, וצ"ע בזה).

וכשיטת רש"י מדויק בתוס' (ב"מ ע"א א' ד"ה אינו) דבת יורשת בירושת עכו"ם. ועוד יעוין במאירי דכתב להדיא דעכו"ם יורש גם את שאר מורישיו, ויעו"ש בלשונו דהרי הוא בכלל ירושה של תורה. והיינו דאין זה פרשת ירושה מיוחדת, אלא זה נכלל בדין ירושה דישראל.

אכן לשיטת הרמב"ם אין זה נכלל בפרשת ירושת ישראל, דהרי בעכו"ם רק הבן יורש את אביו ולא הבת, וגם אין את שאר סדר הנחלות.

והשתא להרמב"ם אתי שפיר דבפרשת ירושה רק הבן יורש, ונתחדשה פרשת ירושה של ישראל דיש ירושת בת ושאר סדר נחלות. וזהו: "ואל בני ישראל תדבר לאמר איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו", וא"ש היטב.

"צו את בני ישראל" - קרבן ציבור, "ואמרת אליהם" - אזהרה לבית דין

צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאישי ריה ניהוחי תשמרו להקריב לי במועדו. ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לה' כבשים בני שנה תמימים שנים ליום עולה תמיד (כה ב-ג).

פירש"י: "ואמרת להם, אזהרה לבית דין".

וי"ל, דהנה קרבן ציבור לב בית דין מתנה עליהם (מנחות ע"ט ב'), והיינו כאשר כתב בחידושי מרן הגר"ז הלוי בהלכות סנהדרין דבכל העניינים השייכים לכל כלל ישראל, הרי בית דין הגדול הם הבעלים על זה.

[ונודע לצרף לזה את לשון הרמב"ן בהשגות (מצוה קנ"ג): "וכן אמרו במכילתא (ר"פ החודש) ר' יאשיה אומר מנין אתה אומר שאין מעברין את השנה אלא בבית דין הגדול שבירושלים, תלמוד לומר ראשון הוא לכם דברו אל כל עדת בני ישראל, והוא העניין שפירשנו שהיה להם רשות כל ישראל והסכמה של כולם"].

והיינו דהמצוה בכללות מוטלת על כלל ישראל, והיינו "צו את בני ישראל". אכן יש לבית דין כח בעלים על קרבן ציבור, והיינו "ואמרת להם" - אזהרה לבית דין.

יו"ל ע"י הועד להוצאת תורת רבינו בעל הזאת ליעקב
Z0504131412@gmail.com

להערות והארות, תרומות והנצחות,
ניתן ליצור קשר: 052-7133271

אמרות דעת

מהגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

ראש ישיבת 'יד אהרן'

מיום י"ז בתמוז מתגבר כח הרע בעולם, והדרך להתגבר על כך

איתא במסכת תענית (כ"ו ע"א) 'חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות ובטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ וחרב הבית בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר, ע"כ.

המהר"ל בספר נצח ישראל (פרק ח') מאריך לבאר שהפורעניות של שבעה עשר ושל תשעה באב הם שני שלבים בחורבן, שהמאורעות של י"ז בתמוז הם רק תחילת הפורענות דהיינו שאמנם נשתברו הלוחות אבל אפשר שיגיעו לוחות שניות, בטל התמיד - אבל אפשר להחזיר, הובקעה העיר - אך העיר טרם נכבשה כליל וכן כולם, אבל בתשעה באב היה סוף הפורענות שאז כבר נגזרה הגזירה ולא היה אפשר בחזרה, שכשנגזר על אבותינו שלא יכנסו לא"י לא היה אפשר לבטל את הגזירה, וכמו"כ חורבן הבית היה כבר חורבן הסופי, וכמו"כ שאר המאורעות של תשעה באב זה סוף הפורענות של כלל ישראל.

המהר"ל בתחילת דבריו מקדים שישנם כוחות הרע בעולם והם מתנגדים בעצם לקיום של כלל ישראל, ויש זמנים מסוגלים שבהם כוחות אלו מתגברים ויכולה להיות להם מעט שליטה על ישראל, אך יש זמנים שבהם יש להם שליטה מלאה ואז הם מנצחים, וזה מה שהיה בזמן החורבן, שבתחילה ביום י"ז בתמוז התגברו אותם הנוגדנים ולכן באה תחילת קצה הפורענות, וביום תשעה אב גברו יותר ואז נצחו והגיע סוף הפורענות.

והנה במאמר החכמה לרמח"ל (אות ג') בעניין תקיעת שופר כתב וז"ל, 'וזה כי סגולת השופר בתקיעתו למטה וכח שורשו למעלה, הוא להחזיק הטוב ולכפות הרע ותראה שמאחר חטאו של אדם הראשון הנה נתערב הרע בטוב ונכבש תחתיו, ובזמן המתן תורה הנה יצא הטוב מתוך הרע ונתגבר ושלט, ואמנם לא הגיע עדין להיות הוא כובש את הרע תחתיו, אבל הגיע לצאת ממאסרו, ולהתחזק בעצמו, ונשאר הרע נפרד ממנו ועומד בפניו, אבל לעת"ל יכבוש את הרע לגמרי, ויהיה הטוב שולט לבדו, עכ"ל. מבואר כאן שבשעת מתן תורה יצאו ישראל מתחת שלטון כח הרע בעולם, אך כידוע בשעה שחטאו ישראל במעשה העגל שוב חזר כח הרע ונתגבר על כח הטוב.

ואם נתבונן נבחין כי יסוד שבירת הלוחות הגיע מהתגברות כח הרע על הטוב, כי כידוע אחר שחטאו ישראל בעגל חזר כח הרע והתגבר ועל חטא זה נשתברו הלוחות, זאת אומרת שמהתגברות כח הרע שביום י"ז בתמוז באה שבירת הלוחות, ונראה כי זו כוונת המהר"ל במה שכתב שיום י"ז תמוז הוא תחילת הפורענות, שהרי כמבואר בדרך ה' (ח"א פ"ג ו) בכל אחד מהימים טובים חוזרים ונעורים כל האורות וההשפעות שהיו באותו הזמן וכמו שמברכים בימים ההם בזמן הזה כי הימים הם הימים ההם אבל הזמן הוא אותו הזמן וההשפעות הם גם אותם ההשפעות, אולם כמו שבימים הטובים מתעוררים ההשפעות הטובות כך גם ביום שארעו בו דברים רעים מתגברים כוחות הרע ואותם ההשפעות הרעות שהיו באותו היום בזמן הזה, ולכן

מאחר וביום י"ז בתמוז חטאו בעגל והתגבר כח הרע, ממילא לדורי דורות אחר כך יום זה זהו יום שמסוגל להתגברות כח הרע ולכן ביום זה גבר אויב ונבקע העיר והצליחו הכוחות שמתנגדים לישראל להכנס מעט אל תוך העיר.

והנה הרמב"ם בתחילת פרק ה' מהל' תעניות מדבר בעניין התעניות הקבועות וז"ל: "יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר (ויקרא כ"ו) והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו': ואלו הן...ושבעה עשר בתמוז וחמשה דברים אירעו בו וכו'" ע"כ.

מבואר ברמב"ם שינו חיוב לעשות תשובה על אותם הדברים שמחמתם קראו הצרות שבאותו היום ופי המתבאר הסיבה לכך פשוטה, שאם חז"ל קבעו תענית לדורות על מה שקרה בימים ההם בזמן הזה, על כרחך שחז"ל ידעו שביום זה מתעוררים אותם השפעות רעות שהיו באותו זמן אומר הרמב"ם שבתענית צריך לעשות תשובה כיון שצריך לתקן את הקלקול של אז כי אם קבעו תענית זה בגלל שגם היום אנו סובלים מאותם חטאים שקראו אז ולכן צריך לעשות עליהם תשובה.

והמתבאר מכל זה שכשם שביום י"ז תמוז לפני אלפים שנה כשבאו כל הצרות היה זה מחמת התגברות של כוחות הרעים על כח הטוב כך בכל שנה ושנה מתעוררת ביום זה ההשפעה הזו שכח הרע גובר בעולם.

ולצערנו רואים היום בצורה מוחשית כיצד באמת ההשפעה הזאת מתעוררת כל שנה מחדש, שבזמננו ישנו מושג של '**סוף זמן**' שמשום מה כל שנה בתקופה מתחיל רפיון גדול מאוד בכל הישיבות, והרפיון הזה מתחיל בעיקר מי"ז תמוז וזה ממש מעין מה שהיה אז, שהרפיון של סוף הזמן זה מעין הובקעה העיר כלומר שאמנם עוד לא מסיימים לגמרי את הזמן, אבל כבר יש כאן התגברות של כוחות הרע, וכך אנו רואים שהיום בו נקבע בעולם לגמור את הזמן זה ביום תשעה באב, וזה ברור שהסיבה שכך התגלגלו הדברים זה משום שיום זה הוא באמת מסוגל לניצחון של כוחות הרע, ולכן דוקא מיום תשעה באב ואילך הלימוד בעולם יורד בצורה נוראה, עד שבחודש אלול שזהו זמן של התעוררות המצב חוזר לעצמו.

אבל עלינו להבין שאם חז"ל תיקנו תענית ביום זה הרי שאדרבה חובה עלינו לשוב בתשובה דוקא בעניין זה, שבעוד שבזמן זה מתגברים כוחות הרע עלינו להתאמץ לחזק את כח הטוב, ושלא יהיה שום רפיון בלימוד לחזק את הסדרים עם כל הברע'ן שלא יהיה מעין הובקעה העיר וזה דרך התשובה שאנו מחויבים מצד עיקר הדין כמבואר ברמב"ם כי זה היה החטא בי"ז בתמוז ומזה עלינו לשוב בתשובה.

והנה הדבר שבפועל גורם את הרפיון בסוף הזמן זה כיון שמרגישים שתמיד עושים אותו הדבר והכל שגרתי ולכן כשמתקרבים לסוף הזמן שמחים סוף סוף לצאת מהשגרה, וכדי לתקן את זה צריך לעשות כמו שכתוב בחז"ל '**שדברי תורה בכל יום יהיו בעיניך כחדשים**', להרגיש שבכל סוגיא מתחילים משהו חדש וכל פעם שמגלים פשט חדש בסוגיא, לא לעבור מייד הלאה, אלא להתבונן בו ולהנות ממנו, וכשלוומדים כך נהנים מהלימוד ומרגישים התחדשות תמידית, ואז אף פעם לא מרגישים שהכל שגרתי כי כל הזמן יש דברים חדשים.

וע"י שנעבוד על עניין זה נצליח להרגיש התחדשות בלימוד וכך ננצל מהרפיון של סוף הזמן שיסודו בהתגברות של כח הרע ונזכה לתקן את החטא של יום זה ונזכה לגאולה השלימה בקרוב.

פרשת
פנחס

נחל אליהו

משיעורי הרב אליהו דיסקין שליט"א

ביאור דיוק הלשון "אשר הוכה את המדינית"

מבני אפרים ומבני דן נתמעטו קצתם מנחלת הארץ

אלה בני אפרים למשפחותם (כו, לה) אלה בני דן למשפחותם (כו, מב).

במנין השבטים, בכל השבטים התורה פותחת בני ראובן למשפחותם, בני שמעון למשפחותם וכן בכל השבטים, ויש שני שבטים שהכתוב פותח בהם במילה 'אלה' 'אלה בני אפרים' ו'אלה בני דן', ובבעל הטורים יש אריכות על זה, אך נתחיל קודם במשהו קצר יותר.

ונראה לומר בעזר ה', יש גאון נפלא בתחילת מסכתא פסחים, הגמרא שם מספרת: ההוא ארמא דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים - היה גוי שחשק מאד לאכול קרבן פסח, ולצורך כך הוא התחפש לירושלימער, אמר: כתיב "כל בן נכר לא יאכל בו", "כל ערל לא יאכל בו" ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי - הוא בא להתפאר לרבי יהודה בן בתירא הנה התחפשתי ליהודי ואכלתי קרבן פסח אפילו שכתוב כל בן נכר לא יאכל בו. אמר ליה רבי יהודה בן בתירא: מי קא ספו לך מאליה? אמר ליה: לא. כי סלקת להתם אימא להו: ספו לי מאליה - רבי יהודה בן בתירא עשה לו תרגיל הוא שאל אותו וכי נתנו לך לאכול מהאליה? וכמובן הוא אמר לו שלא נתנו לו מהאליה, אמר לו רבי יהודה בן בתירא אם ככה זה לא נקרא שנתנו לך, בפעם הבאה שתבוא אליהם תבקש מהם שיתנו לך מהאליה. כי סליק אמר להו: מאליה ספו לי. אמרו ליה: אליה לגבוה סלקא. אמרו ליה: מאן אמר לך הכי? אמר להו: רבי יהודה בן בתירא - לשנה הבאה כשהוא שוב התחפש ליהודי ובא הוא אמר הפעם אני לא יתן להם לסדר אותי והוא ביקש מהם שיתנו לו מהאליה, ומכיון שהאמת שהאליה עולה לגבוה הם הבינו שיש פה משהו מוזר, והם שאלו אותו מי אמר לך לבקש גם את האליה, אמר להם רבי יהודה בן בתירא, אמרו: מאי האי דקמן? - כשהם שמעו ממנו כך הם הבינו שזה לא סתם אלא יש פה סיבה מיוחדת שכך אמר לו רבי יהודה בן בתירא, בדקו בתריה ואשכחוהו דארמא הוא, וקטלוהו - ואז הם בדקו אחריו וגילו שהוא גוי שהתחזה ליהודי, והרגו אותו, והטעם שהרגו אותו יתכן מפני שיש בזה משום גזל, ובן נח חייב מיתה על המצוות שנצטוו בהם. שלחו ליה לרבי יהודה בן בתירא: שלם לך רבי יהודה בן בתירא! דאת בנציבין ומצודתן פרוסה בירושלים.

ושם איש ישראל המוכה אשר הכה את המדינית זמרי בן סלוא (כה, יד).

מה זה הלשון אשר הוכה את המדינית, לכאורה הלשון המדויקת היא אשר הוכה על המדינית? ועוד יש לדקדק שעל האשה לא נאמר "שם האשה המדינית אשר הכתה את הישראלי", ומדוע דוקא על איש ישראל נאמר "אשר הוכה את המדינית"?

אומר החיד"א, שמבואר בחז"ל שאחד מהניסים שהיה לפנחס הוא שאילו פרש זמרי והרגו לפינחס אינו נהרג עליו, ומשום שלאחר שזמרי פרש ממנה היה אסור לפנחס להרוג אותו, ורק בשעה שהוא היה עם המדינית בבת אחת היה רשאי להרוג אותו, שדין קנאין פוגעין בו נאמר רק בשעת מעשה, מה שאין כן המדינית היתה נהרגת גם אחרי שהיתה פורשת ממנו, ומשום שהיא נהרגת מדין תקלה וקלון, ועל פי זה מדוקדק לשון הכתוב שאיש ישראל המוכה הוכה דוקא בגלל שהוא היה את המדינית דהיינו שהיה עמה ביחד, אבל היא היתה נהרגת גם אחרי שהיה פורש ממנה.

ונראה שאפשר להציע עוד דרך בעזר ה', על יוסף הצדיק התורה אומרת (בראשית לט, י): ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה, ודרשו חז"ל (סוטה ג, ב): לשכב אצלה - בעולם הזה, להיות עמה - לעולם הבא, ומכך למדו חז"ל שהבא על נכרית היא קשורה בו ככלב לעולם הבא, וזה נורא ואיום שאפילו יוסף הצדיק עם כל הצדקות שלו, אם הוא היה נופל ברגע הזה אפילו שהוא כבר היה זוכה להגיע לגן עדן, אבל איזה פנים יש בגן עדן לשבת עם האבות הקדושים ושבטי יה והשיקצה הזאת כל הזמן קשורה בו ככלב, ראיתם פעם איך כלב נדבק לבעלים שלו - כך זה נראה קשורה בו ככלב, בעולם הנשמות לנצח, נורא ואיום! ויתכן שזה התורה מדגישה: אשר הכה את המדינית - היא ממשיכה להיות קשורה בו ככלב, את המדינית!

רבותי, על בועל ארמית זה חמור שהיא קשורה בו ככלב, אבל על כל עבירה יש קצת קשורה ככלב עד שמזדככים על ידי הגהינום, אדם שעושה עבירה זה לא משתלם, היצר הרע מציע לך פה סוכריות, אבל לא לשכוח זה קשורה בו ככלב, כמה משלמים על זה...

מתוך: אתר "בינינו" | מערכת שיעורי תורה לצפיה

'אלה' - לרמז על העגלים שגרמו לגלות

והבעל הטורים מבאר באופן אחר מדוע נאמר "אלה בני אפרים" "אלה בני דן": בבני אפרים כתיב אלה, על שם "אלה אלהיך ישראל" (שמות לב, ד), שיצא ירבעם ממנו שעשה שני עגלים (מלכים א יב, כח), ולכן כתיב גם כן אלה בבני דן (פסוק מב) על שם "ויתן את האחד בדן" (שם שם, כט). ירבעם בן נבט חטא והחטיא את הרבים והעמיד שני עגלים אחד בבית אל ואחד בדן, והמילה 'אלה' באה לרמז על העגלים שעשה ירבעם בן נבט שהיה מבני אפרים, והעמיד עגל אחד בנחלת דן, שעל העגלים נאמר הלשון 'אלה אלהיך ישראל'.

למה המילה 'אלה' מרמזת על עגלים?

הארכנו כבר בעבר, מהו היצר הרע של עבודה זרה? מהי שורש התאוה לעבוד עבודה זרה? ממה זה בא? בן אדם רוצה להדבק באלוקות, זה צורך נפשי פנימי של אדם, אבל לעבוד את הקב"ה זה קשה מלבד מה שיש מצוות שצריך לקיים, ומפני שהקב"ה אין לו דמות הגוף ואינו גוף, וצריך הרבה להפעיל את השכל ולהפעיל את ההתבוננות כדי להידבק בו, ובשביל לממש את התשוקה הזאת לאלוקות ולפרוק אותה בצורה הרבה יותר מגושמת וקלה, שעושים משהו שאפשר להצביע עליו ביד, ולכן היצר הרע של עבודה זרה קוראים לו 'אלה' שמשמעותו דבר שאפשר להצביע עליו. וזה גם היה חטא העגל "אלה אלוהיך ישראל" שאפשר להצביע עליו 'אלה', ולכן אף אמרו בגמרא (ברכות לב, ב): "גם אלה תשכחנה" - זה חטא העגל, שההגדרה של חטא העגל זה 'אלה'.

דרך אגב, ישנם כאלו שמקפידים בסליחות האחרון של בה"ב בסליחה של י"ג מידות, לא לומר "בטוח אני באלה ובזכות שלושות אבות" ומהטעם הזה שהמילה 'אלה' מזכיר את חטא העגל ומשתמע קצת לעבודה זרה, אלא הם אומרים "בטוח אני בזאת" או 'באלו', ויתכן שעדיף להגיד 'באלו' מאשר לומר 'בזאת' מפני ש'זאת' משמעו דבר אחד ואילו 'אלו' משמעו כמה וכולל גם את שערי דמעות, אבל לא להגיד את המלה 'באלה'.

ולפיכך אומר הבעל הטורים, שגם פה התורה הדגישה את זה במילה 'אלה' שזה המסמל את היצר הרע של עבודה זרה, בבני אפרים על שם שיצא ממנו ירבעם שעשה שני עגלים, ובבני דן על שם "ויתן את האחד בדן", וזה נרמז בפרשה של נחלת הארץ מפני שזה גרם שעשרת השבטים גלו, ורמזו את החטאים שגרמו לגלות.

ובדברי הבעל הטורים שביאר על שבט אפרים משום שיצא ממנו ירבעם ועל שבט דן על שם "ויתן את האחד בדן", יש להעיר למה לו להביא במקום אחד על שם האיש ובמקום אחד על שם המקום, ומדוע לא הביא בשניהם בשווה, דהיינו שבאנשים שהחטיאו את ישראל היה אפשר להביא את ירבעם בן נבט משבט אפרים ואת פסל מיכה משבט דן, ובמקומות של החטאים אפשר היה להביא ששני העגלים של ירבעם בן נבט היו אחד בבית אל שזה בנחלת אפרים ואחד היה בדן, ומדוע הבעל הטורים חילק שבאפרים הוא ביאר על שם ירבעם שעשה את העגלים שהיה מאפרים, ובדן על שם המקום של העגלים.

שואלים תוספות (ד"ה מאלה) למה רבי יהודה בן בתירא לא עלה לרגל? למה הוא לא הקריב קרבן פסח? מתרצים תוס' שלש תירוצים או שהיה זקן שאינו יכול להלך ברגליו דפטור מפסח, או שנציבין היא חוץ לארץ, או שלא היה לו קרקע בארץ ישראל, ומי שאין לו קרקע לא חייב לעלות לרגל, שבעליה לרגל כתוב: ולא יחמוד איש את ארצו, וזה תנאי שיהיה לך ארצו. שואל הגאון: הרי לכל אחד יש קרקע, כל יהודי יש לו נחלה מאבותיו מזמן יהושע בן נון, ואיך יתכן שלא היה לו קרקע בארץ ישראל? אומר הגאון, שעל בני אפרים כתוב בדברי הימים שהם עלו שלושים שנה לפני הקץ, ופלשתים הרגו אותם - היתה להם מלחמה והם מתו, והם העצמות היבשות שהחיה יחזקאל בבקעת דורא, ומבואר בגמרא (סנהדרין צב, ב) רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: מתים שהחיה יחזקאל עלו לארץ ישראל, ונשאו נשים והולידו בנים ובנות, ועמד רבי יהודה בן בתירא על רגליו ואמר: אני מבני בניהם, וכיון שבני אפרים הללו לא היו מיוצאי מצרים ולא מבאי הארץ אין להם נחלה בארץ, וממילא אומר הגאון היות ורבי יהודה בן בתירא היה מבני בניהם אין לו נחלה בארץ.

ולפי דברי הגאון נראה לומר, שהפרשה הזאת של מנין בני ישראל מסיימת לאלה תחלק הארץ, דהיינו שפרשה זו היא פרשה של נחלת הארץ, שלש מאות אלף ואלף שבע מאות ושלושים - לאלה תחלק הארץ, ולפיכך התורה מדגישה "אלה בני אפרים" שרק בני אפרים שנמצאים פה במנין שייכים לנחלת הארץ, לאפוקי בני אפרים שעלו קודם הקץ שגם אחרי שיחזקאל יחיה אותם אין להם נחלה.

ובזה ישבנו על אפרים מדוע נאמר 'אלה', אבל צריך ליישב גם מה זה "אלה בני דן"? ונראה שגם זה בא למעט, שבבני דן היתה שאלה של 'מיהו יהודי', בשבט דן מצאנו בסוף פרשת אמור "ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי" היה אחד משבט דן שהיתה לו אמה משבט דן "ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן" ואביו היה גוי, ומביא רש"י בסוף פרשת אמור (ויקרא כד, י): ויצא בן אשה ישראלית - מהיכן יצא? מתניתא אמרה: מבית דינו של משה יצא מחוייב. בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן, אמרו לו מה טיבך לכאן, אמר להם מבני דן אני, אמרו לו (במדבר ב, ב) "איש על דגלו באותות לבית אבותם" כתיב. נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב, עמד וגדף. היה ביניהם ויכוח, בני דן לא רצו לתת לו נחלה מפני שכתוב "לבית אבותם", והוא טען, שמה שנאמר "לבית אבותם" זה דווקא כשיש אבא ואמא, אבל הוא שאבא שלו גוי ואין לו יחוס אחר אביו, יש לו רק אמא, מגיע לו להיות משבט דן, ובאו לבית לדינו של משה ומשה פסק שלא מגיע לו להיות משבט דן, ובאו לבית לשבט דן, וגם אחרי שהרגו אותו השאלה הזו קיימת לגבי הנחלה שלו ליורשים האם מגיע לו חלק בנחלת דן, ומשה הכריע שלא מגיע לו. ויתכן שזה באה התורה למעט "אלה בני דן" שיורשיו של בן האשה הישראלית אינם שייכים לבני דן לענין נחלת הארץ.

להיות הכהנים עובדין במקדש משמרות משמרות
ובמועדים עובדין כאחד
שנאמר וכי יבא הלוי וכו' לבד ממכריו על האבות

חלוקת הכהנים והלויים למשמרות

נאמר בפרשת שופטים - "וכי יבוא הלוי מאחד שעריך מכל ישראל אשר הוא גר שם ובא בכל אות נפשו אל המקום אשר יבחר ה'. ושרת בשם ה' אלוקיו ככל אחיו הלויים העומדים שם לפני ה'. חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות" (דברים יח ו-ה) ומכאן נלמד חלוקת הכהנים והלויים לכ"ד משמרות כהונה ולויה. הרמב"ם (פ"ד מוהל' כלי המקדש ג-ד) כתב את תחילת הדברים - "משה רבינו חלק הכהנים לח' משמרות, ארבעה מאלעזר, וארבעה מאיתמר, וכן היו עד שמואל הנביא, ובימי שמואל חלקם הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים משמר" ולפי חשבון זה כל משמר עבד במקדש שתי פעמים בכל שנה. עוד כתב הרמב"ם בהמשך שם שכל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות, ויש דעות לכמה בתי אב נתחלק המשמר, ו"א לשבעה בתי אב (כדפירוש"י תענית ט:), אך בפשטות היו ששה בתי אב לכל משמר כדפירוש"י בכמה מקומות (פסחים נז. מנחות פז:).

אם יש מצוה בחילוק למשמרות או המצוה היא שכל הכהנים שווים ברגל

והנה ברמב"ם לא נזכר שיש מצוה בחלוקת הכהנים למשמרות, אלא כתב דהמצוה היא שאם וכאשר נקבעו ונסדרו משמרות כהונה לכל השנה, מ"מ בזמן הרגלים סדר המשמרות אינו קובע, אלא כל הכהנים יכולים לעבוד ולהקריב את הקרבנות המיוחדים לרגל וע"ז נאמר "ובא בכל אוות נפשו... ושרת בשם ה' אלוקיו" (ז"ל הרמב"ם) - "ומצות עשה להיות כל המשמרות שווים ברגלים". ומה שלמדו בגמ' (סוכה נו.) מהפסוק "חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות" את צורת החלוקה - "מה מכרו האבות זה לזה, אני בשבתי ואתה בשבתך", מפרש הרמב"ם דאין הכוונה שיש מצוה בחילוק המשמרות, אלא שאם כבר חלקו אותם האבות וקבעו כל משמר ומשמר בשבתו, אין חלוקה זו קובעת לגבי קרבנות הרגל.

אמנם בסה"מ כתב הרמב"ם דברים אחרים וז"ל "שציונו שיהיו הכהנים עובדים למשמרות, תעבוד משמרה בכל שבוע ולא תהיה יד הכל מתעסקת יחד אלא ברגלים לבד שיעבדו אז המשמרות כולן בשוה וכל מי שבא יקריב" - ומבואר בדבריו שיש במצוה שני חלקים - חילוק הכהנים למשמרות, ועוד שברגלים אין נוהגת חלוקה זו אלא כל כהן רשאי לעבוד.

שיטת הרמב"ן - החילוק למשמרות הלכה למשה מסיני

הרמב"ן (בהשגות לסה"מ) האריך בזה וכתב שהסברא הפשוטה היא שהחלוקה למשמרות אינה מצוה אלא תיקון נביאים והתחיל מימות משה רבינו, וטעם התקנה היא זירוז לכהנים שלא יתירשלו ויסמכו זה על זה כקדירא דבי שותפי, דא"א שלא ילכו הכהנים לבתייהם ואפשר שהעבודה תיעזב אם לא יהיה זמן קבוע לכל כהן. ולדרך זו עיקר המצוה היא שבזמן הרגלים כל הכהנים שווים וכמבואר ברמב"ם בהלכות.

אכן, מסקנת הרמב"ן שיש ג' חלקים למצוה - (א) דין חילוק המשמרות. דין זה לא התפרש בקרא אלא נמסר הלכה למשה מסיני, ורק הוזכר בפסוק שנאמר לגבי הרגל "לבד ממכריו על האבות". (ב) ברגל כל

הכהנים שווים ורשאים לעבוד. (ג) בתוך כל משמר ישנה חלוקה נוספת איש איש על עבודתו, בדומה לחלוקה של הלויים לתפקידיהם שיש בהם משוררים, שוערים ונושאי המשכן. דהממונה על המשמר קובע וממנה כל כהן לעבודתו, יש מהם בפייס ויש שלא בפייס, וכשם שאסור ללוי לעבוד את עבודת חבירו ומשורר ששיער חייב מיתה, כך אין לכהן לעבוד עבודת כהן חבירו ומי שנתמנה לעבודה מסוימת אין לכהן אחר לעשות עבודתו והוא באזהרת מיתה על כך. מקור האיסור נלמד מפרשת עבודת הלויים שם נאמר "איש איש על עבודתו ועל משאו" (במדבר ד טו) שלכל אחד מקומו וזמנו ואין לשנות, והמשנה חייב מיתה. וכן כתב להדיא בחינוך (מצוה תקט), ויעזוב בחי' הגרי"ז עה"ת (פרשת במדבר) שר"ל שהרמב"ם חלוק ע"ז.

עכ"פ בין להרמב"ם ובין להרמב"ן מוסכם שיש משמרות כהונה ובזמנו של משמר אחד, אין כהן אחר רשאי לעבוד והעובר על כך חייב מיתה.

קושיית הערוך לנר בדין כהן ספק ממשמר זה ספק ממשמר זה

מבואר במשנה ביבמות (ק:) דין אשה שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונשאת וילדה, ואין ידוע אם הוא בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון, שאם היו שני בעליה כהנים משני משמרות, עולה הבן ועובד במשמרו של זה ובמשמרו של זה, ואע"פ שאינו חולק עמם כופין אותו לעבוד בעל כרחו, ומפרשת הגמ' (קא.) הטעם משום פגם משפחה, שלא יאמרו עליהם שיש במשמרם כהן פסול שאינו עובד.

ומקשה הערוך לנר היאך הותר לכהן לעבוד בשני משמרות, הא איכא איסור דאורייתא לכהן לעבוד בזמן הקבוע למשמר שאינו שלו, ומה בכך דאיכא פגם משפחה. וצ"ל שעד כמה שאין גזה"כ המחייבת משמר מסוים לזמן מסוים אלא קביעות המשמרות היא ע"פ חלוקת הממונים, אזי באופן כזה תהיה החלוקה שונה ויסדרו כהן זה בסדר אחר של שני משמרות. וכן נהגו למעשה כמש"כ הרמב"ן שהיו כהנים שאינם שייכים למשמר מסוים והיו מגיעים לירושלים וממתנינים לממונה שיסדר להם זמן לעבודה וכך היו עובדים אע"פ שאין זמנם קבוע.

כהן המקריב קרבן עצמו שלא בשעת משמרו

הרמב"ם (שם הלכה ז) מביא דין נוסף הנכלל במצוה זו ונלמד מדכתיב "ובא בכל אוות נפשו", שכל כהן שמביא קרבן של עצמו בין בנדבה בין בחובה, יכול להקריב בעצמו אף בזמנו של משמר אחר. מקור הדין בסוגית הגמ' (בבא קמא קט-ק.) שדנה לגבי חלוקת הבשר והעור של הכהן המקריב, בדברך כלל הבשר והעור של הקרבנות שייכים לכל הבית אב המשמש באותו יום, אולם בכהן שמקריב קרבן עצמו הוא לבדו זוכה בבשר ובעור. ובכהן בעל מום שאינו יכול להקריב ויכול לאכול, אומרת הגמ' שנותן את קרבנו לכהן שבאותו משמר ועבודתה (היינו הבשר) ועורה שלו שנאמר "ואיש את קדשיו לו יהיו" (במדבר י.) ומביא רש"י ב' גירסאות בכוונת דברי הגמ' - או שעבודתה ועורה של הכהן בעל הקרבן הואיל והוא ראוי לאכילה, או שעבודתה ועורה של אנשי משמר הואיל והם הקריבוהו. ומבואר בתוס' הרא"ש ששעיקר הפסוק "ואיש את קדשיו לו יהיו" נאמר בדווקא לגבי בעל מום, דלגבי כהן תמים א"צ לומר שהבשר

המל"מ (פ"ד מהל' תמידין ומוספין ה"ט) מסתפק במי שמביא קרבן אם יכול לבחור בכהן בתוך המשמר שיקריב עבורו. וכוונת דבריו שכמו שכהן המקריב את קרבנו הוא בעלים על הקרבן כך זר בעלים על הקרבן לבחור את הכהן. אכן המנח"ח טוען שבגמ' מבואר שאין אפשרות לבחור כהן מסוים.

ועכ"פ נמצינו למדים שיש אפשרות שכהן יעבוד שלא במשמרו, אבל המשמרות עצמם זמנם קבוע - "לבד ממכריו על האבות" - אני בשבתי ואתה בשבתך.

החלוקה לבתי אב

והנה בכל משמר ישנם ששה בתי אב, וכתב בחזון יחזקאל (סוף מנחות) שישנם דברים הניתנים למשמר שפגע בו יובל כגון שדה אחוזה ועוד, והם אינם נמסרים לבית אב אלא למשמר כולו, וכמו"כ מבואר ברמב"ם שיש קדשי בדק הבית שניתנים למשמר ואינם מיוחדים לבית אב שבאותו יום, והטעם מפני שהמשמר כולו הוא אחד וזמנו כל השבוע והחלוקה לבתי אב היא חלוקה רק מי המקריב, שהיא חלוקת תפקידים לצורך סדר הדברים מי המקריב בפועל לצורך כולם ואי"ז כששה משמרות אלא משמר אחד שיש מי שמקריב עבור כולם, ולכן לענין זכויות של המשמר כולם שווים.

לבד ממכריו על האבות - כיצד נתחלקו המשמרות

ולבאר את המושג "לבד ממכריו על האבות" יש להביא מה שנתבאר בשו"ת עבודת הגרשוני (סי' קה) שדן אם קנין חליפין נקרא "ממכר", ומביא פסוק זה שהחלוקה בין שבת לשבת בין המשמרות היתה ע"י חליפין ונקרא בלשון הכתוב "ממכריו", ובשו"ת מהרי"ל (סי' לו) דן לגבי אב שהוא מתפלל קבוע ובא אורח שרוצה להתפלל וכמו"כ בשני מנינים קבועים ולכל אחד ש"צ קבוע ואירע שהראשון אחר את תפילתו, האם יכול לכופף את הקבוע במנינו לחלוק עימו בתפילת הציבור. וכתב מהרי"ל שאחר החלוקה של כל אחד במנין לעצמו אין אפשרות להחליף והמקור לזה מחלוקת המשמרות. והוסיף במהר"ם שיק (או"ח סי' לה) שלמדים מכך אף לכל עניני הציבור והחלטותיהם שאינם צריכים קנין, אלא יש כאן כעין מכירה של זכות לעבוד בשבוע מסוים תמורת שבוע אחר.

וע"פ הדברים הללו נראה לומר תירוצו נוסף על קושית הערול"ג בכהן העובד בשני משמרות, דמעיך הדין יש זכות לכל הכהנים לעבוד בכל השנה, אלא שמכרו זה לזה את הזכות לצורך החלוקה, וממילא כהן שיש ספק אם הוא שייך למשמר זה או לא, הוא בוודאי שייך לעבודה אלא שיש ספק אם מכר את זכותו לאחר או לא, וא"כ חובת הוכחה זו מוטלת על בני המשמר לגלות שהוא באמת מכר את זכותו ואינו עובד עמהם ולא עליו.

נמצא - לדעת הרמב"ם אין חילוק המשמרות מצוה אלא המצוה היא שעל אף חילוק המשמרות יש ליתן ברגלים לכל כהן שרוצה להקריב את קרבנות הרגלים, ונעשתה החלוקה בכדי שתמיד יהיו כהנים קבועים ולא תתבטל העבודה. לדעת הרמב"ן חילוק המשמרות היא הלל"מ. כמו כן כהן שמקריב את קרבן עצמו יכול להקריב אף שלא בשעת משמרו, וזוכה בבשר ובעור לבד. ואם הוא בעל מום יש שני גירסאות ברש"י אם הוא הזוכה או הבית אב כשאר הקרבנות. והטעם מפני שכל סדר המשמרות אינו אלא קביעות לכל כהן ויכול להיות לכהן קביעות אף שלא במסגרת המשמרות הקבועים, אלא הוא כמשמר לעצמו.

והעור שייכים לו כמו שנאמר להדיא בפרשת צו (ויקרא ז יד) "לכהן הזורק את דם השלמים לו יהיה", ולזה אתא קרא למימר שאף כהן בעל מום זוכה בבשר ובעור קרבנו (כגירסא ראשונה ברש"י).

ודברי הרא"ש צריכים הסבר שהרי בכל הקרבנות זוכים כל אנשי בית אב בעור ובבשר ולא רק הכהן המקריב ומנין להרא"ש פשיטות זו שכהן המקריב יזכה בבשר ובעור (ובתוס' (יבמות מ.) כתבו בתי' אחד שיתכן שיש מצוה לכהן המקריב לאכול כזית אך אינו זוכה בכל הבשר).

ואפשר לומר שכהן המקריב שלא בשעת משמרו שריבתה תורה שיכול להקריב "בכל אוות נפשו" הרי הוא כמשמר לעצמו, וממילא פשיטא שזוכה בכל הבשר והעור ככל המשמר. אך לפי"ז נצטרך לומר שהוא הדין בקרבנות הרגל שמקריב כל כהן שירצה כמשנ"א "בכל אוות נפשו", דאף בהם יזכה הכהן המקריב בבשר ובעור, ולא מצינו הלכה כזאת.

ובע"כ שאני דין כהן הקריב קרבן עצמו מכהן המקריב קרבנות הרגל, וצ"ב הטעם.

כהן המקריב הוא שליח לכל הבית אב

והביאור הוא כמש"כ ברמב"ן (ע"ת ויקרא ז ט) וכן פירשו הראב"ד והרשב"א (בתו"כ) שכוונת הכתוב "הכהן המקריב" היא באמת לכל הבית אב, והכהן שעובד בפועל עובד בשליחות כל הבית אב מפני שכך היא חלוקת התפקידים והעבודות בין כל כהני הבית אב. ולכן אי"צ לילפותא מיוחדת ליתן לכל הבית אב את הבשר ואת העור, דהם המקריבים והבשר והעור שייכים לכולם. ואשר על כן כתב הרא"ש שכהן המקריב את קרבן עצמו, פשוט שהוא המקבל את הבשר ואת העור וכגירסא הראשונה ברש"י, מאחר ובהקרה זו אינו עובד עבור כל הבית אב ואינו שליח שלהם לקרבן זה. ושאני מכהן המקריב בשעת הרגל, שזכות כל הכהנים שוה בקרבנות הרגל אין לכהן המקריב זכות מיוחדת בקרבן ואין סיבה שייזכה בבשר ובעור לעצמו. וקמ"ל קרא "ואיש את קדשיו לו יהיו" דאף כהן בעל מום שאינו מקריב בעצמו אלא שולח כהן אחר תחתיו להקריב את קרבנו, זוכה בבשר ובעור של קרבנו. כיון שהכהן המקריב מקריב עבורו בלבד, וכל כהן שמקריב קרבן עצמו אינו בכלל הבית אב אלא כמשמר בפני עצמו ואין הבשר והעור מתחלקים לבית אב.

ברמב"ם (שם) כתב יותר מזה - שאף כהן כשר שאינו בעל מום אם רצה ליתן את קרבנו לכל כהן שירצה להקריבו נותן, ועור הקרבן ועבודתו לאותו הכהן שנתן לו. וביאור דבריו שבאופן זה הכהן המקריב הוא שליח ממש של בעל הקרבן שיכול למנות ולזכות כהן אחר בזכות ההקרה שלו (ונקרא "שליח" בלשון הגמ' ב"ק), וכיון שהוא שליח על ההקרה הבשר והעור שלו.

הגמ' דנה בכמה מקומות (יומא יט. קידושין כג.) אי כהנים בעבודתם שלוחי דרחמנא או שלוחי דידן, וכתבו התוס' דנפק"מ במי שהפריש קרבן והביאו למקדש ואינו רוצה שאנשי משמר הנוכחי יקריבוהו אלא כהן אחר יקריב עבורו, האם יכולים אנשי המשמר להקריב עבורו בעל כרחו. דאי כהני שלוחי דידן הא אמר לא בעינא ולא יקריבוהו, ואי כהני שלוחי דרחמנא יקריבו בע"כ. והקשה בגבורת ארי דאם כהן בעל מום אינו יכול למנות כהן מסוים במקומו מהיכי תיתי שזר יכול למנות כהן אחר, אכן בתוס' לא העמידו את הנפק"מ במקרה שהמביא את הקרבן חפץ בכהן מסוים אלא רק באופן שאינו רוצה במשמר זה, ולפי"ז באמת אינו יכול למנות אחר במקומו.

הודפס לע"נ ר' קלמן ב"ר משה הכהן ז"ל ומרת פרומה ב"ר דב בער ע"ה

ברין ד' תעניות וגררי איסור אכילה בצום מ"ע או ל"ת או תרומה

החויב לצום בר' תעניות הוא מ"ע

צום, אכן לא מזכיר אופן המצוה ואזהרה דנתחייב בהו הגברא. ועוד, ממש"כ הטור סימן תקנ"ד דהאוכל בט"ב מכין אותו מכת מרדות. והפמ"ג בפתיחה כוללת ח"א סי' כ"ה מצדד אף דאיכא מכות מרדות באיסור דרבנן היכא דקעביד מעשה אכן לענין ביטול עשה דרבנן [ואיתא שם אף מדברי קבלה כקריאת המגילה] ליכא מכת מרדות, יעו"ש. וא"כ לפמ"ש"כ הבכו"י ומ"ב דתענית ציבור ליכא כי אם מ"ע לצום ומהאי טעמא דנו לפטור אונן, קשה ממש"כ הטור דהאוכל בט"ב איכא מכת מרדות וע"כ נשנה בזה ל"ת, וצ"ע.

ונפק"מ רבתא, לענין אי חייב להוציא כל ממנו כדי לצום בת"צ, לפי מש"כ בשו"ת הריב"ש סי' שפ"ז מובא בהגהות הגרע"א יו"ד סי' קנ"ז ס"א, דלאוין אף באין בו מעשה צריך להוציא כל ממנו וחלוק ממ"ע דמחויב עד חומש, וכן מתבאר מדברי הב"י סי' רל"ב, ט"ז וש"ך שם, והפמ"ג בכמה דוכתי נסתפק בהאי דינא דאיתא בס' תרנ"ו דמ"ע עד חומש ואילו לל"ת יתן כל ממנו, וברמ"א יו"ד סי' קנ"ה כתב דאף באיסורים דרבנן, יעו"ש בביאור הגר"א. אי החילוק בין קום ועשה לשוא"ת או דילמא דתולה בביטול עשה ועבירת לאו, יעויין א"א סק"ח ובפתיחה כוללת ח"ד ס"י. ולפ"ד הביכו"י והמ"ב לענין תענית ציבור היכא דיוכל לצום אך בגוונא דיציא כל ממנו, א"כ כיון דלדידהו אין זה אלא מ"ע, אינו מחויב אלא עד חומש מנכסיו, לא כן אי נדון התענית ציבור באיסור אכילה מדברי קבלה או מד"ס בעי להוציא כל ממנו כדי לא לעבור בלאו ככל ל"ת.

יסוד הגר"ח והמנ"ח החיוב צום מתיחס לחודש ולא ליום מסוים

והנראה בהאי ענינא, דהנה הב"י בסי' תקנ"ב איתא בשם האבודרהם די' בטבת משונה משאר תעניות, ואילו היה חל בשבת היה דוחה שבת דכתיב בי'

שו"ע או"ח סי' תקמ"ט, להתענות ד' צומות. כתב החיי אדם כלל קל"ג והעתיקו במ"ב סק"א ימים אלו הם מצות עשה מדברי הנביאים להתענות בהם. ומבואר דיסוד החיוב תענית מדברי קבלה הוי מ"ע.

וכן מבואר מדברי הביכורי יעקב סי' תר"מ סקי"ט דיצא לדון לשיטת הפמ"ג שם א"א סק"י דנסתפק אי אונן חייב במצות סוכה דדילמא הוא נפטר רק ממ"ע בשב ואל תעשה ולא במ"ע דביטולם בקו"ע ובסוכה יעבור בקום ועשה כשיאכל חוץ לסוכה. וכתב הביכו"י דלפי"ז אפשר להסתפק אי לאונן [דפטור משום עוסק במצוה] מותר לאכול בתענית ציבור דעובר גם כן בקום ועשה אמצות עשה דדברי קבלה, ויסד בזה דכל הפטור דעוסק במצוה היינו פטור ממצוות דלצורך קיומם בעי 'מעשה' אכן לענין תענית ציבור חייב להתענות כיון דא"צ מעשה כדי לקיים מ"ע דתענית ואופן קיומו בשוא"ת יעו"ש. והעתיקו בשער הציון סי' תר"מ סקמ"ח דהטעם דאונן צריך להתענות בת"צ היינו משום שזה אין צריך מעשה ויסוד פטור אונן במצות מדין עוסק במצוה היינו דפטור ממצות דלקיומם בעי מעשה יעו"ש.

ומבואר שיטת הביכו"י והמ"ב דיסוד דין תענית ציבור אינו איסור לאו מדברי קבלה או מד"ס, אלא עיקרו 'מצות עשה', ובהא דנו אי לפטור אונן מדין עוסק במצוה, דהרי עוסק במצוה אינו פטור מלאוין, [ומש"כ הפרמ"ג בפתיחה לענין בל יראה כבר השיגו עליו, והארכנו בזה במק"א]. וחידשו בזה דעוסק במצוה פטור ממצות היכא דקיומם בעי מעשה ולא ממצות דשוא"ת.

ויל"ע במאי דפשיטא להו דתענית ציבור אין זה איסור אכילה כי אם מ"ע דצום דבקרא כתיב 'צום הרביעי צום החמישי וכו' והיינו דזהו בחפצא 'יום

יום מסוים שבו מוזהר באיסור אכילה. אלא דבחדש הרביעי וחמישי וכו' בעי לצום יום אחד וע"כ הוא מ"ע לקיים צומו ביום אחד בהחדש וביד כ"א להחליט איזה יום מקיים חובתו [ואך מדרבנן תקנו יום מסוים] וא"כ מוכרח דגדר הצום מדברי קבלה מ"ע על הגברא לצום יום אחד בחודש וליכא בזה משום אזהרה ולא בגוף האכילה דליכא יום מסוים דהגברא מוזהר בלאו דאכילה, ואפי' אם יקבע לעצמו יום מסוים לא שייך בזה דחיל האזהרה לפי קביעותו דמה כוחה דקביעה זו ואין זה אלא דבעי לקיים יום צום בחד מימי החדש, ופשוט.

ואשר לפי"ז מבואר היטב פשיטותיה דהח"א ביכורי יעקב והמ"ב דעיקר תענית ציבור אין זה אלא מ"ע ולא לאוין ואיסורי אכילה, דכיון דיסוד החיובי צומות מדברי קבלה אין זה על יום מסוים בהחדש, ע"כ הוא מ"ע דהגברא בעי לקיים אחד מימי החדש, ולא שייך לדון דהזהר ביום זה לא לאכול, דהרי ליכא יום מסוים מדברי קבלה וכמש"נ, וזהו דדנו לפטור אונן מתענית ציבור מדין עוסק במצוה פטור מן המצוה.

ב' דינים בצום מ"ע ול"ת

ואמנם נראה בזה, דכיון דכתב הטור דיש מכת מרדות להאוכל בצום וע"כ ישנו אף לל"ת על האכילה דעל ביטול עשה אין מכת מרדות, די"ל דלאחר דחז"ל קבעו יום מסוים לקיים התענית א"כ מדרבנן יתכן דחל איסור אכילה ביום זה, וי"ל עוד דזהו אופן קביעות היום מדרבנן, ע"י דאסרו האכילה ביום זה ובאופן זה מקיים חובת הצום מדברי קבלה ביום זה. ונמצא לפי"ז דמדברי קבלה אכן זה אך מ"ע, ואמנם נוסף בקביעות רבנן ביום מסוים בהחדש דנאסר האכילה ביום זה.

ואיכא לדון לפי"ז כיון דכל האיסור אכילה מדרבנן הוא לקיים חובתו דהוא המ"ע לצום מדברי קבלה [ובזה"ז זהו אף דליכא דברי קבלה לכמה פוסקים מ"מ בפשוטו זהו באותו הגדר כזמן השמד] א"כ בגברא דאינו מחויב לצום י"ל דליכא גבי' לכל האיסור אכילה, דהאיסור אכילה תולדה מהמ"ע דמחויב ב'.

הל"ת הוא תולדה מהמ"ע

ודאתינן להכי מבוארים היטב דברי הביכ"י ומ"ב,

בעצם היום הזה, א"כ הו"ל כיוה"כ. ותמה עליו הב"י מנין לו דבר זה.

ובכתבי הגר"ח מס' ר"ה ביאר דברי האבודרהם דשאר תעניתים תלי הפסוק חיובם בהחודש ואין חיובם מדברי קבלה להיות דוקא באותו יום לכן לא דחי שבת אולם לענין י' בטבת כיון דכתיב בעצם היום הזה, ע"כ בעינן דוקא ביום הזה ושפיר דוחה שבת. ועיין אור שמח פ"ה מתענית ה"י מש"כ בזה.

וכדברי הגר"ח כן מבואר במנחת חינוך מצוה ש"א דהאריך בזה דחיוב תענית מדברי קבלה תלי קרא **בהחודש** צום הרביעי צום החמישי וצום השביעי וכו', ולכן מדברי קבלה אין חיוב ביום מסוים בהחודש אלא מעיקר הדין באיזה יום מהחודש שירצה ואך מדרבנן קבעו יום מסוים. ואמנם המנ"ח לא נחית לחלק בין י' בטבת לשאר תעניות אלא אף תענית החמישי תלי קרא בהחודש ולא ביום מסוים, והוסיף שם במנ"ח לכן מהאי טעמא לא דחי שבת אלא נדחה לאחר השבת והיינו טעמא דמדברי קבלה ליכא נפק"מ אי ב"ז בתמוז אי ב"ח בתמוז, ואך מדרבנן קבעו איזה יום בחודש, ואמנם לאחר שקבעו חז"ל איזה יום בחודש לאו כל כמיניה לכ"א לצום באיזה יום שירצה בהחודש, וכן אם שכח ואכל ביום שקבעו חז"ל אינו יכול להשלים באיזה יום בחודש והיינו מטעם שכתבו החוס' סוכה ג ע"א דלאחר דחז"ל קבעו אופן וצורה בדאורייתא, א"כ, לא באופן המסויים דתקנו הרי לא קיים אף מהתורה [וכדהובא בהפמ"ג בדוכתי טובא, ואכ"מ] אכן נפק"מ לאחד שהיה אונס ביום הצום דבהא מבואר בפמ"ג דלא עקרו למי שאנוס וא"כ מחויב מדברי קבלה לצום ביום אחר בהחודש, וכ"ז בזמן השמד, אכן לדידן דתולה ברצו א"כ הצומות הם דרבנן וביום מסוים, וא"כ אף בנאנס ביום הצום אינו משלים ביום אחר, ועי"ש דהאריך טובא בהך ענינא. ועיקר היסוד דמדברי קבלה אין יום מסוים ורק קביעות החודש כבר מבואר בראשונים יעוין ריטב"א ר"ה י"ח ובתענית כ"ח.

ומעתה נראה לומר, להמבואר מדברי המנ"ח והגר"ח, דחלות החיוב מדברי קבלה תלי בהחודש ולא ביום מסוים ומדברי קבלה באיזה יום שירצה, ע"כ במאי דכתיב צום הרביעי וצום החמישי וכו' אין זה אלא מ"ע מדברי קבלה ולא שייך לדון בזה משום לאו ואיסור אכילה מדברי קבלה, דהרי ליכא

אמנם בפשוטו כ"ז בשאר צומות אכן בט' באב דהוכפלו בו צרות וכמש"כ הטור דחיובו מדברי קבלה א"כ מאי קולא היא בט' באב דבהא איירי השו"ע, וצ"ע.

והנראה בזה עפמש"כ בעטרת המועדים סי' קי"ב להוכיח דשיטת הטור דאף דט' באב איסורו האידנא מדברי קבלה מ"מ תולה 'ברצו', ואך כיון דהוא יום דהוכפלו בו צרות א"כ חשיב 'רצו' ביום זה, והדברי קבלה מתחדש מכח 'הרצו', ועי"ש דבארנו דמה"ט הותר באכילה לחשאב"ס אף דמדברי קבלה לא מצינו קולא לחשאב"ס וכמש"כ הט"ז סי' תקנ"ד וע"כ כיון דהדברי קבלה מתחדש מכח הרצו, א"כ הרצו מלכתחילה היה לענין הבריאים ולא החולים, ועדש"כ הר"ן לענין שאר עינויים וכדאיתא בב"י ריש תקנ"ג, ואכ"מ. וכמו"כ י"ל דאף דט"ב החל בשבת נדחה לי, ואכתי קיומו מדברי קבלה כמש"כ המנ"ח, מ"מ כיון דתולה ברצו וכמו דהקילו לענין חשאב"ס בט' באב גופא והיינו דלהני לא היה רצו כמו"כ בנדחה ליכא "רצו" לענין בעל ברית ומעוברת וחולי קצת, ומיושב בזה שיטת המנ"ח והגר"ח, ונתבאר דכן היא דעת הביכו"י ומ"ב, וכמש"כ. ובעטרת המועדים סי' ק"ב ביארנו יסוד הקולות בנוסח אחר בשיטת הגבורות ארי תענית י"ב יעו"ש.

מקורות נוספים למ"ע ול"ת דתענית

והנה בשו"ת ארץ צבי ח"א סי' ע"ט כתב בפשיטות דבכל צום ישנו למ"ע ול"ת ובאכל בצום פקע המ"ע דשוב אינו מקיים יום צום ומ"מ ישנו עדיין לל"ת על כל אכילה, וחלוק מתענית בכורות דיש רק למ"ע לצום ומה"ט אלו האוכלים בסיום מסכתא בתענית בכורות שוב מותרים באכילה כל היום יעו"ש, והנה לא כתב בזה איה מקורו להך מילתא מ"ע ול"ת. ולפמש"כ הרי כל עיקר החיוב מדברי קבלה היינו מ"ע כמש"נ ומהא דקי"ל בסי' תקס"ח מהתה"ד דהאוכל בצום אסור להמשיך לאכול שאר היום מזה שמעינן איסור בכל אכילה, דהרי את המ"ע כבר אינו מקיים משום דכבר אין בזה קיום ד"יום צום", וע"כ נאסר מכל הל"ת בכל אכילה ומה"ט ביארנו שיש מכות מרדות כמש"כ הטור, והיינו על הל"ת מדב"ס. [ובעטרת המועדים סי' י"ד כתבנו לענין יוה"כ דבאכל פקע המ"ע ועיניתם מערב עד ערב' וקאי רק הל"ת ד'אשר לא תעונה', ואכ"מ]

ונראה לדון עוד ב' מקורות להך מילתא דעשה ול"ת בצום, א. מש"כ החת"ס בגליון או"ח תקס"ז דאף דכתב הר"ן סוף פ"ק דתענית דהשוו דין הצומות ליוה"כ ושיערו בכותבת מ"מ בדעת הרא"ש ושו"ע דכתבו דאף כזית י"ל דילפי' ממגילת

דמחד גיסא יצאו לדון לפטור אונן מתענית ציבור מדין עוסק במצוה, והיינו משום דיסוד החיוב דתענית ציבור מכח המ"ע לצום וכמש"נ, ומאידיך מבואר בטור דהאוכל בט"ב איכא מכות מרדות, וא"כ ע"כ הוא איסור ולא בגוף האכילה מדרבנן ואינו אך מ"ע בעלמא. היינו משום דאמנם איכא ללאו מדרבנן בעיקר מעשה האכילה ומה"ט איתא למכת מרדות ככל עובר אלאוין דרבנן, מכל מקום הלאו בגוף האכילה הוא תולדה מהמ"ע לצום וכל דמחויב לצום שוב בכלל האיסור והלאו באכילה. אכן היכא דפטור מגוף המ"ע דצום, לית ליה כל עיקר הלאו, דיסוד הלאו דאכילה הוא לקיים חובת הצום. ולכן דנו הביכו"י והמ"ב דאונן דפטור מהמצות א"כ פטור מלצום ושוב ליתא אף להלאו מדרבנן, וכמש"נ.

ועד"ז מצינו באחרונים בישוב קושית הבית יעקב כתובות מ"ט ע"ב על הא דאיתא בכמה דוכתי דהעוסק במצוה פטור ממצות צדקה, והרי בהא דנמנע לתת לעני עובר בל"ת דלא תאמץ ולא תקפוץ, וכתבו באור שמח פ"ג מ"ה יו"ט ובקובה"ע סי' ח' דכל הלאו דלא תאמץ הוא חיזוק לשמירת העשה ד"פתוח תפתח", וכיון דפטור מהמ"ע שוב אין כאן מקום ללאו, ועיין רמב"ן קידושין ל"ד ע"א עד"ז לענין מעקה, ואכ"מ. וזהו נפק"מ אף לענין חיוב חומש או כל ממונו, כיון דשורש החיוב זהו המ"ע ובתולדה מזה ישנו להלאו, הרי חיובו עד חומש כמ"ע, ולא כל ממונו כלאו, וכמש"נ.

ענין הקולות בצום הנדחה לשיטת המנ"ח וגר"ח

והנה בעיקר יסוד המנ"ח והגר"ח דמדברי קבלה ליכא יום מסוים בהחדש, י"ל"ע ממש"כ בשו"ע סי' תקנ"ט סעיף ט"ב שנדחה ליום ראשון בעל ברית מתפלל מנחה בעוד היום גדול, ואינו משלים תעניתו לפי שיו"ט שלו הוא. והביאור הלכה הביא מהגרע"א בשם השבות יעקב דכן בחולי קצת ומעוברת שיש מיחוש קצת מותרים לאכול.

ויל"ע לדברי המנ"ח וגר"ח אמאי נאמר קולא בזה בט' באב דנדחה הא מדברי קבלה אין נפק"מ בין ט' באב לי' באב ותרווייהו שייך לקיים חובת הצום וכל הנדון בזה מחמת קביעות חכמים דהיכא בחל בימות השבוע הרי הוא בט' באב, ואילו היכא דחל בשבת קבעו לי' באב, וא"כ מה הקולא הנאמר בנדחה בזה וזה מדברי קבלה, ואמנם י"ל דהשו"ע איירי האידנא דתולה ברצו וא"כ ליכא לגמרי דברי קבלה אלא מדרבנן וזמנו קבוע ובהא איכא קולא בנדחה

בי' לאו דהנפש לא תעונה מ"מ הוא לחזק המ"ע דועינתם ורק מי שמחויב במ"ע ד'ועינתם' הרי ישנו בכלל הלאו ד'לא תעונה', יעו"ש, וא"כ בדין לפטור נשים מתעניות והרי מפורש בפסחים וכן קי"ל דרך מעוברות ומצטערות הרבה פטורות אכן כל הנשים בכלל החיוב, ואמנם למאי דיסד הפנ"י בקידושין דמצות דקיומם בשוא"ת ליכא פטור דזמן גרמא לק"מ, אמנם בראשונים שם בקידושין מבואר לא כן, וכן הכריע הגרע"א שם דבכל גוונא נשים פטורות, ושוב צ"ע אמאי נשים חייבות מעיקר הדין בד' צומות הרי הוי מ"ע שהזמן גרמא, וצ"ע.

ונראה לדעת הרמב"ם ריש פרק ה' מה' תענית דיסוד הד' תעניות כדי לעורר בתשובה וכתבו החי' אדם והמ"ב: 'ומ"מ אין לפטור את עצמו בתשובה בלבד כי ימים אלו מ"ע מדברי הנביאים להתענות בהם', נמצא דיסוד התענית ממצות תשובה ועל יסוד זה נאמרו ד' תעניות ולפ"ז י"ל דכל המחויב במצות התשובה מחויב בהני ד' תעניות ולכן אף נשים בכלל דהרי הם בכלל מצות התשובה. אמנם לדעת הראשונים שיסוד המחייב בתעניות אלו הם מדין אבלות, אכתי קשי' כנ"ל.

ונראה לדון דהנה לשון הכתוב בזכריה פרק ח': "צום הרביעי וצום החמישי יהי' **לבית יהודה** לששון ולשמחה. ומבואר בגמ' ר"ה י"ח ע"ב דהני ד' צומות בזמן שמד המה צומות, ויהפכו בזמן שלום, לששון ושמחה. ולישנא דקרא 'בית יהודה' והיינו הבית יהודה המחויבים בצום לדידהו יהפך לששון ושמחה. [ומה שלא הזכיר בית ישראל יעו"ש במפרשים]

והנה מבואר באבות דר"נ פ"ב דאצל אהרן דכתיב כל בית ישראל יבכו וכו' היינו אף הנשים, ואצל משה כתיב 'ויבכו בני ישראל' - זה רק אנשים, והובא ברש"י פרשת חוקת סוף פ"כ. ובספר אור גדול להגדול ממניסק בסימן א' דייק בלשון הרמב"ם פרק ה' ה"א מיסודי התורה 'כל בית ישראל מצווים על קידוש ה'" וכתב דכוונתו לרבות נשים כמוש"כ באבות דרבי נתן "בית" היינו אנשים ונשים, ע"כ. ומעתה י"ל דיהי' ל'בית יהודה' הנזכר בקרא בדיני הצום בכלל זה אף נשים, ומיושב בזה מה שחובת הד' צומות נתחייבו בהם אנשים ונשים כאחד דהם בכלל 'בית יהודה' אף דיסוד חיוב הצומות מ"ע שהזמן גרמא, וכמש"נ.

אסתר שנאמר "צומו עלי" "ואל תאכלו ואל תשתו" הרי נאמר איסור אכילה בכזית ככל אכילה בכה"ת. [וברמב"ן בתורת האדם יליף דד' צומות מתחילות מהלילה ונלמד ממגילת אסתר לילה ויום והוא המקור לשאר צומות, יעו"ש], והנה דעת החת"ס דאף שתי' שיעור ברביעית ככה"ת, אמנם במג"א והמ"ב מבואר שם להחמיר בצום אכילה בכזית וכדין אכילה בכה"ת, ואילו בשתי' כמלא לוגמיו כיוה"כ, ולכאורה ממ"נ אם שיעור אכילה בצום ככה"ת א"כ תלי' בכזית ורביעית, ואי תלי' בצום דיוה"כ הרי שיעורו בכותבת ומלא לוגמיו, ועפ"ד החת"ס י"ל דילפי' מ'צומו עלי' מ"ע וזה דומי' לצום דיוה"כ בכותבת ומלא לוגמיו, ועוד נאמר 'אל תאכלו ואל תשתו' ובלאו נאמר דשיעורו ככה"ת בכזית ורביעית, ונמצא דבעינן להחמיר באכילה מכזית ובשתיה כמלא לוגמיו. [ובדברי הביאור הלכה סי' תקנ"ד בשיעורי הצום הארכנו בסי' קי"ג] ב. ועוד י"ל דמשוין גדר הד' צומות ליוה"כ כמש"כ הר"ן ספ"ק דתענית, והרי ביוה"כ איתא למ"ע ד'ועינתם' ול"ת מ'הנפש אשר לא תעונה' כמש"כ הרמב"ם, כמו"כ בכל הד' תעניות, וזהו פשיטות הארץ צבי דיש מ"ע ולא בד' צומות דומי' ליוה"כ.

ולפמש"נ מהביכו"י ומ"ב לדון לפטור עוסק במצוה מהתענית, וע"כ דאף דיש ללאו כמש"נ, צ"ל בין אם ילפי' מ'צומו עלי' ואל תאכלו' וכו' בין אם משום דדומי' ליוה"כ דאית בי' לאו ועשה, מ"מ תחילת החיוב מכח המ"ע ובתולדה מזה יש את הל"ת, וכבר כתב כן בדברי יחזקאל סי' ט"ו כדבר פשוט בצום דיוה"כ דהל"ת בא לחזק להעשה ד'ועינתם' ומי שאינו מחויב בעשה אינו מחויב בל"ת, ועד"ז נתבאר בדעת הביכו"י ומ"ב בכל ד' התעניות.

בחיובא נשים במצות צום אף רהוא זמן גרמא

ויש להעיר הערה אלימתא דלפי המתבאר דיסוד חיוב ד' צומות יסודם משום מ"ע ורק נוסף הוא לאו על כל אכילה ומה"ט יצאו לדון הביכו"י והח"ח לפטור עוסק במצוה **ממצות** התענית ורק חידשו דלא נפטר עוסק במצוה במצוות שקיומם בשב ואל תעשה כמו מצות התענית, ולפ"ז לכאורה בדין דנשים לא יהיו חייבות בד' צומות, שהרי בכלל מצות עשה שהזמן גרמא ועדש"כ בדברי יחזקאל דבעי ריבוי לחייב נשים בעינוי ביוה"כ דאף דנאמר

דיני בין המצרים עד ר"ח אב - ודיני תשעת הימים (תשע"ט)

נישואים, אירוסים, ריקודים וכלי זמר בימים אלו

א. נוהגים שאין נושאים נשים מ"ז בתמוז ואילך עד לאחר ט' באב (רמ"א תקנ"א ס"ב, והשו"ע כתב שם שאין נושאים נשים מר"ח אב, ואמנם אף הספרדים מחמירים בזה משום שאין סימן ברכה להתחתן בימים אלו וכמבואר בשדי חמד ח"ו מערכת בין המצרים סוס"ב).

ב. מותר לעשות אירוסין וכתובת תנאים עם סעודה בבין המצרים מ"ז בתמוז עד ר"ח אב בלא ריקודים ומחולות, אבל מר"ח אב אסור לעשות סעודה ועושים אירוסין וכתובת תנאים עם מיני מזונות בלא סעודה ממש (מ"ב תקנ"א סקט"ז וסקי"ט ושעה"צ ס"ק כ"ו), ומותרים החתן והכלה ללבוש בגדי שבת כרגיל (הגרש"ז אויערבך זצ"ל).

ג. אסור לעשות ריקודים ומחולות מ"ז בתמוז ואילך (עי' מ"ב שם סקט"ז), ובכלל זה אסור לנגן בכלי נגינה (עי' פמ"ג הובא בבא"ה"ל שם ס"ב), וכן אסור לשמוע קלטות של שירים עם כלי זמר (שו"ת אג"מ או"ח ח"א ס"י קס"ו ושו"ת שבט הלוי ח"ח קכ"ז ב').

ד. י"א שאסור לשמוע קלטות שיש בה שירה בפה או חזנות אפי' בלא ליווי כלי שיר (שו"ת שבה"ל שם), ואולם שירה בפה מותר (שו"ת אג"מ שם ואחרות רבינו ח"ב עמוד צ"ה), ומ"מ יש להמנע משירה בפה המעוררת לריקוד (הגרש"ז זצ"ל).

ה. איסור השמעת כלי נגינה הוא גם לקטן שהגיע לחינוך (שו"ת אג"מ שם משום שאבלות דברים הוא), ואמנם מותר להשמיע לקטנים קלטות של סיפורי ילדים שיש בהם גם קטעים של נגינה (פוסקים).

ו. הרגילים לעשות התעמלות או הליכה לפי קצב הנגינה יכולים להמשיך בכך עד ר"ח אב (הגר"נ קרליץ שליט"א).

ז. מותר לעשות סעודת שבע ברכות למי שהתחתן קודם י"ז בתמוז אבל בלא ריקודים ומחולות (שו"ת שבט הלוי ח"ג סו"ס קנ"ז), ויש מתירין אף ריקודים ומחולות (שו"ת אג"מ אה"ע ח"א ס"י צ"ז), ומ"מ הפעלת טייפ של שירה בפה בלא כלי זמר מותר (פוסקים), ולעשות מעגל בעלמא לא נקרא ריקוד ומותר אפילו בשבת (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

ח. הנוהג ברכב וחושש שירדם מותר לו לשמוע שירים אך ישתדל להחזיק קלטות ללא ליווי כלי זמר (הגר"ח"ק שליט"א).

ט. מותר ללמד שיעורי נגינה לתלמידים כשהוא לצורך פרנסה ולא לשמחה, אבל מר"ח ואילך יש להחמיר (עי' פמ"ג ס"י תקנ"א סק"י ומובא בב"ה"ל שם, וקצו"ע ס"י קכ"ב ס"א).

י. מי שרגיל לשמוע שירים בשעת עבודתו מותר לו להמשיך ולשמוע עד ר"ח (הגר"נ קרליץ שליט"א), ולשמוע מוזיקה לצורך רפואי להפיג בדידות ופחדים מותר אפילו בתשעת הימים (עי' שו"ת משנה הלכות ח"ו ס"י ק"ו והליכות שלמה שם).

יא. אין לערוך מסיבות בגני ילדים עם כלי זמר בימים אלו, ובודאי שאין לעשות כן בבתי חינוך של ילדים גדולים יותר (חוט שני ח"ב עמ' שכ"ה), ואם קבעו מסיבה ע"י ההנהלה ויש שאלה של איבוד פרנסה בזה יש לעשות שאלת רב.

תספורת

יב. מנהג האשכנזים שלא להסתפר אפי' לכבוד שבת מ"ז בתמוז עד אחר ת"ב (רמ"א ס"י תקנ"א ס"ד ומ"ב סק"ב), ומנהג הספרדים לאסור רק בשבוע שחל בו ת"ב (שו"ע שם ס"ד), אבל מותר לגלח שיער השפם כל שמעב האכילה (שו"ע ס"יג), וכן מי ששערות ראשו מגודלים מותר לו להסתפר במקום הנחת תפילין (הליכות שלמה שם).

יג. אסור לספר ילדים ואפילו פחותים מבני שש שלא הגיעו לחינוך (שו"ע שם ס"ד ומ"ב סקפ"א ופ"ב ושעה"צ סקצ"א), ויש מקילין לספר קטנים עד שבוע שחל בו (מ"ב שם בשם הח"א), ואם מלאו לילד ג' שנים יש מתירין לספרו אפי' בשבוע שחל בו (מבית לוי בין המצרים אות ט), ורבים נוהגים להמתין ולעשות ה"חלאקה" אחר ת"ב.

יד. בן אשכנזי שיש לו מספרה אין לו להשאירה פתוחה מ"ז בתמוז ואילך, אבל מותר לספר בצנעא בן ספרד הנוהג להסתפר עד שבוע שחל בו ת"ב (מבית לוי בין המצרים שדין האבילות אינו אוסרו רק בתספורת עצמו ולא בגילוח אחרים).

טו. המנהג שלא להסתפר הוא מליל י"ז בתמוז דליל י"ז בתמוז דינו כיומו (חוט שני שבת ח"ב ע"מ שכ"ה), וי"א דלצורך גדול יש להתיר תספורת בליל י"ז בתמוז (שו"ת אגרות משה או"ח ח"ד קי"ב ב' ולשיטתו קאי שהתיר אף נשואין בליל י"ז, וכן לברך שהחינו בליל י"ז בתמוז, ועי' שו"ת שרגא מאיר ח"ב סוס"י י"ג וס"י קרא עלי מועד פ"ב אות טו בהגהה, ואולם באג"מ ח"א ס"י קס"ח כתב שהשנה שחל י"ז בתמוז בשבת ונדחה ליום א' י"ח בתמוז ודאי שחלים כל דיני בין המצרים כבר מליל הצום שהוא כבר יום ה"ח, ודבריו נסתרים מהמ"א שם סקמ"ב שכתב דאם חל י"ז בתמוז בשבת ונדחה מותר לכו"ע לומר שהחינו בשבת, ומבואר בדבריו דבין המצרים אינו בין התארכים של י"ז בתמוז לת"ב אלא בין הצומות וא"כ אף בשנה זו לא חלים הדינים בליל י"ח).

ברכת שהחינו והטוב והמטיב

טז. אין לברך שהחינו בבין המצרים משום דימים אלו ימי פורענות והיאך יאמר "והגיענו לזמן הזה", ולכן לא יאכל פרי חדש או ילבש מלבוש חדש בימים אלו (שו"ע ס"י תקנ"א ס"ז), ואולם בשבת אפשר לברך שהחינו, וכן בר"ח (מ"ב סקצ"ח ושעה"צ סקצ"ט), ועפ"י קבלה אין לברך שהחינו אף בשבת (מ"א סקמ"ב), ומ"מ אם חל י"ז בתמוז בשבת ונדחה מותר לכו"ע לברך בשבת (המ"א שם), ואמנם בחל ת"ב בשבת ונדחה אין מברכין שהחינו לכו"ע בשבת זו (הגר"מ פינשטיין זצ"ל).

יז. ברכת שהחינו על מצוה עוברת כגון פדיון הבן (או מילה) מותרת ולא יחמיץ הברכה (שו"ע שם), וכששומע שהחינו בברית י"א שיכול לכוין לצאת בזה על פרי או בגד חדש (שדי"ח מערכת ביהמ"צ ס"י א' סק"ד, וצ"ע דשני סוגי שהחינו הם).

יח. מותר לקנות בגד חדש בבין המצרים עד ר"ח אב ולא ללבשו עד אחר ת"ב כיון שהאיסור הוא על השימוש בהם ומשום ברכת שהחיינו (כה"ח סק"ח והליכות שלמה שם), אבל בגדים שאינם חשובים כמו חולצה או גרבים שאין מברכים עליהם שהחיינו אפשר לקנותם עד ר"ח, אבל לאחר ר"ח אב אין לקנות בגד חדש כלל.

יט. חתן וכלה שמתחתנים אחרי ת"ב מותרים לקנות בגדים חדשים לצורך הנשואים אפילו אחרי ר"ח אב (מ"ב שם סק"ד).

כ. מי שבירך בטעות על פרי חדש ונזכר שעתה הם ימי בין המצרים יכול לברך ברכת שהחיינו (שעה"ת סק"ח).

כא. חולה או אשה מעוברת מותרים לאכול פרי חדש בימים אלו אף בלא שיברכו שהחיינו דשמא תתאוהו ויגרום נזק לה ולולד (מ"ב שם סק"ט), וי"א שיכולים לברך שהחיינו (כף החיים סק"ג).

כב. פרי חדש שלא ימצא אחר ת"ב מותר לאכול ולברך עליו שהחיינו (רמ"א שם ס"ז, ובימינו שלכל אחד יש מקרר בביתו ניתן לשמור את הפרי עד שבת), וכן מי שנולדה לו בת מותר לברך שהחיינו, שהרי יש לו לברך כשרואה אותה בפעם הראשונה והרי זה כפרי שאינו נמצא לאחר ת"ב (עי' מ"ב סי' רכ"ג סק"ב ועי' תורת היולדת פמ"ח הערה ט"ו שיחכה ויברך בשבת).

כג. אם קונה חפצים יקרים עבורו ועבור בני משפחתו כמו מכונת שז' מברכים על כך ברכת "הטוב המטיב" מותר לברך ברכה זו בבין המצרים כי אין בה שבח על הזמן, ויכול א"כ לקנות חפצים אלו בבין המצרים עד ר"ח אב.

כד. מותר לבנות ולשפץ או לצבוע את הבית בבין המצרים עד ר"ח אב, ומ"מ נכון להמנע מזה בכל ימי בין המצרים (א"ר סק"ד). ויש נוהגים שאין עוברים דירה בימים אלו (והגר"ש אלישיב זצ"ל הורה שאם מעברים חפץ אחד לדירה החדשה קודם י"ז בתמוז סגי בזה ונחשב שעבר קודם בין המצרים), וי"א שאין לחפש דירה בימים אלו (טעמא דקרא בשם מרן החזו"א זצ"ל).

כה. טוב להמתין לעשות סעודת חנוכה הבית עד אחר ת"ב שיהיה סימנא טבא (שו"ת דברי סופרים סי' מ"ז).

זהירות מסכנה

כו. אין איסור ללכת לים ולבריכה עד ר"ח אב, אבל מ"מ יש להמנע מלהתרחץ במים עמוקים משום שהעת מסוגל לרעה (מבית לוי בין המצרים אות י"ט, ומרן החזו"א זצ"ל לא הלך בתוך הים אלא בקצה הים), ויש שנמנעים מללכת לים ולבריכה בימים אלו (וכן הסטייפלר זצ"ל לא נתן לבני ביתו לנסוע לים בבין המצרים).

כז. ניתוח או טיפול רפואי שסובל דיחוי יש להמנע מלעשותו בימים אלו (עי' שו"ע סו"ס תקנ"א שלא להכות התלמידים בימים אלו משום סכנה), ואם יש לבצעו מיד אין לחוש ושומר ישראל ישמור מי שמקיים ונשמרתם מאד לנפשותיכם.

כח. מותר לטייל בימים אלו (עי' רמ"א תקנ"ג ס"ב), אבל לא ילך לטייל במקום שיש בו סכנה (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

כט. מנהג טוב לשבת באבילות אחר חצי היום באלו הימים לבכות בכיה של ממש על חורבן הבית (מ"ב סי' תקנ"א סק"ג), ונוהגים היום לעשות תיקון חצות (והעיד הסטייפלר זצ"ל שבישיבת נובהרדוק היו כל הישיבה אומרים תיקון חצות בימי בין המצרים).

דינים הנוהגים מר"ח אב – תשע"ט

ל. משנכנס אב ממעטים בשמחה, ואם יש לו דין עם גוי (או ישראל מומר) ישתמט ממנו בימים אלו דריע מזליה (שו"ע סי' תקנ"א ס"א), ודין זה מתחיל מהמולד של חודש אב וזהו שאמרו "משנכנס אב" (פמ"ג א"א סק"ב).

לא. מר"ח ועד התענית **ממעטים במשא ומתן**, ויעסוק רק כדי פרנסתו (שו"ע שם ס"ב ותקנ"ד סוסכ"ב), ובזמנינו נהגו להקל בזה משום שהכל נקרא כדי פרנסתו (מ"ב סק"א), ומ"מ בעלי עסקים שעסקיהם בדברים המשמחים לבו של אדם, כמו מכירת כלי כסף או תכשיטים ימנעו בימים אלו מלסחור אפילו כדי פרנסתם (שעה"צ סק"ג).

לב. אין לקנות בימים אלו דברים המשמחים כגון כלי כסף ותכשיטים שאינם לצורך פרנסתו (שו"ע ומ"ב שם), ובכלל זה לקנות כלים ורהיטים שיש בקנייתם שמחה (מבית לוי הל' תשעת הימים פ"ו אות י"ח), וכן לקנות מזגן שיש בקנייתו שמחה אבל מי שסובל מן החום נחשב כחולה ומותר (מבית לוי שם), וכן אביזר הנצרך לבריאותו כמו משקפיים מותר (הגרש"א זצ"ל).

לג. אין לתת מתנות של שמחה מחתן לכלה ולהיפך (שו"ת אג"מ אה"ע ח"ד סי' פ"ד סק"א), ומ"מ דברים הנהוגים לתת בזמן כתיבת התנאים מותר לתת שזהו כחוב בין שני הצדדים (הגרש"ז אויערבך זצ"ל).

לד. מותר לתת מתנה **לחתן בר מצוה** בתשעת הימים (הליכות שלמה פ"ד הערה י"א שלא מצינו איסור נתינת מתנה רק בת"ב) ומטעם זה מותר לתת לגנת מתנה בסוף השנה ובפרט שזה נחשב כפריעת חוב.

תיקוני בית ושיפוצים

לה. אסור לסייד את הבית בימים אלו, ובכלל זה להדביק טפטים ולתלות וילונות ושאר קישוטים (ע"פ השו"ע שם ס"ב דבכלל בנין של ציור הוא), ואם נתקלקלו קירות הבית מחמת נזילה מותר לסיידם כדי לתקן הקלקול (עי' משנ"ב סק"ב).

לו. אסור לעשות שיפוצים אם נועדו להרווחה בעלמא, אבל אם משפץ מחמת שצר לו המקום בו הוא גר מותר, וכן אם משפץ דירה שקנה ויהיה לו הפסד ממון אם לא יעשנו בימים אלו לפי שדר בדירה שכורה מותר (ע"פ מ"ב שם סק"ב).

לז. מותר לעסוק בבנין של מצוה, כגון לשפץ בית כנסת ות"ת וישיבה, ובפרט שהוא מצוה דרבים כמקוה (רמ"א ס"ב).

לח. אסור לנטוע נטיעות של נוי ליפות את גינתו (שו"ע שם ס"ב), אבל לסדר הגינה כרגיל מותר (מבית לוי שם אות ה').

תפירה וקניית בגדים

לט. אסור לקנות בגדים **חדשים** חדשים בתשעת הימים אפי' שאינם חשובים כמו גרביים, מטפחות ומגבות (עי' רמ"א סי"ז), לבד מנעלי בד לצורך ת"ב (שו"ת אג"מ או"ח ח"ג סי' פ'), מיהו אם נקרקעו בגדיו מותר לקנות חדשים (אור לציון שם).

מ. איסור קניית בגדים חדשים הוא אפי' על מנת ללבושם לאחר ת"ב (מ"ב שם סקמ"ט), או ליתנם במתנה (אור"צ שם).

מא. איסור קניית בגדים הוא אפילו לקטנים וכמו בכיבוס שאסור, ובמקום שמותר לכבס בגדי קטנים מותר אף לקנות, ומ"מ תינוק שנולד מותר לקנות עבורו בגדים חדשים שהרי אין לו מה ללבוש, ואין צריך לקנות לפני הלידה.

מב. מותר לקנות בימים אלו דבר האבד כגון ביריד או במכירות סוף עונה במחירים מוזלים שלאחר ת"ב יתייקרו המחירים (עי' מ"ב סק"א), ומטעם זה מותר לחתום חוזה לקניית דירה, לפי שאינו יודע אם יזדמן לו אח"כ (אור"צ שם).

מג. אסור לתפור לארוג או לתקן בגדים חדשים בימים אלו ובכלל זה שלא לרקום או לסרוג, אבל בגדים ישנים שנקרקו מותר לתקן (שו"ע סי"ז ומ"ב סקמ"ו ועי' כה"ח ס"ק קט"ו-קט"ז), ואם משאיר סיום התפירה לאחר ת"ב מותר (שערי נחמה).

רחיצת הגוף

מד. נוהגים שלא להתרחץ מר"ח אפי' בצונן אבל פניו ידיו ורגליו מותר לרחוץ בצונן (רמ"א סי' תקנ"א סט"ז), וכן אפשר לקחת מגבת רטובה או ממחטות לחות ולהעביר על גופו (הגר"ח קרליץ שליט"א), ומנהג הספרדים להקל ברחיצת הגוף בחמין עד שבוע שחל בו, **והשנה שאין דין שבוע שחל בו (לדעת השו"ע סי"ד) מקילין הספרדים ברחיצה עד ת"ב ער"ש חזון.**

מה. יש מתירים לסובלים מזיעה מרובה לרחוץ כל גופם בצונן (פושרים) עם סבון אבר אבר אבל לא בבת אחת (שו"ת שבה"ל ח"ז סי' ע"ז ב' וח"ח סי' קכ"ז), ויש מקילין אפי' רחיצה גמורה בצונן (פושרים) כשאין כוונתם לתענוג אלא להסיר הזיעה המרובה שעליהם בימי הקיץ החמים (שו"ת אג"מ אה"ע ח"ד סי' פ"ד ד').

מו. רחיצה לצורך רפואה כגון לחולה או שיש לו פצעים מותרת אפילו בחמין ואפילו בשבוע שחל בו (מ"ב סקפ"ח).

מז. ילדים קטנים שמתלכלכין תדיר מותר לרחצם כדרכם, וילדים גדולים רק כשצריכים לכך (עי' מ"ב תקנ"א סקצ"ג וסי' קרא עלי מועד עמ' ל"ד), וילדים הרגילים להתרחץ כל יום מותר לרחצם כל יום כדרכם (הגר"ח קנייבסקי שליט"א שם).

מח. אסור לרחוץ בים ובבריכה (ערוה"ש סל"ד), אולם לצורך רפואה ובריאות מותר (שם סל"ו ושע"צ סקצ"ד, ובשו"ת קנין תורה ח"ב סי' ק' מביא שראה את מרן הגר"ז זצ"ל במקום הרחיצה לרפואה בשוויץ בערב ת"ב).

מט. השנה שחל ר"ח אב בער"ש (אין שבת זו נקראת "שבת חזון" אלא שבת אח"כ שהוא ת"ב שחל בשבת), **מותר לרחוץ כל גופו בחמין לכבוד שבת** (ט"ז שם סקט"ז מ"ב שם סקפ"ט), **אפי' עם סבון** (הגר"ח קרליץ שליט"א), **אולם אסור לשהות תחת המים יותר מכדי צורך השבת, וכן אסור ללכת לים או לבריכה שאין זה צורך שבת.**

נ. בערב שבת חזון מותר לרחוץ ראשו פניו ידיו ורגליו בחמין למי שרגיל כל ער"ש לרחוץ בחמין (רמ"א שם), אבל לא בסבון (מ"ב שם ס"ק צ"ו), וי"א אף בסבון (מרן החזו"א זצ"ל), ויש מקילין לרחוץ כל גופו בחמין לכבוד שבת (שו"ת רבבות אפרים ח"ג סי' שמ"ז בשם הגרמ"פ זצ"ל, ועי' שו"ת מהר"י ברונא סי' י"ב וז"ל: ונראה לי היתר גמור ומצוה לחוף ראשו בחמין).

נא. הנוהג לטבול כל ערב שבת מותר לו לטבול אף בערב שבת חזון (מ"ב סקצ"ה), וכן מי שרגיל לטבול כל יום במשך ימות השנה או לטבילת עזרא מותר גם בימים אלו, וראוי לטבול בפושרים, אך לא ישתהה שם ויצא מיד (שו"ת שבט הלוי ח"ז סי' ע"ז), ואם יש שלט במקוה לא לטבול קודם שרוחץ מותר לרחוץ (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

בשר ויין

נב. נוהגים שלא לאכול בשר ואפי' בשר עוף ולא לשתות יין או מיץ ענבים בתשעת הימים ואף ר"ח בכלל זה (עי' שו"ע סי' תקנ"א ס"ט וסי' ומ"ב סקנ"ח), וכן מנהג בני ספרד, למעט ר"ח עצמו שאוכלים בשר (כה"ח שם ס"ק קכ"ה וקכ"ו).

נג. תבשיל שנתבשל ביחד עם הבשר נהגו להחמיר שלא לאוכלו, אבל אם רק נתבשל בקדירה בשרית מותר (מ"ב סקס"ג), וכן עוגה או תבשיל שמעורב בו יין וניכר טעם היין הוא בכלל המנהג שלא לאוכלו (שו"ת שבה"ל ח"ט סי' קל"ט).

נד. חולה או יולדת הסובלים מחוסר דם או אדם חלוש הצריך לאכול בשר מותרים באכילת בשר אפילו בשבוע שחל בו (עי' רמ"א סעי' ט' ומ"ב סקס"א), וכן מינקת שמזיק לתינוקה שאינה אוכלת בשר מותרת (כה"ח ס"ק קל"ז).

נה. האיסור לאכול בשר ויין הוא גם להאכיל לקטנים אפילו שעדיין אינם בגיל שיודעים להתאבל על ירושלים (מ"ב סק"ע), אבל אם אכילת הבשר מועיל לבריאות הקטן מותר להאכילו בשר (ערוה"ש סכ"ו ושו"ת דברי יציב ח"ב סי' רל"ו).

נו. בסעודת מצוה כמו מילה או פדיון הבן אוכלים בשר ושותים יין כל השייכים לסעודה, דהיינו כל מי שהיה הולך לסעודה גם שלא בימים אלו (רמ"א סי'), **אפילו עד ערב ת"ב כיון שהשנה חל ת"ב בשבת** (מ"א סקל"ה), ובברית מילה יתן לקטן לשתות את היין (רמ"א שם), אולם ב"וואך נאכט" או שלישי למילה אין להתיר בשר ויין (עי' מ"ב סקס"ב).

נז. סעודת סיום נחשבת ג"כ סעודת מצוה ומותר לאכול בשר ולשתות יין (רמ"א שם סי' ורמ"א יור"ד סי' רמ"ו סכ"ו), ואפי' אותן שלא למדו מותרין לאכול אם היו באים גם בזמן אחר משום רעות (מ"ב שם סקע"ג).

נח. מותר לאכול בשר ולשתות יין בסעודות שבת כמה שירצה (מ"ב סקנ"ט), והסועד בשבת סעודה שלישית ונמשכה סעודתו עד הלילה מותר עדיין לאכול בשר ולשתות יין כיון שאומרים רצה בברה"מ"ז והוא אצלו שבת (מ"ב סקנ"ו).

נט. במוצאי שבת מבדילין על היין (שו"ע שם), ונוהגים להחמיר שלא לשתות את היין אלא נותנים לקטן שהגיע לחינוך ועדיין אינו חש בצער ירושלים (רמ"א שם), ואם אין לו אלא בת שהגיעה לגיל זה ישתה בעצמו (הגר"ש אלישיב זצ"ל שאין נותנים לנשים לשתות מהבדלה), ומנהג החסידים שהמבדיל שותה בעצמו, ומ"מ לא ישתו יין בברכת המזון בימי חול אף שהוא מצוה ויברכו ברכת המזון בלא כוס (מבית לוי שם פ"ח אות ו').

ס. בהבדלה כשנותן לקטן לשתות אין צריך המבדיל לשתות כלל מהכוס ושונה מכל ברכת הנהנין משום דהוי מצוה ומועיל בזה ערבות, ואם עשה הבדלה על דעת שהקטן ישתה את הכוס ואח"כ נתחרט הקטן ולא רצה לשתות צריך המבדיל לברך שוב בפה"ג כיון שלא היה בדעתו לשתות מהכוס (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, ועי' שלמי תודה בין המצרים עמ' ל"ד, ובכל אופן נהג רבינו הגרא"ל זצ"ל לתת לקטן לשתות רק אחרי שטועם כיון דמ"מ הוי ברכת הנהנין).

כיבוס וגיהוץ ולבישת בגדים חדשים ובגדי שבת

סא. אסור לכבס ולגהץ בגדים ומגבות וסדינים בשבוע שחל בו ת"ב (שו"ע ס"ג וזהו מעיקר דין המשנה), ומנהג האשכנזים להחמיר מראש חודש (רמ"א שם), ואסור אפי' אם אינו רוצה ללבוש עתה אלא להניחו לאחר ת"ב (שו"ע שם), ובגד שהתקמט לאחר לבישתו מותר לגהצו (חוט שני ר"ה עמ' ת"ז).

סב. אין לו אלא בגד אחד מותר לכבס עד שבוע שחל בו (מ"ב סק"ט), וכן מי שנתלכלכו כל בגדיו בזיעה דינו כמי שאין לו אלא חלוק אחד (הגר"ש ואזנר זצ"ל), **והשנה שחל ת"ב בשבת אם אין לו אלא בגד אחד מותר לכבס עד ערב ת"ב.**

סג. איסור הכיבוס כולל גם שלא ללבוש בגדים חדשים (שו"ע ס"ו) ובגדים מכובסים, ולא להציע המיטה בסדינים מכובסים (שו"ע ס"ג), ואולם מותר לתת לאורח סדינים ובגדי שינה מכובסים (שו"ת מנח"י סי' מ"ד).

סד. מותר להעביר כתם שעל הבגד ע"י שפשוף במטלית לחה שאין זה בכלל כיבוס (הליכות שלמה), וכן מותר לנער אבק מן הבגד או להבריש כובע מאבק (נטעי גבריאל פל"ה סי"ב, ועי' בשו"ת אור לציון פכ"ז עמ' ר"ז).

סה. בגדים שמחליפין אותם מחמת זיעה כגון לבנים וגרבים מותר להחליפם בימים אלו (הגר"ש אלישיב זצ"ל), ויש שמחמירים אף בזה (שו"ת מנח"י ח"י סי' מ"ד).

סו. אסור ללבוש בימים אלו בגדי שבת (רמ"א תקנ"א ס"א ומ"ב שם סקמ"ד), ובעלי הברית מותרים ללבוש בגדי שבת, (רמ"א שם וכן הדין בפדיון הבן מותר לאותם קרובים ללבוש בגדי שבת (כה"ח שם סק"ז), אבל המכניס והמוציא (הקוואטר) אינו בכלל זה, ומכל מקום האשה המכנסת את התינוק לובשת בגדי שבת שזהו עיקר מצותה (מ"ב שם סק"ג).

סז. בסעודת בר מצוה מותר לחתן הבר מצוה והוריו ללבוש בגדי שבת (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

סח. בחור שנפגש בימים אלו רשאי ללבוש בגדי שבת ולהתרחץ (שו"ת שבה"ל ח"ט סי' קל"א אות ד').

סט. המנהג היום להכין לפני ר"ח את הבגדים לתשעת הימים ע"י שילבש את כל הבגדים המכובסים שיצטרך לט' הימים עד שהבגד יהיה נראה כמשומש והעיקר הוא שלא יהיה ניכר חידושו, ויכול ללבוש כמה בגדים אחד על השני זמן מה (נצי שעה) ובלבד שיתקמטו קצת, ולא ילבשם ממש ביחד דקשה לשכחה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ע. בגדי ילדים (עד גיל י"ג) מותר לכבסם עד שבוע שחל בו תשעה באב שאז אסור מעיקר הדין (ע"פ הרמ"א סי"ד ומ"ב סקפ"ב), ומ"מ בגדי קטנים שמתלכלכים תדיר (עד גילאי 6-7) מותר לכבסם גם בשבוע שחל בו (עי' שו"ע סי"ד ומ"ב סק"ב).

עא. מותר לכבס ולהחליף מגבות בביהמ"ד לפי שהוא צרכי רבים (רמ"א שם ס"ב דלצורך מצוה הכל שרי וכ"ש צרכי רבים).

עב. בשבת חזון נוהגין ללבוש בגדי שבת כרגיל, **אפילו בשבת שחל בו תשעה באב** ויש משנים בגד אחד (מ"ב סק"ו), ומ"מ אסור ללבוש בגדים חדשים (עי' מ"ב שם סק"ט), ולובשם בשעה שרגיל ללבושם כל ערב שבת (הגרש"א זצ"ל), וי"א שמותר ללבושם רק מחצות היום (הגר"ש זצ"ל), וי"א שמותר ללבושם רק קרוב לשבת מזמן מנחה קטנה (הגר"ח שליט"א).

עג. במוצ"ש תשעת הימים אין צריך לפשוט מיד את בגדי השבת אבל אם פשטם אין ללבושם בחזרה (א"א בוטשאטש מהדו"ת שם), וי"א שיש לפשוט את הבגדים מיד לאחר הבדלה (הגר"ח קרליץ שליט"א) ומנהג מרן החזו"א היה לפשוט את בגדי השבת מיד במוצאי שבת (ונראה שטעמו שהרי המנהג ללבוש בגדי שבת שאין לעשות אבילות בפרהסיא בשבת וזה לא שייך במוצאי שבת).

עד. חתן ששבת העליה לתורה (אופרוף) שלו בשבת חזון אסור לו ללבוש בגדים חדשים רק בגדי שבת (מ"ב שם סק"ט), ולכן אם לובש שטריומל יחדש אותו בשבת שלפני תשעת הימים.

עה. מותר להשתמש במפות שולחן מכובסות לכבוד שבת (רמ"א סעי' ג'), וכן במגבות מכובסות אבל לא בסדינים (מ"ב סקל"ג), ומ"מ לכבס אף לכבוד שבת אסור (מ"ב ס"ק ל"ב).

עו. אין ליטול צפרנים בשבוע שחל בו ת"ב, **והשנה שחל ת"ב בשבת מותר ליטול צפרנים בערב שבת ת"ב** (מ"ב שם סק"כ).

עז. מותר לצחצח נעליים כשהוא רק "משחיר" אותם ולהבריק אותם אסור (שו"ת אג"מ ח"ג סי' פ'), ויש שאוסרים אפילו רק להשחיר (מרן החזו"א זצ"ל), ולצורך שבת מותר לכו"ע ואפילו להבריק (עי' מבית לוי שם פצ"ז אות ד').

עח. נוהגים שלא לשטוף את הרצפה ולנקות את הבית רק בצורה קלה ולא באופן יסודי, אך לכבוד שבת מותר (מבית לוי שם אות ט'), ובת"ב מותר להדיח רק מקום המטונף.

בשלושת השבועות כל דבר קשה יותר, מי שיש לו צער כל זהו כל השנה, בשלושת השבועות צערו מתגבר יותר, והסיבה לכך כי למעשה צריכים אנו להצטער על חורבן ביהמ"ק, ואם לא מצטער על החורבן נותנים לו צער אחר, כי צער שנגזר על האדם אי אפשר להפטר ממנו, ואם לא מצטער על החורבן נותנים לו משמים צער אחר.
(מו"ר מרן רבינו הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

פרשת פנחס
ה'תשע"ט
גליון מס' 61

משיעורי מורינו

הגאון רבי נחום נבנצאל שליט"א

ענינים בפרשת השבוע [ירושה, שבת]

עניני נחלות - ירושת עכו"ם את אביו

עכו"ם יורש את אביו

הנה הדין ברור בגמ' (קידושין יז:): ובטוש"ע (חו"מ רפ"ג א') שעובד כוכבים יורש את אביו מדאורייתא [ואמנם מבואר ברמב"ם (פ"ו מנחלות ה"ט) שהוא דווקא בירושת האב ולא בשאר קרובים].

ויש לעיין בזה, שהרי מבואר בגמ' בחולין (יא: וכע"ז בסוטה כז. ועוד) שהטעם שסומכין על כך שהבן נולד מאביו ולא חוששין שהוא מבעילה אחרת, הוא רק מדין רוב, שרוב בעילות אחר הבעל.

בעכו"ם אין הולכים אחר הרוב

ואם כן יש להקשות, שהרי ידוע דעת הפרי מגדים (יו"ד ריש שער התערובות חקירה ג') דבגוי לא נתחדש כלל הדין דרוב ולא אזלינן ביה בתר רובא (והביאו המנ"ח מצוה ב' אות י"ב), ואם כן בגוי מגלן שבנו הוא והוא אכן יורשו.

ואף שאין כאן בנים אחרים שיכולים לדחותו, שהרי כולם עומדים באותו חשש שמא אינם בניו, מכל מקום עדיין נפקא מינה בזה במקום שיבוא אדם אחר ויתפוס את ממון הירושה, שלא יוכלו הבנים להוציא מידו כיון שהוא מוחזק.

כמה קו' בדברי הפמ"ג דבעכו"ם לא נתחדש דין רוב

ואין להקשות [אדינא דהפמ"ג דלא שייך רוב בעכו"ם] שאם כן היאך הורגים רוצח גוי, והרי מבואר שם בגמרא דכמו כן לולי דין רוב יש לנו לחוש בכל רוצח שמא היה הנרצח טריפה [ואין חייבים מיתה על הריגתו].

דיש לומר בזה, דעכו"ם חייב אף על הריגת טריפות, ולכן כשהרג מתחייב אף בלא דין רוב, דאין כאן שום חשש.

וכמו כן אין להקשות בקרבן של עכו"ם (שמבו' ברמב"ם פ"ג ממעשה"ק ה"ב שמקבלין מהם עולות) היאך מקריבין אותו, אחר שמבואר בגמ' שהטעם שאין חוששין שמא הבהמה היתה טריפה, הוא מדין רוב, משום שבקרבן שהרי כהני ישראל מקריבין אותו [והם העוברים באיסור ההקרבה דטריפה] די במה שלגבי הכהן דנים רוב.

ואילה"ק דמכל מקום היאך העכו"ם מקריבין ונפטרים על ידי זה מנדרם, הא ליכא רוב, ואם כן ניחוש שאין הקרבן כשר, דיש לומר דבאמת הא עכו"ם אינן מצווים בנדריים דלא שייך בהם לא יחל דברו, ורק בנדבות חייבים, כלומר שעל ידי הקדשו נעשה אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, ואם כן בספק המע"ה [וצ"ע לשון הגמ' חולין יג: בעכו"ם שנודרים נדרים ונדבות].

עולת שבת בשבתו - עוסק במצות שבתון אי פטור מן המצוה

אין שורפין קדשים ביום טוב

בגמרא בשבת (כד:) רצו ללמוד מזה הפסוק דאין שורפין קדשים ביום טוב, ובגמ' שם דחו דלא צריך קרא, כיון דאין עשה [דשריפת קדשים] דוחה ל"ת ועשה [דיום טוב].

והנה יש להקשות מזה אהא דמבואר בתוס' בכמה דוכתי (סוכה כה. ב"ק נו: ועוד) דהא דלא אמרינן במזוזה דין 'עוסק במצוה פטור מן המצוה' [ויהא כל א' שיש מזוזה בפתחו נפטר מכל מצוות] הוא רק משום שאפשר לקיים שניהם, ומבואר בדבריו דסבירא ליה דלא בעינן שיהא 'עוסק' דהיינו במעשה.

אמאי אינו פטור משום עוסק במצות שבתון

ואם כן לכאורה, כל אחד ששובת ביום טוב ונמנע מעשיית מלאכה הרי מקיים עשה דתשבות (חינוך מצוה פ"ה) ויהא בזה דין עוסק במצוה פטור מן המצוה.

וכעין זה יש להקשות אף בהס"ד דגמ' (יבמות ו.) שכיבוד אב ידחה שמירת שבת, והא בשמירת שבת מקיים עשה דתשבות, והוי עוסק במצוה ופטור מן המצוה.

נפ"מ למעשה אי עוסק במצות שבתון פטור מן המצוה

ודבר זה אף נוגע למעשה, במה שהובא לדון (גליון מס' 50) במי שביקש ממנו אביו לעשות עבורו מלאכה בתוספת שבת, אם מחוייב להשאל [בערב שבת] או להבדיל [בתוספת דמוצ"ש] בשביל כבוד אביו, או שיש בזה פטור דעוסק במצוה.

ואין לומר דמצות שביתה היא מצוה המתחדשת בכל רגע ואינה קיום א' ארוך ולפיכך לא שייך בה פטור דעוסק במצוה [וכעין שכתבו האחרונים לענין תלמוד תורה] דנראה דמזוזה וציצית ג"כ הכי הוי, ואעפ"כ הקשו בתוס' שיפטר משום עוסק במצוה.

[ובמקום אחר (גליון מס' 19) הובא מס' להורות נתן

אהל משה (סי' צ"ה) כתב שאין חייב למכור ספר תורה שיש לו לישא אשה דחשיב עוסק במצוה [דכתיבת ס"ת].

ומבואר בדבריו דאף בקיום שאין בו מעשה שייך פטור דעוסק במצוה, והר"ן שכתב דבעינן עסק היינו רק במקום שאפשר לקיים שניהם.

אמנם הגר"א באמרי נועם (ברכות יז:) כ' שהמניח תפילין, אם בשעת הנחתו נזדמנה לו מצוה אחרת, פטור משום עוסק במצוה, אבל אם נזדמנה לו מצוה [שאי אפשר לעשותה ע"י אחר] אחר שכבר התפילין מונחות, אף אם צריך להסירן לצורך קיום המצוה ההיא, אינו נפטר משום עוסק במצוה.

ומבואר להדיא דסבירא ליה דאף כשאנו יכול לקיים שניהם וצריך להתבטל מקיום המצוה כדי לקיים המצוה האחרת, עדין אין זה מועיל שיחשב עוסק, וצ"ע.

וביום השבת - תפילה בשבת

משמע דכל נוסח התפילה הוא חלק מהמצוה, וצ"ע.

והנה הרמב"ם בספר המצוות (מצוה ה) כתב דמכלל מצות לעבדו בכל לבבכם הוא תפילה, והרמב"ן השיג עליו שם, ולכאורה הא אף להרמב"ן תפילה בשבת היא מדאורייתא, אך יש לומר דלהרמב"ן אינו נלמד מהך קרא.

[ודאיתנן לדברי הרמב"ם, יש לעיין לכאורה לדידיה, היאך מותר לאכול בלילה כלום קודם שיתפלל ערבית (כמב' במשנ"ב סי' רל"ה דאוכל פירות, ופת עד כביצה), ולא חיישינן לאיסור דלא תאכלו על הדם (ברכות יב:) של תפילה דאורייתא.

ולכאורה יש להוכיח מזה כמי שסובר דתחילת יום לזה העניין דתפילה דאורייתא להרמב"ם, הוא בעלות השחר ולא בתחילת הלילה, ועיין.]

עוד בעניין טבל ותרומה [המשך מגליון קודם]

וכמו כן לפי זה לא חשיב שביטל מצוות הפרשה דמעשר ראשון ושני, שהרי עדיין אינו מצווה בדבר.

ולפי דבריו, כשעומדים לפניו ב' אפשרויות, טבל לתרומה [או למעשר] לבד, וטבל הטבול לכל הג' הפרשות, אין שום עדיפות בטבל דחד.

ולכאורה מדברי הגמ' ביומא שלא דנו בטבל משום הנך איסורי שמע מינה דס"ל שאין בטבל אלא איסור אחד, וכהחזו"א והערוך לנר.

אך באמת אדרבה לשיטתם קשיא טפי, דאם כן פשיטא דתרומה חמירא שהרי עובר בה בב' או ג' איסורים [איסור אכילה לזרים, משמרת תרומות, ויתכן דאף איסור גזל, וכמשנ"ת בגליון הקודם].

(להגר"נ גשטטנר זצלה"ה, ח"ה סי' מ"ב אות י"ב) שכתב שמי שלא התפלל נעילה מחמת חולשת הצום, אינו מתפלל ערבית שתים לכולי עלמא.

ונתן טעם לדבריו, משום שמי שלא התפלל מחמת שהיה פטור אינו משלים כמב' בשו"ע (יו"ד שמ"א), ואם כן גם כאן הרי פטור משום עוסק במצוות 'ועניתם את נפשותיכם', והיינו דשייך פטור דעוסק במצוה אף במצוות ועניתם, ואם כן הוא הדין בזה.]

אם להר"ן כשאי אפשר לקיים שניהם פטור אף כשינו עוסק

והנה הא קי"ל כהר"ן דאין פטור עוסק במצוה אלא במקום שעוסק במצוה (כמב' באו"ח סי' ל"ח סעיף ח' בהגה), ולפי זה לכאורה לא שייכי אלו הנידונים למעשה.

אך כבר הובא שמצינו בזה מחלוקת הפוסקים דהנה בספר

ברמב"ן על התורה (ויקרא כ"ג ב') כתב לחדש שהתפילה בשבת ומועד היא מדאורייתא [וז"ל - וטעם מקראי קדש שיהיו ביום הזה כולם קרואים ונאספים לקדש אותו כי מצוה היא על ישראל להקבץ בבית האלהים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפלה והלל וכו']

ונפקא מינה לדינא לכאורה, שמי ששכח או לא הספיק להתפלל בשבת עד זמן בין השמשות, יהא מחוייב להתפלל משום דספיקא דאורייתא לחומרא [אלא שיל"ע אם הוא גם בתפילה ביחיד].

ואף שגם להרמב"ם חיוב תפילה בכל יום הוא מדאורייתא, ומכל מקום לא שמענו שלהרמב"ם יהא ספק דאורייתא בזה, היינו משום שלעניין זה החיוב דהרמב"ם סגי בבקשה כל זהו ואם כן אין לו להתפלל יותר מזה שבזה נכנס לחשש ברכה לבטלה אבל בדברי הרמב"ן

במה שנתבאר בגליון הקודם להקשות אמאי לא דנו בגמ' ביומא כד דנו בטבל ותרומה הי מייניהו חמיר, מצד מספר האיסורים שעובר בכל אחד מהם, שלכאורה בכל א' מהם עובר יותר מאיסור אחד [וכמו שנתבאר שם, דבטבל לכאורה עובר בג' ביטולי עשה דהפרשת תרומה ומעשר ראשון ושני, ובאיסורי טבל הטבול לתרומה ולמעשרות].

והנה בחזון איש (דמאי סי' א') ובערוך לנר (מכות י"ט) הוכיחו מהגמ' במכות דודאי אינו עובר כי אם לאו אחד, ודלא כהמנחת חינוך, ובחזון איש נתקשה בזה.

ובערוך לנר בי' בזה עפ"י מה שחידש שם, דכיון שאסור להפריש מעשר ראשון קודם תרומה גדולה, אם כן אין הפירות נחשבים עדיין טבולים למעשר ראשון קודם שיפריש תרומה,

-יו"ל מכתבי תלמידים-

להצרות והארות וכן לקבלת הצליון - בטל' 0548598294 או בכתובות A859309@GMAIL.COM

תמצית הש"ס

גליון 109

מסכת תמורה:

הכל ממירין:

מי יכול להמיר

ב. אין אדם רשאי להמיר בהמת חולין תחת בהמת הקדש, דכתיב "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", ואם המיר חלה התמורה, והממיר סופג את הארבעים.

תמורה וסמיכה ע"י יורש – לר"מ יורש ממיר דכתיב "אם המיר ימיר", ולר"י אינו ממיר דילפינן מסמיכה (תחילת הקדש מסוף הקדש), וסמיכה אינה נוהגת ביורש דכתיב ג"פ "קרבתו", למעוטי קרבן עכו"ם וקרבתו חבירו וקרבתו אביו, ולר"מ יורש סומך דילפינן מתמורה, וילפינן מ"קרבתו" שבעלי חוברין כמה שנשתתפו בקרבן סומכים, ור"י או שהוא סובר שא"צ קרא למעט בעלי חוברין כיון שאין הקרבן מיוחד לאחד מהם, או שגם הוא מרבה בעלי חוברין מ"קרבתו", וקרבתו עכו"ם וקרבתו חבירו מחד קרא נפקי.

ב: אשה אסורה להמיר כמו איש, ר"י לומד דין זה מ"ואם המיר ימיר", דהו"א כיון שכל הענין נכתב בלשון זכר זה לא שייך באשה קמ"ל, ור"מ לומד דין זה מ"ואם", ור"י "ואם" לא דריש. ואף שהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה דכתיב "איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם", מ"מ הו"א דכיון שציבור ושותפין אין עושים תמורה גם אשה לא תלקה, קמ"ל.

תמורה בקטן – קטן שלא הגיע לעונת נדרים פשיטא שאינו יכול להמיר, ובהגיע לעונת נדרים מסתפק רמב"ח אם הוא יכול להמיר כמו שיכול להקדיש, או שכיון שאינו נענש על תמורה גם אינו יכול להמיר.

תמורה בעכו"ם – את"ל שקטן ממיר, י"ל שדווקא קטן ממיר כיון שהוא עתיד לבוא לכלל עונשים, אבל עכו"ם דלא אתי לכלל עונשים י"ל שאינו ממיר, או דילמא כיון שיכול להקדיש דכתיב "איש איש" לרבות עכו"ם שנודרים נדרים ונדבות כישראל ה"ה שיכול להמיר. הגמ' מבארת שהספק הוא היכא שהקדיש עכו"ם והמתכפר ישראל, והספק הוא אם הולכים אחרי המקדיש או אחרי המתכפר, (דאף שהמתכפר הוא זה שיכול להמיר ולא המקדיש, מ"מ י"ל שצריך שהמקדיש יהיה ישראל), אבל אם גם המתכפר עכו"ם אינו עושה תמורה.

דין קדשי עכו"ם – לר"ש קדשי עכו"ם אסורים בהנאה מדרבנן, ואין מועלים בהם מדאורייתא דילפינן חטא חטא מתרומה דכתיב בה "בני ישראל" (אמנם בקדשי בדק הבית של עכו"ם מועלים). ואין חייבים עליהם משום פיגול ונותר וטמא, דבטומאה כתיב "בני ישראל" וילפינן נותר חילול חילול מטומאה, וילפינן פיגול עון עון מנותר. ואין עושים תמורה, דכתיב בריש הענין "דבר אל בני ישראל", אי נמי משום שתמורה הוקשה למעשר בהמה, ומעשר בהמה הוקש למעשר דגן, ובמעשר דגן כתיב "בני ישראל". ואין מביאים נסכים בפני עצמם, דכתיב "אזרח" למעט עכו"ם, אבל מביאים נסכים על קרבנם דכתיב "ככה". ורבי יוסי מחמיר בכל אלו, כיון דכתיב בהו לד'.

מקדיש הפודה הקדשו מוסיף חומש, אבל ממיר אינו מוסיף חומש, והתורם משלו על של חבירו טובת ההנאה שלו.

מלקות בלאו שאין בו מעשה

ג. לרב אין לוקין על לאו שאין בו מעשה, והא דתני במתני' שהממיר לוקה, הא תנא סבר כר"י שלוקין על לאו שאין בו מעשה, (אף דפליג על ר"י לענין תמורה ביורש).

דיני בתי החצרים

בתי החצרים שאין לעיירות שלהם חומה נגאלים מיד, דכתיב "גאולה תהיה לו", וכן נגאלים כל י"ב חודש, ובזה דינם כבתי ערי חומה, ומאידך יוצאים ביובל ובגרעון כסף כשדות, דכתיב "ובתי החצרים וכו' על שדה הארץ יחשב".

המקדיש בית בבתי החצרים וגאלו אחר מיד הקדש ופגע בו יובל בשנה שניה – לרב הונא הוא יוצא לרשות הבעלים דכתיב "וביובל יצא", ולא דורשים פסוק זה להיכא שלא גאלו אחר, כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון, וכדמצינו שבן לוי שיפה כוחו לענין מכירה, מ"מ בהקדש הורע כוחו שאין הקדשו יוצא בלא פדיון, דכתיב "ממכר" ממכריו יוצאים בחינם ולא הקדשו. ולרבי אושעיא אינו יוצא ביובל, דהכל היו בכלל "ונתן הכסף וקם לו" שישארו בידו לעולם, ורק בגואל שדה אחוזה פירט הכתוב שהיא יוצאת לכהנים, ושאר המקומות אינם יוצאים מידי הגואל. ולדבריו לומדים מ"וביובל יצא" שהמוכר בית בבתי החצרים ופגע בו יובל בשנה שניה יוצא. ותנאי כוותיה דרב הונא ותיובתא דרבי אושעיא.

ל"ג: עיר שיש בה ב' חצרות של ב' בתים דינה כבתי החצרים אע"פ שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, דכתיב "ובתי החצרים אשר אין להם חומה".

ערי הלויים

בית בערי הלויים יש לו גאולה לעולם. דעת רבי שישאל שירש את אבי אמו הלוי, או לוי שירש את אבי אמו הישראל אין דינו כך, עד שיהא הוא לוי והבית יהיה בערי הלויים, דכתיב "בתי ערי הלויים, וכתוב "ואשר יגאל מן הלויים". ולחכמים בערי הלויים הדין כך, וא"צ שהמוכר עצמו יהיה לוי.

לוי הגואל מלוי ג"כ יכול לגאול לעולם. אמנם לוי שהוא ממזר ונתן אין דינו כלוי.

אין לעשות משדה הלויים מגרש או איפכא, דכתיב "ושדה מגרש עריהם לא ימכר", וכיון שאין הכונה למכירה שהרי כבר נאמר "גאולת עולם תהיה ללויים" מוכח שיכולים למכור, בהכרח הכונה שלא לעשות מהשדה מגרש. אבל בערי ישראל עושים מהשדה מגרש.

כהנים ולויים (מוכרים לעולם ו) גואלים לעולם, אף בשתי השנים הראשונות, ואינו יוצא לכהנים ביובל, ובתי ערי חומה שלהם אינו נחלט ללוקח אחרי שנה. ובתי ערי חומה היינו בעיר שנפלה ללויים עם חומה, דאף שצריך לסתורה, שהרי ערי הלויים צריכים להיות ערים בינוניות ולא כרכים גדולים או כפרים קטנים, מ"מ קמ"ל שגם עד שישתרו את החומה אינם נחלטים ללוקח אחרי שנה. ואין לומר דאירי בערים שישבו ולבסוף הוקפו, דאין דין בתי ערי חומה אלא בהוקפו (ע"י נכרים לפני שכבשו ישראל את הארץ) ולבסוף ישבו.

ל"ד. כהן שהקדיש שדה חרמו, הרי היא מתחלקת לכהנים ביובל, ואין הכהן יכול לומר שאם בשל אחרים הוא זוכה כ"ש שיזכה בשלו, ואף שבשל אחרים אינו זוכה בהכל אלא במעט, הו"א דכיון דכתיב "כי אחוזת עולם היא להם" גם זה יהיה לו לאחוזת עולם, קמ"ל שהיא מתחלקת לכהנים, דכתיב "והיה השדה וכו' כשדה החרם" הרי זה בא ללמד ונמצא למד שדינו כשדה החרם של ישראל שמתחלקת לכהנים ביובל.

מגבית מיוחדת לביסוס והרחבת פרויקט "תמצית"

עקב העלויות הגדולות בהדפסת והפצת סיכומי "תמצית" על הדף היומי ועל המשנה ברורה ועל הספרי מוסר, ומתוך היערכות להתחלת הש"ס בחודשים הקרובים, שבסייעתא דשמיא נגיש לפני הלומדים מלבד הסיכום הרגיל גם סיכומים מקוצרים, הקדמות לסוגיות, הרחבת הדברים, וסיכומים מההלכות הנלמדות בדף היומי, וכן לצורך הגדלת ההפצה, על כן אני פונים בזאת לכל הלומדים הנהנים מהסיכומים, להשתתף השתתפות קבועה בהוצאות ההדפסה.

אנו מבקשים מכל אחד לתרום סך של 10 ₪ לחודש. התורמים יוכלו לקבל חוברת סיכום על כל מסכת שנלמדת, וכן בסיס כל סדר מהש"ס את החוברת על אותו סדר.

אפשר לתרום דרך נדרים פלוס עבור "תמצית", וכן ב"קהילות" דרך בית הכנסת אהל

תורה ברמפלד עבור "תמצית", או ב"נדרים פלוס" 03-7630543. קופה 1450.

לפרטים ניתן להתקשר ל-052-7692282.

או לפנות במייל- A0527692282@gmail.com

ולרב אידי בר אבין אין לוקין על לאו שאין בו מעשה, חוץ המקרים דלהלן-

2. חיוב מלקות בשבועת שקר ושבועת שוא- הנשבע לוקה אע"פ שאין בו מעשה, דכתיב בשבועת שוא "כי לא ינקה ד' " ד' לא ינקה, מכלל שבי"ד של מטה מלקין אותו ומנקים אותו. ושבועת שקר ילפינן מדכתיב ב"פ לשוא, אם אינו ענין לשבועת שוא תננה ענין לשבועת שקר, והיינו היכא שנשבע שאכל ובאמת לא אכל או שנשבע שלא אכל ובאמת אכל, אבל היכא שנשבע שלא יאכל ואכל הרי יש בזה מעשה ולוקה (ואם נשבע על זה כמה פעמים אינו חייב אלא אחת, ואם אכל בשוגג חייב קרבן עולה ויורד), ואם נשבע שיאכל ולא אכל אינו לוקה (לר"ל משום דהוי התראת ספק, ולריו"ח משום דהוי לאו שאין בו מעשה, ולא מרבים לחייבו משום שהתורה ריבתה שבועת שקר דומיא דשבועת שוא, ושבועת שוא היא שבועה דלשעבר). ולרבי ישמעאל בשבועה שאכלתי או שלא אכלתי אינו חייב קרבן בשוגג, דאין חיוב קרבן אלא על העתיד לבוא, אבל מלקות חייב, ולר"ע מביאים קרבן גם על לשעבר.

מימיר לוקה לרב אידי בר אבין אף שלא עשה מעשה, וריו"ח אמר שמימיר נחשב מעשה, משום שבדיבורו עשה מעשה.

מקלל חבירו בשם לוקה אע"פ שלא עשה מעשה, דכתיב "אם לא תשמור וכו' ליראה את ד' " והיינו שלא להוציא שם שמים לבטלה, והמקלל חבירו בשם לא גרע ממוציא שם שמים לבטלה, (ואין לומר שבמקלל לא יספיק מלקות, דכתיב "לא תקלל חרש" משמע אף קללה בשם ועל זה נאמר שלוקה), וכתיב "הפלה ד' את מכותיך" והיינו מלקות, כדכתיב "הפילו השופט והכהן". אבל על שבועת אמת מותר להשבע כדכתיב "שבועת ד' תהיה בין שניהם", ואין לומר שישבע כדי לפייס את חבירו אבל ילקה, דהא כתיב "ובשמו תשבע". והא שנשבעים לקיים את המצוות זה נלמד מדכתיב קרא אחרינא "ובו תדבק ובשמו תשבע".

ד. המקדים תרומה לביכורים לרבי יוסי בר חנינא אינו לוקה, ואף שמימיר חשיב מעשה כיון שבדיבורו נעשה מעשה, הכא אע"פ שבדיבורו נעשה מעשה אינו לוקה מפני שזה לא הניקל לעשה, דכתיב "מכל מתנותיכם תרימו". ולרבי אלעזר המקדים תרומה לביכורים לוקה אע"פ שאין בו מעשה, דכתיב "מלאתך ודמעתך לא תאחר" מלא זה ביכורים ודמעתך זה תרומה ואמרה תורה לא תאחר. ולשיטתו אם היו לפניו שתי כלכלות של טבל ואמר שהמעשרות של זו יהיו בשניה, הראשונה מעושרת. ואם אמר ששל הראשונה יהיו בשניה ושל השניה יהיו בראשונה, הראשונה מעושרת והשניה אינה מעושרת מפני שאין תרומין מן הפטור על החיוב, ולרבי אלעזר לוקה מפני שהקדים מעשר שני שלה למעשר ראשון של חברתה. ואם אמר שכל ככלכלה יהיה המעשר בחברתה בבת אחת, חלים המעשרות לשניהם.

ד. הגמ' תולה חיוב מלקות בלאו שאין בו מעשה במחלוקת תנאים לגבי נותר, שלר"י אין לוקים על "לא תותירו" משום שהוא ניתק ל"הנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו". ולרבי יעקב אין זה טעם הפטור ממלקות, אלא אינו לוקה משום דהוי לאו שאין בו מעשה, וקרא אתי להיכא חל ששה עשר להיות בשבת ששורפים אותו בשבעה עשר.

מלקות בלאו שניתק לעשה- דעת רבי אבין שאין לוקים על לאו הניתק לעשה. הגמ' מבארת שמה שלוקה במימיר אע"פ שניתק לעשה דכתיב "ואם המיר ימיר", משום שיש בו שני לאוים, ורק אחד ניתק לעשה. ומה שכהן שאנס אשה וגירשה לוקה משום "לא יוכל שלחה", אע"פ שהוא ניתק לעשה, (וישראל מחזיר ואינו לוקה), שאני כהנים שריבתה בהם תורה קדושה יתירה.

העושה מעשה איסור אי מהני או לא

לאב"י כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד מהני, דאל"כ למה לוקה. **לרבא** כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, ומ"מ לוקה משום שעבר אמימרא דרחמנא. ולהלן יבואר שברוב המקרים אין נ"מ בין אב"י לרבא, והגמ' (ו): מבארת מתי נחלקו.

ה. ישראל שאנס אשה וגירשה מחזירה ואינו לוקה. לרבא לא הועילו הגירושין, ואינו לוקה מפני שכל ימיו הוא מחויב להחזירה, ו(לל"ב) אי לא כתב "כל ימיו" הו"א שילקה ויחזיר, ד"ולו תהיה לאשה" אינו ניתק לעשה, קמ"ל "כל ימיו" שגם אחרי שגירש הוי ניתק לעשה ואינו לוקה. ולאב"י אף שלא חלו הגירושין, מ"מ אמרה תורה שאף שכבר עבר על האיסור הוא מחויב להחזירה.

אין לתרום מן הרעה על היפה דכתיב "מכל חלבו", ואם תרם, אף לרבא תרומתו תרומה, דכתיב "ולא תשארו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו", ואם אינו קדוש הרי אין כאן חטא. ולאב"י בעי קרא כדי לומר שהתרום מן הרעה הוא חוטא, ולא שרק לא קיים מצוה מן המובחר.

אין תורמים ממין על שאינו מינו דכתיב "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן" ליתן חלב לזה וחלב לזה, ואם תרם אין תרומתו תרומה. ולאב"י צ"ל דהכא אי עביד לא מהני דכתיב "ראשיתם" ליתן ראשית לזה וראשית לזה ושנה עליו הכתוב לעכב. ורבא לומד מ"ראשיתם" שגם תירוש ודגן שכתובים יחד אין תורמים מזה על זה.

חרמי כהנים אין להם פדיון דכתיב "לא ימכר ולא יגאל", אלא נותנים אותם לכהן. ולאב"י צ"ל דהכא אי עביד לא מהני כיון דכתיב "קודש קדשים הוא" בהוייתו יהא. ולרבא "הוא" ממעט שאין איסור במכירת בכור אע"פ שכתוב בו "לא יפדה", אף שמעשר דכתיב ביה "לא יגאל" אינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בעל מום.

ה. הממיר בהמה בבהמה חלה התמורה ולוקה. ולרבא צ"ל דהכא אי עביד מהני דכתיב "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". ולאב"י צריך קרא לומר שגם הבהמה הראשונה נשארת בקדושתה.

בכור אין לו פדיון דכתיב "לא תפדה", ואם פדאו אינו פדוי (וכן הדין במעשר, אבל שאר קדשים יש להם ולתמורתיהם פדיון). ולאב"י צ"ל דהכא אי עביד לא מהני דכתיב "הם" בהווייתם יהו. ולרבא לומדים מ"הם" שבכור ומעשר שנתערב דמם בדם שאר הקרבנות קרבים לגבי מזבח, ואב"י לומד דין זה מ"ולקח מדם הפר ומדם השעיר" שכל העולים אין מבטלים זה את זה, שהרי דם הפר מרובה משל שעיר, ורבא סובר שנותן מדם הפר בפני עצמו ומדם השעיר בפני עצמו. ומ"מ אם שור אם שה לד' הוא" בין לאב"י בין לרבא לומדים שהתמורה אינה קריבה.

מעשר אין לו פדיון דכתיב "לא יגאל", ואם פדאו אינו פדוי. ולאב"י צ"ל דהכא אי עביד לא מהני דיליף העברה העברה מבכור.

אין להקדים תרומה לביכורים דכתיב "מלאתך ודמעתך לא תאחר", ואם הקדים מה שעשה עשוי. ולרבא צ"ל דהכא אי עביד מהני דכתיב "מכל מתנותיכם", ואב"י דריש מהתם שמעשר שהקדימו בכרי אינו פטור מתרומה גדולה, (אבל מעשר שהקדימו בשיבילים פטור מתרומה גדולה, דשאני שיבילים שאינם בכלל דיגון).

אסור לכהן גדול לישא אלמנה, ואם נשאה חלים הקידושין (והולד הולך אחר הפגום). ולרבא צ"ל דהכא אי עביד מהני דכתיב "ולא יחלל זרעו" חילולים הוא עושה ולא ממוזרים, ואי לא תפסי קידושין הוי ממוזר. ואב"י לומד מיחלל שגם הוא וגם היא מתחללים.

אין להקדיש בעלי מומין למזבח דכתיב "כל אשר בו מום לא תקריבו", ואם הקדיש מה שעשה עשוי. ולרבא צ"ל דהכא מה שעשה עשוי דכתיב "ולנדר לא ירצה" אינו מרצה אך הוא קדוש, ואב"י לומד מהפסוק שאינו כשר להקרבה.

1. המקדיש תמימין לבדק הבית עובר בלא תעשה, ומ"מ מה שעשה עשוי. ולרבא צ"ל דהכא אי עביד מהני כדילפינן לעיל לענין מקדיש בעלי מומין למזבח. **הגוזל עצים ועשאו כלים** צמר ועשאו בגדים משלם כשעת הגזילה. ולרבא צ"ל דהכא אי עביד מהני דכתיב "אשר גזל" כעין שגזל, ואב"י לומד מזה שעל גזל אביו אינו מוסיף חומש.

אין ליטול משכון בעל כרחו, ואם נטל מחזיר את הכר בלילה ואת המחרשה ביום. לרבא צ"ל דהכא אי עביד מהני דכתיב "השב תשיב", ולאב"י כתיב "השב תשיב" לומר שאף שבעלמא אי עביד מהני צריך להחזיר.

מתי מפרשים פאה- מצות פאה להפריש מן הקמה, ואם כבר עשה עומרים יפריש מהעומרים, ואם כבר עשה כרי יפריש מהכרי לפני מירוח, ואם מירח יעשר ויתן, ולרבי ישמעאל יפריש אפי' מן העיסה. ולאב"י צ"ל דהכא אי עביד לא מהני דכתיב "תעזוב" יתירה, ורבא לומד מזה שהמפקיר כרמו והשכים בבוקר ובצורו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה ופטור מן המעשר.

1. הגמ' שואלת אחרי כל התירוצים הנ"ל א"כ במה נחלקו אב"י ורבא.

ואין לומר שנחלקו בדין ריבית קצוצה, שרבא סובר כרבי אלעזר שריבית קצוצה אינה יוצאה בדיינים, ואב"י סובר כריו"ח שריבית קצוצה יוצאה בדיינים. שהרי טעמא דריו"ח ורבי אלעזר אינו מסבירא אלא מקרא, (לריו"ח י"א מדכתיב "בנשך נתן ותריבית לא לקח וחי לא יחיה" לחיים ניתן ולא להשבון. וי"א מדכתיב "ויראת מאלוקיך" למורא ניתן ולא להשבון. וי"א מדכתיב "התעבות האל עשה וכו' שופך דם" הוקשו מלוי ריבית לשופכי דמים שלא ניתנו להשבון. וטעמא דרבי אלעזר מדכתיב "וחי אחיך עמך" אהדר לי כדי שיחיה). עוד דוחה הגמ' שאב"י ורבא הרי סוברים שריבית קצוצה יוצאה בדיינים, כדמצינו שלאב"י אם התחייב ריבית ארבע ונתן דבר ששוה חמש מחזיר ארבע ולרבא מחזיר חמש.

הגמ' מתרצת שאב"י ורבא נחלקו אם שינוי קונה או לא. או שנחלקו בכל התירוצים והדרשות הנ"ל.

פרשת פנחס (מבין כתלי ישיבת מיר)

גיליון שבועי מבית "עין לא ראתה"

מאמרי עינינו גל

לשמה ב'קנאות'

א. הנה פנחס משמש כסמל ודוגמא לכל ה'קנאים' שבכל הדורות, שממנו הם למדים להשתמש ב'קנאות' ע"י מלחמה וחרב להט וסופה, לצאת כנגד עוברי עבירה בעוז ותעצומות. אמנם אדרבה מדכתי' ביה בקנא את 'קנאתי' מדויק שהיה כאן כוח מיוחד במינו למען שמו באהבה, לקנא לשם ה', בלי עירוב שום אינטרס אישי, והכנסת שיקולים פרטיים בענין.

ובספר "שם דרך" מתואר יפה טוהר מעשה הקנאות של פנחס: דהנה אין לתאר את חוצפתו האיומה של זמרי במעשה הנבלה הגס והשפל שעשה לעיני משה ואהרן וזקני ישראל ושופטיו ולעיני כל ישראל, תוך שהוא מתריס לפני משה רבינו כמובא בגמ' (סנהדרין פב,א): "תפשה בבלוריתה והביאה אצל משה אמר לו בן עמרם, זו אסורה או מותרת, ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי היתירה לך", הלא הלב יכול להתפלץ ולהתפקע נוכח חוצפה כזו שלא תאמן, ומתוך כך לבא לכעס ורוגז חסר מעצורים, וכי נוכל לשער כמה בערה בלבו של פנחס נגד רשע זה, על עצם המעשה שעשה, וכן על הביזיון הנורא שביזה את משה רבינו לעיני כל ישראל, אך עם גודל סערת הקנאה שלו שהיתה עצומה ואדירה, העיד בוחן לבבות כי רק את קנאת ה' קנא, ללא כל תערובת אחרת, אהבתו העזה לאלוקיו וקנאתו לכבודו העפילו על כל הרגשות האחרים, ונשאר רק רגש הקנאה לכבוד ה' לבדו.

ודוגמא לזה מש"כ התוס' בפסחים (קיג,ב) להקשות על דברי הגמ' בב"מ (לב,ב) "אוהב לפרוק ושונא לטעון, מצווה בשונא כדי לכופ את יצרו" והקשו: והשתא מה כפיית יצר שייך כיון דמצוה לשנאתו" ותירצו: "ויש לומר כיון שהוא שונא גם חבירו שונא אותו, דכתיב "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם", ובאין מתוך כך לידי שנאה גמורה ושייך כפיית יצר". הרי מבואר בדברי התוס' שטבע האדם לערב גם רגשות עצמו אף בשעה שמתעוררת שנאתו לשם שמים, והגברת רגשת שנאתו הפרטית, הורסת את טהרת הקנאות.

וכ"כ האור החיים הקדוש (שהיאריציט שלו בשבוע זה): עהפ"ס "בקנאו את קנאת" שהיתה הקנאה **בשביל כבודי לבד**, לא לאמצעות שום דבר זולתו, וזו היא מצווה שלימה אשר יתראה ה' בה יותר מכל אשר יעשה האדם, והוא אומרו את 'קנאתי' בכינוי להמדבר ברוך הוא, "עכ"ל.

ויש וורט דומה לזה בענין אחר מהאדמו"ר מקאצק זי"ע ליישב סתירה בחז"ל, שמחד אמרו על הוצאת השבת "לוי עלי ועני פורע" ומאידך אמרו "עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות", אלא דתלוי דאם הוא בגדר 'שבתך' שמחפש את

הנאת כרסו ותאוותו, אזי באמת עדיף לעשותה חול ולא להצטרך לבריות, אבל אם מחפש לענג את השבת לה', אז זה נקרא שלוה בשביל ה', ושפיר שייך לו "עלי" ואני פורע. וכך מעשה הקנאות מוכרח להיות למען קנאתו יתב' שמו, בלי עירוב רגשות פרטיות, או זרם של שנאה, בנימה אישית.

ב. ובהפטרות פנחס במלכים (כפי הנוהג במקצת השנים), מובא כל המעשה באליהו, שאחרי שהרג את המאטים חמישים נביאי הבעל רצתה איזבל לתפוס בו ולהורגו, ומובא כל ענין בריחתו עד שהגיע למערה, ושם היה דבר ה' אליו: "ויאמר לו מה לך פה אליהו, ויאמר קנא קנאתי לה' אלקי צבאות" וכו', ונראה דכיון שפנחס זה אליהו לכן מודגש שם שכל קנאתו היתה לשמה, לכבוד ה', בלי עירוב שיקול פרטי.

ואח"כ נאמר שם "ויאמר צא ועמדת בהר לפני ה' והנה ה' עובר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה' לא ברוח ה', ואחר הרוח רעש לא ברעש ה', ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה", וכתב ע"ז ב"ראשית חכמה" (פ"ד) דאע"פ שמידות היצר הרע רבות הם, מ"מ שרשם הם ג', והם ג' כנגד קליפות שמכסות על הלב, כדאי' בזוה"ק (תקו"ז סח), שהלב הוא כמו אגוז שיש לו ג' קליפות:

האחד הגאווה, כנגד רוח גדולה וחזק, ובלי ספק הגאווה שורש לכל המדות הרעות, ואי' בזוה"ק שנקראו בני אדם "ערלי לב" על שהם גאוותנים ויש להם קליפה זו. **השני** כנגד קליפת האגוז הקשה וזהו "קושי עורף" ולכן אמר משה "ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד", וגם זה נמשך מהגאווה, **והשלישי** הוא הרתחת האדם בכעס לדבר קשות, ובכללם הרתחת עצמו באש היצר לעשות עבירה והיא כנגד אש המתלקחת וזהו "גסות הלב", ופי' רבי אברהם הלוי שבאלו הג' נאמר לא ברוח ה' (גאווה) לא ברעש ה' (קשי עורף) לא באש ה' (כעס) שאין השכינה שורה באלו הג', ורק בקול דממה דקה בא המלך, וסיים: וכן דרך בני היכל מלכות בשר ודם להיות דבריהם בחשאי, ומי שדבריו בקול נמוך הוא מדרכי ענווה, ובלי ספק הוא מתדבק עם המלך, עכ"ל.

ולהנ"ל יש לפרש דנזכר דווקא לאליהו סדר התגלות זו, כיון שבכל מעשה קנאות עלול להתערב הרבה גאווה מלווה ברוח התנשאות והתרבות, או ברעש ושאון של קשי עורף ומרדנות, או מכוח רתיחת הדמים ואש זרה אשר לא ציוה ה'. והתפקיד הקשה של הקנאי לדבר ה', להגיע עד לדרגת 'קול דממה דקה' ודווקא מתוך זה לבצע את הקנאות, כי רק בדרך זו זוכה הקנאי לברכת "הנני נותן לו את בריתי שלום" ומציל בכוחו את כל ישראל, רחמנא אידכר לן זכותא דפנחס קנאה.

תפקידו של מנהיג ב'עולם', וב'אדם עצמו'

א. משה רבינו מבקש בפרשתו מהקב"ה "יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה, אשר ילך לפניו ואשר יבא לפניו, ואשר יוציאם ואשר יביאם, ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה" ופרש"י: אלקי הרוחות למה נאמר, אמר לפניו: רבש"ע, גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד, ואינן דומין זה לזה, מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו. ויש לעיין בגדר מעלה זו, דמצד אחד בבקשת משה פרש"י שהענין בזה שיהיה סובל כל אחד לפי דעתו, ומשמע שזה כוח מיוחד בנפש שמצליח לשרוד בין הרבה אנשים ולהסתדר עם ריבוי דעות, ומצד שני כשנבחר יהושע פרש"י שמעלתו שיודע להלך כנגד רוחו של כל אחד, משמע שלא רק 'סובל' אלא הולך לרוחו.

ויל"פ ד'סובל' אינו כמו שמוכר בעברית החדשה מלשון סבל וצער, אלא כמשמעותו בלה"ק מלשון 'סבל' שסובל ונושא, והבי' בזה, דמעלה זו אינה רק היכי תמצ' 'להסתדר' עם הרבה אנשים, אלא זהו כוח מיזוג שביכולתו לקחת את כל האנשים שתחתיו ולכוון כל אחד בכוחו, ועי"ז כולם יהיו בהרמוניה אחת, ובמקום שתהיה התנגשות בין איש לרעהו, יהיה מיזוג שהאחד ישלים את השני, וכל אחד יתן מסגולתו וכישוריו לכלל כולו, וזהו שפרש"י במעלת יהושע שיודע להלך לרוחו של כל אחד ואחד, היינו להמשיכו למקומו המיוחד לו, וממילא מכוח זה נוצר השלום והאחוה כי לכל אחד יש את מקומו הראוי לו ואין איש נכנס בגבול רעהו.

ב. ועומק הענין, דהנה הכוח המניע היותר העקרי של האדם זהו הרוח שבו, עד כדי כך ששלמה המלך השיג בחכמתו שאדם חולה מסוגל להתרפאות ממחלתו ע"י כוח הרצון שיש בו, ולכן אמר "רוח איש תכלכל מחלהו" היינו שע"י הרוח שמפעמת בו לחיות, מסוגל לשרוד את כל הקשיים ולנצח אפילו מחלות קשות מאד רח"ל.

והיינו מה שאמרו בספה"ק שאין לך דבר העומד בפני הרצון (מביאים כן מהחיד"א והמקור לזה הוא בזה"ק בתרומה קה"ב "כל מילין דעלמא לא תליין אלא ברעותא") כי הכוח המניע של האדם הנקרא בלשון חכמי הנפש 'תת מודע' הוא כוח הרצון שמניע אותו להגיע ולהשלים את רצונו, וכוח זה עצום ונפלא באדם, שאין כוח למעלה ממנו, ויניקתו מהרצון העליון שממנו נשתלשלה כל הבריאה. (ובספה"ק אי' שזהו סוד סעודה שלישית שהוא הרגע המיוחד שממנו משתלשל כל השבוע הבא, ולכן נקרא 'רעוא דרעוין' היינו רצון הרצונות, שכל התכנית של ימות השבוע הבעל"ט נרקמת בשעת סעודה שלישית, ולכן אצל חכמי העבודה הם הרגעים היותר מרוממים של השבוע, שכלל שהאדם יעמיד את עצמו בגובה רוחני, כך הוא יזכה להדבק ברצונו יתב' לזכות לשפע עילאי כל השבוע כולו).

ולכן רצון אותיות 'צנור' שמורה על ההשפעה העליונה שיורדת לעולם דרך צינורות רוחניים, וכן אותיות 'נוצר' הרומז לזה שהקב"ה נוצר חסד לאלפים, כלומר נוצר ושומר את החסד הזה כדי שיגיע דווקא לידי הראויים לו, ואכמ"ל.

וממילא בכ"א יש כוח מניע פנימי ביותר שנקרא 'רצון' שהוא התת-מודע שמניע אותו בכוח גדול, וכמעט מכריח אותו לפעול בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו באופן שיביאו אותו לתכלית הנרצית, ולמשל מי שפעם נקלע לאיזו דרשה והשתכנע בשכנוע גמור לסיים את הש"ס, אזי נכנס לו כוח רצון אדיר לעשות זאת ולהגיע למטרה הזאת, וממילא כל כוחות נפשו יתחילו להיות מכוונים להשגת מטרה זו, והוא מסוגל פתאום לשנות כולל ולהחליף חברותא ולשנות שעות שינה וכדו', והוא בעצמו לא כ"כ יודע להסביר למה הוא מבצע שינויים אלו, אך זה בגלל שמרגיש ששינויים אלו יביאו אותו להגשמת הרצון שנכנס בו לסיים ש"ס.

ג. וכן חלילה בצד הטומאה, כשנכנס בו תאוה להגיע לאיזו חתיכת עוה"ז, הוא מסוגל לעשות כל מיני פעולות רק בגלל שהתת מודע שלו מכוון אותו להשגת המטרה שלו, ולמשל ילד שראה פעם מצלמה יפה אצל החבר נכנס בו רצון שיהיה לו כזו מצלימה הוא לא ינוח עד שישגיג את מטרותו.

ולכן חשוב מאד להסתובב אך ורק בחברה טובה, כי הרצון הפנימי שלו נבנה גם מסביבתו, ואם נכנס בו רצון רע, כמעט אין מה לעשות. והפרסומאים יודעים מזה ומשתמשים בזריעת רצונות ע"י תרגילי פרסום שקשה לפורטם כאן, ומסוגלים להכניס משהו בתת-מודע בלי שהאדם עצמו ידע מזה, אבל הם חדרו ישר לרצון וזה כבר יעשה את שלו.

וזוהו הכוח של 'מחייב' שהוא מסמן איזו מטרה, ומקבל דחף עצום להשלים ולהשיג את היעד, ולא ינוח עד שיגיע לזה, ומרן הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל הרבה לעודד שימוש במחייבים כמו מבחנים והגדת חבורות שזה כוח מניע נפלא.

ד. ולהפך, הסט"א משתמש ב'מחייב' ומוציא אותו לחוץ, ולמשל ישנו יועץ כלכלי שהגה רעיון מבריק איך 'לסדר' למשפחות את ההוצאה שלהם: "שיקנו כל מה רוצים, ולא יקחו הלוואות ולא מתנות, וממילא יהיו מוכרחים להגדיל את ההכנסות..." מה עשה? השתמש ב'מחייב' לייצר עוה"ז יותר גדול... וזה גופא גודל החרפה שברעיון זה, כי אנו קבלנו מרבותינו 'מחייב' ברוחניות, שמביא את האדם למצות את כל כוחותיו להתעלות, וממילא כל הגשמיות מסתדר מאליו, ו'יועץ' זה מהפך קערה על פיה, ומפתה משפחות להיכנס ל'מחייבים' בגשמיות שוגרמים לאדם לנצל את כוחותיו להגדיל את הונו וכספו, וממילא כל הרוחניות נזרקת לצד.

אכן סוד כוחו של המנהיג, ליטול את בני דורו, ולכוון אותם כ"א בכוחו הוא, כדי שיתמזגו כולם כאיש אחד לכבוד ה"ת, ואשרי הזוכים לדבוק במנהיג ולמצות את כוחותיהם.

מעלת נשים 'צדקניות'

א. בפרשתן "ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר, בן גלעד, בן מכיר, בן מנשה למשפחות מנשה בן יוסף" ובמדרש רבה כאן מבאר מה שנתפרש כל יחוסן: "גדולה להן וגדולה לאביהן, גדולה למכיר וגדולה ליוסף, שכך יצאו ממנו נשים חכמות וצדקניות... **צדקניות** היו שלא נישאו אלא להגון להם, ולמה זמן הקב"ה באחרונה, שלא יראה משה עצמו שפרש מן האשה מ' שנה, הודיעו הקב"ה הוא באלו, לומר, הרי הנשים שלא נצטוו, לא נישאו אלא להגון להם..." ע"כ דברי חז"ל.

עולה כאן במדרש שהיתה לבנות צלפחד צדקות מיוחדת בזה שלא נישאו אלא להגון להם, אך לא נתפרש כאן מה היו ה'דרישות' שלהן בשידוכים, ומה היה נקרא 'הגון' בעיניהן, אך הגמ' בב"ב (ק"ט, ב) מפרשת יותר, שאפי' קטנה שבהן לא נשאת פחות מארבעים שנה, כי אע"פ שהותרו להנשא לכל מי שירצו כדכתי' לטוב בעיניהן וגו', מ"מ המתינו להנשא למשפחתן מטה אביהן, כדכתי' "ותהיינה מחלה ונועה חגלה מלכה ותרצה לבני דודיהן לנשים. ברם, עדיין לא מבואר מה היתה המעלה המיוחדת של בני יוסף שלהן נתאוו להנשא.

ב. ומצאתי בכלי יקר שהרחיב בזה, ש'צדקניות' מלשון 'צדקה' שהיתה להם אהבה מיוחדת למצות צדקה, והביא מאמר חז"ל בסוטה (יא, ב) שבזכות נשים 'צדקניות' שהיו באותו דור נגאלו ישראל ממצרים, והביאור בזה, דהאנשים של דור המדבר שנאו את הארץ שיש בה חיוב של תרומות ומעשרות, ולכן אמרו זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנים ודרשו חז"ל חנים מן המצוות, וכן הזכירו שם קישואים ואבטיחים שכל אלו ירקות שפטורות מדאורייתא בתרו"מ.

ומחדש שם ביאור נפלא מדוע יש פטור תרו"מ בפירות חו"ל, וכן מדוע ירקות שבארץ ישראל פטורות מדאורייתא, דהנה הפסוק אומר בפר' עקב (יא, י) "כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים היא אשר יצאתם משם, אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק, והארץ אשר אתה בא שמה לרשתה למטר השמים תשתה מים, ארץ אשר עיני ה' אלקיך דורש אותה" ומסיק בילקוט פר' עקב (תתס) דווקא אר"י ניתנת לדרישה להפריש ממנה חלה ותרומה ומעשרות ולא שאר הארצות, ולכאורה יש להתפלא מה ענין חלה ותרו"מ לגבי חילוק מצב הגשמים בין הארץ לחו"ל.

אמנם יסוד הדבר הוא, שארץ ישראל רוויית גשמים, ועצי פרי לרוב ושדות תבואה עצומים גדלים מכוח הגשמים שיורדים בה בכל שנה, משא"כ בשאר הארצות אין הגשמים מסודרים ולכן התורה אומרת שבארץ מצרים צריכים עובדי האדמה להשקות את שדות התבואה ברגליהם כמו שמשקין את גן הירק, ומאחר ויש טורח גדול בשדות פטרן הכתוב בתרו"מ שאין שורת הדין שיתן למי שלא עמל בו, אבל בארץ ישראל שהגשמים יורדים בעיתם ואין לבעל השדה

כל כך טורח בהשקאת השדה, אע"פ שיש לו טורח זריעה וחרישה ושאר מלאכות שבשדה מ"מ יש גם להקב"ה חלק בשדה מצד שהוא יתברך נותן מטר בעתו, על כן דין הוא שיתנו מחלק גבוה לכהנים וללויים משרתי ה' כי משולחן גבוה הן זוכים. משא"כ גן הירק שיש בו טירחה בכל מקום, פטרה התורה מתרו"מ גם בארץ, וזהו שאמרו ישראל זכרנו הקישואים והאבטיחים, כי לא חיבבו את הצדקה והתרו"מ.

משא"כ הנשים של אותו דור היו 'צדקניות' שאהבו את הצדקה - הן מצוות חלה המיוחדת לנשים ותלויה בארץ, והן שאר תרומות ומעשרות התלויים בארץ, ולכן כ"כ אהבו את הארץ ורצו לילך אל מקום החיוב, כי במדבר לא היו יכולים ליתן צדקה כרצונן, מאחר וסתם אשה אינה רשאית לשלוט בנכסי בעלה, על כן רצו ללכת למקום שבו הבעלים מעצמם יהיו מחוייבים להפריש וליתן תרומות ומעשרות. וזהו מה שחיפשו בנות צלפחד להינשא לבני שבט יוסף, שבזכות יוסף ה'צדיק' שכלכל את כל העולם בצדקותו, השתרש בכל בני שבטו ובצאצאיו אחריו צדקת פזרונו, ולהם רצו להנשא.

ג. דברי הכלי יקר נפלאים מאד, שהם מחדדים היטב את הנקודה המרכזית של 'צדקה' - שיהיה חפצו ליתן צדקה לא רק כשמתחננים אליו גבאי הצדקה שיתן כמה פרוטות, אלא שיחפש מעצמו למי לתת ולמי להעניק, שזוהי דרגת 'צדיק'.

אך נראה שזה כרוך יחד עם זה שהיו חכמניות ודרשניות, ושייך גם למה שהקב"ה הראה למשה את צדקת נשים אלו לשהות מ' שנה ולא לישא למי שאינו הגון להן כדי שלא יתגאה משה ע"ז שפירש מן האשה מ' שנה, דאמנם נתבאר שעשו כן מצד חיוב מצות 'צדקה', אבל זה שייך לקבלת עול תורה, שכמו שכאשר אדם מבין את מעמדו הנכון של הכסף, ומכיר שהכתובת שמשם הכסף מגיע זה הקב"ה, שמח אז לקיים צדקה ולהחזיר להקב"ה לקיים מה שנאמר "מידך הכל ומשלך נתנו לך", כך מצד קבלת עול תורה שלו, לא יבהל שמא יפסיד הון, ולא יחפש רדיפה אחרי כסף, כי אם בלא"ה כל הכסף מהרבש"ע, יודע שבודאי מאומה לא יפסיד גם בפרסתו, ואז תופס בתורה והוגה בה יומם ולילה תמיד.

ובזה נשתבחו גם הנשים ה'צדקניות' שבזכותן עתידין להגאל, שמעודדות את בעליהן לעמל תורה בלי לחשוש על כלכלת הבית ורק מכוחן הם לומדים, ואף שנסתרות בבתיהן בזכותן הכל...! וסיפור מחזק שמעתי לאחרונה, אודות אשת אדם עובד שפוטר מעבודתו, וצהרים אחד התקשר חבר טוב וביקש דחוף להעירו הרגע, כי יש לו הצעת עבודה מצויינת שמתאימה בדיוק בשבילו וצריך לתת תשובה מיידית, אולם האשה הצדקנית סירבה בגבורה להעירו, ביודעה שאם אינו יושן טוב בצהרים, אינו מסוגל ללמוד בערב עם חברותו...! והמובן מתוך הדברים שגם הבעל החשיב לימוד זה כאשתו, כי אחרת לא היתה מעיזה להפסיד כזו הזדמנות... אשריהם!

ברא מזכה אבא

א. על הפסוק "ונתת מהודך עליו" דרשו חז"ל (ב"ב עה,א): "ונתת מהודך ולא כל הודך, זקנים שבאותו הדור אמרו: פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לאותה בושה, אוי לאותה כלימה. אמר ע"ז הח"ח, כך הצטערו הזקנים: אנו הרי מכירים מנעורינו את האיש יהושע שהיה אדם כמונו, רק שלא מש מתוך אהל משה, והלא גם אנו היינו יכולים לשמש את משה, והיינו מגיעים לדרגתו, וזה באמת בושה... **איננו** יודעים, מה היו אותם זקנים עושים במדבר במקום להידבק במשה רבינו, אבל כנראה ש'נסיונות' יש בכל דור, וגם בדור ההוא, היו נסיונות אדירים שמנעו מהם להתקרב ולרדוף אחר משה רבינו אדון הנביאים ולשמשו כמו יהושע. גם בדורינו ישנם נסיונות רבים לצעירים, לאברכים ואולי גם לבחורים, לפרוש מביהמ"ד, רח"ל, המודעות הצבעוניות זועקות מקירות הרחובות ומלוחות הקיר השבועיים, על כל מיני מכונים ללימודי מקצועות, ומה יעשה הבן ולא יחטא.

ב. נעתיק כאן דברים נלהבים מהלב אליהו (בפר' ויגש) שדיבר על תופעה כזאת בזמנו, ודבריו נצרכים מאד גם לדור שלנו: ...אנחנו חוזרים ואומרים בכל יום "כי הם חיינו ואורך ימינו" שזה העיקר, אבל אפשר מאד שאדם חושב בליבו שאצלו העיקר חיי עוה"ב, ובאמת אינו כן כלל, מפני שהוא מרמה את עצמו, והראיה שהוא נותן הרבה יותר תשומת לב וזמן, הן בכמות והן באיכות, על ענייני הגוף בעוה"ז...

ולכן צריך לדעת בבירור כי בלי שייכות לתורה אי אפשר בשום אופן לזכות לעוה"ב, וכל אחד מוכרח שיהיה לו חלק באור התורה, וזהו שאמר הכתוב (בשה"ש) "אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן" ובזוה"ק פי' כך: "אם לא תדעי לך" - **אם לית לך ידיעה באורייתא**, "היפה בנשים" - אפי' אם אית לך עובדין טבין סגיאיין, "צאי לך" - **צאי לך ממחיצתי**! הרי מבואר, שאפילו אם יש לו לאדם מעשים גדולים וטובים ואפילו הרבה מעשים טובים, וכמו שאמר "עובדין טבין סגיאיין", בכ"ז אם אין לו ידיעה בתורה אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה, כי ההכרח שתהיה לו לאדם התקשרות עם התורה. ואפי' בעל בית שעמל כל היום לפרנסתו, מוכרח שתהיה לו בכל יום קביעות עיתים לתורה. ואדם שאין לו קביעות לתורה, צריך לחשוב מה יהיה בסופו.

ג. אח"כ כותב: "נתבונן עוד, אדם שולח את בנו לישיבה, ואח"כ מתחשב האב לאמר הרי אין עוד לבני תעודת בגרות, איך אעזבהו כך בלא תעודה, הרי צריך פרנסה ובמה יחיה...? ואם תאמר הקב"ה יעזור לו, אין הוא מבין מה אתה שח! ויתמה ויאמר, בזמן כזה אפשר לסמוך על הקב"ה לבד? האם יעשה הקב"ה חלונות ברקיע וישליך לו פרנסתו? צריכים לעזור לה! וכמש"כ וברכתך בכל אשר תעשה הרי שצריכים 'לעשות' משהו ורק אז יש ברכה. אך כ"ז אומר רק בפרנסה,

אבל מה שנוגע לרוחניות, הוא בעל בטחון נפלא בה', ומהפך קערה על פיה וחוזר ואומר על תורתו של בני לא אדאג, הי"ת יעזור לו, "השלך על ה' יהבך"! אוי ואבוי לחשבון כזה...

וראינו כן לא רק אצל סוחרים עמי הארץ, אלא גם באנשים שלמדו בישיבות, שמכיון שאוהב את בנו ביותר ורצונו שיהיו לו חיים מאושרים, ומכיון שלדעתו המשובשת החיים המאושרים המה חיים גשמיים של אכילה ושתיה, חיים של הוללות וסכלות, א"כ על אחרים שהם זרים אצלו לא אכפת לו שלא יהיו כל כך מאושרים בחייהם, והרי הוא מדבר בהערצה על לימוד תורה שלהם ומשבח אותם שהם מקיימים את הפס' "אדם כי ימות באהל", שממיתים עצמם באהלה של תורה. אבל על בנו עצמו, אהבה שאוהב אותו משחדת אותו, וכל פיקחותו שיש לו על אחרים כנ"ל, נאבד בעת שחושב על בנו, ככתוב "כי השוחד יעוור עיני פקחים", וכל מעיינו לדאוג עבור בנו שיהיה מאושר בחיים, וממילא את מה שאצלו 'עיקר' רוצה לתת לבנו, וכך מאבד את עולמו.

ומה מאד יכאב הלב, שיש כמה בחורים שצריכים לעמוד בקשרי מלחמה עם הוריהם, אשר רוצים להוציאם בכוח מכותלי הישיבה, ואכן הבחור שהוא צורבא מרבנן ועוסק ומבין בתורה ויש לו הנאה ממנה, הוא יודע מהו הטוב והיפה בעולם, ויודע שהבוטח בה' חסד יסובבנו, ומדבר אל ליבו ומחזק עצמו ואומר: "השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך", ועוד היתכן שמשום כך שאשכב ואעסוק בתורת ה', הוא לא יעזור לי? אם אניח את הגמ' ואשים כל ראשי בלימודי חול במבחר שנות חיי אז יתן לי פרנסה, ואם אשב באהלה של תורה לא יהיה לי במה לחיות? אתמהא! א"כ מה יוצא, שאני אומר על החיים הגשמיים "אם אין אני לי מי לי"... הרי"ז כפירה ממש, חס ושלום! אוי, איך אני מהרהר ומכניס דברים כאלה בתוך משכן ליבי?! לא ולא! אחת אשאל מאת ה' אותה אבקש "שבתי בבית ה' כל ימי חיי"... כך חושב בחור צורב שמבין דבר, שמדבר אל עצמו, ובכך עומד איתן במלחמות היצר ומנצח!...

ואם הוא חושב שצריך לעזור לאביו, ידע כי העזרה האמיתית ומה שיכול לעזור לו רק בעוה"ב. ומספר מעשה מימי מלחמת העולם הראשונה: הייתי אז אברך צעיר לימים, אבל כבר נולדו לי כמה בנים, והגרמנים היו אצלינו במדינת ליטא ארבע שנים, הרעב היה גדול מאד כי הם לקחו את הכל... המצב היה נורא, הבנים שלי למדו בטלז וגם הם רעבו ללחם, דחקנו את עצמינו, שלחנו חבילות מזון מה שהיתה ידינו הדלה משגת, פעם נכנסו השכנים ראו את העוני אמרו לאשתי: יש לכם תשע בנים ואתם כ"כ נדחקים כדי שילמדו, אולי חלק מהם ילכו לעבוד... ותען זוגתי הצדקת: בעולם הזה אין רצוני כלל שהם יעזרו לי! יש לי רבונו של עולם שיעזור לי! אבל כשאיהיה בעולם האמת בעולם הנצחי, שם רצוני חזק מאד שהם יעזרו לי... "על זה אחז"ל: "ברא מזכה אבא"...

עומק הפשט

בירורי הלכה ופסקי דין אקטואליים, מפי גדולי ופוסקי הדור שליט"א

גליון מס' 225

בס"ד יום ג' פרשת פנחס י"ג תמוז תשע"ט

נושא הגליון

גבול פיאות הראש'

לא תקפו פֶּאֶת ראשֶׁכֶּם

גבול הפאות: בגיליון הקודם 224 התברר מקור וגדרי הדין של הקפת פאות הראש. בגיליון הנוכחי 225 נלמד בעז"ה את המיקום המדויק של גבולות פאות הראש, לגבי הלכות הקפת הראש.

בכדי לדעת מהו מקום הפאות המדויק, יש להגדיר שלש נקודות: 1. היכן נקודת ההתחלה של ה'קו העליון' בצד הקדמי צמוד למצח. 2. היכן נקודת הסיום של ה'קו העליון' בצד האחורי צמוד לאוזן. 3. היכן הקצה התחתון של פאת הראש.

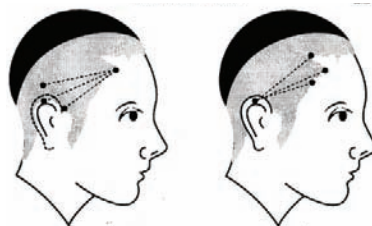
תקציר המבואר בגיליון הקודם; מבואר **במשנה ובגמ'** (מכות דף כ. כ.א.) שאיסור הקפת פאת הראש, פירושו לא לגזוז את השערות בסוף הראש, והוא כאשר 'משוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו'. כלומר שבמצח ואחורי האוזן אין שערות, ובמקום שנקרא 'צדעיו' המחבר את שני חלקי הראש במקום שבין המצח לאחורי האוזן יש שערות והוא מקום הפאות, ואם גוזז השערות של הפאות, ויוצר קו חלק ללא שיער בין המצח לעורף, נמצא שמקיף את הראש ללא שערות, ועובר על 'לא תקיפו' בשני צדדי הראש, על כל פאה ופאה.

ונפסק **בשו"ע** (יו"ד סימן קפא סעיף ט) שיעור מקום פאות הראש האסור בגילוח, מכנגד השיעור שעל פדחתו (מעל המצח) ועד למטה מן האוזן, מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם, 'וכל רוחב מקום זה לא תגע בו יד'. מסביר **הלבוש** (יורה דעה סימן קפא סעיף ט'), כיון שיש שיטות שונות עד היכן מגיע פאת הראש, ספיקא דאורייתא לחומרא, ולא יגלח לא בתער ולא במספריים כעין תער, מכנגד שער הפדחת עד למטה מן האוזן, בכל אורך ורוחב מקום זה 'לא תגע בו יד'.

1. תחילת הקו העליון

קו עליון: וכתב בספר **יד הקטנה** (חלק ב' מצוה כ"ג, על הרמב"ם הלכות עכו"ם פרק ו' ס"ק עא), הובא **בדרכי תשובה** (סימן קפא ס"ק יג), שהשיעור המדויק הוא מהמקום הכי גבוה של המצח שבו אין שערות, עד אחורי האוזן. כלומר מותחים קו ישר מקצה השערות של המצח, עד האוזן.

ציור השיטות בגבולי פאות הראש, מתוך ספר נטעי גבריאל חלק תגלות הילדים והולכתם לחיידר עמוד קצח

זווית המצח לצד הפדחת עד מקום גובה העיגול שבאוזן

משיב כהלכה
במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, התשובות הנכונות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב, כל מי ששולח תשובה מוכתרת על השאלה נכנס להגרלה! (ההגרלה על דעת רבני המכון)
הפרס השבוע: סט (ג' כרכים) חפץ חיים שמירת הלשון אהבת חסד עם ביאור 'ארחות חיים'

שאלה: מהם גבולות איסור השחתת הזקן, בגרון מתחת הסנטר?

נפסק **בשו"ע** (סימן קפא סעיף יא) פאות הזקן הם ה', ורבו בהם הדעות, לפיכך ירא שמים יצא את כולם ולא יעביר תער על כל זקנו כלל. מוסיף הרמ"א ואפילו תחת הגרון.

פאת הזקן

וכעת צריך לדעת עד היכן אסור לגלח בגרון מתחת הסנטר.

מקורות לעיון: בית יוסף (יו"ד סימן קפא ס"ק יא).

תשובות ניתן להעביר עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד) באחת האפשרויות הבאות:

- בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
- בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'עומק הפשט'
- בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'עומק הפשט'
- בפקס מספר 1532-6507823
- במייל 5047867@gmail.com

שם הזוכה בהגרלת גיליון 224 על סט ג' כרכים חפץ חיים שמירת הלשון אהבת חסד עם ביאור 'ארחות חיים' הרה"ג משה יחיאל ראטה שליט"א ירושלים

המדור השבוע נתרם על ידי הרה"ח רבי יעקב קליין שליט"א ברכתנו שבזכות התורה יצליח" בכל מעשה ידיו

לתרומות והנצחות

לזכרון עולם
זכות הופעת הגיליון
לעילוי נשמת ר' יהודה ליב בן אהרן זכריה ז"ל
נלב"ע ט"ו תמוז תשכ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

עומק הפשט

משה. ושמעתי, שכך המנהג בבית בריסק. וכן הביא להלכה הג"ר **אברהם חיים עדס שליט"א** (בספרו פאת זקן, ובקונטרס "האסור והמותר בתספורת הראש והזקן") שהשיעור הוא עד גובה האוזן. ביאור שיטה זו, כפי שמבואר ב**ריב"ן** שהצדעים פירושו השיער שיורד לכיוון הלחי, ומפסיק בין המצח לאחורי האוזן, והמקום שהשיער מתחיל לרדת מהמקום הגבוה באמצע האוזן, הוא בכלל פאת הראש. יש שנתנו סימן לדבר, שניתן למשש מאחורי האוזן במקום הגבוה שיש שם עצם, ושם סוף הקו העליון של גבול הפאות.

לפי זה, הספרים שמורידים בתער את השיער הגדל בעורף פס', וממשיכים את קו העורף עד מעל האוזן [המכונה 'קשת'], משום שחושבים שגבול הפאות הוא בקו ישר מעל הפאות שיורדות לפני האוזן, עלולים להיכשל בכך באיסור הקפת הראש. בספר **לשכנו תדרשו** (חלק א עמוד שא) כתב עצה בשם **כמה מורי הוראה**, וכך נוהגים רבים, שאם אינו יודע מהו הגבול המדויק של הפאות, יספר את כל האזור של הפאות במספר גבוה, באופן שישאר שערות באורך מספיק בכדי שיכופ ראשו לעיקרו. **והסטייפלער זצ"ל** כשהיה מסתפר היה מחזיק בפאותיו שלא יכשל בשוגג באיסור 'בל תקיף' חס ושלום.

חיבור האוזן: מאידך בספר **פאות כהלכה להג"ר דניאל דוד שטיינבערג שליט"א** (מונרו, עמוד מה מט) וכן בקונטרס **ביאור מקיף להג"ר חיים מענדל גודלבסקי שליט"א**, מאריכים להוכיח, שמקום הפאות הוא רק ממקום חיבור האוזן, ולא ממקום גובה האוזן, כי שטח הצדעים מסתיים לפני האוזן ממש ולא מעל האוזן, ולדבריו - גם הציור שבספר ארחות רבינו מוכיח כשיטתו, ומה שכתב בארחות רבינו שהסטייפלער אמר בשם החזון איש ששיעורו מגובה האוזן, הוא בגדר חומרא והידור מצוה לעשות את השיעור ברווח.

והוסיף בקונטרס **ביאור מקיף** (עמוד צט) שרבים ושלמים בישראל נהגו להקל לשיער מקום הפאות רק עד האוזן ממש, וכתב שכך מקובל בבריסק וכפי ששמע מאחד ממשפחת סאלוויצ'יק בשם **הגרי"ד והגר"מ זצ"ל** שאמרו (מסתמא בשם הגרי"ז) "גלייך מיטן אויער", ו**כ"ק האדמו"ר מתולדות אהרן בעל הדברי אמונה זצ"ל** הקפיד שלא ישאר שערות מיותרות מאחורי האוזן, על פי המבואר ב**זהר הקדוש**. וסיים, שכל אחד יברר ההלכה מה שנהגו במשפחתו לדורותיהם, כעין מה **שהרמב"ם** (הלכות עבודה זרה פרק י"ב הלכה ו') קובע הלכה בענין שיעור הפאות ארבעים שערות, על פי "ושמענו מזקנינו".

בספר **מעשה איש** (חלק ב' עמוד קמג) מסופר **שהחזון איש** נשאל על המקום המדויק של הפאות לענין איסור הקפה, והראה לשואל את המקום. השואל חזר ושאל היכן הוא בדיוק המקום, והשיב כי הדבר דומה למי שלוקח סכין וחותר לעצמו את הסימנים (קנה וושת), ובא לשאול את הרב האם עדיין לא הגיע לרוב הסימנים ויכול הוא להמשיך לחתוך. כך גם כאן, הדבר ברור שכאשר מדובר באיסור דאורייתא, אין נכנסים עד לגבול האיסור בדיוק, אלא מרחיקים מעט מן המקום, כדי לצאת מן הספק.

יותר גבוה מהאוזן: מנהג **האריז"ל** (בית לחם יהודה על שו"ע יו"ד סימן קפא סעיף ג) להניח 'כשיעור' אם יקימו האוזניים למעלה בראש עד אותו המקום ויותר מעט

זויות: כעת צריך לדעת מהיכן מודדים את הקו העליון בצד הקדמי ליד מקום צמיחת השערות במצח. יש אנשים [מצוי בילדים ובחורים], ששערות המצח אצלם מתחיל במקום נמוך במצח, וקו העליון של הפאות מתחיל יותר למטה, ויש אנשים [מצוי אצל אנשים מבוגרים] שהשערות במקום חיבור הפאות עם המצח נושרות, ונוצר שם כעין 'זויות' לשון היד קטנה - ווינקלי"ן, ומצד הדין היה צריך להיות הדין שמדידת הפאות תלוי בכל אחד לפי מה שהוא, אולם כתב היד הקטנה, שמנהג ישראל שכולם משאירים פאות מהמקום הגבוה, אפילו אם שערות המצח אצלם מתחיל יותר נמוך. כלומר שגם איש צעיר, ישאיר לפי הזוית של איש מבוגר.

והוסיף בספר **לשכנו תדרשו** (חלק א עמוד שא), שאמר **הג"ר יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל** בשם **החזון איש זצ"ל** שמעיקר הדין מספיק למתוח קו ישר, אולם המנהג משום הידור מצוה לעגל את הפאות כלפי מעלה בצורת קשת, מקצה המצח עד המקום הגבוה שבאוזן.

והורו **הג"ר חיים קנייבסקי שליט"א** ו**הג"ר ניסים קרליץ שליט"א** (פאת זקן, ובקונטרס "האסור והמותר בתספורת הראש והזקן") לגבי אדם שיש לו נשירה ונעלם הזוית בשערות, ישער כנגד המקום שהיה מתחילה צמיחת השערות. והביא לכך משל כמו לגבי תפילין, שמניח במקום סוף השערות שבראש, ואם אין לו שערות מניח על מקום שהיה צומח השערות.

מנהג האריז"ל: **האריז"ל** (בית לחם יהודה שו"ע יו"ד סימן קפא סעיף ג) היה נוהג בענין פאות הראש, שהיה מניח כל רוחב הצדעים שהוא כל שיער שיש מן האוזן עד שליש המצח, שהוא מקום החלק שיש בראש משני צידי המצח ומפסיק בינתיים. עכ"ל. ובספר **נטעי גבריאל** (תגלחת הילדים פרק ו הערה א) ביאר את מנהג האריז"ל.

2. סוף הקו העליון

גובה האוזן: בהבנת דברי היד הקטנה מצינו שני שיטות; בספר **ארחות רבינו** (חלק א עמוד רלה) כתוב **שהסטייפלער** סיפר את **החזון איש** והראה **החזון איש** את שיעור הפאה מהמקום שעיגול השערות מעל האוזן מתחיל להשתפע ולרדת לצד הפנים, ומשם נחשב פאה. וכוונת דבריו מהמקום הגבוה שבאוזן, כפי שמפורסם הציור של **הג"ר יצחק קולדצקי שליט"א** (לשכנו תדרשו חלק א עמוד שא). וכן כתב **הגר"י בעלסקי זצ"ל** (שלחן הלוי, אנגליית עמוד קכ"ב) בשם **הג"ר יעקב קמינצקי זצ"ל** (הלכה ברורה הערה נ"ב). וכן מטו בשם **הג"ר ישראל יעקב פישר זצ"ל** (קונטרס ביאור מקיף עמוד צח) שכך הורה לספך בשכונת זכרון

מקור התמונות ממדריך דינים באנגליית מאת הרב בנימין פורסט שליט"א 'כולל זכרון אפרים העשיל', מעובד לפי תוכן הגיליון.

סעיף ז' שביחולת

'קשת' סביב האוזן

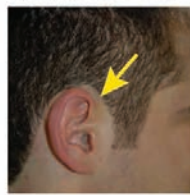
חתך חלק מהפאות

גילח מהפאתים

גילח מהפאתים

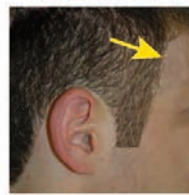
'קשת' סביב האוזן

קצץ פאתים קצר מדי

מסביב האוזן / מצח

גילח הפאות ליד המצח

בס"ד

הילכתא
לדעת לחיות כהלכה

מינוס הסברה מיוחדת?

הגנו להודיע שבעזרת ד' יתקיים מינוס הסברה מיוחדת
בנושא שבחורים ומבוגרים רבים נכשלים בו מחוסר ידיעה

הלכות הקפת הראש והזקן

מפי המומחה הגדול

הרב הגאון רבי ישראל מאיר מורגנשטרן שליט"א

מורה הוראה בעיה"ק ירושלים, מחבר סדרת הספרים הנודעת
'מטבח כהלכה', 'בית כהלכה' ועוד

בליזוי המחשות מעשיות ומצגת מיוחדת,

בנתינת דגש על הפתרונות הקיימים לקיום ההלכה

ביום המישי פרשת פנחס ט"ו תמוז תשע"ט

בשעה 2:00 בצהריים בדיקן

בבית הכנסת פינסק קרלין

רחוב חסידי קרלין 1 שכונת בית ישראל ירושלים

בשיעור זה תקבל מלים מעשיים ביסודות ההלכה והמציאות,
ולזכות להנצל ולהציל מאין ספור לאווזין דאורייתא.

בסיום השיעור יתקיימו הגרלות בין המשתתפים.

בברכת התורה: 'מפעל הילכתא'

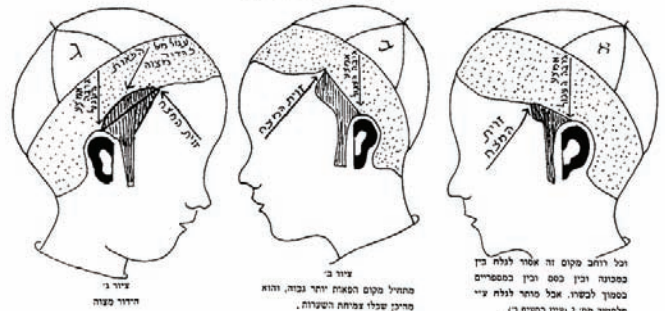
זקנך עמוד מח) הכוונה עד סוף העצם העליון שהוא בערך מול אמצע החור שבאוזן, וכאשר פותח את פיו מרגיש את מקום העצם על ידי שנוצר גומא במקום החיבור בין העצמות. ולמרות שהשו"ע כתב ששיעור פאות הוא עד למטה מן האוזן, אבל על פי הרפואה רק חור האוזן נקרא אוזן ושאר הבשר שסביב נקרא בשם אחר.

בשו"ת ארץ צבי (חלק א' סימן ג' אות ה'), במכתבו **לכ"ק אדמו"ר מגור בעל האמרי אמת זצ"ל** האריך להוכיח ששיעור פאת הראש אינו נמשך רק עד למטה קצת מאמצע האוזן ולא יותר, ומה שכתב השו"ע 'עד סוף האוזן' צריך עיון גדול. סמך לשיטה זו בדברי **המאירי** (מכות דף כ:): שכתב 'השתים העליונות הם בבליטה היוצאת סמוך לנקב האזן מצד הפנים'. מבואר בדבריו שפאת הזקן העליונה היא כנגד נקב האוזן, וממילא פאת הראש נגמרת שם.

סוף חיבור האזון: **בשׁו"ת אמרי יושר** (חלק ב' סימן קפג), שמבואר בכל הפוסקים שמקום החיבור הצדעים הוא רק עד וחיבור הלחי לצדעין, והוא מעט למטה מחצי אזנו, והשו"ע מחמיר מדרבנן עד למטה מכל האזון, דאין אנו בקיאים כל כך לשער בצמצום, ולכן יחמיר עד סוף החיבור של האזון למטה. וסיפר הג"ר **יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל** כאשר היה מספר את **החזו"א זצ"ל** (ארחות רבינו חלק א עמוד רלו), אמר לו ששיעור הפיאות הוא עד סוף האזון, כלומר עד סוף החיבור של האזון ללחי. וכן העיד **הג"ר זרח שפירא** ששמע **מהחזו"א זצ"ל** (קונטרס תגלחת מצוה אוהב ציון עמוד ט, ארחות רבינו מהדורה חדשה חלק א' עמוד תכו), ששיעור הפיאה הוא עד סוף האזון. והוסיף רבי זרח שפירא, כמדומה ששמעתי ממנו, שמעיקר הדין הוא עד עצם שבאמצע האזון.

מקום פאות הראש מתחיל — מזוית כניסת השערות במצח עד אמצע גובה העיגול שמאחורי האוזן של המקום הפנוי משערות.

מקום הפאות ע"ס ציור מכ"ק של
מנחם וקהלות יעקב (מספר ארצות רבנו)

יש לזוהר מאד בשעה שהספר מתקן את השערות של מקום הפאות, ובפרט בזוית המצול או מאחורי האוזן בין מכוניתה ובין מספרים בסמוך לבישר, שלא לעבור את הגבול ה"ש" שזכרנו לגבול מקום הפאות, ואין צורך לומר שלא לגלגל מאחוריו אותו תכער (כפי שזכרנו איזה ספרים), אבל כשמגלגל שם-בפלטטיק מס' 2 וכמבואר בסעיף ו' הרי זה מותר.

למעלה.

בספר **נטעי גבריאל** (חלק תגלחת הילדים והולכתם לחיידר עמוד קצח) צייר (מצו"ב) את שלושת הדעות העיקריות בהלכה: בשם החזון איש במקום הגבוה שבאוזן, ל'פאות כהלכה' מנקודת חיבור האוזן לראש, לאריז"ל קצת מעל המקום הגבוה באוזן.

3. גבול הפאות למטה

קצה למטה: הריב"ן בפירושו על מסכת מכות (דף כ.) מגדיר את פאות הזקן - וכותב, "חמש פאות יש לו לזקן, אחד למטה מן האוזן מקום שלחי התחתון יוצא ומתפרד שם, ושם נקרא פאה בחודו של לחי שבוטל לחוץ ששם מתחלת הזקן, וכל מה שלמעלה עד הצידעא בכלל פאת הראש היא".

מדבריו מבואר, כי פאת הראש מגיעה עד המקום שלחי התחתון יוצא ומתפרד שם, וכן נפסק ב**שו"ע** (סימן קפא סעיף ט), הובא ב**ביאור הלכה** (סימן רנא), שהגבול התחתון של הפאות הוא עד למטה מהאוזן, מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם וכל רוחב מקום זה לא יגיע בו יד. כלומר, שבמקום הפאות שלפני האוזן, (המכונה 'פִּתְיָיִם'), אסור לגלח בצדדים שלפני האוזן, ולדלל את הרוחב שגם הצדדים הם בכלל פאות הראש.

קו התפר: ישנו הבדל עיקרי בין דיני גילוח פאות הראש לבין פאות הזקן. בפאות הראש נאסר גם 'מספריים' כעין תער' שבמחבר מובא שני דעות אם מותר לגלח הפאות ב'מספריים' כעין תער' ומסיק שיש לחוש להחמיר, והשיעור לכתחילה הוא 'כדי לכוף ראשו לעיקרו', ואילו בפאת הזקן נאסר רק השחתה בתער, ומותר ב'מספריים' כעין תער', וכעת יש לדעת עד היכן מגיע פאת הראש שצריך להשאיר כדי לכוף ראשו לעיקרו, ומתחיל פאת הזקן ששם מותר לגלח שלא בתער, ונפקא מינה להלכה לאדם שמגלח את הזקן, היכן גבול קו התפר שמשם מותר לגלח את הזקן, ומעליו הוא מקום הפאות ואסור בגילוח.

מבואר **בחתם סופר** (הגהות לשו"ע סימן קפא) שמצד הדין מספיק להשאיר שערות קטנות במקום הפאות כדי לכופ ראשו לעיקרו, ואין צורך להשאיר לגדול את הפאות, ומנהג חסידים ואנשי מעשה להאריך את הפאות אינו מצד איסור הקפת הראש, ויבואר אי"ה בגליון 228.

נחלקו הדעות בכוונת דברי הריב"ן שנפסק בשו"ע 'עד סוף האוזן', האם עד סוף החור שבאוזן, או עד סוף החיבור של האוזן למטה, או עד סוף האוזן אחרי התנוך המתפרד.

עד העצם: לדעת הג"ר ניסים קרליץ שליט"א (הובא בספר פאת

עומק הפשט

עדכוני הלכה

לשם יחוד קודם התספורת!

כתב הפלא יעץ (ערך גילוח) כתבו גורי האריז"ל (כוונתו לדברי רבי חיים ויטאל זיע"א בהקדמה לשער המצוות דף ג; ובפרשת קדושים דף לג); שבשעת הגילוח יכון שאינו מניח, להקיף פאת ראשו ולהשחית פאת זקנו לקיים אזהרת בוראו, ובזה חשוב כאילו קיים הלא תעשה בקום עשה.

והוסיף הפלא יעץ, שהוא נוהג לומר לפני הגלוח, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, הריני מוכן לגלח שערות ראשי לכבוד שבת, ואני מוכן להיזהר מלהקיף פאות הזקן לקיים מה שאמרה תורה לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך, הכל כאשר לכל לעשות נחת רוח ליוצרינו ולתקן הדברים בשורשן במקום עליון, ויהי נעם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידיו כוננה עלינו ומעשה ידיו כוננה. ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אתו זכר ונקבה ברא אתם.

וכתב בתשובות והנהגות (כרך ד' סימן קצח, כרך ה' סימן רסד) שקו הגבול של פאת הראש הוא עד קרוב לסוף האוזן ואז מתפרד ומתחיל הלחיים, ובמשמוש היד מרגישים שיש בליטה בצדדין שנמשך עד שם. ומצטער על המקילים לגלח עד מעט אחר תחילת האוזן ועלולים להכשל באיסור תורה ומצוה לפרסם דבר זה בתפוצות ישראל. וביאר טעם המנהג באותם שנוהגים לגלח במכונה עד הנקב, משום ספק ספיקא, ספק אם מקום זה נכלל בפאת הראש, ואפילו הוא בכלל פאת הראש הרי מעיקר הדין מותר במספריים כעין תער. ולפי זה בסם אסור עד סוף מקום חיבור האוזן ללחי.

בספר לשכנו תדרשו (עמוד שא) הביא את שתי הדעות, עד אמצע האוזן, ועד סוף האוזן, וסיים שבעל נפש ראוי להחמיר.

סוף התנוך המתפרד: דעה שלישית מביא בספר פאת זקן (עמוד מ"ח), שכוונת השו"ע עד סוף התנוך הריך שזה עד סוף האוזן ממש.

מקורות: להרחבת הדברים ותמונות בהירות וממחישות, ניתן לעיין בקונטרס האסור והמותר בתספורת הראש והזקן להג"ר אברהם חיים עדס שליט"א, ובקונטרס ביאור מקיף להג"ר חיים מענדל גודלבסקי שליט"א, ובספר פאות כהלכה להג"ר דניאל דוד שטיינבערג שליט"א.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

1. לא תקיפו: איסור הקפת פאת הראש, פירושו שאסור לגזוז את השערות שבין המצח לאחורי האוזן, קו הגבול העליון הוא מהמצח עד האוזן, וקו גבול התחתון הוא בסוף האוזן, וכל רוחב ואורך מקום זה לא תיגע בו יד.
2. תחילת הגבול העליון: אדם שיש לו זוית בחיבור בין שערות המצח לשערות הפאה מותחים את קו הגבול של הפאה מהזוית עד האוזן, ומי שאין לו זוית, מצד הדין היה צריך להיות הדין שכל אחד לפי מה שהוא, אבל המנהג להחמיר מהמקום הגבוה כאילו היה לו זוית. ולפי מנהג האריז"ל עד שליש המצח. אדם שנשרו שערותיו ישער כנגד מקום שהיה יכול לצמוח השערות.
3. סוף הגבול העליון: בשם 'החזון איש' - מותח קו עד המקום הגבוה שבאוזן, ומשום הידור מצוה יוסיף כמו קשת מקצה המצח עד מקום הגובה שהאוזן. 'לפאות כהלכה' - מנקודת חיבור האוזן לראש. לאריז"ל - קצת מעל המקום הגבוה שבאוזן.
4. סוף הגבול למטה: גבול הפאות למטה, הוא עד למטה מן האוזן, מקום שהלחי יוצא ומתפרד שם, ויש בזה ג' שיטות, א. סוף עצם הלחי התחתון, והוא בדיוק מול החור של האוזן. ב. עד סוף החיבור של האוזן ללחי, (בלי התנוך התלוי). ג. כולל התנוך התלוי.
5. עצה טובה: אדם שאינו בקי בגבולות הפאות, מומלץ שבכל אזור הפאות יספר במספר גדול המשאיר שערות בכדי לכוף ראשו לעיקרו. שמצד דיני הקפת הראש, אין דין להשאיר פאות ארוכות, וכל האיסור הוא רק בגילוח.

הילכתא
לדעת לחיות כהלכה

- גליון שבועי
- שיעורים וימי עיון
- מוקד למענה הלכתי
- בידורי הלכה אקטואליים
- קו הילכתא
- חוברות הדרכה

נושא הגליון הבא:

'דיני השחתת הזקן'

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות להנצחה לע"נ, לרפ"ש, וכדומה.
ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.
אפשר לתרום עבור הוצאת הגליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

מוקד הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי

קו הילכתא

02-5377-085

5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 75

פרשת פנחס

תשע"ט

- בן חו"ל שהזמין קייטרינג בא"י לפ' בלק ובא"י הוא פ' פנחס ♦ הרב אפרים שפיגלר
- הטעמים לחייב קטן שהגדיל בתענית נדחה להתענות ♦ הרב יוסף צווייג
- עליה לתורה בתענית נדחית לקטן שהגדיל בו ביום ♦ הרב שמואל אורטל
- ישן במוצ"ש בליל התענית ונזכר שלא אכל מלוח מלכה ♦ הרב אברהם זנגר

הרב אפרים שפיגלר

בן חו"ל שהזמין קייטרינג בא"י לפ' בלק ובא"י הוא פ' פנחס

קיי"ל חו"מ סי' של"ה דהשוכר את הפועל להביא תפוחים לחולה ומצאו שמת או הבריא נותן לו כל שכרו, והטעם משום שעשה השליח שליחותו, [ולא מצינו טענות אונס לפטור הבעה"ב אלא כשלא עשה הפועל עדיין פעולתו כמבואר בסי' של"ד וסי' שי"א], אולם בשו"ע סי' של"ג ס"ח הובא דינא דתשו' הרא"ש בראובן שאמר לאומן עשה לי כך וכך ואקחנו ממך וחזר בו ראובן דחייב מדינא דגרמי, ומבואר דחיובו רק משום גרמי, וצ"ב מדוע אינו חייב משום שכירות פועלים כיון דעשה הפועל שליחותו וכנ"ל, ונשנו בזה ב' דרכים באחרונים.

הנתייה"מ סקט"ו פי' דכיון דאמר לו ואקחנו ממך הרי התנה עמו דיקח ממנו בתורת מקח ולא בתורת פועל, וכ"כ החזו"א ב"ק סי' כ"ג סקל"ה, ובדיני מקח כ"ז שלא לקחו הקונה אין לחייבו מדין המקח אלא מדינא דגרמי לחוד, אולם המהר"א ששון בשו"ת תורת אמת סי' קי"ט [הובא בקצוה"ח סי' של"ט] דן בשכר סופר לכתוב כתובה אם עובר בבל תלין וכ' דאינו עובר דכיון דהסופר כותב בקלף שלו חשיב כמקח וממכר וליכא בל תלין אלא בשכירות פועלים, ואף למאן דס"ל אין אומן קונה בשבח כלי, ה"מ בעושה בשל בעה"ב אבל בעושה בשל עצמו לכו"ע קונה בשבח כלי וחשיב למכר, והוכיח כן מדינא דתשו' הרא"ש הנ"ל דמחייב רק במקום הפסד. ונמצא דלדבריו טעמא דהרא"ש דלא חשיב שכירות פועלים כיון דעושה בשל עצמו, ונפק"מ בין הנתייה"מ למהר"א ש בלא אמר ואקחנו ממך ועושה בשל עצמו, דלהנתייה"מ נידון בתורת פועל ולמהר"ש נידון בתורת מו"מ, ונפק"מ רבתיא אי חיובו מדין פועל או מדין מקח, חדא לחזרת בעה"ב שלא בפשיעה, דאי חיובו מדין מקח וכל חובת התשלומין הוא מדינא דגרמי פטור, לפי"מ דנקטינן כהש"ך סי' שפ"ו דחיובו גרמי הוא רק בפשיעה, וכן נפק"מ לענין בל תלין, ויש בזה נפק"מ

בדבר העובדא בבן חו"ל שהזמין קייטרינג בא"י עבור שמחה שתתקיים בשבת פ' בלק בא"י, ובעש"ק פ' בלק כשלא הגיע לקחת את ההזמנה נתברר שכונתו היתה לפ' בלק בחו"ל ובא"י הוא פ' פנחס, והנידון האם צריך לשלם המזמין על האוכל שלא לקחו כלל.

הנה כללא הוא בשכירות פועלים דבדברים שלא התנו ביניהם להדיא אזלינן בתר מנהג המדינה, וכמבואר במתני' ב"מ פ"ג א' מקום שנהגו להשכים ולהעריב כו' וכן קיי"ל חו"מ סי' של"א, וכשיש חילוקי מנהגים בין מקומו של הפועל לבעה"ב מבואר בירושלמי ב"מ פ"ז ה"א ונפסק ברמ"א שם ס"א דאזלינן בתר המקום ששכר שם הפועלים, ולפי"ז כשמגיע בן חו"ל לא"י לשכור פועלים אזלינן בתר מנהגי א"י, ובפשוטו ה"ה לפי"ז כשיש חילוקי לשונות בין המקומות אזלינן בתר מקום השכירות, אמנם יש לברר כששכרו הבעה"ב ע"י טלפון באופן דב' הצדדים נמצאים כ"א במקומו היכן דנים מקום השכירות, ובערך שי אהע"ז סי' נ' כתב דבשכרו ע"י מכתב דנים מקום השכירות לפי מקומו של הפועל, ועפי"ז מסתבר דבניד"ד דיש חילוקי לשונות בין הבעה"ב דמקומו בחו"ל לבין הקייטרינג הנמצא בא"י אזלינן בתר הלשון דא"י, וא"כ כשהמזמין לא לקח את הזמנתו ה"ז כחוזר בו באונס מהזמנתו, ויש לברר הדין בזה.

בכה"ג במי שהגדיל ב' באב אם צריך להתענות, ומסיק שם עפ"ד הרשב"א ח"א תכ"ו דנשאל אי נוהג דברים שבצנעא בשבת שחל בה ט"ב, והשיב דלגמרי עקרו דין האבלות משבת באבלות ישנה ומעיקרא היה ראוי ליקבע בעשירי וכמבואר בתענית כט. דבו נשרף רובו של היכל. ולפ"ז אין דינו כתשלומין אלא כך נקבע לעשירי, וא"כ כיון שהגדיל בעשירי חייב להתענות. אמנם למש"כ הרמ"א תקנ"ד י"ט דנהגו להזהר בדברים שבצנעא בשבת, א"כ לא נעקר ט"ב ממקומו והתענית רק כדין תשלומין, וממילא לדין דקיי"ל כהרמ"א פטור הקטן מלהתענות. ואם נתפוס ל' האחרון שכתב הרשב"א דעשירי היה ראוי לכך מתחלה א"כ טעם זה שייך דוקא בט"ב, אבל ב"ז בתמוז שאין טעם לקבוע התענית ב"ח, א"כ ע"כ דגם לדידיה אין גדר התענית בכה"ג אלא תשלומין וא"כ יפטר הקטן לכו"ע, וכ"כ בדברי מלכאל ח"ה ק"ל לדרך זו.

אמנם למש"כ הרשב"א בתחילת דבריו דלגמרי עקרוה משבת דאבלות ישנה קילא טפי, הרי דגם ב"ז בתמוז הדין כן, דאפי' בזמן שיש שמד והתענית מדינא בה' עינויים א"צ להתענות בשבת בשום דבר, וא"כ ע"כ דכך תקנו דכשיחול הצום בשבת יצומו הכל ביום ראשון, וכיון שכך נתקן יתחייב גם הקטן הזה שהגדיל להתענות ביום י"ח, וכ"כ בדברי מלכאל שם.

ועדיין י"ל דדוקא לדעת השו"ע יהא כן, אבל לדעת הרמ"א דנוהג דברים שבצנעא בשבת גם י"ז בתמוז דינו כך בזמן שהתענית מחויבת, וממילא גדר התענית דיום א' הוא רק כתשלומין ויפטר.

אבל באמת י"ל דאין ראיה כלל מהא דנוהג דברים שבצנעא, דהגר"ז סופר (בשו"ת יד סופר ח"ב נ"ד) הוכיח מדברי תוס' מגילה ה: שהקשו איך ביקש רבי לעקור ט"ב, הא אין ב"ד רשאי לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו, ומבואר דלמאי דמסיק הגמ' שם בחל בשבת ואמר הואיל ונדחה ידחה לא קשיא להו, ובע"כ דהתקנה להתענות בעשירי תקנה מאוחרת היא ואינה מעיקר תקנת הנביאים ושפיר יכול רבי לבטלה, וא"כ י"ל דהא דנוהג דברים שבצנעא הוא מחמת עיקר התקנה דט"ב דלא בטלה לגמרי, והתקינו עוד אח"כ להתענות בעשירי כיון שלא התענו תענית גמורה, ולעולם תקנה גמורה היא על יום זה דייקא ויתחייב גם הקטן שהגדיל אז בתענית זו.

והוכיח הגר"ז סופר דע"כ אינו דין תשלומין, שהרי לא תקנו כן לכל מי שלא התענה ב"ז שיצטרך להתענות ב"ח וכמש"כ בתה"ד ח"א קנ"ו דמי שטעם בתענית א"צ להתענות יום אחר, דקבעו יום זה דוקא, וא"כ ע"כ דהיא תקנה לעצמה דכיון שלא יכלו להתענות ביום הקבוע קבעו תענית ליום שאחריו.

ב. ויש לדון בזה מטעם נוסף, דהנה הריטב"א תענית כח: והתשב"ץ ח"ב רע"א ובמנ"ח ש"א הקשו, איך עקרו חז"ל התענית מט' בתמוז שבו תקנו הנביאים שאז הובקעה

אף לענין ריבית במזמין ומקדים לשלם מעות אי שרי לעשות הוזלה, דאי נידון העסק הזה כמקח קיי"ל דאסור להוזיל בלא יצא השער ובאין לו משא"כ אי נידון כשכירות פועל אם מתחיל בעבודה מיד שרי כדין שכירות פועלים דשרי בהתחיל בעבודה משום דמשלם על הקנין פועל.

ומעתה בנ"ד בשכירות קייטרינג אי מזמין הקייטרינג לאולם יחד עם מלצרים יל"ד דחשיב כשכירות פועלים אף לענין הכנת האוכל, אבל במקום דמזמין האוכל לחוד ובלקיחת האוכל נסתיים עבודת הקייטרינג מסתבר דנידון כמקח וממכר, [ואף להנתייה"מ דבעי לומר ואקחנו ממך לכא' באופן דמוכח דהוא מקח, אף בלא אמירת ואקחנו נידון כמקח], וא"כ כשחוזר בו הבעה"ב אין לחייבו אלא מדינא דגרמי, וכיון דנקטינן כהש"ך סי' שפ"ו דגרמי בשוגג פטור, א"כ בניד"ד דחזרתו הוא בשוגג אין לחייבו כלל.

ומה דנותר לדון דנהי אין לחייבו מדין שכירות פועלים וכן אין לחייבו מדינא דגרמי מדוע לא יהא חייב מדין ערב דהרי הוציא הוצאות על פיו, ולא גרע מהאומר לחבירו לדון במקום פלוני ואבא אחריו ולבסוף לא בא דחייב לשלם הוצאות מדין ערב כמש"כ הרמ"א סי' י"ד ס"ה.

ומצינו לזה ישוב בב"י סי' ר"ז אות כ"ג דהק' ע"ד שו"ת הרא"ש המובא בטור שם במי שאמר לחבירו שישחוט פרה ויקנה ממנו אף אם תמצא טריפה ולאחר ששחטה נמצא טריפה וחזר בו דכ' הרא"ש דפטור מלשלם, והק' הב"י מדוע אינו חייב מדין ערב, ותי' בתי' הב' דכיון דלא ירד אלא על דעת מקח וממכר ליכא בזה חיובי ערב, ויסוד דבריו דכל חיובו דערב הוא בההיא הנאה דהוציא הוצאות על פיו וסמך עליו, וכאן גבי שחיטה הרי שחט המוכר הפרה לטובתו בכדי למכרו ללוקח ולא שייך לומר דעשה על פיו. ובקצוה"ח סי' ר"ז סק"ד תי' ד' הרא"ש שם דאינו חייב משום ערב דהרא"ש לשיטתו בקידושין סי' י"ג דזרוק מנה לים פטור, וההיא דטריפה דמי לזרוק מנה לים ואה"נ דלהסוברים זרוק מנה לים חייב ה"ה דיהא חייב כאן מדין ערב, ולדבריו ה"ה בניד"ד באמר לאומן עשה לי דבר פלוני יהא תלוי בפלוגתת זרוק מנה לים, וברמ"א סי' ש"פ ס"א הביא בזה ב' דיעות, ויהא נפק"מ לאופן דהאומן מוחזק. וא"כ בניד"ד נמי כיון דירד ע"ד מו"מ לא שייך לחייבו מדין ערב, [ואף להקצוה"ח דחשיב כזרוק מנה לים א"א להוציא ממון מספיקא].

הרב יוסף צוייג

קטן שהגדיל בתענית נדחה

א. יש לדון בקטן שהגדיל ב"ח בתמוז שהוא צום נדחה אם מחויב לצום, דאם התענית ביום זה דינה כתשלומין, כיון דביום עיקר החיוב הרי הוא קטן הרי הוא פטור, ואם יש כאן תקנה בפנ"ע הרי הוא חייב. והאבנ"ז או"ח תכ"ו דן

דאע"ג דהוא אינו מחויב בתענית כיון דהוא במקום ציבור המתענים צריך להתענות עמהם, ויעו"ש במ"ב סק"ג דלמג"א כיון דמתענים על צרה שעברה א"צ להתענות אבל הא"ר מחמיר גם בזה, וא"כ עכ"פ מדין זה יתחייב לצום.

אמנם בזה יש נפ"מ, דמבואר בשו"ע שם דאם הגיע רק באמצע התענית ולא נתחייב עמהם מתחילת התענית ואח"כ יצא חוץ לתחום במקום שאין דר שם אדם מותר לאכול וא"צ להשלים, וא"כ קטן זה ג"כ אם יצא חוץ לתחום במקום שאין דר שם אדם יוכל לאכול כיון שקודם הצום לא נתחייב עמהם. ואפשר דבכה"ג דאין קבלה סגי שנמצא עמהם בשעת תחילת התענית וכיון דבביה"ש חלו שניהם - חיוב הצום וגדלותו, חייב להתענות בכל מקום שהוא.

ועדיין יש להסתפק אם בכה"ג אומר ענינו בתפלתו, ואם נחשב מחויב בתענית ממש להיות ש"ץ ולעלות לתורה, דמבואר בסי' תקס"ו ה"ו דמי שאינו מתענה אינו מוציא את הרבים יד"ח, וזה שאין תעניתו מעיקר דין התענית אפשר דחשיב כאינו מחויב, אבל אם נימא דחייב מדינא ודאי יכול להיות ש"ץ ולעלות לתורה.

הרב שמואל אורטל

עליה לתורה בתענית נדחית לקטן שהגדיל בו ביום

מעשה שהיה בצום י"ז בתמוז נדחה שהיה בשחרית נער שנעשה בר מצוה בו ביום ונתעורר ספק אם אפשר להעלותו לתורה.

שורש הספק לפי שאין להעלות לתורה בתענית מי שאינו מתענה כמבואר בשו"ע סי' תקס"ו ס"ו, ונער זה דנו האחרונים אם הוא מחויב להתענות, ותלו זאת בגדר תענית נדחה אם הוא בגדר תשלומין ליום י"ז שחל בשבת, ועל כן אין מקום לחייבו כיון שהיה אז קטן, או שתקנו חז"ל חיוב בפנ"ע של תענית ביום י"ח ומעיקרא כשתקנו התענית קבעו שאם יחול בשבת יקבע הצום באחד בשבת, ונחלקו בזה האחרונים, עי' שו"ת אבני נזר סי' תכ"ו, מהרש"ם ח"ג סי' שס"ג, דברי מלכאל ח"ה סי' ק"ל ועוד. והנה במעשה הנ"ל הנער היה שרוי בתענית, אבל מ"מ יש לדון לפי השיטות דפטור מן התענית האם דמי למי שמתענה בערב יוכ"פ קטן ולא קיבל ע"ע התענית מבער"י דלאו שמה תענית ועל כן א"א להעלותו לתורה, או דהכא עדיף משום דהוי יום תענית לכל ישראל, ואף אם הוא פטור מהתענית, אם מתענה שם תענית עליו ואפשר להעלותו לתורה.

והנה לענין חתן בשבעת ימי המשתה בתענית נדחה נחלקו

העיר בראשונה והעמידו התענית ב"ז משום דחורבן השני חמיר לו, דסו"ס א"א לבטל תקנה הראשונה. ותיירצו דבנביא לא נזכר יום מסוים אלא חודש, ובכל יום שיתענו נתקיימה התקנה, רק דהנהיגו להתענות ביום הצרה, ולכן יכלו אח"כ לשנות ליום אחר. וא"כ גם כשנדחה הצום ליום א' הרי דמתקיימת תקנה הראשונה, דסו"ס הוא בחודש זה, ויתחייב הקטן לצום מעיקר הדין לקיים תקנת הנביאים.

אמנם באמת זה אינו, דכבר כתב המנ"ח שם דזה דוקא מעיקר הדין, דהיינו כשחייבים לצום - כשיש שמד, דאז אם לא צם ביום הצרה אה"נ חייבים לצום ביום אחר בחודש זה, אבל האידנא דהצום תלוי ברצו ורק מתקנ"ח צריך לצום, לא תקנו אלא ביום הצרה ומי שלא צם אז אינו מחויב לצום ביום אחר בחודש, עדיין י"ל דגדר התענית ביום א' הוא תשלומין ולא קיום עיקר הדין דדברי קבלה.

ג. והאחרונים הוכיחו דט"ב הנדחה אין בו חיוב תענית מצד עצמו אלא רק תשלומין הוא, מהא דקיי"ל בסי' תקנ"ט ח' להקל לבעל ברית בצום נדחה שלא להשלים תעניתו, ואם נקבע תענית ליום זה מ"ט נקל בו. ואמנם עכ"פ יקשה דבדעת השו"ע דאין נוהג דברים שבצנעא בט"ב נראה דאינו תשלומין וכמש"כ באבנ"ז הנ"ל, וא"כ איך הקיל השו"ע בבעל ברית בצום נדחה, ובע"כ צ"ל כמש"כ בהתעוררות תשובה ח"ג שני"ג דכיון שלא תקנו להתענות על הצרה שהיתה בעשירי בכל שנה לכן גם כשמתענים עליה יש להקל בה יותר ונדחית מפני יו"ט של יחיד.

וכן מצינו לאידך גיסא, דמבואר בט"ז תקמ"ט דתענית צום גדליה אינה בזמן שנהרג, שהרי נהרג בר"ה, אלא שא"א להתענות אז וקבעוה בג', ואעפ"כ אין לחושבו כתענית נדחה כיון דהוא קבוע להתענות בו בכל שנה, הרי דאין הקולא תלוי ביום הצרה אלא בקביעות היום, דכל שאינו קבוע נדחה, והקבוע אינו נדחה. [ובשע"ת שם הביא דעת מהר"י אישקפה דס"ל דכיון דאינו ביום המאורע יש להקל בו כדין שאר נדחה].

ד. בשו"ת מהרש"ג ח"ג שס"ג דן לחייב להאי קטן שהגדיל משום דמעיקרא ג"כ היה חייב מדין חינוך, וא"כ שייך גביה תשלומין, וכן הביא בדברי מלכאל שם, וס"ל שם דצריך הקטן להתענות שעות בט"ב, וא"כ היה שייך בחיוב התענית גם בקטנותו, ולכן צריך עכשיו להתענות כל היום. וביאר בציץ אליעזר ח"ט כ"ז ו' דס"ל דכיון דעיקר פטור הקטן מתענית הוא שלא רצו לחייבו מחמת חולשתו ובלא"ה שייך ביה חינוך ככל דיני התורה, נחשב כמחויב בדבר, וצריך גם להתחייב בתשלומין, ואז אין לפוטרו מטעם חולשה, דכיון שהגדיל חייבוהו חז"ל כמו כל הגדולים הבריאם להתענות ולא חילקו בכך.

ה. עוד יש לבא מטעם אחר, דאפילו נאמר דפטור הוא מדינא מן התענית מ"מ יש לחייבו מטעם אחר, דהנה מבואר בסי' תקע"ד ס"ב דההולך ממקום שאין מתענים למקום שמתענים יתענה עמהם ואפי' דעתו לחזור, ומבואר

ישלימו מפני חולשת גופם, אך לא נפטרו לגמרי, וכן הוא בשו"ת מהרש"ם הנ"ל.

טעם נוסף להעלותו לתורה י"ל, דיש אומרים שאף אם חיוב תענית תשלומין לא חייל עליה, מ"מ חייב הוא להתענות מדין 'אל תפרוש מן הציבור', ובזה סגי להיחשב שהוא שייך בהתענית ויכולים להעלותו לתורה.

והנה לא כתבו האחרונים להורות לנער כזה שיקבל על עצמו במנחה של שבת תענית למחר כדי שלא יהא תעניתו לבטלה, ובע"כ כו"ע מודו דכל שמתענה יחד עם הציבור מצטרף אליהם ושפיר חשיב מתענה תענית המחויבת. וכן שמעתי מאחד מגדולי ההוראה שליט"א דפשוט למעשה דאם מתענה יש להעלותו לתורה, ובפרט דנקטינן לעיקר דינא כהצד דמחויב בתענית.

הרב אברהם זנגר

ישן במוצ"ש בליל התענית ונזכר שלא אכל מלוח מלכה

מבואר בשו"ע סי' תקס"ד דמי שישן בליל תענית ציבור וקם קודם עלות השחר אסור לו לאכול ולשתות אא"כ התנה קודם שישן. והנה שמעתי מהג"ר שלמה וולך שליט"א מעשה שהיה במרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל שהיה דרכו לאכול בשבת סעודה שלישית לאחר מנחה גדולה, וזמן מועט קודם השקיעה היה ישן עד השקיעה, ואז היה לומד עד מעריב ואח"כ מבדיל ואוכל סעודת מלוח מלכה. ופ"א היה תענית ציבור ביום א' ונתעורר משנתו בשב"ק כמה דקות אחר השקיעה ושוב לא רצה לאכול משום הדין הנ"ל דמי שישן בליל התענית אסור לו לאכול עוד, אך הסתפק אם לבטל סעודת מלוח מלכה משום כך, וחכך בדבר כמה שעות ולבסוף הכריע לאכול מלוח מלכה. ולאחר ד' שנים בסוף ימיו אירע כן שוב שחל התענית ביום א' ולא הסכים לישן באותה שבת אחה"צ ערב התענית בשום פנים ואופן שמא יתעורר חלילה לאחר השקיעה.

[והנה בתענית שחל באמצע השבוע נראה היה שנהג ברוב השנים להתענות מהלילה כמש"כ במשנ"ב סי' תקנ"ג סק"ו ושעה"צ סק"ט דבעל נפש יחמיר בכל התעניות בכל העיניניים כמו בת"ב וכן יתענה מהלילה, אולם כשחל ביום א' דן בזה והכריע דעדיף לאכול סעודת מלוח מלכה מלהתענות מהלילה, וכ"כ במקור חיים לבעל החור"י סי' ש'. (הובא בספר כאיל תערוג מועדים עמ' רצ"א). וכן שמעתי מאמור"ר שליט"א בשם הגר"י זילברשטיין שליט"א להוכיח כד' המקור חיים, ממש"כ המ"ב סי' תקנ"ג סק"ו דאם חל י' בטבת בע"ש אין להחמיר ברחיצה בחמין מפני כבוד השבת, הרי שכבוד שבת עדיף מלהחמיר בשאר תעניות כט"ב].

הפוסקים אם מחויב להתענות, עי' בשעה"צ סי' תקנ"ט סק"ד שהביא הפלוגתא, ובסי' תרפ"ו שעה"צ סק"ז נראה שנקט דא"צ להשלים, והמנהג להחמיר אא"כ הוא במקום צורך, ולא שמענו להחמיר שלא להעלותו לתורה כיון שיש דעות שהוא פטור מהתענית, או עכ"פ פטור מלהשלים התענית, ומי שאינו משלים התענית ג"כ אינו עולה לתורה כמבואר במשנ"ב שם סק"כ בשם הדה"ח, ובע"כ דכל שמתענה שם תענית עליו. [ועי' בספר הליכות אבן ישראל דפ"א היה הגר"י פישר זצ"ל סנדק בתענית נדחה ואעפ"כ צם כדי שיוכל להיות ש"ץ ולומר ענינו, והיינו כנ"ל דאף שפטור מלהשלים התענית מדינא, מ"מ אם צם שם תענית עליו].

וכן היה מעשה באחד שביום התענית חלה בדלקת גרון חריפה והרופא אסר עליו להתענות, אך כיון שהיה לו יארציט ורצה להתפלל לפני העמוד ולעלות לתורה, החליט לצום ולשכב במיטתו כל היום. ונסתפקו כנ"ל דכיון שהוא פטור מלהתענות, שמא גם אם צם לאו שם תענית עליו ולא יוכל לומר ענינו וכן לא יוכל לעלות לתורה, וכן ידוע בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל שאמר לחולה אחד שגם אם יצום לאו שם תענית עליו כלל ולא מדי קעביד. ולמעשה הורה אחד מגדולי ההוראה שיכול לעלות ולהתפלל לפני העמוד. [ושמעתי בשם הגר"ר אפרים זלזניק זצ"ל שאמר בשם הגר"י זצ"ל שאביו ג"כ לא התכוין אלא להפיס דעתו של חולה, ובודאי שאם צם הוי תענית].

[והנה היה אפשר להציע לחולה זה עצה אחרת, שיאכל פחות פחות מכשיעור, (ועי' משנ"ב סי' תקס"ח סק"ה שכתב כתב פחות מכזית, אולם בביה"ל סי' תקנ"ד ס"ו כתב פחות מכתבת, וצ"ע), ובכה"ג שפיר נחשב למתענה ויכול לעלות לתורה כמש"כ בשו"ת מרחשת, וכן הכריע הגרשז"א, הובא בס' שש"כ פל"ט הע' קט"ו].

אולם יש לחלק בין חתן וחולה לקטן שהגדיל, דשאני חתן וחולה דשייכים הם בתענית אלא שיש להם 'פטור' וכל' תשו' בית יהודה שהובא בשעה"צ הנ"ל גבי חתן 'שאינו מחויב להשלים', אך לכו"ע מתענה הוא, וכן גבי חולה הלא כתבו האחרונים שאם באמצע היום הוטב מצבו ויכול לצום חלה עליו מעתה חובת תענית (עי' הליכות שלמה פ"ג דבר הלכה ט'), נמצינו למדין שהוא שייך בעצם לתענית, משא"כ קטן שהגדיל י"ל דלדעת הפוסקים מופקע הוא לגמרי מחיוב התענית.

והנה יש שרצו לומר דעכ"פ שייך הוא מדין חינוך בתענית של אתמול אף שהיה קטן, ואף בקריאת התורה שלה הוא שייך, דהא קטן עולה לתורה לולי הטעם של כבוד הציבור, וכאן ביום י"ח אין חסרון זה לפי שהוא עתה גדול. אך זה אינו, דהא אין חינוך קטנים לצומות כמבואר במשנ"ב סי' תקנ"ג סק"ה, וממילא אינו שייך בקריאת התורה שלהם.

אמנם יעוי' בשו"ת דברי מלכיאל (שם), ומבואר בדבריו שיש חובת חינוך בזה כיון שגם קטן עכ"פ בשנת הי"ג צריך להתענות לשעות עכ"פ, ומה דהקילו הוא שהקטנים לא

ימות החול ולא בשביל כבוד שבת כמבואר במשנ"ב ופמ"ג שם וא"ר סי' ש"ז סק"א, ואינו ענין לניד"ד. אך שמא יש בזה מנהג חסידות שלא לדבר כלל בשבת דברים לצורך מוצ"ש (עי' תוס' שבת קיג: דבמדרש משמע שאין לדבר כל"כ בשבת כמו בחול ובירושלמי אמרו בטורח התירו שאלת שלום בשבת).

אם מועיל תנאי במחשבה או דוקא בפה

אך יש לדון עוד בזה, דאף אם יש מנהג חסידות שלא לדבר בשבת דברים לצורך מוצ"ש, מ"מ מהיכ"ת דצריך לעשות תנאי זה בדיבור דוקא, דבפשוטו מהני גם בלב, וכן מצאנו בכמה דוכתי;

א. לענין תנאי בסעודה המפסקת בערב יוכ"פ קודם ברהמ"ז כדי להמשיך לאכול אחר ברהמ"ז, כתב החיי אדם כלל קמ"ד סי"ב דאם התנה בלב מהני, והובא במשנ"ב סי' תר"ח סק"ב וכן בסי' תקנ"ג סק"ב לענין ערב ת"ב.

ב. בשעה"צ תקס"ב סקל"ז כתב בשם הפמ"ג דאף הרוצה להחמיר לחוש שע"י עניית אמן על 'מי שבירך' שמברך הש"ץ למי שיקבל על עצמו להתענות בה"ב חל עליו חיוב להתענות, מ"מ אם מתנה בלב שלא להתענות מהני.

ג. לענין תנאי בהדלקת נרות שבת דאינה מקבלת שבת כתב הרמ"א סי' רס"ג סי' דתנאי בלב מהני.

ד. לענין מי שקיבל ע"ע להתענות בע"ש מבואר בשו"ע סי' רמ"ט ס"ד דאם התנה שאינו מתענה אלא עד שישלימו הציבור תפלתם מהני, וכתב הברכ"י שם דתנאי זה מהני בלב, וכן צידד בפמ"ג סי' תקס"ב א"א סק"ב.

ה. וכן לענין תנאי במצוות מבואר בכמה דוכתי דמהני תנאי בלב, עי' שו"ע סי' ל"ד ס"ב, משנ"ב סי' ל"א סק"ח וסי' תפ"ט סקט"ז, וכן משמע בדברי הגרע"א בגליון השו"ע סי' מ"ו ס"ט. (אמנם לענין מי שמתפלל מספק בתנאי דנדבה כתבו האחרונים בל' 'ומתנה ואומר' וכו', וכ"ה במשנ"ב בסי' ק"ז סק"א וסי' ק"ח סק"ז טו-יט-לג, וצ"ב מאי שנא. אך בספר מכתב לחזקיהו לבעל השד"ח סוס"י י' אות ד' כתב להוכיח דל' האחרונים שכתבו 'ואומר' אינו בדוקא ובדאי מהני גם במחשבה)).

והגר"ש קמנצקי שליט"א ציין בזה לדברי הרמב"ן ב"ב קכו: דכל דיני תנאים הם רק בתנאי שבין אדם לחברו אבל תנאי שבינו לבין עצמו בכל ענין הוי תנאי, והטעם נותן שהרי מדעתו התנה ורוצה הוא לקיים תנאו, עכ"ד, וא"כ מסתבר דמטעם זה מהני גם בלב. [הובא בקובץ הלכות בין המצרים פ"ב הערה י"ח].

אך לענ"ד נראה דלא דמי לניד"ד, דהא באמת לענין נדר מבואר להדיא בגמ' נדרים כח. דאם נדר והוסיף בלבו 'היום' לא מהני וחל הנדר לעולם משום דדברים שבלב אינם דברים, ואף שא"ז תנאי דבין אדם לחברו, לפי שא"א להוסיף או לשנות בלב על מה שנדר בפה. אלא

ונראה דשורש ספקו של הגרא"ל זצ"ל הוא לפי שנחלקו הראשונים בסוגיא דתענית יב. אם שינה אוסרת באכילה רק אם ישן לאחר שסילק דעתו מאכילה, או שינה לחוד אוסרת באכילה ואפי' אם ישן באמצע הסעודה או קודם שרגיל לאכול סעודתו, וכתב המשנ"ב סי' תקס"ד סק"ג דבשו"ע משמע שפסק דשינה לחוד אוסרת, אבל כמה אחרונים פסקו דרק אם ישן לאחר שסילק דעתו מאכילה נאסר לאכול, ומ"מ המחמיר ע"ע בזה קדוש יאמר לו, עכ"ד. ועל כן נסתפק הגרא"ל זצ"ל אם ראוי להחמיר כד' השו"ע אף במקום ביטול מצות מלוה מלכה או לא.

והנה בספר אשרי האיש (ח"ג פרק ס"ז אות ו') מובא בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל דמי שהלך לישון שינת קבע במוצ"ש שהוא ליל תענית ונתעורר ונזכר שלא אכל סעודת מלוה מלכה, הואיל ודרכו לאכול סעודה זו הו"ל כאילו התנה לאכול ויכול לסעוד מלוה מלכה.

אולם נראה דהוראה זו היא לפ"ד האחרונים שפסקו דשינה אוסרת רק אם סילק דעתו מאכילה, ולפי דעתם ההיתר של תנאי הוא משום שלא סילק דעתו מאכילה, ולכן י"ל דכיון שדרכו לאכול מלוה מלכה הו"ל כהתנה, לפי שאין כאן סילוק דעת מאכילה, דהוי סילוק בטעות. אך לפ"ד השו"ע הלא שינה אוסרת אף כשישן באמצע סעודתו ועתיד להמשיך הסעודה אח"כ, או כשישן קודם הסעודה באופן שדרכו לאכול לאחר הסעודה (כדמשמע בשעה"צ), וא"כ בניד"ד בודאי לא מהני.

[ובספר כאיל תערוג שם עמ' ר"צ מובא מעשה דומה דפ"א הלך הגרא"ל זצ"ל לישון בערב תענית ונמשכה שנתו עד שנכנס הלילה ושלח לשאול את מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א אם מותר לו לאכול, והשיב הגר"ח דרק בהולך לישון שנת לילה אסרו לאכול אח"כ, ע"כ. והוראה זו איני יודע להולמה, דהא לדעת האחרונים בלא"ה מותר לאכול לפי שלא סילק דעתו מאכילה, ולד' השו"ע הא אף בישן באמצע סעודתו אסור לאכול, ואפי' בישן שלא על מיטתו, ורק במתנמנם מותר לאכול כמבואר במשנ"ב ס"ק ב-ג].

אולם העיר הג"ר שלמה וולך שליט"א למה לא רצה הגרא"ל זצ"ל לישן ולעשות תנאי קודם השינה, דהא תנאי מהני לכו"ע כמבואר בשו"ע. ודן לומר דשמא חשש הגרא"ל זצ"ל להתנות בפה משום איסור הכנה בשבת לצורך מוצ"ש.

אך בפשוטו נראה דאין איסור הכנה בדיבור גרידא כמבואר בשו"ע סי' ש"ז ס"ח דמותר לומר לחבירו בשבת לעשות עבורו דבר פלוני למחר אם הוא דבר המותר, (ורק אם הוא דבר האסור אסור לו מר לו משום איסור ודבר דבר), ומה שמצאנו במשנ"ב סי' ר"צ סק"ד בשם ספר חסידים דאין לומר בשבת נלך ונישן כדי שנוכל לעשות מלאכתנו במוצ"ש (ועפ"ז הורו פוסקי זמנינו דאין לומר בשבת ערב שבועות נלך ונישן כדי שנוכל להיות ערים בליל שבועות), זהו משום זילותא דשבתא שמראה בזה שנח וישן בשביל

תנאי מסוים, ועל כן פשיטא דאם היה דעתו להמשיך ולאכול אח"כ מהני, אבל לד' השו"ע דשינה לחוד אוסרת אף אם לא סילק דעתו מאכילה בע"כ התנאי הוא דין מחודש דכל שגילה דעתו מתחילה שאינו רוצה להפסיק אכילתו ע"י השינה אין השינה אוסרתו באכילה, ובזה יש לדון אם מהני תנאי זה בלב או דוקא בדיבור. [ואמנם הריטב"א בתענית יב. נתקשה מהו יסוד דין התנאי לפי דעה זו דשינה לחוד אוסרתו, והוכיח מזה כהדעה דבעינן נמי סילוק דעתו מאכילה ע"ש. וחזינן דלדעת השו"ע הוא דין מחודש דמהני תנאי בזה כאמור].

ובשו"ת אור לציון ח"ג פל"א אות ב' כתב להוכיח דלפ"ד השו"ע לא מהני תנאי זה במחשבה כי אם בפה, דהא בישר תוך הסעודה ודאי הוי כהתנה במחשבה ואעפ"כ לא מהני, ובע"כ הוא משום דבעינן תנאי בפה, וביאר בזה ד' הב"י דס"ל דבעינן תנאי לשתייה וחולק בזה ע"ד הטור והרמ"א שכתבו דכיון שדרך כל אדם להיות צמא לאחר השינה וחפץ לשתות הוי כאילו התנה, וד' הב"י י"ל דס"ל דבעינן תנאי בפה. ועפ"ז כתב דמי שנזכר לאחר ברכת המפיל שלא התנה יש להקל להתנות בפה ולא לחוש להפסק.

אך לפו"ר נראה דממקום שבא להוכיח מוכח להיפך, דמסתמת הפוסקים משמע דדין שתיה לא תליא בפלוגתת השו"ע והאחרונים אם שינה לחוד אוסרת, אלא אף לדעת השו"ע יתכן דשתיה לא בעי תנאי משום דהוי כהתנה, עי' מג"א וביאור הגר"א. ועל כן נראה דביאור ד' הב"י לענין שתיה הוא דלא סגי שדרך אדם להיות צמא לאחר השינה אלא בעינן שיקבע בדעתו להדיא לשתות לאחר השינה, וכן משמע במג"א שכתב להכריע בזה דמי דרכו לשתות תמיד לאחר השינה א"צ תנאי, והובא במשנ"ב, ומשמע דגם לד' הב"י מהני, וא"כ מוכח דא"צ תנאי בפה. [אך צ"ע מאי שנא ממי שרגיל לאכול סעודתו לאחר השינה דמשמע בשעה צ"ס"ג דלד' השו"ע לא מהני בלא תנאי].

והא דשינה באמצע הסעודה אוסרת אף שעתיד להמשיך לאכול אפשר דהוא משום דבעינן שיקבע בדעתו להדיא לאכול אח"כ ולא סגי דבסתמא עומד להמשיך לאכול אח"כ, וצ"ע.

העולה מן האמור דלפ"ד האחרונים דרך שינה לאחר שסילק דעתו מאכילה אוסרת, פשוט דמהני תנאי בלב שאינו מסלק דעתו מאכילה, אבל לפ"ד השו"ע דהכל תלוי בשינה לחוד בע"כ דהתנאי הוא דין מחודש ולא נתברר היטב אם מהני במחשבה או בעינן דוקא בפה כמו בתנאי של נוי סוכה, ופסק המשנ"ב לעיקר כד' האחרונים אך כתב דהמחמיר ע"ע כד' השו"ע קדוש יאמר לו. ויש בזה עוד נפ"מ למי שישן במוצ"ש ליל התענית ואח"כ נתעורר ונזכר שלא אכל מלוח מלכה, דלד' האחרונים פסק הגריש"א צ"ל דהואיל ודרכו לאכול מלוח מלכה הו"ל כהתנה, אבל לד' השו"ע נראה דאסור לו לאכול, ומסתבר דלמעשה עדיף להחמיר בקיום מצות מלוח מלכה מלהחמיר בדין התענית כד' השו"ע.

דהיכא דאין לבו מכחיש את פיו כי אם מפרש את דבריו או את מעשיו מהני כמש"כ הש"ך יו"ד סי' רל"ב סקל"ד, ולכן מהני תנאי בלב בכל הנ"ל לפרש את מעשיו שאין כוונתו לקבל ע"ע התענית או השבת, וכן לענין תנאי שמתענה עד שישלימו הציבור תפלתם ביאר הפמ"ג שם דדמי למש"כ השו"ע סי' ר"י ס"א דהנודר מפת סתם ונתכוין לפת חטים או פת שעורים אינו אסור אלא למה שנתכוין משום דבעינן פיו ולבו שוין ע"ש.

אולם בניד"ד מבואר בראשונים דהא דמי שישן בליל התענית חל עליו התענית אינו מדין קבלת תענית (כעין דין תוספת יוה"כ פ) אלא דמעיקרא תקנו חז"ל תענית גם בלילה, דיום של תורה הוא מערב עד ערב, אלא שהקילו חז"ל דמותר להמשיך אכילת היום כל עוד לא הפסיק בשינה, עי' ר"ן על הרי"ף תענית ד. וריטב"א תענית יג: שהאריכו בזה, וביארו בזה הדעות דאומרים עננו בערבית אע"פ שעדיין אים מתענים, וכן ביארו בזה הטעם דתענית יחיד צריך לקבל על עצמו במנחה ערב התענית ולא בליל התענית, לפי שחלות שם תענית חל מערב עד ערב ע"ש, והובא בביאור הגר"א ושעה"צ סי' תקס"ה סק"ח (בביאור ד' השו"ע דמזכירים עננו גם בערבית). וכן מבואר ברא"ש פ"ק דתענית סי' י"ב בביאור הטעם דצריך קבלה מבעו"י, והרחיב בזה בערוה"ש סי' תקס"ב סכ"ז. [ויש להוסיף בזה, דהא תענית בעי קבלה, ובלא קבלה ל"ה תענית כלל אלא צעורי נפשיה בעלמא כמבואר בתענית יב. ובשו"ע סי' תקס"ה לענין עננו, אבל תענית ציבור לא בעי קבלה, ובעל נפש המתענה בתענית ציבור גם בלילה א"צ קבלה והוי חלות קיום תענית. והביאור הוא כנ"ל דיום התענית הוא מערב עד ערב אלא דא"צ מחייב להימנע מאכילה כי אם ביום]. ויש עוד להאריך טובא ביסוד זה ואכ"מ.

וכיון שנתבאר דהא דחל עליו התענית לאחר השינה הוא מאליו ולא מכח קבלתו, נראה דאין להוכיח דמהני לזה תנאי בלב כמו בשאר דוכתי הנ"ל שהתנאי בא לבטל את קבלת התענית ידידה, ואפשר דבעינן תנאי בדיבור דוקא.

ודוגמא לדבר מנוי סוכה דנעשה מוקצה למצוותו בחג אא"כ התנה עליהם קודם יו"ט ואמר איני בודל מהם כל בין השמשות, [וכן לענין בסיס למוקצה דמהני להתנות עליו שלא יהא מוקצה מבואר ברמ"א סי' רע"ט ס"ד דדין התנאי הוא כמו בנוי סוכה], וכתבו בשו"ת שיבת ציון סי' ט"ז ומקור חיים לבעל החור"י סי' תרל"ח ס"ב דבעינן תנאי בדיבור ולא מהני שהתנה בלב לפי שדברים שבלב אינן דברים. הרי דכל שחל האיסור מאליו לא מהני תנאי בלב. [ואמנם גם ע"ז העיר הגר"ש קמנצקי שליט"א מדברי הרמב"ן הנ"ל (בקובץ הלכות סוכה עמ' קנ"ג), ויש לחלק].

אולם באמת נראה דדין זה תלוי ג"כ בב' השיטות אם שינה לחוד אוסרת או רק כשישן לאחר שסילק דעתו מאכילה חל עליו התענית, דלפ"ד האחרונים דבעינן סילוק דעתו מאכילה פשוט דתנאי בלב מהני, לפי שלדבריהם יסוד הדין תנאי בזה הוא דאינו מסלק דעתו מאכילה וא"י חלות

משיעוריו הנפלאים של מורנו
הגאון רבי גרשון מלצר שליט"א
על חלק יור"ד שבשו"ע

גלין מס' 51

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

להצלחת חיים אריה בן מרים פרל ובני ביתו ברוחניות ובגשמיות

הל' שלא להורות בפני הרב, ודין הרב שמחל על כבודו

יו"ד סי' רמב סעי' טז - מז

סעיף טז - עניני כבוד רבו

שו"ע - אסור לתלמיד לקרות לרבו בשמו לא בחייו ולא במותו, ואפילו לקרות לאחרים ששמו כשמו אסור אם הוא שם פלאי שאין הכל רגילין בו.

רמ"א - אבל שם שרגילין בו מותר להזכיר שלא בפני רבו, וכל זה דווקא כשאנו מזכיר רק שמו לבד אבל מותר לומר ר' מורי פלוני. ולמעשה, כל זה אינו נוהג אלא ברבו מובהק, וזה אינו בזמנינו כמבואר ברמ"א סעי' ל, וגם בגדול הדור אינו מצוי כ"כ הדין הנ"ל.

כבוד המגיד שיעור

אם למד אצל מגיד שיעור זמן אחד או שתיים בשיבה, מצינו בתרומת הדשן שהביא הרמ"א סעי' ו שנשאל מאי טעם רגילין העולם לומר זה רבו של זה, בשביל שלמד ממנו זמן אחד תוספת או פירוש, ואפשר שהרב שמע מן התלמיד יותר חידושים ממה ששמע הוא ממנו. ותירץ דאין לדקדק כ"כ אחר זה המנהג כי מנהג אבותינו תורה היא.

דהיינו: הנהגה פשוטה של דרך ארץ בין רב לתלמיד כגון לעמוד בפניו ד"א וכדו' זה לא מעיקר הדין אלא הנהגה נכונה של דרך ארץ וכבוד, ואפי' למד אצלו זמן אחד וכמ"ש"כ באבות פ"ו מ"ה הלומד מחבירו דבר אחד.. או אפילו אות אחת צריך לנהוג בו כבוד, שכן מצינו בדוד המלך שלמד מאחיתופל שני דברים ונהג בו כבוד.

כבוד המרא דאתרא

כתב הערוה"ש וכן במרא דאתרא נוהגים כבוד, וכל מקום לפי מה שהוא. אמנם בימינו אין הדבר מצוי רק במושבות ובשכונות בחו"ל פעמים יש את המרא דאתרא המדובר, שעל פיו ישק כל דבר בעיר (כגון בגיטסהד ואנטוורפן וכדו') ואז יש לנהוג בו כבוד כרב מובהק, ואסור לקרוא לו בשמו.

כבוד גדול הדור

גדול הדור שדינו כרב מובהק ודאי אסור לקרותו בשמו. פסק הרמ"א שמותר לומר ר' מורי פלוני. ולקרותו לעלייה לתורה יאמר יעמוד מורינו ורבינו פלוני, וכך נוהגים. (וכן במרא דאתרא).

הש"ך ס"ק כד חולק, דבפניו אין להזכיר שמו כלל רק יש לקרותו רבי, וכן נוהגים. אבל כשמתפלל לרפואתו פסק הבן איש חי דאין גבהות לפני המקום, ולכן אינו אומר ר' פלוני בו ר' פלוני. והגרעק"א, הגר"א, הפר"ח והאג"מ פסקו כדעת רמ"א ולכן למיקל יש ע"מ לסמוך.

סעיף טז

להקדים שלום לרבו

ירושלמי ברכות פ"ב ה"א ר' יוחנן הוה מיסתמך על ר' יעקב בר אידי, והיה ר' אלעזר תלמידו חמי ליה ומיטמר מן קדמוי מטמין עצמו מלפניו אמר רב יוחנן: הא תרתי מילין בבליא תלמידו שעלה מבבל עביד ר' י"חשב שזולל בכבודו בשני מיני זולל חדא דלא שאל בשלומי וחדא דלא אמר שמועתא משמי.

א"ל ר' יעקב בר אידי כך אינו נהגין גביהן, לא שאל בשלומיה דרבה דאינון מקיימין "ראוני נערים ונחבאו".

מי מהלכין חמי ליה חד בית המדרש בעודן הולכים ראו בית המדרש קדמון א"ל ר' יעקב הכא הוה ר"מ יתיב, דרש ואמר שמועתא משמיה דר' ישמעאל, ולא אמר משמיה דר"ע? א"ל רב יוחנן כל עלמא ידעין דר"מ תלמידו של ר"ע. א"ל ר' יעקב כו"ע ידעין דר' אלעזר תלמידה דר' יוחנן.

מהו מיעבר קומי אהדורי צילמיה שאל ר' יעקב לר' יוחנן מהו שיעבור אדם לפני צלם של ע"ז שנתון בדרך א"ל מזה איתפליג ליה איקר, אלא עבור וסמי עיניה וכי אתה נוהג בו כבוד בעוברך לפניו אדרבה מותר לעבור לפניו להורות שאתה מסמא עיניו כלומר מזלזל בו לעבור עליו בקומה זקופה כאילו אינו שם.

א"ל ר' אלעזר יאות עבד דלא עבר קומיך. א"כ יפה עושה ר"א שמטמין עצמו (שזהו דרך כבוד) א"ל ר' יוחנן: ר' יעקב, יודע את לפייס'. עכ"ל.

רבינו יונה ברכות יח: מובא בגמ' בנזיר שתלמיד נותן לרבו שלום התם איירי בהחזיר לו שלום. מ"מ אם לא נתן לו רבו שלום יטמין עצמו כמוש"כ בירושלמי.

ומאיך הרא"ש ברכות כז: כתב דבירושלמי משמע דתלמיד אינו נותן שלום לרבו כלל, מיהו בגמ' דידן אמרינן דנותן לו שלום. ומחל' בבלי ירושלמי והלכה כבבלי.

שו"ע - לא יתן שלום לרבו, ולא יחזיר לו שלום כדרך שאר העם, אלא שוחה לפניו ואומר לו ביראה ובכבוד 'שלום עליך רבי' ואם נתן לו רבו שלום, אומר לו 'שלום עליך מורי ורבי'.

רמ"א - וכן נוהגין (רא"ש). וי"א דאין לתלמיד לשאול בשלום רבו כלל שנא' "ראוני נערים ונחבאו" (רבינו יונה).

הפתחי תשובה, הגרעק"א והברכי יוסף כתבו לעיין בפנים מאירות ח"א בהקדמה ד"ה והירושלמי שאם הוא עובר לפני הרב ואינו נותן לו שלום הוי דרך בורות ועיי"ש באריכות.

ולמעשה רוב אחרונים (הב"י והרמ"א, ערוה"ש, חו"י, גרעק"א, הגר"א והפנים מאירות) פסקו דלא מצינו מושג של להטמין עצמו מפני רבו, אלא כמוש"כ השו"ע יגיד לו 'שלום עליך רבי' ואם הוא מקדים, עונה לו 'שלום עליך רבי' ומורי'. ולכן אם נכנס אצל גדול הדור ישחה מעט ויאמר לו שלום עליך רבי.

(ויש הדוחקים איש את רעהו כדי לראות את הגדול, וודאי אין זה מכבודו, ועל זה נאמר "מי ביקש זאת מידכם" וגו', וכתב הכף החיים בהל' ס"ח אמאי אין מלווים הציבור את הס"ת עד הארון, וביאר ואולי הטעם שברוב בתי כנסת יבואו לדחוק זה את זה וכו' עיי"ש. ואינו מכבוד הס"ת).

דיבור לרבו בגוף שלישי

יש שנהגו לכבד בדיבור בגוף שלישי, ומה מקורו והרי כתוב כאן שלום עליך?

המקור הכי קדום למנהג הזה הוא מעשו הרשע שאמר לאביו "יקום אבי ויאכל מציד בנו" ואילו יעקב אמר לאביו "קום נא שבא ואכלה מציד".

ובאמת אין הלכה כזאת בדיני כבוד רבו, אבל בש"ס מובא הרבה פעמים 'והאמר מר' ולא 'אתה אמרת'. וכ"כ הערוה"ש אות יב דאביי החזיק עצמו לתלמיד חבר של רב יוסף, ולרבה אמר תמיד בלשון 'מר' ולרב יוסף דיבר בלשון 'אתה' ומצינו כזה הנהגה של כבוד. וצ"ע הרי מבואר בגמ' קידושין לג. אביי מכי הוה חזי ליה לאודניה דחמרא דרב יוסף דאתי הוה קאים, ואמאי כיבדו כרבו אם החשיבו כחבר.

(ואגב זה - בגמ' בסוף הוריות פליגו בה רשב"ג ורבנן, חד אמר סיני עדיף וחד אמר עוקר הרים עדיף, רב יוסף - סיני מי ששנה משנה וברייתא סדורין לו כנתינתן מסיני רבה - עוקר הרים דחריף ומפולפל בתורה שלחו לתמן, איזה מהם קודם? שלחו ליה סיני עדיף, ואפילו הכי לא קביל עליה רב יוסף עליה, מלך רבה עשרין ותרתין שנין והדר מלך רב יוסף. וכך נפסק להלכה שו"ע י"ד סי' רנא כל הגדול בחכמה קודם לחבירו. כתב הגר"א ס"ק יח ירושלמי שם תני הסדרן קודם לפלפלין).

ולמעשה: מצינו מושג של דיבור בגוף שלישי לרבו מובהק, ואם אינו רבו מובהק יכול מעיקר הדין לקרותו 'אתה' וכדו', אבל כיון שמקובל לקרות גם לרבו שאינו מובהק בכינוי 'הרב' א"כ זה זלזול אם אינו נוהג כן, וצריך לכבדו בצורה המקובלת.

לא יחלוץ תפיליו לפני רבו

שו"ע - ולא יחלוץ תפיליו לפני רבו.

מבואר שו"ע או"ח סי' לח סעי' יא לא יחלוץ תפילין בפני רבו, אלא יפנה לצד אחר מפני אימתו ויחלוץ שלא בפניו.

כתב המ"ב שם: ס"ק לו היינו רבו מובהק דרוב חכמתו הימנו [או גדול הדור] ולזול הוא שמגלה ראשו בפניו, ולפי"ז אפילו אם כבר חלץ רבו תחילה אסור, ואם מטה עצמו קצת לצד אחר וזהיר מלגלות ראשו בפניו נראה דיש להקל בכל גווני.

לא יסב לפני רבו

שו"ע - ולא יסב לפניו אלא יושב כיושב לפני מלך.

מבואר בשו"ע או"ח סי' תעב סעי' ה תלמיד לפני רבו אין צריך הסיבה אפילו אינו רבו מובהק אא"כ יתן לו רבו רשות, ותלמיד חכם מופלג בדורו אע"פ שלא למד ממנו כלום חשוב כרבו ואין צריך הסיבה.

ומה הגדר של רבו שאינו מובהק, והרי א"צ רוב חכמתו ממנו, ולכא"ו הגדר לא שהוא למד ממנו דבר אחד דהרי א"כ לא יוכל להסב לפני כל מי שיושב עמו בביהמ"ד דמסתמא למד מכולם דבר אחד, אלא רבו כמו מש"כ התרומת הדשן לעיל סעי' ו רבו שלמד ממנו זמן אחד.

ולמעשה אם מיסב בפני א' מגדולי הדור יבקש ממנו רשות, ואפילו מיסב לפני הראש ישיבה או מגיד שיעור יבקש רשות. (ומסופר שא' בירך לפני הגר"ש 'אשר חלק מחכמתו ליראיו' והגר"ש ענה אמן ואח"כ אמר 'ברכה לבטלה'! ולמעשה כתב הערוה"ש שכיון שאין אנו יודעים את גדרי חז"ל לברכה הנ"ל לכך עדיף שלא לברך).

להערות, הארות ותירומות בטל: 0527688072
או במייל: shiuryrgm@gmail.com

הרה"ג ר' מרדכי דוד נויגרשר שליט"א

שלמותו של פנחס – בחדס וברין

כשבא פנחס למשה ואמר לו "לימדנו רבינו הבועל כותית קנאים פוגעים בו" אמר לו משה "קריינא דאיגרתא איהו להוי פרוונקא". הלכה זו שלמד פנחס אצל משה, והזכירה לו נוכח ההתרחשויות במחנה ישראל, מוגדרת כ"הלכה ואין מורין כן".

מדוע? אם הלכה היא, מדוע אין מורין כן? ממי מתביישים? ממה חוששים?

נאמר "הווי דומה לו, מה הוא רחום אף אתה תהיה רחום, מה הוא חנון אף אתה היה חנון". מדוע ההוראה הזו להדמות למידותיו של הבורא נאמרה רק על אותן מידות של קו החדס, מדוע לא נאמר כן על המידות של קו הדין: מה הוא קנא ונוקם אף אתה? הרי מידות אלו הן מידות יקרות של הנהגת הבורא בדיוק כמו האחרות?

על המאמר "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמן שמתוך שלא לשמן בא לשמן" אמר רבנו צדוק הכהן, שאין אפשרות להגיע לתכלית הלשמה בלי לעבור את מסלול ה"שלא לשמה" וזהו שאמרו חז"ל "לעולם". וממילא אין כל דרך להגיע לעבודה שתהיה כולה "לשמה" בקו הדין.

כיצד מגיע אדם להידמות למדות הבורא בקו החדס? - אומרים לו: תן צדקה לעניים לשם כבוד, עזור לחולים מתוך רצון לפרסם עצמך - עשה כל זאת שלא לשמה ואט אט תגיע לדרגות גבוהות יותר ויותר. ובנתיים הגם שעבודתך אינה לשמה ואינה מושלמת כולם נהנים, העניים מקבלים, החולים מטופלים, והוא עצמו עושה מצווה, ואם כי עדין לא בשלמות, לאט לאט יתקדם ויגיע אל השלמות ויקיים את מצוות החדס לשמן. אבל בקו הדין אין מקום לתהליך דומה. מה נאמר: הרוג קצת ברשעים שלא לשמה? הרי פעולות אלו אם לא נעשות ב"תכלית הלשמה" ללא כל רבב של כוונה אחרת, הן מעשי רצח. ולכן "קנאים פוגעים בו" זו "הלכה ואין מורין כן" מורין - לא מלשון פסיקת הלכה בלבד, אלא גם מלשון לימוד והכוונה. אין דרך להדריך אדם להגיע למצב שיוכל להיות "קנאי הפוגע" לשם שמים במלוא טוהר הכוונה וללא כל כוונת נקם או כל כוונה צדדית אחרת.

זאת ועוד, מאותה סיבה עצמה יכול הרב להורות לתלמיד לעשות חסד, אף כי אינו בוחן כליות ולב ואינו יודע אם יעשה זאת לשמה כי גם יעשה שלא לשמה אין בכך רע הגם שאין זו שלמות. אבל אין הרב יכול להורות לתלמידו או לשואל אותו לפעול בקו הדין שכן מנין יודע הוא שהלה בדרגה לעשות את שצווה באופן מושלם - לשם שמים. ואם לא יעשה זאת בשלמות אסור לו לעשות זאת בכלל. ולכן אין מורין הלכה זו של קנאים פוגעים בו והאחריות מוטלת על ה"קריינא דאיגרתא" להחליט אם הוא בר הכי לעשות את מעשה הקנאות ב"תכלית הלשמה".

איך מגיע אדם לדרגה זו שיוכל לבצע את ההלכה של "קנאים פוגעים בו"? הדרך היחידה היא להגיע לשלמות בקו החדס, אחרי שעשה חסד "שלא לשמה" והתקדם בדרגות הגבוהות והולכות של ה"לא לשמה" והגיע לשלמות ועושה מעשיו בכוונה זכה לשם שמים, או אז יכול הוא גם לקיים את ה"קנאים פוגעים בו".

אם פנחס בן אלעזר נהג בקנאות ופגע בזמרי, ובא הקב"ה והראה על ידי הנסים שעשה לפנחס קבל עולם את מה שהסתתר בחדרי לבבו וכי כל מה שעשה היה בשלמות ולשם שמים, פירוש הדבר שאין ספק שהוא שלם גם בקו החדס. אשר על כן, קיבל פנחס את ברית השלום ואת הכהונה. מעתה יוכל לברך את עם ישראל באהבה.

מי לנו בדור שלפנינו המפורסם כ"קנאי" יותר מהגאון ר' יואל טייטלבוים מסטמאר זצ"ל? מפורסם היה בקנאותו נגד כל דבר שריח ציונות נודף ממנו, וכמובן אם אבק חילוניות פורח ממנו.

והנה, דווקא הוא מפורסם באהבת ישראל הרבה שהקרינה ממנו לכל יהודי באשר הוא.

מעשה היה שהגיעה אישיות פוליטית ישראלית לטיפול רפואי חשוב בארה"ב. אדם זה היה מפורסם בהתנגדותו הלוחמנית לכל דבר הקשור ליהדות למצוותיה ולשומרי מצוותיה לתורתה ולהנהגותיה. את ההתנגדות הזו יישם בחייו הפוליטיים ועשה הכל להצר צעדיהם של שומרי מצוות ולהשליט את השקפתו החילונית בכל פינה ופינה. כשהגיע אדם זה לניו יורק ואין לו מכר או מודע. והוא כערער בערבה, המליצו לו לפנות לאירגוני העזרה של חסידות סטמה. הרעיון נשמע לו כל כך רחוק. "הם ישליכו אותי מכל המדרגות" - אמר. יעצו לו, אם כך, ללכת הישר לרבי מסטמה. רעיון שנראה מופרך עוד יותר. "הרי הוא ישרוף אותי בהבל פיו". אבל, המציאות טפחה על פניו ובהעדר כל יד מכוונת הרגיש אבוד, בהעדר כל ברירה אזור אומץ ופנה להתקבל אצל הרבי מסטמה, הרבי קיבל אותו בסבר פנים יפות, שמע את סיפורו ולתדהמתו המושלמת קרא לגבאי והורה לו לספק לאיש את מלוא העזרה. רופאים, בתי חולים, תמיכה כספית, אירוח, ומה לא. מפעם לפעם היה האיש נכנס אל הרבי לספר את התקדמות הטפול, ותמיד התקבל בסבר פנים יפות כשהרבי מקשיב ומיעץ ומוסיף עזרה על ימין ועל שמאל.

משהתרפא, נכנס להפרד. הרבי שידע את מטרת בואו, כיסה את פניו בכובעו וצעק עליו: "גי הרויס עוכר ישראל" - צא החוצה עוכר ישראל... האיש יצא מבוהל ומלא הערכה לרבי ואמר: עד עכשיו חשבתי שמצאתי חן בעיניו. שהשם שהיה לו אינו נכון. והנה רואה אני כי הכל נכון. האיש קנאי ובשבילו הייתי והנני עוכר ישראל. אך אין זה מונע ממנו לעזור לי כיהודי הזקוק לעזרה, ממש כמו שהיה עוזר לאחד מאנשי שלומו... כך נוהג הקנאי האמתי. אין הוא יכול להיות בגדר קנאי שאליו התכוונו חז"ל בטרם הגיע לשלמות במידת החסד. פנחס קיבל "ברית שלום" מהי אותה "ברית שלום"?

אומר הספורנו: "את בריתי שלום. - ממלאך המות, כענין עושה שלום במרומו, כי אמנם ההפסד לא יקרה אלא בסבת התנגדות ההפכים. וזה אמנם נתקיים בפנחס שהאריך ימים הרבה מאד. וכל שכן לדברי האומר אליהו זה פנחס, והוא עדין חי וקיים". ברית השלום של הקב"ה פדתה את פנחס מן המוות כי אין המוות אלא לאנשים חסרים ומי שמגיע לשלמות בכל הצדדים לא מת.

על אדם נוסף נאמר שהגיע לשלמות - יעקב אבינו שנאמר "ויבא יעקב שלם עיר שכם" ודרשו שהיה שלם בכל התחומים. וכשם שפנחס נפדה מן המוות כך גם יעקב אבינו נאמר עליו שלא מת (תענית ה ע"ב) והרי נאמר כי "ארבעה מתו בעטיו של נחש" (שבת נ"ה ע"ב) ארבעה אלה (בנימין בן יעקב, עמרם אבי משה, ישי אבי דוד כלאב בן דוד), לא חטאו מימיהם ומכל מקום מתו בגלל חטא אדם הראשון. אם כן כיצד יתכן שיהיה אדם שלא ימות? הרי נשמות כולנו חצובות מנשמת אדם הראשון וזו הרי נזדהמה בחטא בכל שיעור קומתה, ממילא כל אחד נושא אתו את המטען המחייב את המוות? אומר רבנו צדוק, ששורש נשמתם של אלה שלא מתו היה מבחינת עצם לז של אדם הראשון. ועצם זו אינה נהנית אלא מסעודת מלוה מלכה וסעודת עץ הדעת היתה הרי ביום ששי. אותה בחינה - בחינת עצם לו - לא נזדהמה בחטא אדם הראשון, אלה ששורש נשמתם ממנה, וגם לא חטאו, לא מתים וכאלה היו אליהו (פנחס) ויעקב אבינו יעקב אבינו שולח ללבן שאם רמאי הוא "אחיו אני ברמאות" האדם השלם יכול לפעול בחסד ולפעול בדין והכל לשם שמים.

לא פלא הוא שאדם כמו פנחס יכול להגיע לשלמות לקנא לשם שמים - מחז, ולברך את עם ישראל באהבה - מאידך. כי מי שהנחש לא הטיל בו זוהמה יכול כאמור לנהוג בשלמות הן בצד החסד והן בצד הדין.

{ אז נדברו }

פרשת פנחס תשע"ט | גליון מספר: 427 | לסדר: "ונתת מהוודך עליו"

להצטרפות לרשימת

התפוצה במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

ניתן להשיג עלונים יחידים מידי
שבוע בבני ברק ברחוב חזון איש
34 (פינת דסלר מש' דרייפוס)-
0527117271

וּבְרַח' הָרֵב גִּנְחוּבִּסְקִי 26 קוֹמָה א' קרית הרצוג.

גיליונות יחידים **בירושלים:**
בר אילן 39 קומה א'

**ובביתר עילית רחוב החוזה
מלובלין 19/3**

להשתתפות בהוצאות הגליון:

בבוקר:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

באשראי:

”נדרים פלוס”

–"קהילות"

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

תודה מראש!!!

ברוך הבא... ברוך הנימול לשמונה... פנחס בן אלעזר וכו'...

בחור יקר: היה זה לפני עשרים שנה בערך... פלוס מינוס... היית תינוק קטן קטן... בן שמנות ימים... חסר ישע... לא יכולת לזוז... ואז הגיע היום הגדול והנורא!!! היום שבו נכנסת בבריתו של אברהם אבינו... וזה היה יום הגדול ביותר בחיך!!! יום שהקב"ה הרעיף עליך כזו אהבה והסכים לתת לך אינספור מתנות וישועות... מה שתבקש תקבל... אבל מה אפשר לעשות... אתה היית אז כזה פספוס... לא הבנת מהחיים שלך... לא ידעת להעריך את זה...

אבא שלך ראה שזה המצב... הוא ראה שאתה קטן מידי להבין איזה השפעות אתה הולך לקבל... אז החליט לעשות חלוקת שלל... הוא נתן לסבא את הסנדקאות... ולסבא מהדע השני הוא נתן ברכות... והרב קיבל כסא של אליהו... בקיצור: כולם התחלקו ברווחים הרוחניים והגשמיים של המעמד הגדול... הסנדק קיבל עשירות... ומי שקיבל עמידה לברכות קיבל השפעות גדולות... והכסא של אליהו קיבל מפגש אישי עם אליהו הנביא... וברוך ה' כולם יצאו שמחים וטובי לב... כולם יצאו מורווחים מהסיפור הזה... כולם התיישבו לסעודת מצווה... ורק אתה נשארתי תינוק כאוב ובוכה... מה אפשר לעשות... דעה חסרת מה קנית... אתה כעת תינוק קטן... אתה לא מבין מהחיים שלך... אנחנו ישבנו לילה שלם בברית יצחק או בוואך נאכט ולמדנו את הזוהר ואת כל הסודות הנשגבים מה קורה בעולמות העליונים בבריתו של אברהם אבינו... אנחנו יודעים מה יש לנו לשמוח עם זה... אבל אתה??? אתה רק יודע לבכות... אז אמא תתן לך מוצץ... המוהל יתן לך קצת יין... ותמשיך לישון...

אבל מאז חלפו עשרים שנה!!! וכעת אתה כבר בר דעת!!! ואתה שוב מוצא את עצמך לבד **מול אותו מעמד נשגב בדיוק!!!!** אתה שוב עומד מול אותם רגעים נשגבים... אבל הפעם לשם שינוי אין חלוקת שלל!! הפעם הכל מתחיל ונגמר בך... אתה מכובד בסנדקאות... אתה מכובד בברכות... אתה מקבל כסא של אליהו... **ואתה גם... גם... גם התינוק!!!!** וכעת כל פמליא של מעלה עוקבת בדריכות אחרי חלוקת הכיבודים... היצר הרע ניגש לתינוק הקטן שבך ומנסה להסית אותו... ליצר הרע יש כיבוד אחד ויחיד שהוא מפרגן לך... שתהיה התינוק!! תהיה תינוק... תהיה נמוך... שפל... רדוד... וכמו שלפני עשרים שנה לא הבנת מהחיים שלך... כך גם עכשיו תמשיך לא להבין עניין... והיצר הרע רוצה שתבכה... אולי הרגע זה נראה לך טוב אבל בסופו של דבר הוא רוצה לסחוט ממך דמעות של כאב איפה שאף אחד לא רואה... **אבל הההלל... אתה כבר לא תינוק!!** אתה כבר בחור בוגר!!! ויש לך דעת להסתכל ימינה ושמאלה ולראות שיש כעת עוד כמה כיבודים!!!! עוד כמה כיבודים קצת יותר מכובדים מלהיות התינוק... ויש לך כעת את ההזדמנות לזכות בכיבודים האלו... יש לך את ההזדמנות להיות הסנדק ולכפות את עצמך לפני מזבח ה' ולהפיגין לקב"ה נאמנות... כן... יתכן שזה יהיה כרוך במלחמות עולם מול היצרים... יתכן שהרבה דם הנפש ישפך שם... אבל אז!!!!!! הקב"ה ירכון עליך וינשק אותך וילחש לך באוזן: ואומר לך בדמיין חיי ואומן לך בדמיין חיי... כשהיית תינוק הדוד מצד האמא חטף אותך וזכה בברכות... הוא זכה בכוס של ברכה... **אבל כעת זה הכיבוד הבלעדי שלך!!** יהיו לך לבדך ואין לזרים איתך!! אתה התינוק... אתה הסנדק... ואתה גם מקבל את כל הברכות... ברגעים הקשים האלו שאתה מתמודד מול ניסיונות של קדושה אתה מחזיק כוס של ישועות ויש לך אפשרות להמשיך ישועות על כל מי שאתה רוצה... **זו עת רצון עצומה בשמים!!!!** כן... כמו בבית יש מקומות שנוהגים לומר י"ג מידות של רחמים... כי מי שקצת יודע יש קשר מובהק בין י"ג מידות של רחמים לבין מילה שנכתרו עליה י"ג בריתות... הם מקבילים אחד לשני! וכשאתה שומר על י"ג בריתות של מילה אתה משחק בי"ג מידות של רחמים... איך אמר המגיד זיע"א משל נורא?? יהודי נמשל לתינוק קטן שיושב על הברכיים של אבא ומשחק לו בזקן הלבן... הזקן הלבן זה כידוע בחינה של י"ג מידות של רחמים גמורים... ואתה התינוק הקטן שהספקת לגדול ואתה כעת אוחז חרב של התגברות איש חרבו על ירכו... ועם ההתגברות הזו אתה מקבל כח לטפס עד מקום ההשפעה הגבוה ביותר... ומקבל רשות למשוך כביכול בבחינת הזקן... למשוך רחמים אינסופיים מי"ג מידות של רחמים... **לוי... לוי... ועם ישראל צריך המון המון רחמים...** כלונו מחכים לך שתמשוך... תמשיך עלינו רחמים... אנא ממך... אל תרפה אתה כעת מושך בחוטים הכי עדינים... אתה נמצא מול השיבר הכי גבוה... אנא ממך... תזכיר אותנו

אתה כמו הכה"ג ביום כיפור שעומד כעת ביציאה מקודש הקדשים ומתפלל על כלל ישראל... עיני כולם נשואות אליך. אף אחד לא עומד במקום כ"כ קרוב כמו שאתה עומד ברגעי התגברות

המשפטים האלו נשמעים אולי מרגשים... אבל לא רק... זה יסודות בפנימיות התורה שמבוארות להדיא... היום השמיני ללדתה היה מעמד הנחת אבן פינה!!! אבל כעת זה כבר חנוכת הבית!!! כעת עומד לפנינו אדם בשיעור קומה השלם שלו ומגניב נאמנות לקב"ה... ימה נחת רוח יש בכל העולמות כולם ברגעים אלו... אנא ממך... למען כלל ישראל... למען אבינו שבשמים שכ"כ הרבה ילדים אחרים כשהם ביעולם שנשארו תינוקים... תן לך בן אותך... תן לך בן שעשועים אחד שהוא יוכל להתפאר בו מידי לילה לעיני כל הצדיקים בגן עדן והוא יוכל להצביע עליך ולומר... בני אתה... ישראל אשר בן אתפאר...

ניתן לקנות את הספר "וימאן" העוסק בנושאי התמודדות בשמירת העניינים וענייני קדושה בכללות. בפלא: 0548446691

0527683095

כמו כן: ניתן להשיג את הספר "אהבתי" העוסק בענייני תפילה וקשר לה'... ניתן להשיג במוקדי המכירה של גיליון זה.

מאיזה ישיבה הגיע יהושע בן נון??

בפרשה אנחנו קוראים על זה שהקב"ה מינה את יהושע בן נון להיות איש על העדה לאחר משה רבינו...

ושמעתי מת"ח אחד שליט"א שהיקשה: יהושע בן נון הרי היה אחד מהמרגלים... והנה בתחילת פרשת שלח התורה אמרה על המרגלים ש"ראשי בני ישראל המה..." **אומר בעל הטורים: המה גימטריא חמישים!! מכאן שהמרגלים היו שרי חמישים...** זאת אומרת: שיהושע בן נון היה בסך הכל שר חמישים!!! לא פחות... אבל גם לא יותר.

זאת אומרת: מעל יהושע בן נון היו שרי מאות... שמעליהם היו שרי אלפים... כלומר: כשליהושע בן נון הייתה שאלה הלכות... לא היה לו אפילו את הזכות לגשת למשה... הוא נאלץ ללכת לשר המאות... ש... ששר המאות הלך לשאול את שר האלפים... ו... ושר האלפים שאל את משה...

ויהושע בן נון הוא זה שנהיה מלך על ישראל???

וכי איך שר החמישים נהפך להיות שר על שר האלפים??

בא רק נמחיש את זה: תתאר לעצמך: במחנה ישראל יש הרבה בתי כנסיות... יש בית כנסת של אלף איש בראשות הגאון הגדול הרב שליט"א... יש בית כנסת של כמה מאות איש בראשות הגאון הרב שליט"א... ו... ו... שם בקצה של השכונה יש חידר... שבשבת פותחים שתי כיתות ויש בו מקום רק לחמישים אנשים (ש) שהקוראן הזה באמצע השבוע שייך לחידר... והרב שם זה הרב הגאון ר' יהושע בן נון... והנה ביום אחד בהיר... אותו הרב הגאון ר' יהושע נהיה גדול הדור... הרב של הרבנים של שרי אלפים???

איך יהושע בן נון עשה את זה? איך הוא הגיע רחוק כ"כ?

התשובה היא כן:

יהושע בן נון באמת היה רק שר חמישים!!! לא יותר!!! היו לו כוחות וכישורים כמו שיש לשר חמישים לא יותר!!! אבל הוא מיצה את השר חמישים שבו עד תום... הוא עשה את כל מה שכן תמונה יכול לעשות בכוחות וכישורים של שר חמישים... **שר חמישים**

שממזה את כל החמישים שבו!!!

שונה יותר משר אלפים שממזה 999 מהאלף שבו!!!

רגע... ומה אתה חושב?? שיהושע נשאר שר חמישים... פשוט שלא!!! יהושע עלה והתעלה עד יותר משר אלפים... ללמדך: שמי שממזה את שר החמישים שבו!!! מובטח לו שהקב"ה ירומם אותו למעלה למעלה יותר משר אלפים...

”

אתה מרגיש סוף זמן...?? מרגיש ליאות? עייפות?? אל תברח...

קליפת "סוף זמן" בעיצומה... העייפות ניכרת... ודי... העסק מתחיל לחרוק... אני מרגיש כבר מיושב לגמרי... די... או שיגמר כבר הזמן או שאני אלק לחיזוק... מה עושים???

(אגב: הקביעה הזו שאמרת היא לא חוק פרה אדומה... אם אתה לא מרגיש מיושב... לא חייבים... אשריך... אתה לא פורש מן הציבור... אני מדבר רק על מי שכבר ככה מרגיש) ובכן: אני רוצה לתת לך עצה טובה מהניסיון... **אתה רוצה**

להתרענן?? אתה מרגיש מיושב ומרגיש צורך להתחדש??

לא חייבים לצאת לבין הזמנים... לא חייבים להחליף מקום... לא צריך ללכת לישיבה אחרת... יש מספיק שינויים שאפשר לעשות אותם מתוך הישיבה... שאתה תרגיש שאתה נמצא לא באוירה אחרת אלא בכוכב אחר!!! באטמוספירה אחרת... רוצה?? קדימה...

תקשיב טוב טוב: מהיום בלילה... אתה מתחיל לקום כל בוקר בשעה 4.00... ברור???

העולם נקי!!! שקט!!! כל המשועממים כבר ישנים... אפילו הגנבים כבר סיימו את תפקידם... אתה נוטל ידיים ככה המקדש ידו מן הכיור קודם עבודתו... ורץ לבית מדרש... מתחיל ללמוד סדר קצר... בסה"כ שעה!!! עד חמש בערך!!! ואז אתה הולך למקווה ולתפילה... (אם אתה עייב... תקום כבר בשעה 3.30 ותספיק לעשות תיקון חצות מוקדם עוד לפני עלות השחר... ס"ס זה ימי בין המצרים ועל השעה הזו בפרט נאמר בשו"ע "שהתפילה שיתפלל באותן שעות על החורבן ועל הגלות רצויה"... לא יזיק לך גם לדבר עם ה' קצת על עצמך... זה בסדר... עכשיו אף אחד לא נמצא... אף אחד לא רואה אותך... אתה יכול לספר לה' על המבוכות האישיות שרק הוא צריך לדעת... הלאה... הנץ בערך בין רבע לשש לשש... בשש וחצי אתה כבר אחרי תפילה... כעת תשב ותלמד עוד שעה... ותקנה ארוחת בוקר על חשבון הברון! מגיע לך!!! (תבטק מההורים אם מסכימים לתת לזה תקציב) מגיע סדר א'... אבל אצלך זה כבר סדר ב'!!! מכאן ואילך אני לא מתערב... הרי אתה בשלב מסוים תלך לישון... נו... בלאו הכי אתה ישן בימים האלו הרבה... מה שבטוח... אתה כבר לא תרגיש מיושב... השינוי הזה!!! הכמה שעות המיוחדות האלו שינו לך את היום... (אם בזכות זה בשעה 4.00 בערב אתה תהיה עייף... זה ההישג הכי גדול בעולם!!! הרב וולבה ז"ל אחז שבחור ישיבה עייף בלילה זה הדבר הכי מושלם בעולם...) נו... מוצא חן בעיניך?? לא מוצא חן? אתה לא בנוי לשינויים בשעות???

אין בעיה... בא נעבור לנושא אחר לגמרי... עד היום ישבת מול הגמ' של הישיבה... מאוד רצית להיכנס לשונו... הלוואי והיית מסיים את המסכת (כפי התכנית המקורית) ואם זה היה קורה בטח עכשיו לא היית מיושב כי היית בשיא הקדחתנות להספיק לגמור את המסכת) אבל לדאבוננו הרב זה לא קרה... ואתה כבר שבועיים אם לא יותר יושב ובוהה מול הגמ'...

אז זהו!!! אין ברירה!!! היות והגיע סוף זמן ואם לא תרענן את עצמך אתה לגמרי תתייבש... תקשיב טוב... יש לי בשבילך רשימה ארוכה של רעיונות... הרעיון הראשון שאני מאוד ממליץ לך... אתה אולי לא יודע... אבל יש ד' חלקי שולחן שרמיה ערוך!!!!!! אברעה טורים!!!! מדובר בחלקי תורה שמעולם לא פגשת אותם... מושגים שלימים וסוגיות שלמות שמרובם לא דרכת בהם... ואתה כמו ע"ה גמור... אז קדימה... אני אתן לך כמה מסלולים... תפתח כעת שו"ע יו"ד סי' ר"מ... אתה כעת מתחיל ללמוד שולחן ערוך!! רק שו"ע ורמ"א בלי שום נושאי כלים... ועד סוף הזמן אתה מגיע עד סוף שו"ע יו"ד... ברור?? שים לב: סוף שו"ע יו"ד זה הלכות אבלות... שם אתה צריך לאחוז בתשעה באב... (כי הלכות אבלות אנחנו לא נוהגים ללמוד אלא רק ב"ט) אז קדימה... אתה מתחיל היום בסי' ר"מ הלכות כיבוד אב ואם... הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם... הלכות מלמדים... זה היום הראשון!! חכה... עד כאן זה עוד מוכר... הלאה... למחרת אתה מתחיל הלכות צדקה, מילה, ועבדים וגרים... למחרת אתה מתחיל הלכות ספר תורה, ומזוזה ושילוח הקן... הלאה... למחרת: אתה מתחיל חדש, ערלה, כלאי אילן כלאי הכרם, כלאי זרעים (כאן אני מקל לך... אם זה יהיה יותר מידי קשה... אתה יכול קצת לדלג לפי העניין) למחרת אנחנו ממשיכים כלאי בהמה, וכלאי בגדים-שעטנז... ופדיון בכור... למחרת: הלכות פטר חמור... הלכות חלה... למחרת: את הסימן הארוך של הלכות תרומות ומעשרות ומתנות עניים וראשית הגז... למחרת: הלכות מתנות עניים... ואז העסק מתחיל להיות קדורני... ומתחילים בהלכות נידוי וחרם... ואז מגיע הלכות ביקור חולים ורפואה ונוטה למות וגוסס... וכאן אתה נעצר!!!! סטופ!!! אם הגעת לכאן ועדיין לא הגיע תשעה באב... תעצור פה ונעבור לחו"מ... (כי כאן מתחיל הלכות אבלות) אבל כמעט בטוח שלא תעמוד בהספק... עכ"פ מה אני בא לומר?? למה פרטתי לך את כל הסימנים וכל ההלכות?? תראה כמה הלכות יש ביו"ד שכל יהודי צריך לכה"פ לדעת אותם... (אני כוונה לא התחלתי מתחילת יו"ד... ששם הנושאים הם כבדים וצריך ללמוד בעיון...) כמה נושאים מגוונים יש שבינינו... אתה יכול להמשיך ללמוד בכלל כל החיים שלך... וגם בעוד ארבעים שנה אתה מעולם לא תדרוך שם... כן!!!! לך תעשה בירור... תברר כמה אנשים למדו את החצי השני של יו"ד... מעטים... והנה אתה כעת לא במיטבך... יש לך הזדמנות לשזוף את העין ולהכיר מושגים חדשים שהם מאוד קריטיים בשבילך... ורק לסיום: אני אגלה לך סוד!!!! פעם נפלה לי כריזה בראש... והחלטתי שאני מטייל כמו תייר בשו"ע אור"ח... רוצה בסה"כ לשזוף את העין... לעבור על הכל... קראתי ברפרון את כל השו"ע... (תסמיין לי שזה ארך לי לא יותר מחודש ימים) אבל דבר אחד למדתי רציני!!! את שמות הסימנים! את המבנה של השו"ע... איפה זה הלכות ברכת הפירות, ואיפה זה הלכות מוקצה, ואיפה השמעת קול... פשוט שיננתי את הדף הראשון של תוכן עניינים אין ספור פעמים... ואין לך מושג איזה תועלת הייתה לי מזה!!! נהייתי מזה רופא משפחה!!! אתה יודע מה זה רופא משפחה?? רופא משפחה לא צריך לדעת הרבה... הוא צריך בסה"כ לדעת לאיפה להפנות... הוא צריך לדעת שהכאב בגרון שייך לאף אוזן גרון... וכאב ראש שייך לנרולוגיה... ורגלים שייכים לאורתופדיה ולשלוח לרופא המקצועי הנכון... זה הכל!!! אותו דבר אני... אני לא תלמיד חכם... אבל לפחות אני יודע איפה כל דבר נמצא... כששואלים אותי משהו... גם אם אני לא יודע מה הדין... אני לפחות יודע איפה לחפש... אני לא פותח שתי ידיים ואומר: אני לא מקומי... אני כן מקומי... אני אמנם לא יודע איפה הכתובת המדויקת... אבל לפחות את הכיוון... איפה זה אני יודע... מותר!!! מותר לדעת את הדברים הבסיסיים האלו... ובשביל מה יש לנו ימים עייפים אם לא בשביל זה... בשביל לשזוף את העין... וחכה... אמרתי לך רק יו"ד... לא אמרתי לך מה יש בחו"מ... זה כבר אני סומך עליך... ומה יש ברמב"ם... כן מותר לך לתפוס את אחד מהיד החזקה ולהתלבש עליו... ומה תגיד על חבר שלי שראה בימים האחרונים של הזמן שהוא כבר לא יעשה חיל... הוא החליט לתפוס כמה הקדמות חשובות של ספרים חשובים כמו ההקדמה לקצוה"ח או ההקדמה לשו"ת חתם סופר וכדו' שיש שם כ"כ הרבה יסודות חשובים שמתי אני אקרא את זה אם לא עכשיו... נתתי לך טעימה קטנה קטנה... אם זה מעניין אותך אני יכול להרחיב עוד המון המון... מה שבטוח... לא להיתקע!!!! תהיה ריאלי!!! כל זמן שאתה חושב שאתה יכול לשקם את השטייגן שלך מה טוב... אבל אם לא... אל תלך למיטה... יש תורה מספיק גדולה ומגוונת בתוך בית המדרש הישן...

“

אנו עמלים והם **אינם** עמלים!!! העולם הנהנתני של היום דוגל ב**לא לעמול** ומי שרוצה לבחור בתורה. צריך לעשות עבודה כפולה ומכופלת!!! הוא צריך לתלוש את עצמו מהפינוק של העולם ולעשות סוויצ' בראש ולקלוט הההל... **כאן עמלים!!!** כאן זה לא כמו כל המקומות האחרים בעולם. בכל המקומות יושבים עם מכשיר ומעבירים את האצבע. **וכאן זה לא!!! לא עובד!!! לא בבית ספרנו!!!** כאן צריך עמל!!!

וזה לא פשוט בכלל... פעם הקב"ה לא דרש מאיתנו את התובענות הזו... פעם הקב"ה תבע מכככולם לעמול... ואחרי שבלאו הכי כולם עמלים... אז למה לא לעמול בתורה ולקבל שכר... אבל היום????

היום בחור ישיבה יכול לשבת בפנימיה עם הנגן ולבהות... ונדרש ממנו להחליף דיסק ולהבין שיש כזה מילה עתיקה בלטינית שקוראים לה **עמלול** מיום ליום זה נראה שהמושג ששמו "עמל" נדחק לפינה והוא בסכנת הכחדה... היום כשאתה מדבר עם בחור על **עמל** הוא מסתכל עליך בעיניים של הבן התם ששואלות: למה??? למה לעבוד קשה??? הוא לא מבין... למען ה'... **למה לעבוד קשה... והוא באמת לא מבין!!!**

ואני אגלה לך סוד: מאוד מאוד מאוד קשה להסביר את זה!!! מאוד קשה להסביר מה העניין לעמול... זו אחת התשובות שהכי קשה לענות עליהם... רוצה שאני אתן לך דוגמא עד כמה קשה להסביר למה לעמול... אז אתן לך דוגמא קלאסית... לשבר את האוזן... תקיש ממנה:

כשהייתי בחור... מנהגי בקודש היה מידי ערב שבת לקנות גרעינים לבנים... כן... הגרעינים של הצול"ם (כידוע: יש חלוקה ברורה: גרעיני אביטח זה של המודרנים... גרעינים לבנים זה של הצול"ם... וגרעינים שחורים זה של הצי"קאבערס וכל מי שאינו יודע שבטו...) והנה... היה לי קשר עם בחור אחד שהוא לא היה לגמרי מן הישוב... דא עקא... שחון מזה הוא גם היה בעל חסד גדול... והוא ראה כל פעם איך שאני עובד קשה לפצח את הגרעינים... לבו נצבט בקרבו איך ששעה שלימה אני נאבק עם איזה מאה גרם גרעינים... והוא החליט להקל עלי... יום ששי אחד קניתי גרעינים לבנים לכבוד שבת והלכתי ללמוד... והוא החליט להפתיע אותי... הוא לקח את הגרעינים ופיצח לי אותם אחד אחד (אל תשאל אותי איך...)!!! והנה... לקראת שבת הוא מגיש לי בשמחה גרעיני דלעת קלופים... והוא עוד מסביר לי: ראיתי כמה קשה לך לפצח אותם... אז פיצחתי לך את כולם... שילך לך בקלות!!! אני מסתכל וחשכו עיניי!!!! **הרסת לי** את כל הפיצוחים!!! מה זה גרעינים קלופים... גרעינים קלופים זה טוב למטבח... לתיבול של הסלט... אבל בשבילי??? בשבילי ישיבוחר??? אני צריך את הפיצוח...

הוא הסתכל עלי בעיני עגל והוא לא הצליח להבין מה הבעיה... מה אתה רוצה... בסה"כ עזרת לי... עשיתי לך בורר פסולת מתוך אוכל...

נו... בבקשה!!!!!! אתה יכול בבקשה להסביר לו מה הבעיה????

הרי הוא כ"כ צודק... הוא הסתכל בשכל הישר

לתוך השיניים שלי וראה איך שאני נלחם עם איזה קליפה ולאחר המאבק יוצא איזה גרעין ונכנס לתוך הפה שלי... נו... אז למה לא לעזור ולפצח אותו במקומי????

נו... בבקשה... הרי שלך לפניך... אתה מוזמן להסביר לו במקומי!!!!!!

אתה יכול להסביר את זה??? לא!!!!!!

לך תסביר לבן אדם שכל הקקקנייטש של הפיצוחים זה רק הבוייר אוכל מתוך פסולת... זה המאבק... זה ההתעסקות... הפיצוח... לך תסביר לבן אדם שזו הנקודה!!! אי אפשר להסביר את זה למי שלא בעניין...

אז תדע לך: לא נעים להגיד לך... אבל אתה לא רחוק ממנו!!!!!! שלא באשמתך... הטכנולוגיה המפנקת של דורנו הצליחה לדכא תכונות הכי בסיסיות בנפש הנוער... שאותו בחור הנמרץ שכל כולו שש אלי קרב ומחכה לאתגרים ורוחניים... אותו בחור שאמור לעמוד כל הזמן בעמדת זינוק... תן לי איזה סוגיה להוציא עליה את כל המרץ נעורים שלי... הרי הפינוק הנוירי שהטכנולוגיה שיתקה אותנו... הצליחה לדכא את הטבע הבסיסי הזה!!! והיום אנחנו נמצאים כבר ממש על הגבול... שאנחנו כמעט מאבדים קשר עין עם התכונה הזו!!!! כמו שהבחור צ"ק הזה שלא מבין מה העניין בעצם הפיצוח של הגרעינים... אתה מסתכל עליו שהוא קצת... קצת... קצת אוטיסט... **כן... אתה צודק!!! הוא פשוט לא קולט עניין!!!** תדע לך שאנחנו כבר אווזים פסיעה אחת לפני שגם אנחנו נהיה כאלו... אנחנו די קרובים לאוטיזם מהסוג הזה!!! אין לך ברירה אלא לקפוץ ולנתר הרגע הזה מהמיטה... ולהחליט: היו לא תהיה... דבר ראשון... בתור עזרה ראשונה... תפוס כסא... תשים אותו במרכז החדר... ותעשה סביבו שלושים וונדלים אבל בריצה... ותכריז: אני בחור!!!! אני צעיר!!!! אני חייב אתגרים!!! אני רוצה לרוץ לאיזשהו מקום!!!! אחרי שגמרת את הוונדלים... ועכשיו אתה מזיע כמו שצריך... כעת רץ... לבית מדרש... תבקש את הראש ישיבה בדחיפות... הכי בדחיפות שיש... תפנה אליו כולך מתנשם ומתנשף... כן... הראש ישיבה... אני צריך איזה אתגר בעבודת ה'... על מה להסתער...

אין ברירה!!!!!! פעם העולם החיצון שיתף פעולה עם התכונה הזו...

הבחורי ישיבה של פוניבז לפני שבעים שנה... גם אם הם פזלו החוצה... מה הם ראו מול העיניים??? הם ראו את הנחישות של השומר הצעיר... ואת המעדר של החלוצים... ואת האש בעיניים של מתנדבי אצל ולחי... אבל היום??? אתה מסתכל ימינה ושמאלה... מה אתה רואה??? עולם הדממה... כולם יושבים מאובנים... מחפשים מקסימום הנאות במינימום מאמץ... ורק אני פה בבית המדרש צריך להזיז את עצמי...

אולי כאן ההזדמנות לענות על אחת השאלות שהכי הכי מציקות לבחורי ישיבה של היום... השאלה הנחצית: **מה הבעיה בפלאפון שיש בו נגן ומצלמה??? מה הבעיה??? עכשיו אני צפוני... אני באמת לא מבין מה הבעיה ולמה אסרו את זה... אבל אחרי הכל... יש לי ראש ישר של מושבניק... ואני עונה בחזרה בשאלה:**

עזוב אותך בחור יקר... מה אכפת לך??? אני מרשה לך לצורך העניין להחזיק גם פלאפון... גם נגן... וגם מצלמה... (במידה והנהלת הישיבה מסכימה) בכיס הימני תשים את הפלאפון... בכיס השמאלי תשים את המצלמה ובכיס השלישי יהיה הנגן. מה זה כ"כ משנה אם הכל נמצא ב"קובץ מפרשים" אחד או בנפרד???? והבחור מסתכל עלי ככה בתמיהה ו... ו... ולא מבין... מה... כבוד הרב לא מבין מה ההבדל??? כשהכל נמצא בתוך הפלאפון... אז בלחיצת כפתור **אחת** אני מדבר עם החבר... בלחיצת כפתור **השניה** אני מחליף שיר... ובעוד לחיצת כפתור **שלישית** אני רואה תמונות... ואילו כשהנגן נמצא בכיס אחד והמצלמה בכיס אחר... אתה יודע מה שזה??? אני צריך להרים את היד שלי לאט לאט!!!! ואז להושיט אותה לכיוון הכיס... ואז כשהיד כבר נכנסת לתוך הכיס... כעת אני צריך לקפל את האצבעות שבכף היד כדי לתפוס את הנגן... ואז להוציא אותו... זה... זה... זה לא פשוט!!!! זה נורא קשה!! (והרי המשנה באהלות מונה שיש שלושם איברים רק בפיסת היד!!! זאת אומרת: אני צריך פה להפעיל מערכת של שלושם איברים! זה לא דבר שהולך ברגל)... **זו לא בדיחה!!! הלוואי וזה היה מצחיק... זה ממש ממש מסרד!!!!** אם הטכנולוגיה של היום הצליחה להביא אותנו לכזו התנוונות... שהכל חייב להגיע בלחיצת כפתור אחת בלי צורך להושיט יד ורגל ימינה ושמאלה... ואילו כשזה מגיע לעבודת ה'... כאן נדרש מאותו מאובן להתנער ולהתחיל לעמול בתורה... **זה לא פשוט!!! לא פשוט בכלל בכלל!!!** לא... אסור לזלזל!!! זה רק מוכיח לנו עד כמה הקב"ה סומך על הדור שלנו יותר מכל דור אחר... הקב"ה מצפה מבחור ישיבה בן דורנו שלמרות שכל דבר בענייני העולם הזה הולך לו בלחיצת כפתור... אבל בעבודת ה' הקב"ה סומך עליו שהוא יבין שכאן אני מצפה ממך להתבטא! לעבוד ולעמול ולהזיע!!!! זו המפה! זה מה שהקב"ה דורש מאיתנו... אין ברירה... וחייבים לקלוט את זה ומהרה!!! כי אם אתה לא תזדזז לקלוט את זה... יום אחד אתה תראה בדיוק כמו אותו אוטיסט עם הפיצוחים... שלא נותר לי אלא להגיד לו תודה באדיבות... כי אין סיכוי שהוא יבין עניין... אנחנו צריכים לדעת שבעבודת ה' הטקטיקה היא עמל!!!!!!

הבחירות מתקרבות וחבל לעמול... התוצאות של הבחירות יהיו אותו דבר בין אם תדבר עליהם יומם ולילה ובין אם תתעניין בהן בבוקר שאחרי... אבל עמל התורה??? כל יום של עמל... כל סדר א' אפילו שלא עשית בו חיל... זה השקעה אמיתית!!!! זה נחת רוח לפניך! ואל תקל ראש בזה... אם בזמן קיץ האחרון השתדלת ללמוד... השתדלת לעמול בתורה ולא עשית חיל... אל תקח ללב... אל תרגיש לא טוב... כי העיקר זה עמל... העיקר זה הפיצוח... העיקר זה הבירור של האוכל מתוך הפסולת... העיקר בלימוד התורה זה הליטוש והזיכרון של הנשמה מתוך הגוף... זה דבר שפועל בשמי שמים גם אם אתה לא רואה את זה...

ב"ה הסתיים הרישום... ארבעים בחורים "ערכיים" ש-ערכם עלי!!!

ב"ה הרישום לשיבה החדשה הסתיים בהצלחה לא נורמלית... הצלחנו לסגור רישום עם ארבעים בחורים מצוינים מהשורה הראשונה שאף רשם לא מצליח להבין מה משך אותם לשיבה שלנו... הרשמים רבו עליהם... משכו אותם לפה ולשם... ניסו ללכלך על הישיבה החדשה והטריה שלנו... אבל שום דבר לא עזר להם!!! בסופו של דבר הרישום הצליח באופן מעורר השתאות... ר' מרדכי הראש ישיבה הטרי מחיך לעצמו בשקט... אף אחד לא יודע מה הסוד הצבאי שלי... רק אני יודע מאיפה הגיעה ההצלחה המסחררת... כן... כשרציתי לפתוח את הישיבה ניגשו אלי כל המבינים למיניהם ולחשו לי שחייבים לשכור רשם!!! ולשלם לו טבין ותקילין על כל בחור שהוא מכניס לי לשיבה... ישנתי על זה לילה... ופתאום תפסתי את הראש... רגע... אני מעדיף שהרשם יהיה הרשם שלי!!! במקום לשלם לרשם... אני מעדיף לשלם לרשם שלי... קמתי בבוקר... טבלתי במקווה... לבשתי כובע וחליפה והכרתי בכבוד ראש: רבש"ע בעזר"ש ערך הבחורים שירשמו לשיעור א' שלי... עלי!!!! כן אמרתי... ויצאנו לדרך... וכפצו... הרשם האישי והבלעדי של הישיבה שלנו עשה את העבודה עוד יותר טוב מכולם... והנה... כעת אנחנו סוגרים רישום נקי "ערכי" עם עשרים ושלושה בחורים בני עליה ערכיים... ובהזדמנות הראשונה אני תופס את הרגלים ונוסע לשלם לרשם כפי שהתחייבתי...

כן... התחייבתי את ערכו של כל בחור טוב שיתקבל לשיבה!!! תחשוב... כל בחור בגיל 16 הערך שלו עשרים שקלים!!! תכפיל את זה בארבעים בחורים זה 800 שקלים בשקל הקודש!!! זה אמנם סכום גדול של כסף... אבל לפי מה שהבנתי... זה עדיין פחות ממה שהרשמים מקבלים... ואל תשכח... שכאן אני זוכה לתת את זה לבדק הבית... לאבא שבשמים... לכתובת המתוקה ביותר שיכולה להיות... אני לא נותן "דמים" אלא ערכים!!! זה ערך!!! זה נקי!!! (זה לא השוואת של דמים בין בחורים שנמכרים ממכרת עבד והמחירון שלהם נקבע לפי רשם טוב וצבע שער אלא ערך טהור הקצוב בתורה שמעריך ונותן לכל אחד פוטנציאל שווה) ר' מרדכי הגיע מרוגע מאוד להר הבית... מצוייד עם 800 שקל כסף ועם ארבעים שקיות קטנות שהרבנית עיצבה עם סרט וצלופן... הוא התיישב בכבוד ראש תחת אחת הגזוזטרות בהר הבית והוציא את הרשימה של הבחורים לפי א' ב'... כן... הבחור הראשון ברשימה שלמה איצקוביץ... ר' מרדכי כעת הכניס את ידו והוציא עשרים סלעים כסף והכניס לתוך השקית המיוחדת של שלמה איצקוביץ... והתחיל לבכות... אבא שבשמים... ערך שלמה איצקוביץ עלי!!! תודה לך שהפקדת בידי את הנשמה הטהורה הזו... אנה ה'... תזכה אותי לגדל אותו לתורה... להעמיד בפניו את הערך האמיתי שלו... תן לו חשק בלימוד ותן לי את הלב שומע להכיל אותו... הלאה... עוברים לבחור הבא ברשימה... אות ב'... חיים בוזגלו... שוב ר' מרדכי מכניס את ידו ומוציא עשרים סלעים כסף ומכניס לתוך השקית המיוחדת והמוקדשת לחיים בוזגלו... שוב ר' מרדכי נושא את ידיו לכיוון ההיכל... "שמע קול תחנוני... בנשאי ידי אל דביר קדשך"... אנה ה'... תן לי את הלב מבין ללכת ברוחו של חיימקה... שיהיה לו חשק בלימוד... ושצליח להחזיר בו המון קרבת אלוקים... הלאה... לבחור השלישי... יונתן מגלאל... ושוב ר' מרדכי מפריש את הכסף בתוך השקית המיוחדת של יונתן... תודה ה' שנתת לי את הבחור הזה... הנה אני משלם את ערכו... ואנא מסך... שאני בעצמי אדע להעריך אותו... שאני אדע לזהות את נקודת האישיות שלו ואצליח למצא מסילות ללבבו... וכך יושב ר' מרדכי במשך ארבע שעות רצופות... ונושא תחינה ובקשה מעומק לב על כל אחד מהבחורים בנפרד... כן... אני הולך לחנך אותם!!! קבלתי את הנשמות האלו כפקדונות מאבא שבשמים!!! אני בא כעת לשלם את ערכם!!! ובמקביל... אני גם מתפלל עליהם... הגיע ר"ח אלול... ור' מרדכי מסר שיעור פתיחה... בחורים יקרים: תדעו לכם... כולכם אחויבים... כולכם ברורים... כולכם קדושים... התחייבתי את הערך שלכם והערך של כולכם היה אותו ערך קצוב!!! התפללתי עליכם... תרמתי עליכם לבדק הבית... הערך שלכם כבר נמצא בבדק הבית!!! אבא שבשמים כבר מעריך אתכם... הוא בעצמו נתן לי אתכם במתנה... כעת כל מה שנותר לכם זה רק להעריך את עצמכם ולהתחיל לעסוק בתורה ולעשות נחת רוח לאבינו שבשמים... כעת בואו... בואו ביחד נתחיל מסכת יומא ובעזר"ש כולנו יחד נעלה בעוד 40 יום ליום כיפור בבית המקדש... ואולי נצליח מרחוק לראות את המחנה החדשה מזהב פרווים (והב אדום שדומה לדם פרים) שהחליטו השנה לחדש אותה לכהן גדול שאיתה הוא יכנס עם קטורת לפני ולפנים... זה ילקח ממנו בדק הבית בין הייתר מהערך שלכם. מ-800 שקל כסף שנתתי במיוחד עבורכם...

ומה אתה חושב... רק ר' מרדכי חשב על הרעיון של ערכים??? לא!!! יש עוד כמה שחשבו על הרעיון הזה... כן... בימים אלו יש בהרבה חידרים את המעמד המרגש של "מסיבת חומש" (או "חומש סעודה") והילדים מתחילים ללמוד חומש ויקרא!!!! יבואו טהורים ויתעסקו בטהורים!!! אז לפני כמה שנים הוחלט בחידר שלנו שאת המעמד המרטיט הזה נעשה לא פחות ולא יותר בבית המקדש!!!! יבואו טהורים ויפגשו את הטהרה בעצמה... ההורים הוזמנו... הנהלת החידר מימנה מצידה כמה זבחי שלמים עבור הורי התלמידים לשמחה של מצוה ויצאנו לדרך... ההורים כ"כ התרגשו מעצם הרעיון העוצמתי... שההורים מיוחסתם החליטו לתרום כל אחד ערך בני עליה!!! אבל לא!!! לא כל ההורים!!!! כי אל תשכח שחלק מהילדים כבר הגיעו לגיל חמש וחלק לא... זה סאד סאד משהו!!!! כי עד גיל חמש הערך הוא חמשה שקלים ומגיל חמש ואילך זה קופץ לעשרים שקלים!!! אז רק ההורים לילדים שעדיין לא הגיעו לגיל חמש... הם קיבלו ע"ע ערך בני עלי להשלמת השמחה... (בשנה לאחמ"כ כבר למדנו לקח... וכל ילד שהתקרב היום הולדת שלו... הגיע הודעה להורים שאם הם רוצים... שעכשיו כבר יתחייבו את ערכו!!! כי אח"כ זה קופץ לעשרים כסף...) והגענו לבית המקדש... וכל הילדים טבלו באותו בוקר במקווה... ואז באו הטהורים ונכנסו עם הכתרים לבית המקדש ופנו היישר ללשכה של הגזבר באימה וביראה... ואלוא!!! תתפלא לשיעור! הגזבר לא חילק מסתקים!!! הילדים לא עמדו עם יד מושטת לקבל משהו... אדרבה ואדרבה... היד של הגזבר הייתה מושטת וכל אחד מהילדים ניגש בתורה ועמוס בחוויות ורעותיו... והוא סיפר לשולי הבשית הקטנה אלוקינו... עין לא נשארה יריעה... יענקי שלנו הטהור זוכה כבר עכשיו לתת את ערכו הטהור לבדק הבית... אנה ה'... תזכה אותנו שזה הקטן גדול יהיה... שיענקי שלנו יזכה לגדול בתורה ובראת שמים... ושיזכה להאריך ימים ולהיות לשולי הבית ה' ולזכות לפירוח בחצרות בית אלוקינו... יענקי חזר הביתה מרוגע מאוד עמוס בחוויות ורעותיו... והוא סיפר לשולי הבשית הקטנה בעיניים בורקות... כן... אני הייתי יחד עם אבא ואמא בבית המקדש ונתתי מתנה לה'... נתתי לה' חמש כסף... אחד שמים שלוש ארבע חמש... שושי הלכה לאמא והתחילה לבכות... למה רק יענקי? גם אני רוצה לתת מתנה לה'... אבא חיך: אבל שושי... מה אפשר לעשות... את כבר ילדה גדולה... את בת חמש... והערך שלך הוא כבר יקר... זה כבר עשר שקלים!!! שושי לא ויתרה... היא לקחה את הקלמר של השנה שעברה והתחילה להניח שם כסף... כל פעם שנתנו לה שקל היא שמה שם... אבא הבטיח שאם היא נותנת חמש... הוא נותן עוד חמש מציג... ושושי כבר מתקדמת... וכנראה שלקראת מסיבת סידור שלה... אמא תקח אותה לבית המקדש וגם היא תתן את הערך שלה!!! אבל לשושי יש עוד כמה תכונות... היא קיבלה מסכתא צמיד מידי יפה... שהיא החליטה שהיא נותנת אותו לה'... ובעז"ה כשנגיע לבית המקדש... אמא תקח את שושי ללשכת הכלים... ותרים אותה... ושושי תשלשל את הצמיד בתוך הקופסה... מתנה לה'...

"למען לא נבוש..."

מושגים בסיסיים בהלכה.

הלכות "קנאות"...

הלכות--וקנאות זה תרתי דסתרי!!! בקנאות לא שייך הלכה!!! כל המושג של קנאות זה הלכה ואין מורין כן... קנאות היא תמיד יציאה מחוץ לקוי ההלכה... נכון... מה זה כן קנאות זה לא שייך להלכה... אבל מה זה לא??? מה לא קנאות זה כן הלכה...

אז זהו: בחור יקר: אני רוצה להגיד לך דבר מאוד מקומם: אתה לא יכול להיות קנאי!!!! לא לא לא!!! לא רבתי! אפילו לא בצחוק... אל תדמיין לרגע שאתה אוהו במדרגה של קנאות...

ומה ההוכחה הכי פשוטה שאתה לא אוהו במדרגה של קנאות???

שאתה כעת מאוד מאוד מאוד כועס עלי!!! אתה מאוד כועס עלי שאמרתי שאין לך רשות להיות קנאי... אתה כועס עלי כאילו לקחת לך את השטעלע... אז זהו!!! שקנאות זה לא שטעלע...

הנה לך... פנחס פתאום מופיע לאחר 38 שנה במדבר ומקנא קנאת ה'... סליחה: איפה פנחס היה בחטא העגל?? איפה הוא היה בחטא המרגלים? איפה הוא היה במתאוננים... בקברות התאוה?? למה בכל שאר המקומות הוא לא קנא קנאת ה'??? אני לא יודע מה התשובה... דבר אחד ברור: שקנאות זה לא משהו שנשלף!!! וגם הקנאי הגדול ביותר לא תמיד הוציא את הקנאות מהמגירה... כי בשביל לקנאות קנאת ה' צריך להיות אחראי במאה אחוז שזה לשם שמים!!!! וגם הקנאי הגדול ביותר לא תמיד יכול להיות מושוכנע במאת האחוזים שזה רצון ה'!!!

אני רוצה שתבין: אם אתה עושה מצוות ולומד שלא לשם שמים... אין בזה שום בעיה... כי סו"ס אתה עושה משהו חיובי... אבל קנאות??? אם זה לא נמו לשם שמים!!!! אז זה השחתת המידות הכי גדולה... ולכן קנאות זה שחור לבן... זה כמו יבוס! אי אפשר לעשות כזה דבר אם אתה לא לגמרי לגמרי לשם שמים... על בלעם חז"ל שואלים בגיחוך: אם דעת בהמתו לא הוה ידע דעת עליון הוה ידע??? כתוב כאן שאדם צריך קודם להכיר את "דעת בהמתו" ורק אח"כ הוא יכול לדעת דעת עליון!!! בשביל לקנאות קנאת ה'... אתה צריך להכיר טוב טוב את נפש בהמתך... לזהות את התגודות לב הכי דקות ועדינות שלך... איזה נגיעה מדגדגת שם... ואיזה קול בוקע שם... בשביל זה צריך שלושים ושמונה שנה לחיות בדור דעה וללמוד מוסר ורק אז פנחס מעז להשתמש עם רגש הקנאות... וא"כ זה בסדר... אני ואתה רחוקים מזה כרחוק מרחק ממערב...

אתה רוצה בכל זאת לקנאות קנאת ה' כבר עכשיו ואין לך כח לחכות כ"כ הרבה שנים??? אין בעיה! תקח נושא חיובי ותשקיע בו!!! עלון אז נדברו מלא באינספור נגיעות... אבל כל זמן שהוא מדבר חיובי... אין בו בעיה... ברגע שאתה לוקח את החוק לידים... קח בחשבון שאם טעית... אז טעית בגגגגגג!!! אם טעית... אז לא רק שלא צדקת... אלא מתברר ששירתת בנאמנות את המידות המגוננות שלך ועברת על כל העבירות החמורות ביותר של בין אדם לחבירו... יש לך כזה בטחון עצמי... שאתה כ"כ מכיר נפש בהמתך ואתה יודע שאין פה קרטוב של נגיעה וכולך בלתי לה לבדו???

אני אומר לך שלא!!!! ואתה נעלב ממני! ומהעלבון שלך זועק עד כמה אתה נגוע! זועק ממך עד כמה אתה עושה על זה קריירה...

ב"ה יש מספיק מקומות להתבטא... אם אתה רוצה לקנאות קנאת ה'... תתפוס בחור בישיבה חלש אופי שכולם יורדים עליו ותעמוד לצידו... תגבה אותו... תלחם בשבילו... תרד לפנימיה ותעיר בחורים לק"ש... (ככה גם אתה לכה"פ תתעורר...) תרד לפנימיה בערב שבת לפני השקיעה ותזכיר למעשנים שהצום מתחיל ועוד חמש דקות זה ספק סקילה... תעשה את זה!!! כשתגמור לעשות את זה... תחזור אלי... אני אתן לך עוד כמה רעיונות כאלו משעממים ולא פופולריים ורק כשתגמור אותם נתחיל לשקול ביצועי קנאות מרהיבים יותר... ודו"ק...

שאלה אודות "התקשרות לצדיקים"!!

היום לשם שינוי זה לא מאמר אלא שאלה אחת ארוכה... אני רוצה לשתף את הקוראים בשאלה... ואי"ה נפתח את הנושא בשבוע הבא...

ובכן: אחת מהסוגיות המסתוריות ביותר בכלל ישראל במשך כל הדורות זה הנושא של **"התקשרות והתבטלות לצדיקים"!!!!** אני מתכוין בעיקר בייחס ל**פרופורציות** של הדברים!!!! מי שקצת מכיר... ישנם קהילות וחלקים גדולים בכלל ישראל שהנושא של **"התקשרות לצדיקים"** תופס אצלם נתח מאוד מאוד מהותי ועיקרי בעבודת ה'... זה... זה תופס אצלם שמונים אחוז מהיהדות אם לא יותר!!!! (אני חושב שאני לא מגזים) **ולעומת זאת!!!!** לעומתם ישנם קהילות אחרות בכלל ישראל שהנושא של התבטלות והתקשרות לצדיקים פשוט לא מוזכר אצלם בכלל בכלל בכלל... כאילו זה לא קיים... **וזה קיצוני באופן קוטבי ביותר!!!!**

אני רוצה שתבינו: בכלל ישראל תמיד מצוין הבדלי גישות... יש את האלו שהנושא של תורה יותר חזק אצלם ויש את אלו שעבודת התפילה יותר תופסת אצלם... בסידור... אבל עדיין... תמיד יש איזשהו תיאום עמדות... גם מי שהתורה זה הנושא העיקרי שלו... אבל עדיין הוא מכיר במושג של תפילה!!!! ס"ס"ג הוא מתפלל ג' תפילות ביום... ואותו דבר ההיפך: גם מי שהתפילה אצלו זה העבודה העיקרית... גם הוא יודע ש"תלמוד תורה כנגד כולם..." כך שגם אם יש בעם ישראל הבדלים בפרופורציות של המושגים... עדיין יש איזשהו קו משותף ומכנה משותף... שאחד מכיר בעבודת ה' של השני... **אבל בנושא של התקשרות לצדיקים??**

זה חסר פרופורציות באופן חסר תקדים!!!!

יש כאלו שזה תופס אצלם מקום מאוד מאוד חשוב ביהדות!!!! ויש כאלו שקוראים את המאמר הזה ולא מבינים בכלל על מה אני מדבר...

אני מרשה לעצמי לפתוח את הנושא... כי זיכני ה' ואני כל הזמן מקפץ ומדלג בין שתי היבשות האלו... ולפעמים אני צובט את עצמי ושואל: רגע... האם זה אותו עם ישראל? איך יכול להיות כזה חוסר תיאום קיצוני?? **אני אומר לך דוגמה אישית:** אני ודוד שלי!!!! יש לי דוד... יהודי עובד ה' ירא שמים מופלג... אבל תשעים אחוז מהעבודת ה' שלו **זה התקשרות לצדיקים**... הוא כל היום מדבר על **צדיקים**... כל וורט שהוא יגיד זה יתחיל עם משהו שקשור ל**צדיקים** וגם נגמר עם **הצדיקים**... כל היום הוא הולך ל**צדיקים**... מקבל ברכות מצדיקים... ומקושר ל**צדיקים**... ומספר סיפורי **צדיקים**... וכל בעיה שיש לו הכתובת היא **הצדיק**... בכל מועד וחג וט"ו בשבט ואפית מצות וחנוכה והושענא רבה הוא הולך ל**צדיק**... באלול הוא מגיש קווטל ל**צדיק**... ובימים הנוראים **הצדיק** מעלה לו את התפילות... ובסוכות הנושא זה **אושפיזין**... ובמוצ"ש כל הנושא הוא סיפורי **צדיקים** וכמובן שהוא נוסע להשתטח על קברי צדיקים כי **"הצדיק קורא לו"** ובית **צדיקים** יעמוד וקול רנה וישועה באהלי **צדיקים**... ותכל"ס... והשם **צדיק** לא מש מתוך פיו!!!! ואחרי כל מה שתיארתי לך עכשיו... אני אומר לך עם היד על הלב שהתקמצנותי בתיאור שלי...

ואילו אני?? **גארינשט!** המושג הזה לא קיים אצלי!!!! אני לא מסתדר עם המושג הזה!!!! אני בקנאות טוען שיש לי עסקים **אישיים** עם הרב"ש... **אני חייב** בתר"ג מצוות... **אני חייב** בברכות... **אני חייב** למסור דין וחשבון ברה"ב וביו"ש... **אני** יושב בסוכה... **אני** מדליק נרות חנוכה... **ואני** נשלחתי לעולם כדי להיות בעל ההטבה ההיא... ובשביל זה **אני!!!!** אני צריך לשמוע ללמוד וללמד לשמוע ולעשות ולקיים... ואני לא מצליח להבין מה כל זה קשור לצדיק... אני צריך לעבוד ושות' צדיק לא יכול לעשות את העבודה במקומי!!!! ובקיצור: אני והדוד שלי הזה כל היום מתווכחים...

(ואגב: מי שחושב שזה עניין של חסידים ומתנגדים זה לא מדויק!!! כי כמה נפשך... אצל הליטאים המושג הזה גם קיים... רק במילים קצת שונות... אם זה בקבלה והתאבקות של התלמיד ברבו וכו'. וחזק מהם גם בתוך קהילות החסידים עצמם... יש גישות שונות ומגוונות בפרופורציות של הדברים... זה בעיקר בולט בקרב חלק מבני עדות המזרח שהתקשרות לצדיק אצלם זה נושא מאוד מאוד מהותי... וכמובן שיש קהילות אחרות שזה לא כ"כ מצוי)... אז פעם הייתי מצומצם... ואם יש לי דרך מסוימת בעבודת ה'... והדוד שלי הולך בדרך קצת אחרת... אז אוטומטית הוא טועה בגדול וצירפתי אותו לרשימת דחייה של כל אלו שלא יודעים מה רצון ה' וטועים בגדול...

עדו!!!! שיום אחד למדתי לתומי נביא מלכים... ומי שמכיר את המבנה של מלכים... הכל מובא שם בסקירה זריזה... כל כמה עשרות שנים מוזכרים בכמה פסוקים בודדים... והלאה... **עד פתאום הנביא מגיע לפרק י"ז במלכים א'...** **ושם פתאום המירצון נעצרו!!!!** פתאום אליהו ואלישע הנביא נכנסים לתמונה... כאן פתאום המצלמה מקרבת את הדמו!!! ואז מגיעים חמש עשרה פרקים שמתמקדים בעשרים שנה בלבד!!!! ואני ממליץ לך בחום לפתוח את הנביא שם ולהתחיל לעבור על הפרקים האלו... **זה פשוט לא יאומן!!!!** אתה קורא את הפרקים האלו ואתה פשוט מגלה אי חדש!!!! **סגנון חדש לגמרי לגמרי!!!!** סגנון שלא מוכר לנו מכל התנ"ך... סגנון שכמעט ולא רואים אותו בחז"ל... כמו איזה אי בודד בתוך התנ"ך שכל הנושא שם הוא אחד ויחיד: **התקשרות לצדיקים!!!!**

אל תסמוך עלי... תפתח כעת ספר מלכים א' פרק י"ז ותתחיל לקרוא חמש עשרה פרקים קדימה (עד מלכים ב' פרק י') ותראה בעצמך... **מה כנכחל הנושא שם מתחילה ועד סוף???** **הצדיק והצדיק**... והמופתים של **הצדיק**... והישועה של **הצדיק**... והמשמש בקודש של **הצדיק**... **צדיק** גזור והקב"ה מקיים... זה מתחיל עם זה שאליהו הנביא סוגר את הישיר של המטרה... **אני מטר...** ככה גזר **הצדיק**... ואז אליהו הולך אצל האשה הצרפית... והיא אשה גדולה... מה הגדלות שלה?? שיש לה אמונת צדיקים!!!! והיות ויש לה אמונה באליהו... אז נעשה נס וכד הקמח לא כלה וצפחת השמן לא חסרה... ואז הבן שלה מת... ואליהו הנביא מחיה אותו... איך לא... **צדיק גזור והקב"ה מקיים**... ואז אליהו מוריד אש מהשמים... וכמובן שאח"כ מגיע קול המון גשם... ואז הגיע זמנו של אליהו הנביא לעלות בסערה השמימית... נו... אז מי יהיה במקומו?? מה יהיה המהגיג של כלל ישראל במקום אליהו?? נו... נכנסים לבית המדרש ומי שהוא הכי גדול בתורה יהיה המנהיג... **אבל לא!!!** אלישע!!!! מה יש באלישע?? מה ההנהגה באלישע?? אז כמובן שהוא היה אדם גדול וקדוש וראוי בפני עצמו... אבל שים לב **מה כתוב** בנביא?? **מה חדש** שמוחו בנביא?? **פה אלישע בן שפט אשר יצק מים** על ידי אליהו!!!! זה הנושא שם!!!! (אך לא המקום ביריעה לפרט את כל ההתבטלות והתקשרות של אלישע לאליהו שהנביא מדרש ויורד לפיטרי פריטים בצורה בולטת שזה הנקודה) ואז ברגעים האחרונים אלישע מבקש מאליהו פי שנים מרוחו... ואליהו מסכים בתנאי אחד: **רק אם תראה אותי לוקח מעמר!!!!** אתה מבין את זה?? מה פשר התנאי הזה?? בשלמא אם אלישע היה מסדר את הספלים... או עושה איזה מצוה מיוחדת שבזכותה הוא

זוכה... אבל לראות אותי לוקח מעמר... איפה שמענו שיש איזה מצוה מיוחד להיות באשכנזיה דרבי?? לאיזה חלק בשו"ע זה שייך? אלא מאי? אליהו מדבר כאן בסוגיית ההתקשרות: שאם ההתקשרות שלך תהיה ברמה שכזו שתוכל להיות במעמד ההסתלקות אז תוכל לזכות בפי שנים... **להגיד לך שאני מבין מה אמרתי עכשיו??** **ממש לא!!!** דבר אחד ברור לי: שכל הסוגיה שם זה התקשרות והתבטלות לצדיק... בקיצור: כשלמדתי את כל המושגים החדשים האלו הרגשתי כאילו הגעתי למעבר לנהר הסמבטיק... מושגים חדשים לגמרי לגמרי ביהדות... **אחרים לגמרי לגמרי** ממה שמוכר לי מהמדות הספרים שמוכר לי... ו... ופתאום זה מאוד הזכיר את השפראך של הדוד שעד כה התווכחתי איתו ולא הבנתי מאיפה הוא לוקח את ההמצאות האלו... **ואני רוצה שתבינו** שהפסוקים האלו זה לא מהמראות שיחזקאל ראה במרכבה שאנחנו באמת עומדים מהצד ומבינים שזה לא שייך אלינו... מדובר פה בפסוקים בנביא מלכים שכולנו אמורים ללמוד את זה ולשאוב מהם מלא חפניים מסרים לחיי היומיום שלנו!!!

עכ"פ אין מקום ביריעה להמשיך לתאר לך את כל המופתים שבזמננו שם מה שאלישע עשה... ואת השונומית שנחשבת אחד מהנשים הצדקניות שהצדקות שלה מתבטאת בזה שהיא שירתה את הנביא... ונעמן שהאמין לצדיק והתרפא... וגחזי שלא האמין למשענת הצדיק ולקה... ובקיצור: כל השפראך שם לאורך כל הדרך זה אמונת **צדיקים** ומופתים של **צדיקים**... ופידיון **לצדיקים** וישועה שמגיעה על ידי **הצדיק** עד כדי תחיית המתים...

עד כאן טוב??? **סיימת נביא מלכים???** **הבנת שהכל מתחיל ונגמר בהתקשרות לצדיקים??** עכשיו תדפדף אחורה... לך לספר שמואל... בספר שמואל גם יש אריכות מאוד גדולה סביב התקופה של שמואל הנביא ושאל דוד המלך... תחפש שם את הסגנון הזה... תחפש שם מופתים והתקשרות לצדיקים... **שום דבר!!! לא מיניה ולא מקצתיה!!! ככללם!!!! אין זכר לגישה הזו!!!!** אדרבה ואדרבה... אם תעניין בספר שמואל... המהלך שם מאוד מאוד ברור!!!! הכל מתחיל במעשים שלך!!!! מעשיך יקרבך ומעשיך ירחקך... אין צדיקים... ואין התקשרויות... אין מופתים... אין ישועות... הכל מתחיל ונגמר במעשים של עם ישראל!!!! אף אחד לא מגיע לשמואל הנביא ויוצא משם עם ישועות... (אגב: יכול להיות שכן... ומסתמא שכן... ס"ס"ג שמואל היה נקרא "הרואה"... והיו מגיעים אליו והוא היה רואה איפה האתונות וגם מסתמא איפה גלעד שליט... אבל זה לא מוזכר! זה לא הנושא!!!! אין כמה פרקים בספר שמואל שכתוב שם מופתים של שמואל...) כשדוד המלך מוזכר בנביא במשיח ה' כל הנושא הוא שדוד עושה צדקה ומשפט ולכן ה' עמו!!! וברגע שדוד עושה את הטעות הכי קטנה עם הארון הוא מיד נענש בפרץ עוצא... לא רואים פה את הגישה שיש איזה נביא או צדיק שהעבודת ה' שלו לא להתבטל אליו... אין את השפראך הזה... אדרבה... רוצה שאני אתאר לך איך נראה שיעור כללי של דוד המלך??

דוד רק פותח את הפה... מיד מפיבזות מתקף אותו בצדור של שאלות ואחיתופל מהצד השני מפרץ אותו... (לא משנה שבסוף ה' עמו והלכה כמותו בכל מקום... וכל זה חוץ מכלבא שפתאום מופיע ומשיב מלחמה שערה ומלכים פני מפיבושת בהלכה... עזוב את זה...) הכל פתוח... יכולים להתווכח עם דוד... אין איזה דין של אמונת צדיקים בדוד שמה שהוא אומר צריך לקבל... אדרבה... כולם יכולים להתווכח והכל לגיטימי... ודוד מעדן את עצמו כתולעת ולא רואה בזה שום בעיה... לעומת זאת שיעור של אלישע הנביא... אתה יודע איך זה היה נראה?? אלישע מדבר וכולם מקשיבים בחרדת קודש... אף אחד לא מעזי להתווכח... מה פירוש... מי שמתווכח זה כמו גחזי שמהרהר אחרי הצדיק... **אתה מבין את ההבדל בין שתי הגישות???** אצל אליהו ואלישע כל מסירת התורה עוברת בדרך של התבטלות והתקשרות... ואילו בתקופות אחרות זה עובר בצורה של תורה היא וללמוד אני צריך... **(אני רוצה שתבינו:** גם כשעם ישראל מתווכחים עם שמואל הנביא שהם רוצים מלך... ושמואל כועס עליהם זה לא במקום של נעמן שלא מספיק מאמין לאלישע שאמר לו לטבול בירדן ולא מתווכחים עם הצדיק... אלא שמואל ב"ססה"כ מסביר ומנמק להם באופן תורני שיש כאן ירידה ברוחניות בעצם זה שהם רוצים מלך...)

בקיצור: לא אלאה אותך... **מה שברור!!! מי שחושב שהנושא של התקשרות לצדיק הוא שחור לבן**... אני דבר ראשון מבין אותו כי גם אני פעם חשבתי ככה... אבל אם אתה פותח ראוץ ויוצא מהמדף הספרים היחיד שאתה מכיר בארון הספרים היהודי... אתה רואה שהנושא של התבטלות והתקשרות לצדיק זה נושא ש-קיים!!! ולא רק שקיים!!! אלא גם תפס עכ"פ בתקופות מסוימות - מקום מאוד נכבד ביהדות... **ובמקביל!!!!** היו תקופות ועד היום יש כאלו שלא פוגשים את הנושא הזה בכלל...

השאלה היא: מה הפשט בזה?? איך יכולה להיות כזו קוטביות??

איך יכול להיות שבספר מלכים יש לך נימה מסוימת שהכל מתחיל בצדיק ובהתקשרות והתבטלות ושימוש צדיקים... ואילו במקומות אחרים זה לא מוזכר בכלל... ושוב: אם זו הייתה שאלה נקודתית בתוך הנביא... החרשתי... **דא עקא!!!!** שאנחנו פוגשים את זה קרוב קרוב בתוך תוכנו... שיתוף היות שיש אנשים שמתפללים באותו שטיבלאך לאותו רב"ש עכ"פ... מול אותו ספר תורה ועם אותם תפילין וכמנעם אותו נוסח בתפילה... ויש בניהם תהומות של מושגים!!!! זה כל היום עסוק בהתקשרות לצדיק... והשני מסתכל על זה כעסק לא רשום ולא מוכר... **איך זה יכול להיות???** בבקשה... עד כאן השאלה... בשבוע זה לא נספיק להיכנס לביאור העניין... מה שכן **כעת לא נותר לי אלא לרדת למחתרת ולהיכנס לכוננות ספיגה**... כי מסתמא הצלחתי כעת לעצבן את שני הצדדים כאחד... **אוי לי** מאותו מתנגד שלראשונה שומע שיש מושג שישומו התקשרות לצדיק... **ובאותה מידה אוי לי** מאותו אחד שלראשונה שומע שיש משהו שמעזי לחשוב שיש אפשרות לחיות כיהודי בלי להיות מקושר בלב ונפש לצדיקים... שני הצדדים גם יחד הולכים להיות מזועזעים מהנכתב כאן!!! אבל חכה... לפני שאנחנו מוציאים על את כל הקישור... נתת לך שיעורי בית... תפתח את שני הנביאים שחבאתי יתך... ותענין בשניהם... ותנסה למצא מכנה משותף ביניהם... (לא שזה המקור היחיד אבל...) יתן ה' שלא יצא תקלה תחת ידינו... ואם הדברים לא יצאו מהקשרם (כפי שיצאו בנושא של אשכנזים וספרדים...) הנושא יפתח ויורחב בשבוע הבא אם ירצה ה'... אנה ה'... שלא יארע דבר תקלה על ידינו...

**מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א
במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת**

תוספת שבת

עקפה גדולה ממדן גאון ישראל הגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א

לב מי לא יסער ולא יחרד לפירצות בקדושת השבת עד כדי חילולה רחמנא ליציל ע"י אלו הנוסעים לעיר אחרת בערב שבת במועד מאוחר ונכשלים ומכשילים אחרים, ובעיקר את הנהג המוסכן, החפץ גם הוא לשמור שבת כהלכתה {וגם בלא זה מי התייר להם להכשיל יהודי בחילול שבת, הכי מחאת שבת מילתא היא והכשלתה יש להעלים עין ממנה, ולנהוג כדרך הכסילים האומרים שיהיה טוב, רחמנא ליציל ואוי להם לבריות מחילול שבת קודש, ועוד "חרדים" יקראו }

על זה וכיוצא בזה כבר התריעו על זה רבים וכן טובים ובאתי כיהודה ועוד לקרא לעורר לב מעט"ל שליט"א אשר ליבו חם וער לקדשי תורתנו מצוותיה ואזהרתיה, וקסם בפיו לעורר לב ההמונים לשמור משמרת התורה ולהתעורר לקיומה בלב נכון, אנא יתן מקום בדבריו מלהיבי הלבבות גם לענין נשגב זה, ויעורר הלבבות לשמור משמרת השבת שבת קדשנו, שלא להכשל ולהכשיל, ושלא יטו לב למסמא את עיני שכלם, כי שלום יהיה להם ולא יבוא מכשול על ידם, עד כאן דברי היצר הרע. ויפקחו עיניהם ויפתחו ליבם, לראות ולהבין כי עוון גדול יש במעשיהם, חטאת היחיד והרבים, ובכלל מחללי שבת הם, וזכות שבת קדשנו תעמוד לכל החרדים לקדושתה ודואגים לבל תחולל חלילה. מוקירו ודו"ש דב לנדו. (נשלח לגה"צ ר"ר קרלנשטין)

מסירות נפש לשמירת שבת במחנות בגרמניה

מספר הרב יצחק אלחנן גיברלטר שליט"א

המחנה שהייתי בו היה בתוך יער, והיה צורך לירות חלק מהעצים כדי לפנות את המקום עבור שטח למפעל שהלך והוקם.

האנשים היראים ובני התורה העדיפו את העבודה הזאת בעיקר בגלל שבת, משום שכך יכלו להימנע ממלאכה דאורייתא בשבת, למרות שהיינו אנוסים לעבוד מפני שמי שלא עבד היתה דרכו סלולה לתאי הגזים באושוויץ. העבודה בשבת היתה מותרת בתכלית מטעם "פיקוח נפש", אך בכל זאת חיפשנו דרכים להימנע ממלאכה בשבת במידת האפשר. היתה לנו ידיעה ברורה בהלכות מלאכה בשבת כיוון שהיו עמנו במחנה תלמידי חכמים, ובפרט הגאון רבה של סמרגון שאמרו עליו שהיה מגדולי תלמידי החכמים בישיבת מיר לפני המלחמה.

אתאר באיזו מסירות נפש נמנעו מאיסור תורה בעבודת כריתת העצים, ובהמשך אכתוב איך נמנעו ממלאכה בשאר מחלקות המפעל.

כרגיל, עבדו בעבודת כריתת העצים שני אנשים עם מסור יד ארוך - אחד עמד בצד אחד ומשך את המסור אליו והשני עמד בצד שני ומשך את המסור אליו. צורה זו של כריתת העצים היתה מלאכה גמורה בשבת, מפני ששני האנשים היו צריכים לעבוד יחד במלאכה ואין כאן פטור של "שניים שעשו מלאכה" הפטורים מכרת ומיתת בית דין. באו בהצעה למייסטר הגרמני ואמרו לו שבצורה כזאת, אם העץ הוא בעל גזע עבה, לא נגמור לכרות אפילו עץ אחד. המסור הרי מגיע לאמצע הגזע של העץ, ואז העץ לוחץ על המסור במלוא כובדו וכך אי אפשר למשוך אותו ולכרות את העץ. הציעו לו שבמקום שיעמדו עוד שני אנשים לכרות עץ אחר, מוטב שיקח עוד אדם גרזן גדול, יבקע מהצד הנגדי וכך יוכלו במהירות לכרות את העץ. הגרמני הסכים, ומאז נעמד אדם שלישי ועבד עם הגרזן מצד הנגדי. האנשים רצו להרבות עובדים בקבוצה הזאת כדי שיתקיים הפטור של "שניים שעשו", ואמרו לגרמני שצריך חבלים ארוכים כדי למשוך את גזע העץ במקום החיתוך. חמישה אנשים משכו את העץ לצד הנגדי של המסור ואט אט

התחיל העץ ליפול. משכנו את גזע העץ לצד, לאזור שבו אין עצים, כדי שהגזע הנכרת לא ישבור את שאר העצים בנפילתו. הגרמנים דרשו שגזע העץ ישאר שלם כדי שיוכלו לעשות ממנו קרשים, כך יצא שבכריתת העץ עבדה קבוצה גדולה של אנשים והתקיים הדין של "שניים שעשו".

בעיה נוספת היתה שהגרמנים דרשו לקצץ את הענפים בצדדים כך שישאר רק גזע עץ, וגם זו מלאכה גמורה. עם הענפים הגדולים התחכמו, ושני אנשים לקחו מסור וחיתכו את הענפים באופן שהתקיים הדין של "שניים שעשו" פטורים, אבל בענפים הקטנים לא נתנו הגרמנים לשניים לעבוד עם המסור. בני התורה הציעו שאחד יקצץ את ראש הענף עם גרזן מצד אחד, והשני יקצץ מהסוף בצד השני. ואכן, בצורה זו קצצו את העצים בשבת ונמנעו מאיסור מלאכה. העובדים היו רעבים עד מוות וחלשים, אך דבר אחד טרד את מחשבתם של בני התורה: איך להימנע ממלאכה בשבת.

לאחר מכן היו צריכים להעביר את גזעי העצים למקום אחר. זו היתה העבודה הכי קשה. גזע העץ היה ספוג במים ושקל משקל כבד ביותר, עד שחמישה אנשים נדרשו כדי לשאת את העץ הכבד. בכל זאת, בשבת בחרו האנשים בעבודה זו למרות כל הקושי מפני שלא היתה זו מלאכה אלא איסור דרבנן של העברה בכרמלית. הגרמנים ברשעותם בחרו חמישה אנשים שחלקם גבוהים וחלקם נמוכי קומה כדי שכל הכובד יפול על הנמוכים. בשעת ההליכה, כשראו הגבוהים שכל המשא על הנמוכים, גם הם התכופו. במצב כזה הם כמעט היו נופלים מכובד המשא והבינו שכולם צריכים לשאת בעול ובנטל.

אני הייתי עדיין נער ולא הספקתי ללמוד בישיבה. לא הכרתי את כל דיני מלאכת שבת ולא ידעתי מה פטור מהתורה וחייב מדרבנן, ומה לא. כל מחשבתם של בני תורה במחנה היתה להמנע מאיסור מלאכה בשבת. כשנשאנו את בול העץ הכבד שמחנו שלא נכשלנו באיסור מלאכת שבת, וזה החזיק אותנו ועזר לנו עם המשא הכבד. הודינו לבורא עולם שזיכנו להמנע ממלאכת איסור בשבת.

בני התורה חפשו איך ניתן לעבוד בשבת בכל המחלקות ולא לעבור על איסורי מלאכה בשבת.
בסיעתא דשמיא, עבדתי בכל המחלקות ומעולם לא עברתי על איסור מלאכה מדאורייתא. אתאר את מסירות הנפש שנדרשה כדי להמנע ממלאכה בשבת.

בתחילה עבדתי במילוי הקרונות הקטנים בחצץ ובחול ליציקה. כפי שכבר כתבתי, היו מביאים בקרונות משא גדולים מאות קוב של חצץ וחול ליציקות הבטון, ואנו עמדנו בקבוצות של ארבעה אנשים ונדרשנו למלא בכל עשר דקות קרון עם קוב חומר. במקרה זה לא הועיל הפטור של "שניים שעשו", מפני שעל כל אחד הוטל לשפוך לבד את החצץ והחול. בני התורה טענו שמאחר והחומר הגיע בתפוזרת על ידי רכבת, ניתן לייחד את החול לשם ניקוי צלחות ומזלגות לאכילה בשבת, ואז אין בזה דין מוקצה. הם הכינו באמירות בפה מערב שבת את החומר שלא יהיה עליו דין מוקצה, ועי"ז טענו שאין כאן איסור מלאכה של חופר גומה ולא איסור מוקצה. בחוץ לארץ עדיין לא היה חומר נזיל לניקוי כפות, מזלגות וצלחות, והיו מכינים ארגז עם חול בערב שבת ועימו מנקים את הצלחות בשבת. גם כאן הכינו את החול לניקוי פחיות האוכל שלנו.

המילוי המהיר של הקרונות בחצץ או חול היה עבודה קשה, ובכל זאת בני התורה בחרו לעבוד בה כדי לא לעבור על איסור מלאכה ועל איסור מוקצה בשבת. כיום אני לא נכנס לבידור עומק הדברים, אבל אלו היו הטענות אז. נוצרה בעיה עם המפקח הגרמני: לאחר שמילאו עשרות קרונות עם החומר שהיה קרוב לקרונות המילוי, דרש הגרמני שבינתיים, עד שיחזרו הקרונות, ניישר את השטח ונאסוף את החצץ והחול במקום אחד. זוהי כמובן מלאכה גמורה של "משווה גומות". בני התורה נגשו והסבירו לגרמני שמאחר

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

תוספת שבת

לרחמי שמים ולהצלחה. בני התורה במחנה למדו אותנו שכל מה שאנו רואים ביום שישי בשטח המפעל - להגיד בפה שאני מכין את החומר לטלטול בשבת. עי"ז נמנענו מאיסור מוקצה בשבת. כל הדרכים להמנע מאיסור מלאכה גמורה בשבת נעשו בחכמה ובערמה על מנת שהגרמנים לא ירגישו מאומה.

את החומר המוכן ליציקה שפכו מהמערבל למריצה גדולה בעלת שני גלגלי ברזל, ואז העבירו את חומר הבטון למתקן של המודלים שהיה מוכן ליציקה. גם כאן הייתה בעיה הלכתית בשבת, משום שלאחר שפיכת חומר הבטון היו צריכים ליישר את הבטון מלמעלה עם קרש ארוך וזהו איסור מלאכה. כרגיל עבדו בזה שני אנשים - אחד עמד בצד אחד מחוץ למתקן המודל ואחז את הקרש, והשני אחז בצידו השני של הקרש וביחד הם שפספו את הבטון ויישרו אותו. היישר לא היה מושלם, ובטענה זו באו למייסטר והציעו לו שיעבדו ארבעה אנשים ביישור: שניים יאחזו את הקרש מכל צד וכך יוכלו ליישר יותר טוב. ההצעה נבעה כמובן מסיבות הלכתיות, משום שכאשר שניים אחזים בקרש מכל צד חל הדין של "שניים שעשו". המייסטר הגרמני שמח על הרעיון וחשב שאכן כך יצא הבטון מושלם יותר, ואנחנו שמחנו להמנע מאיסור מלאכה בשבת. כך חפשו היראים ובני תורה עצות כדי לא לעבור איסור מלאכה בשבת ומן השמים סייעו לנו. הגרמנים לא הבחינו שיש כאן הערמה מצד היהודים, וחשבו שהיהודים העובדים מתכוונים שיצא מוצר יותר טוב ויותר משובח כדי לשמור על מקום עבודתם ולזכות לשביעות רצונם של המייסטרם הגרמנים.

הם נתנו לנו יד חופשית, ובימי שישי היינו מסתובבים בזמן הפסקות האוכל בכל שטח המפעל ומכינים את כל מה שראינו לטלטול בשבת: חציץ או חול, ברזל לבניה או שקי מלט שהגיעו בקרונות הרכבת או שהיו מונחים על הארץ, וכן כלי עבודה ומריצות כל מה שראינו אמרנו בפה: "אנו מכינים למחר לטלטל בשבת ולהעביר ממקום למקום". כך נצלנו מאיסור מוקצה וממלאכה בשבת. אף אחד לא ידע באיזו עבודה יצטרך לעבוד היהודים שומרי השבת שעבדו במחלקה זו מחר - בשבת. את כל ההזמנות של רשתות הברזל ליציקות. הם עשו את עבודתם במשך השבוע, וביום השבת כמעט לא היה בהם צורך, אך בכל זאת הם היו צריכים להעמיד פנים כאילו הם עובדים, אחרת יקראו להם לעבודות אחרות במקומות אחרים ואז לא יוכלו להמנע מעבודה בשבת. הם דברו ביניהם בהלכה והחליטו שיכינו ויחתכו את הברזלים לפי המידה הדרושה בערב שבת, ובשבת רק יכופפו את קצות הברזלים ולא יקשרו אותם בחוטים לרשתות. הם חשבו שכיפוף הברזל בקצוות ללא קשירה אינו נחשב למלאכה בשבת, מאחר וניתן לכופף בחזרה ולבטל את הכיפוף הראשון עד שהברזל חוזר לקדמותו. לאחר מכן הם מצאו עצה יותר טובה: במשך השבוע, כשחתכו את הברזלים לפי מידה, נותרו שאריות ברזל. הם זרקו במשך השבוע את שאריות הברזל סביב מקום עבודתם באי-סדר גדול, ובשבת אמרו למייסטרם הגרמנים שהם רוצים לעשות סדר ולמייין הכל לפי גדלים שונים כדי שיוכלו להשתמש בשאריות הברזל ולסייע במאמץ המלחמתי. הגרמנים נתנו להם יד חופשית מכיוון שכל ימות השבוע הם עבדו לפי התכניות ונהגו לא לעשות שום טעות בייצור הרשתות ליציקות. כך ייחדו העובדים את יום השבת ליום סדר ונקיון. מאחר והאדמה היתה בוצית, הם ייחדו בערב שבת את חתיכות הברזל ותכננו לשים אותן במקום אחד כדי שיוכלו בזמן ההפסקות לשבת עליהן ולא על האדמה הבוצית. באופן זה לא היו חתיכות הברזל בגדר מוקצה והיה מותר לטלטלן ולשבת עליהן. אח"כ, במשך השבוע, השתמשו עם הברזלים לעשות רשתות ליציקה. כך המשיכו שבוע אחר שבוע לזרוק את הברזלים ולשבת עליהם. המשך יבוא ..

והחומר ליד הקרונות נגמר, אם נצטרך למלא את הקרונות בחומר שנמצא במרחק - לא נספיק למלא בכל עשרה רגעים קרונית עם חומר, ואז היציקה תתעכב. לכן כדאי בזמן הפנוי לחפור את החציץ והחול שבצד ולזרוק אותם קרוב למסילה של הקרונות, כך נוכל לעמוד בזמנים ולהספיק את הקצב הדרוש. לאחר שיגמרו היציקות נוכל ליישר את הקרקע. העבודה הזאת, כמובן, תהיה למחרת ולא בשבת.

מצאנו חן בעיני המפקח הגרמני והוא ראה עד כמה אנו נאמנים ורוצים לעבוד במסירות. הוא נתן לנו יד חופשית וכך נצלנו מיישור הקרקע בשבת שהוא אב מלאכה. למעשה עשינו עבודה כפולה - היינו צריכים לעמוד בצד השני ולזרוק את החומר בקירוב מקום למסילה, ואחר כך למלא את החומר בקרונות. היינו חלשים ביותר וכל עבודה מיותרת היתה בגדר פיקוח נפש, אך בכל זאת - כדי להמנע מעשיית מלאכה בשבת מסרנו את נפשנו ועבדנו בשמחה.

גם לטלטול החציץ מצאנו היתר. בזמני הארוחות של הגרמנים היה לנו חופש משום שהם כל הזמן הדריכו אותנו בעבודה. חיפשנו מקום לשבת, אך האדמה היתה מלאה רטיבות ובוץ. על החציץ אסור לשבת בשבת משום טלטול מוקצה, לכן התנינו בזמן שהביאו את קרונות החציץ שאנו מייחדים את החציץ לשיבה בזמן ההפסקה. כעת, גם כשמזיזים את החציץ אין הדבר נחשב למוקצה ויכולנו לשפוך את אבני החציץ לקרונות. גם את כלי החפירה ייחדנו בערב שבת והתנינו שניקה בעזרתם חול כדי לנקות את הצלחות שלנו.

כל הזמן היתה המחשבה נתונה בדבר אחד: איך לא לעשות שום איסור של אב מלאכה ואיסור מוקצה בשבת. תלמידי החכמים הגדולים במקום הדריכו אותנו. בשמים לא נשארים חייבים: בכל אחת עשרה המחנות מתו למעלה משישים אחוז מן האסירים, ואילו אצלנו בחסדי שמים גדולים מתו רק כארבעה אחוזים - חלקם ממחלות קשות וממגפת הטיפוס. שלושים וחמישה אנשים מתו מתוך ה-800 שהיו במחנה שלנו.

לאחר מכן יצא לי לעבוד בקרבת מקום למערבל הבטון. עבדו שם כמה יהודים שתפקידם היה לשפוך קוב חציץ, קוב חול ושני שקי מלט או יותר. תמיד השתנה המינון לפי דרישות המייסטר שהיה ממונה על הערבול. שפיכת החול והחציץ לא הוותה בעיה הלכתית, מכיון שהמערבל לא הסתובב. הבעיה הייתה בפתיחת שקי הנייר של המלט בשבת. הבחנתי שהאנשים שעבדו שם פתחו את השקים בצד - ראשית כדי לא לקרוע אותיות, ושנית כדי שלא יישאר השק כלי. על ידי פתיחת השק בצד לכל אורכו נקרע השק ואז זרקו את המלט מהשק הקרוע למערבל. הבעיה התחילה בשפיכת המים והנעת מערבול הבטון בשבת. ראיתי ששני יהודים רצו במהירות ושניהם ביחד לחצו על כפתור החשמל של ההפעלה, כדי שיעשו שניהם ביחד את המלאכה, וכמו כן שניהם פתחו ביחד את ברז המים בזמן הערבול. המייסטר הגרמני חשב שהם רוצים לעבוד במהירות כדי לא לעכב את יציקות הבטון ושמח על כך, אבל את האמת ידעתי אני: הם רצו במהירות כדי להפעיל ביחד לפי הדין של "שניים שעשו פטורים מאיסור מלאכה דאורייתא". המייסטר התחיל לצעוק עליהם: יהודים טיפשים, למה אתם רצים שניכם ללחוץ על כפתור החשמל, כל ילד מסוגל לעשות את זה! והם ענו לו: אנחנו צריכים להכין היום אלפי קוב מלט ליציקה, כל אלפית השניה חשובה כדי שנוכל לגמור את היציקה. נענה הגרמני המייסטר ואמר: אתם היהודים הייתם טפשים ותשארו טפשים.

כך מסרו היהודים את נפשם במחנות האיומים להמנע ממלאכה בשבת למרות שזה היה ממש אונס ופיקוח נפש. כמה חיזוק קבלתי לאחר שזכיתי לראות את הדברים! רעבים עד מוות וחלשים - שום דבר לא הפחיד אותנו, העיקר לזכות לא לעשות מלאכה בשבת. זה היה אושר החיים שלנו במחנות, וידענו שאולי עוד נזכה בזכות כך

ניתן לקבל מכתב המקורי מלמעלה, וכן העלון כל שבוע במייל
a 0732951324@gmail.com ניתן לשמוע שיחות בטל' הנ"ל.

בירורי הלכה
אקטואליים
מתוך הסוגיות
והפוסקים

פרשת פנחס

בירור הלכה

הנידון בדין ספיה לקטן - האם מותר להאכיל קטן לפני הקידוש, והאם מותר לתת לקטן ממתקים שאפשר שיאכל לפני קידוש, ומה הדין כשוודאי יאכל לפני קידוש, והאם חלוק קטן שהגיע לחינוך מקטן שלא הגיע לחינוך, והאם יש חילוק אם אחר נותן לו או אביו. האם מותר להאכיל קטן חוץ לסוכה, והאם מותר להשכיב קטן לישון חוץ לסוכה, והאם חלוק קטן שהגיע לחינוך מקטן שלא הגיע לחינוך. האם מותר להאכיל קטן חלב אחרי בשר ללא הרחקת שש שעות.

כמו שאכתוב בסימן שמ"ג אפשר דכיון שיש מתירין לשתות בבית הכנסת אפילו לגדולים אף על פי שהגדולים נוהגים כדברי האוסרים מכל מקום לא חשיב איסור כולי האי שיאסר להשקותו לקטנים, אי נמי דכיון דאי לא הוו שתו קטנים הוויא ברכה לבטלה שרינן איסור שתיה לקטנים שלא במקום סעודה כדי שלא תהא ברכת הגדול לבטלה.

וע' במגן אברהם סימן רסט' א' שהביא את ג' ת' הב"י וכתב עוד ליישב, דכל שהוא צורך אכילה ושתיה של הקטן ואינו חפצא דאיסורא אלא אסור מחמת הזמן אין בו איסור ספיה, (יש שבארו שההבנה בחילוק אם האיסור מחמת החפצא, שבכ"ג יש ספיה, לאיסור מחמת הזמן שאין ספיה כשזה לצורך הקטן, דהביאור שבכ"ג שאי"ז אלא אסור על הגברא אי"ז שייך בקטן ול"ש בזה ספיה, ולפ"ז אפ"ל את שיטות בראשונים שהתירו ספיה באסור דרבנן, דידוע שיש שס"ל שאיסור דרבנן זה איסור גברא ואין זה שייך בקטן).

וז"ל המג"א "ולפמ"ש הרב"י בס' שמ"ג בשם הרשב"א והר"ן דבכל מידי דהוא רבייתא דתינוק כגון אכילה ושתיה מותר להאכילו בידים דלא גזרו בו חכמים דהא אפי' ביה"כ מצוה להאכילו ואין מחנכין אותו אפי' לשעות כמ"ש ס' תרי"ו, וכ"ש כאן (מבאר המחצה"ש כ"ש כאן שזה רק איסור דרבנן), ויש חילוק בין אכילת איסור לאכילת היתר בזמן האסור וכמ"ש התוס' בפסחים דף ק"ו ע"ב, וכ"ש דמותר להאכילן בשבת בשחרית לפני קידוש דהא י"א אפי' גדול מותר לאכול כמ"ש הראב"ד ע"ש, ונ"ל דאסור לענות הקטנים וכמ"ש ס' תרי"ו, ולא חיישי' דדלמא אתי למיסרך בדבדבך שהוא לתקנתו של תינוק לא גזרו (רשב"א בתשו' ס' ע"ב צ"ב) והא דמטעימין להו בקידוש ולא גזרי היינו משום דלאו מילת' דקביעות' הוא דזמנין דאיכ' אורח' ולא מטעימין לינוקא".

ובגר"ז רסט' מבואר יותר דברי המג"א וז"ל "המקדש בבית הכנסת אסור לו לטעום מהכוס שהרי הוא אינו יוצא בקידוש זה ואסור לטעום כלום קודם קידוש אלא כיצד יעשה שלא תהא ברכת בורא פרי הגפן לבטלה יטעים מהכוס לקטן שהגיע לחינוך

יש לדון מצד דין חינוך, ומצד דין ספיה, בדין חינוך יש זמן שמאותו זמן יש דין חינוך, ולפני זמן זה אין דין חינוך, ולגבי תחילת זמן חינוך יש חילוק בן עשה לל"ת, בעשה חובת החינוך בכל מצוה לפי הבנתו, ובל"ת כשמבין שאומרים לו שאסור, ולענין ספיה אסור אף בתינוק בן יומו (ובאחרונים נראה שאף בעובר יש ספיה שדנו על כינסת אמו לביה"ק והתירו מצד ס"ס).

מותר לתת לקטן לשתות לפני קידוש

ע' טור אורח חיים הלכות שבת סימן רסט' "והמקדש בבית הכנסת אין לו לשתות מיין של קידוש דכיון שאינו יוצא בו שאינו לו במקום סעודה אסור לו לטעום עד שיקדש במקום סעודה אלא יתן לתינוק..."

וע' שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רסט' "נוהגין לקדש בבב"כ, ואין למקדש לטעום מיין הקידוש אלא מטעימו לקטן, דאין קידוש אלא במקום סעודה".

ויש לבאר מדוע נותן לקטן לשתות שלא במקום סעודה, הרי יש דין חינוך, ויש איסור ספיה לקטן, וכתב ב"י ג' ת' ובמג"א כתב ת' נוסף.

א' הב"י הביא בשם הג' מימניות בשם מהר"ם שאסור ספיה הוא רק על ל"ת, ובעשה מותר, ב' שהיות ויש מתרים אף לגדולים לשתות בבב"כ אף שאין הלכה כן, מ"מ בכ"ג אין ספיה לקטן, ג' דכיון דאי לא ישתו קטנים הוויא ברכה לבטלה שרינן איסור שתיה לקטנים שלא במקום סעודה כדי שלא תהא ברכת הגדול לבטלה.

וז"ל הבית יוסף אורח חיים סימן רסט' "וכתבו הגהות מיימוניות בפרק כ"ט אות מ' שיכולין להשקותו לקטנים דהא דאמרין בפרק חרש (יבמות קיד.) דבידים לא ספינן להו איסורא היינו נבלות וטרפות ובהאי גוונא דנפקא לן מלא תאכלום, אבל קידוש היום מצות עשה הוא ולא נפקא לן מהתם עכ"ל, ולדברי האומרים דאפילו איסורי דרבנן לא ספינן להו לקטנים בידים

שם; והרי נ"ד נמי אין האיסור אלא משום ביטול ופגם המצות. אך קשה קצת חילוק דמהר"ם דבפ' חרש בגמ' יבמות קיד ע"א פריך, למ"ד מצווין להפריש מכהן קטן שאוכל תרומה טמאה, ומאי דפריך התם ליכא אלא איסור עשה כדפרש"י התם בהדיא, דאיתא ובשערך תאכלנו לזה ולא לאחר, ויש לחלק בין איסור הבא מכלל עשה ובין ביטול פגם מצות עשה...".

וא"כ עולה שני הבנות במהר"ם - או שבעשה ובאיסור דרבנן אין ספיה, או שאף אם באיסור דרבנן יש ספיה מ"מ בביטול עשה אין ספיה.

יל"ע בת' הב' בב"י דכתב לבאר ע"פ השר מקוצי שס"ל שאף לגדולים שרי שלא במקום סעודה, וכתב שהיות ויש מתרים אף לגדולים, בכה"ג אין ספיה לקטן, וע' חיקרי לב הנ"ל שתמה על חידוש זה שאין ספיה לקטן במקום שיש מחלוקת, הרי במקומות רבים יש מחלוקת ואם להלכה אסור מדוע שלא יהיה איסור ספיה לקטן.

ויל"ע בת' ג' כתב הב"י דכיון דאי לא הוו שתי קטנים הויה ברכה לבטלה שרינן איסור שתיה לקטנים שלא במקום סעודה כדי שלא תהא ברכת הגדול לבטלה, וצ"ע אמאי היתירו לספות לקטנים איסור עדיף שיבטלו המנהג ולא יעשו איסור.

האם ההיתר של המג"א

אף באיסור דאורייתא

מג"א ת' דכל מילתא דהוא צורך התינוק כגון אכילה ושתייה לא גזרו חז"ל, והביא ראיה מיוה"כ שמאכלים הקטנים בידים, וכתב המג"א דכל זה באכילת היתר בזמן איסור אז אין בזה ספיה, אבל אכילת איסור כנבלות וטריפות בכ"ג אסור, ומפשטות דברי המג"א וכ"כ המחצה"ש עולה שאף איסור דאורייתא מותר בכה"ג שזה לצורך הקטן.

ולכאורה יל"ע הרי מקור דברי המג"א מהרשב"א, וצ"ע דע' רשב"א יבמות קיד' שהתיר לספות לקטן רק באיסורים דרבנן, ומה שכתב הרשב"א שם להביא ראיה מיוה"כ אי"ז אלא לענין דל"ש בכה"ג אתי למיסרך.

ע' תהילה לדוד שמג' ד' שהאריך להק' על המג"א דברשב"א ובר"ן היתירו רק באיסור דרבנן, וע' בדבריו שנוקט שבאמת ההיתר של המג"א שכל שהוא לצורך אכילה ושתייה של התינוק מותר אי"ז אלא באיסור דרבנן.

וכן נראה בגר"ז סימן שמג' שכתב כדברי הרשב"א, שרק באיסור דרבנן יש את ההיתר שכל שזה לצורך הקטן ואי"ז חפצא דאיסורא מותר, וז"ל "ויש אומרים שכל שהוא לצרכו של תינוק כגון אכילה ושתייה לא גזרו בו חכמים כלל ומותר להאכילו בידים כל דבר שאין איסורו אלא מדברי סופרים אם צריך לכך אף על פי שהגיע לחינוך"

וכפשטות דברי המג"א וכמ"ש במחצה"ש שאף איסור דאורייתא מותר לספות לקטן לצורך אכילה ושתייה כשאינו

והקטן ישמע הברכה ממנו ויוצא בה ידי חובתו ונמצא שלא בירך לבטלה שמותר להאכיל את הקטן קודם קידוש בין של לילה בין של יום ואסור לענותו, שלא אסרו להאכילו איסור בידים אלא כשהמאכל אסור מצד עצמו כגון טרפה וכיוצא בה אבל כשהמאכל מותר מחמת עצמו אלא שהוא זמן האסור באכילה מותר להאכיל לקטן שהרי מאכילים הקטנים ביום הכיפורים אפילו קטן שאין בו חשש סכנה אם יתענה".

שני ביאורים בדברי המהר"ם

יל"ע בת' א' בשם המהר"ם, שאין איסור ספיה בעשה, כתב הב"י להק' הרי קימ"ל שיש ספיה אף באיסורים דרבנן (ולא כהרשב"א ובר"ן שהתירו באסור דרבנן) ע' בשו"ע שמג' שפסק שאף באיסור דרבנן יש ספיה וע"ע בה"ל שם ד"ה "מדברי סופרים", וכתב הב"י להק' אם קימ"ל דבאיסור דרבנן יש ספיה, ודאי שאף שבעשה יהיה איסור ספיה וא"כ א"א לתת לקטן לשתות היין.

עולה מהב"י שהבין שאם ספיה בדרבנן אסורה ודאי שדין ביטול עשה אסור לספות לקטן ולכן א"א לתת לקטן לשתות שלא במקום סעודה, ולדברי הב"י המהר"ם שהתיר לתת לקטן ע"כ סובר שאין ספיה באסור דרבנן, וצ"ע דהרי הובא ברמ"א שם' ג' דברי המרדכי פרק כלל גדול שסט' שהביא דברי המהר"ם שיש דין ספיה באיסור דרבנן לענין עוגה שיש עליה אותיות, וא"כ לדברי הב"י יהיה סתירה במהר"ם.

ועוד יש להעיר להבנת הב"י שע"כ ס"ל למהר"ם שבדרבנן אין ספיה, היה למהר"ם לכתוב בפשטות שאף אי קידוש היום מדאורייתא, מ"מ ודאי אכילה לפני קידוש לכ"ע דרבנן, ואמאי כתב המהר"ם "אבל קידוש היום מצות עשה הוא", משמע מלשונו שעיקר ההיתר הוא מצד שלאכול קודם קידוש זה ביטול עשה ולכן אין בזה ספיה לקטן.

וע' החיקרי לב או"ח סט' ופרי יצחק יא' שכתבו להק' כן על הב"י, וכתבו לחלוק על הב"י בהבנת המהר"ם, וכתבו לבאר ע"פ התרמה"ד שחילק בין לאו ואיסור הבא מכלל עשה, לביטול מצות עשה, דמה שהתיר ספיה בקטן הוא במצוות שאין הקטן מחויב בהם ולכן אין מניעה שהגדול סופה לקטן ועי"ז נפגם העשה, אבל בלאו הבא מכלל עשה ואפילו באיסור דרבנן ס"ל למהר"ם שיש איסור ספיה, ולפי"ז אין סתירה בדברי המהר"ם דאדא"נ אף איסור דרבנן אסור, ורק מניעת מצות עשה מותרת, ומיושב מש"כ המהר"ם שיש ספיה באיסור דרבנן בכתב ע"ג עוגה, ואפ"ה התיר לקטן לשתות שלא במקום סעודה.

וז"ל תרומת הדשן סימן קכה' "שאלה: קטן בע"פ שרי להאכילו מצות או לא? תשובה: יראה דאם לא הגיע הקטן לכלל דעת כ"כ, שידוע ומבין מה שמספרים לו מניסים ונפלאות ביציאת מצרים, שרי להאכילו. ואף על פי דאסרו חכמים לגדול אכילת מצה בע"פ מזמן איסור חמץ ואילך, וקי"ל דלא ספינן בידים איסור לקטן, הא חולק מהר"ם בהלכות ברכות שלו, דהנ"מ באיסור לאו אבל ביטול מצות עשה ספינן ליה. ובזה יישב המנהג שנהגו להטעים התינוקות מן הקידוש בב"ה, ועיין

לסוכה או מצוהו לאכול חוץ לסוכה אסור דסופהו איסור וזה כוונת המג"א בתרמ' שאסר להאכיל או לצוות לקטן לאכול חוץ לסוכה, וא"כ התישבה הסתירה במג"א בן תרמ' לתרטז'.

אולם אכתי צ"ע דנשאר סתירה במג"א בן רסט' וקו' - לתרמ' ותרטז', דהרי במג"א ברסט' וקו' התבאר שמותר לספות בידים באכילה ושתייה שהוא לצורכו ולהנאתו, שהוא לא חפצא של איסור כנבלות וטריפות אלא הזמן גורם, ואילו תרמ' ותרטז' לכאורה החמיר המג"א שיש ספיה אף בכה"ג.

ומצאתי שהק' זו הפרמ"ג בתרמ' בא"ג ונשאר בצ"ע, וז"ל "עיין מ"א. ומה שכתב דאחר "לא" יכול להאכילו בידים, לכאורה ראוי להיות יכול להאכילו בידים, דיש חילוק בין אכילת איסור, ובין היתר בזמן האסור. כמו שכתב מ"א ריש סימן רסט', וי"ל בזה".

ובאמת אם הינו נוקטים כמ"ש בראשונים וכמ"ש הגר"ז והתהילה לדוד שרק באיסור דרבנן אין ספיה לקטן בצורך אכילה ושתייה, לא היה סתירה במג"א דרך דרבנן מותר משא"כ בדאורייתא כיו"כ וסוכה אסור, אבל כמשנ"ת בפשטות במג"א וכ"כ המחצה"ש ופרמ"ג שאף בדאורייתא אין ספיה בכה"ג, וא"כ צ"ע סתירת המג"א ברסט' וקו' כתב להתיר ספיה בכה"ג, ובתרטז' ותרמ' כתב לאסור.

ביאור דברי המג"א

ונראה ליישב סתירת המג"א בהקדם עוד תימה גדולה, דהנה יל"ע דברסט' כתב המג"א להוכיח מיו"כ את יסוד דבריו שאין ספיה כשזה לצורך הקטן, ומאידך בס' תרטז' כותב שיש איסור להאכיל קטן ביו"כ, וצ"ע

ונראה דבשו"ע בתרטז' יש שלושה חלוקות, בסעיף א' כתב דקטנים מותרים באכילה ושתייה, ומותר להאכילם בידים, ובסעיף ב' כתב דין קטן בריא בן ט' ש" שמחנכים לשעות, וכתב עוד דין קטן בן יא' שמתענה ומשלים, והנה בסעיף א' בקטן לא כתב המג"א שלא יספו לו בידים דשם בקטן וודאי אין ספיה בכה"ג, ומדין זה כתב המג"א ברסט' להוכיח את ת' שאין אסור ספיה בכה"ג שאי"ז חפצא דאיסורא, אבל בסעיף ב' לענין קטן שיש בו חינוך לשעות כתב המג"א שאסור לספות דס"ל למג"א דאין כאן את ההיתר של ריביותה דהרי אדרבה צריך להתענות לשעות ולכן יש איסור ספיה בכה"ג.

וא"כ לפי"ז אפשר ליישב את הסתירה במג"א, דבאמת ס"ל למג"א דאין אסור ספיה בדבר שהוא צורך הקטן ולא אסור בחפצא, וכמו שפסק ברסט' וקו', ומה שמצאנו במג"א בתרטז' שכתב לענין יו"כ שיש ספיה, כיון שמדובר על קטן שמתענה לשעות ואי"ז כעת רביותה דחז"ל חייבהו להתענות לכן יש ספיה.

חפצא של איסור, מצאנו גם בפר"ח תרי"א עי"ש שביאר שמטעם זה אין איסור ספיה ברחיצת קטן ביו"כ.

א"כ בראשונים וכן בגר"ז ובתהילה לדוד מצאנו היתר רק כלפי איסור דרבנן, ומ"מ בפשטות לשון המג"א וכן הבינו במג"א המחצה"ש רסט' ופרמ"ג תרמ' וכ"כ פר"ח תרי"א לפסוק שאף איסור דאורייתא מותר לספות לקטן לצורך אכילה ושתייה כשאינו חפצא של איסור.

סתירה במג"א

המג"א רסט' כתב שאין ספיה לקטן באכילה ושתייה לצורכו שאינם אסורים בחפצא, ע"ע מג"א קו' ג' שכתב שמותר ליתן לקטנים לאכול קודם התפילה וז"ל "חייבים לחנכם. ומ"מ רשאי ליתן להם לאכול קודם התפילה וכמ"ש סי' רסט' ועסי' שמ"ג", וע' במחצה"ש שם שביאר ר"ל, אף על גב דאפילו למאן דאמר קטן אוכל נבלות אין בית דין מצווין להפרישו מכל מקום אסור להאכילו איסור בידים וכמו שכתב סימן שמ"ג סעיף א' מכל מקום מותר להאכיל לקטן קודם קידוש כיון דהמאכל הוא היתר אלא דהזמן אסור, כהאי גוונא לא החמירו בתינוק, והוא הדין הכא".

ומאידך ע' במג"א תרמ' שכתב שאסור להאכיל קטן בידים מחוץ לסוכה וכותב כמ"ש בס' רסט', וז"ל המג"א "ומ"מ משמע דאחר לא יכול להאכילו בידים כמ"ש סימן רסט'":

וע' במג"א תרטז' דכתב דלענין יו"כ אסור לתת לקטן שהגיע לחינוך לאכול בידים דיש בזה ספיה, וכתב שבסוכה מותר לתת לקטן אוכל חוץ לסוכה, וכתב לבאר שיו"כ שונה מסוכה, דבסוכה האוכל עצמו לא אסור ורק צריך לאוכלו בסוכה, משא"כ ביו"כ האוכל עצמו אסור, וז"ל המגן אברהם סימן תרטז' "מ"מ נ"ל דלא תתן להם לאכול דהוי כמאכילו נבילות בידים ול"ד לסוכה שרשאים ליתן לו לאכול חוץ לסוכה דהתם באכיל' אין איסור והיא נותנת לו ומה לה אם יאכל בסוכה או חוץ לסוכה ואינה מחוייבת להכניסו לסוכה משא"כ כאן דהאכילה בעצמ' אסור והוי כנותנת לו נבילה אלא כשאוכל א"צ להפרישו עסי' שמ"ג ועוד דהתם הוי מ"ע עסי' רסט'":

וצ"ע בתרתי, א' ברסט' התבאר שבאכילה ושתייה בדבר שהוא אסור מחמת הזמן ואינו חפצא דאיסור כנבלות וטריפות אין ספיה לקטן, וזה היפך ממש"כ כאן לאסור להאכיל קטן חוץ לסוכה.

ב' עוד צ"ע דבמג"א תרטז' שכתב שמותר לתת לקטן אוכל בידים חוץ לסוכה, וזה סותר מש"כ בתרמ' שאסר לתת לקטן. וע' בלבושי שרד שמגיה במג"א בתרמ' וכותב שמותר להאכיל קטן חוץ לסוכה.

ובמחצה"ש ביאר וחילק שאם נותן לקטן אוכל חוץ לסוכה מותר דהרי נתן לו דבר היתר שאפשר שאף הקטן יאכל בהיתר דהיינו שיכנס לסוכה ויאכל שם ואם אכלו הקטן בחוץ עושה כן ע"ד ואי"ז ספיה וזה מש"כ בתרטז', אבל אם מאכילו בידים חוץ

ספיה ביוה"כ מחלוקת מג"א ומ"ב

האם שייך ספיה כשמתענה מדין חינוך

עולה חידוש במג"א שקטן שמתענה לשעות אף שאי"ז חיוב עליו כלל (כמו בן יא') אלא רק דין חינוך של אביו, מ"מ יש איסור ספיה דמחמת דין חינוך אין את ההיתר של רביותה.

ומאידך במ"ב נראה שרק בדבר שהוא איסור בעצם יש איסור ספיה וכגון בן יא', אבל בקטן המתענה לשעות מדין חינוך ל"ש ספיה כל שזה לצורך אכילה ושתייה של הקטן.

וז"ל המ"ב תרט"ז ס"ק ה' "וכתב המ"א דלספות לו אוכל בידים אסור לכו"ע אף לאחרני כמו שאר דבר איסור שאסור להאכילו לכו"ע": וע' שעה"צ ט' וז"ל "ולעניות דעתי אין דברי המגן אברהם מוכרחין, דלא שייך לומר כן אלא באיסור גמור בין דאורייתא ובין דרבנן, כגון בבן י"א וי"ב דמדרבנן על כל פנים צריך להתענות ולהשלים, ולא כן הכא שאין בזה איסור כלל לקטן, ואדרבה הלא מחוייב להאכילו לאחר ג' שעות על כל פנים, ומוכח דאין שייך על אכילתו שם אסור, רק הוא מצוה על אביו לחנכו במצות, ובמקום שאין מצות חינוך כגון באחרים, אפשר דגם בספי' לה ליכא איסורא".

במנחת חינוך שיג' יש חידוש גדול שאף בקטן שאינו מתענה לשעות ומצווה להאכילו, מ"מ כל שאכל מספיק ואינו רעב יש איסור ספיה להאכילו.

א"כ יוצא שלמנ"ח יש ספיה אף בקטן כשאכל כדי צורכו, למג"א יש ספיה בקטן שמתענה מדין חינוך, ולמ"ב רק בבן יא' שמתענה ומשלים.

ספיה בסוכה

יש לבאר לענין סוכה שכתב המג"א שיש ספיה ואסור להאכיל הקטן או לצוותו לאכול חוץ לסוכה, וכתבנו להק' הרי ברסט' כתב שכל שאי"ז אסור בחפצא אלא מחמת הזמן מותר בכה"ג ואין בזה ספיה וצ"ע.

ויש להוסיף דבאמת מוכרח שאין דין ספיה בסוכה, דאם נימא שהמג"א חזר בו וס"ל שיש ספיה בסוכה כמו כל האיסורים, א"כ אף בקטן בן יומו יהיה אסור להאכילו חוץ לסוכה, דהרי דין ספיה הוא גם על קטן בן יומו, ועוד יהיה אסור להשכיב או אפילו לצוות לילד לישון חוץ לסוכה, ואף תינוק בן יומו יהיה אסור להאכילו ולהשכיבו חוץ לסוכה, וזה ודאי אינו וכמ"ש בג"מ שאמרו לשמאי שקטן משכיבו חוץ לסוכה חזינן שאין בזה ספיה אף שמשכיבו בידים.

וע"כ נ"ל שבאמת ודאי כל מידי שהוא לצורך הקטן שהוא לא חפצא דאיסורא מותר כמ"ש המג"א ברסט' ובקו', ורק בסוכה כיון שכעת יכול להאכילו בסוכה (והוא בר חינוך וחייב מדין חינוך בסוכה, כמו שמדויק בשעה"צ ע' להלן) ואנו לא באים לאסור עליו לאכול בזמן מסוים אלא אומרים לו תאכילנו בסוכה (ולכן זה חמור יותר מיוה"כ) אין בזה היתר של ריביותה ולכן אסור להאכיל או לצוות לקטן לאכול חוץ לסוכה.

העולה לענין להאכיל קטן שאינו בר חינוך חוץ לסוכה, או להשכיב קטן לישון חוץ לסוכה, ודאי שמותר ואין בזה ספיה, לא מיבעי' לדעת המ"ב שכתב שביוה"כ אין ספיה בקטן שאינו מחוייב כלל, אלא אף למג"א שכתב שיש ספיה בקטנים שמתענים לשעות דהם בני חינוך, מ"מ בקטנים שאינם בני חינוך כלל אין ספיה בסוכה בכה"ג שאינו חפצא דאיסורא בצורך התינוק.

וכן מדויק במ"ב בסימן תרמ' ה' וז"ל "לכו"ע אסור להאכיל לקטן בידים חוץ לסוכה אפילו לאדם אחר דהיינו ליתן לתוך פיו או לצוות לו לאכול" וע' שער הציון ס"ק ח' "ולאפוקי כשמניח לפניו לאכול והוא אוכל מעצמו, אבל אביו מחוייב מחמת מצות חינוך למנוע אותו שלא לאכול חוץ לסוכה", הרי שדיבר על קטן בר חינוך, מוכח שקטן שאינו בר חינוך מותר.

אולם למנח"ח ס"ל שיש ספיה אף בקטנים, יל"ע באופן שאין חשש שהקטן יצטער בסוכה האם יש בזה איסור ספיה להשכיבו חוץ לסוכה, דהרי בג"מ בסוכה נראה שקטן שא"צ לאימו מותר להשכיבו חוץ לסוכה, ויש ליישב ע"פ הת' האחרים שהביא הב"י, או שחלוק עשה מל"ת, וביוה"כ שיש גם ל"ת יש ספיה, ועוד אפ"ל כמ"ש ע"פ התרומה"ד שחלוק ל"ת ואסור עשה ואסור דרבנן, ממצות עשה שזה בקום ועשה כמו לאכול בסוכה אין ספיה לקטן.

ההיתר של המג"א אף לאב שבנו

הגיע לחינוך

בפשטות ע"פ מש"כ המג"א דכל שנעשה לצורך הקטן ואינו חפצא דאיסורא, אין בו ספיה, ואין חיסרון של דין חינוך ולכן מותר אף לאביו להאכילו, וכמ"ש בסימן קו' להתיר לתת לקטן לאכול קודם התפילה, משמע שאין מניעה להאכילו אף לאביו דאין כלל דין חינוך בכה"ג, וביותר שעיקר דבריו של המג"א מיוסדים על יוה"כ כמ"ש שם, ושם התירו אף לאביו להאכילו, חזינן שאין בכה"ג דין חינוך.

וכמו"כ מתבאר במג"א שהתיר בכה"ג אף בהגיע לחינוך כמ"ש לחלוק על הב"ח, וכתב המג"א לתת לשתות את היין דווקא לקטן שהגיע לחינוך, וא"כ עולה במג"א שהתיר בכה"ג ספיה, גם לאביו להאכילו, וגם התיר לקטן שהגיע לחינוך.

וע' שולחן שלמה שמג' שהביא שבקטן שהגיע לחינוך אסור, וכן ראיתי שהביא בשם הגר"ש אלישיב בספר אשרי האיש, וצ"ע דבמג"א מתבאר להדיא שהתיר אף בהגיע לחינוך.

וע' במועדים וזמנים ז' רנה' שכתב שבהגיע לחינוך יהיה אסור לאביו לתת לו, וכתב שכל דברי המג"א זה רק מדין ספיה ולא התיר מדין חינוך דשם בקידוש אחרים נותנים לו ואה"נ לאביו אסור מדין חינוך, ודבריו צ"ע גדול, דהמג"א בנה את ת' מיוה"כ ושם הותר אף לאביו ואימו וכמ"ש הפר"ח להדיא שההיתר ביוה"כ הוא שכל שצורך התינוק מותר, וכן פשטות דברי המג"א בקו', וכ"כ להדיא היד אפרים שם לבאר במג"א וז"ל "בא (המג"א) ליישב ק' הב"י הא דמטעים לקטן לפי הרשב"א והר"ן, דתרי

אולם ע' לשון בטור סימן תרטז "התינוקות מותרין בכל אלו חוץ מבנעילת סנדל שאין חוששין כל כך אם לא ינעלו, אבל בשאר דברים שהם מצטערים אין למונען מהם ומותר להאכילן בידים", וע' בשו"ע תרטז' שהשמיט מש"כ הטור "מצטערים", וכתב ז"ל "התינוקות מותרים בכל אלו, חוץ מבנעילת הסנדל שאין חוששין כל כך אם לא ינעלו", ומ"מ באכילה ושתיה בפשטות אין חילוק שדווקא מאכל הבריא והנצרך לקטן, דבאוכל ושתיה שהתירו לקטנים לא חילקו בזה.

וע' מ"ב סימן תרטז ס"ק ג' שהביא מהאחרונים דעכשיו שאין נוהגין לרחוץ ולסוך את הקטן בכל יום ואין מניעת הרחיצה והסיכה נחשבת לו לעינוי כלל אין לרחצו ולסוכו ביו"ה"כ, ואינו ראה כלל דהביאור שכיון שאינו צריך בכך לא יהיה יו"ה"כ קל מיום חול סתם, ואדרבא כשיש לקטן צורך כגון שהתלכלך מותר, ומ"מ באכילה ושתיה לא מצאנו הגבלה כלל, (ומנתינת הקידוש לקטן מוכח שאף שא"ז נצרך לקטן מותר).

ולענין קידוש יש כמה לשונות בפוסקים, ע' לשון הלבושי שרד "אם התינוק צריך לאכול ולשתות קודם קידוש יהבינן ליה, וכן משמע בלשון הערוה"ש רסט' ה' דלא אסרינן להאכיל הקטן בלא קידוש דבזה אין חייבים לחנכו כדי שלא יחלש ליבו.

ומאיך ע' ביד אפרים ברסט' שנראה מדבריו דבכל אכילה ושתיה מותר, וז"ל "במידי דאכילה ושתיה ל"ש ביה חינוך לקטן כלל ולא גזרו חכמים לחנכו אפילו ביו"ה"כ".

אומנם לכאורה מוכרח במג"א שכל צורך אכילה ושתיה התינוק ואף שא"צ לזה, דהרי התינוק לקטן לשתות היין של הקידוש ואין נראה ששם זה דוקא צורכו, אלא ע"כ שכל אכילה ושתיה מותר.

ולפי"ז נראה שמותר לתת ממתקים לקטן לפני הקידוש, לא מיבעי אם נותן להם ואין שיאכלו קודם קידוש (דאפשר שיאכלו או קודם שיחול חובת קידוש או אחר קידוש) **שבכה"ג פשוט שמותר**, כמ"ש המג"א בתרטז' לענין סוכה שמותר לתת לקטן חוץ לסוכה ואין זה ספיה, דהקטן יכול לאכול בסוכה, א"כ כל שנותן לקטן מאכל ויכול לאוכלו בהיתר מותר.

אלא אף שידוע שהקטן יאכל הממתק לפני קידוש מותר ע"פ הטעמים דלעיל וכמ"ש שאף בהגיע לחינוך מותר, ולפמשנ"ת מותר לתת לו אף ממתקים, (ומצאתי שכ"כ באור לציון שמדינא מותר לתת לקטן אף ממתקים קודם קידוש) **וכמו שנתבאר מוכח במג"א שאין חילוק בין אחר לאביו, ואף לאביו מותר לתת לו דאין בכה"ג לא ספיה ולא חינוך.**

(ויש להוסיף דבאמת בג"מ יומא עח' מצאנו את היינו רביתיהו לענין כמה דברים שאינם נצרכים ממש לגידול הקטן, כגון לשבור כלים למלא תאותו וכד', משמע שמותר לקטן אף דברים שלא חייב אותם ולא יצטער בלעדיהם, וא"כ ודאי שממתקים לקטן לא גרע מזה, ע' ביומא דף עח עמוד ב' "תנו רבנן תינוקות מותרין בכולן חוץ מבנעילת הסנדל מאי שנא נעילת הסנדל ... אלא הנך דלאו רביתיהו גזרו בהו רבנן הנך דרביתיהו הוא לא גזרו בהו רבנן, דאמר אביי אמרה לי אם רביתיה דינוקא מיא חמימי ומשחא גדל פורתא ביעתא כבותחא גדל פורתא תבורי מאני כי הא דרבה זבין להו מאני גזיזי דפתחא לבניה ומתברי להו")

גוונא איסורא איכא, חדא לחנך קטן... במידי דאכילה ושתיה ל"ש ביה חינוך לקטן כלל".

א"כ עולה שס"ל למג"א כמ"ש ברסט' וקו' - שאין דין חינוך וספיה בצורך הקטן כשזה לא חפצא דאיסורא, אף לקטן בן חינוך, ואף אביו יכול ליתן לו, ולכן אפי' אב של קטן בן חינוך יכול לתת לו לאכול קודם קידוש, - ובחפצא דאיסורא כנבלות וטריפות אף בבן יומו יש ספיה ואסור, - ומ"מ מצאנו ספיה אף שאינו חפצא דאיסורא, - בסוכה רק באופן שהקטן ישנו בדין חינוך, ולענין יו"ה"כ לדעת המג"א בקטן שחייב בחינוך, או למ"ב רק בן יא', ובאינו בר חינוך אין ספיה בסוכה וביו"ה"כ כשא"ז חפצא דאיסורא.

ספיה בבשר וחלב

לענין המתנה בן בשר לחלב לקטן, יל"ע מדוע מותר לתת לקטן תוך שש שעות, מדוע אין בזה איסור ספיה הרי השו"ע פסק דיש ספיה אף באיסור דרבנן.

ויש לדון לפי הטעמים שהתבארו, לטעם הב"י שרק באיסור לאו יש ספיה ובאיסור דרבנן מותר, א"כ בכה"ג אין ספיה, ואף שהשו"ע החמיר, באמת כבר האחרונים (ע' בה"ל שמג') להקל בשעת הדחק לסמוך על השיטות שאין ספיה באיסור דרבנן, ולטעם הב"י שבמקום שיש שיטות המתירות אף שלא מכרעים כך אין בכה"ג ספיה, אפשר להקל לחכות שעה ואולי אף בהדחה שרי, ויש לדון לטעם של המג"א שאין ספיה כשאינו אסור בחפצא, האם היתר זה שייך כאן, דאולי אף שהרחקת שש שעות מדרבנן מ"מ זה כמו חפצא דאיסורא דההרחקה היא שלא יהיה בו"ח יחד ואיסור בו"ח הוא חפצא דאיסורא, או שמ"מ אינו אלא הרחקה דרבנן, (לכאורה הת' ע"פ התרומה"ד ל"ש כאן דא"ז מצוה בקום ועשה).

ועולה לענין לתת לילדים אף שהגיעו לחינוך, לאכול קודם קידוש ותפילה יש לנו כמה וכמה טעמים שאין בזה ספיה, א' מהר"ם להבנת הב"י בעשה ואסור דרבנן אין ספיה, ב' מהר"ם להבנת התרומה"ד שבמצוות עשה שזה בקום ועשה אין ספיה, ג' מש"כ עוד בב"י שאין ספיה היכא שיש שמתרים לגדול, ד' ת' המג"א שלצורך הקטן מותר כשהאיסור מחמת הזמן, ה' ויש להוסיף דיש לסמוך על השיטות שאין ספיה בכל איסור דרבנן, ואף שהשו"ע החמיר בזה, מ"מ האחרונים הקילו בזה בשעת הצורך, (לפי דברי המג"א כמשנ"ת אין בכה"ג אף דין חינוך).

מהו "רבותיה" לענין ממתקים

מקור הדין בג"מ יומא עח' מתבאר שתינוקות מותרים בכל העינים חוץ מבנעילת הסנדל, ומתבאר בג"מ שכל שהוא לצורך הקטן מותר, וכתבו הראשונים ר"ן מאירי ר"ת בספר הישר שאף סיכה ורחיצת הקטן מותר ואע"ג שאפשר לתינוק בלא זה מ"מ כיון דהינו רבותא מותר, ובלשון הר"ן ביומא בתחילת דבריו כתב "והני רחיצה וסיכה ודאי לתענוג עבידי להו, ואי מונעין מניהו חד יומא לא מסתכני". ... ואפ"ה התירו, משמע שאף שאפשר לו בלא זה מותר.

עולם התורה

23N ר"פ כ"א

389

שאלת השבוע - חודש אייר - סיון ע"ט (3)

פרשת בהעלותך: אהב"ח ח"ב פ"א - פ"ג
ח"ח לאוין ט"ז - עשין י"ב

אכאז 'אלה התורה', 'e' 'i' 'ke אלה בדבר רבנן:

כתב רבנו לאוין ח-ט: "ולפעמים שהמספר עובר ג"כ על לאו דלא תיקום ולא תיטור, כגון שיש לו שנאה עליו על דבר שביקש ממנו לעשות לו טובה וכו', ולא הטיבו, ועבור זה נותר לו שנאה בלבד וכו', והוא עובר מתחילה על הנטירה שבלב על לאו דלא תיטור, ואח"כ כשנוקם ממנו וסיפר עליו וכו', עובר על לאו דלא תיקום". מבואר בדבריו, שאם אדם ביקש מחברו טובה, והלה לא הטיבו, אסור לו לנטור לו שנאה על כך, האיסור קיים אפילו אם הוא לא ינקום בו וגם לא יאמר לו דבר, בעצם נטירת השנאה הרי הוא עובר בלא תיטור. וקשה, שבגמרא משמע לכאורה שדווקא כאשר הוא אומר לו: "איני כמותך שלא השאלתני", הוא עובר שזה לשון הגמרא ביומא כ"ג "איזוהי נטירה? א"ל השאילני קרדומך, א"ל, לא. למחר א"ל, השאילני חלוקך, א"ל הילך, איני כמותך שלא השאלתני".

משמע לכאורה שדווקא כאשר הוא נתן לו את החלוק, הוא הזכיר לו ואמר לו שהוא אינו כמותו אז הוא עובר על הלאו, אבל בעצם הנטירה בלב, עדיין אינו עובר אם לא הזכיר כלום. וא"כ מניין למד רבנו שבנטירה בלב בלבד, הוא כבר עובר בלא תיטור?

בברכה ארובה למאזי הרב"ס, ה. א. ירל'ס

לסיכום: * מהיכן למד הח"ח שאדם המבקש טובה מחברו, והלה לא הטיבו אם הוא ינטור לו בלבד איבה, הוא יעבור בלא תיטור גם אם לא יאמר לו מאומה, והרי בגמרא משמע לכאורה שהוא עובר דווקא כאשר הוא הזכיר לו זאת, וא"ל: "איני כמותך שלא השאלתני"? (לאוין ח-ט בתחילת הבמ"ח "ומה שכתבתי בפנים על הנטירה שבלב...").

במפרשים מבוארות שש דרכים ועצות כיצד ניתן לקיים את מצוות "לא תיטור" ולהתגבר על רגשות השנאה העלולים להיווצר בעקבות סירוב החבר לעשות את הטובה.

באר בקצרה כל אחד מהם: * א. ספר החינוך מצוה רמ"א "משרשי המצוה..." הובא בבמ"ח הנ"ל. ב. רמב"ם פ"ז מהלכות דעות הל"ז "שהכל אצל המבינים..." ג-ד. שמירת הלשון שער התבונה פ"ו, ד"ה וכדי להשקיט, ובהגה"ה עוד אמרתי. ה. 'שם עולם' לרבנו הח"ח פ"ג הגה"ה שלישית ד"ה וכן אם אחד, משל נפלא ביותר. הובא בח"ח 'דרשו' לאוין הערה 56

ו'ארחות חיים' אות נ"ה. ו. אהבת חסד ח"ב פכ"ב ס"ג.

ניתן לשלוח תשובות בדוא"ל לכתובות - dudu3266@gmail.com

* נא לכתוב כל תשובה על דף נפרד כדי שנכניסה בנפרד להגרלה.

כללי השתתפות:

א. יש לציין בראש הדף: שם פרטי ומשפחה, כתובת וטלפון, שם הישיבה / הכולל.

ב. אין צורך בשום התחייבות ללימוד יומי או שבועי.

ג. העונה על שאלה אחת, יכנס להגרלה פעם אחת. כל תשובה נוספת במשך החודש, מכניסה את שמו להגרלה פעם נוספת.

ד. יש לכתוב כל תשובה בדף נפרד.

- ההגרלה על דעת המארגנים -

בכל פנייה ניתן להתקשר לטל 054-8451571 ובאין מענה להשאיר חודעה קולית ואנו נשתדל לחזור בהקדם.

חיים 322 י"א כ"א
ע"י לימוד יומי
בהלכות שמירת הלשון

נדאי לן להצטרף לובנות המתחילים בימים אלו
מחזור נוסף, ולזכות בשפע של חסדים

נא לקבוע לימוד של 5 דקות ליום בח"ח או אהב"ח לרפואת יעקב אלכסנדר בן חנה בתושח"י

הדף טעון גנייה

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.)

פרשת פנחס

בכה"ג, [דהמשנ"ב הרי לא חילק, שהדין הנ"ל הוא רק בכה"ג שימצא אח"כ מניין אחר לתפילת מוסף].

וא"כ לכאן מוכח דתדיר קודם, גם בכה"ג שיפסיד משום כך את מעלת תפילה בציבור בתפילה שאינה תדירה, וכמו שטען הת"ח הנ"ל, **וא"כ לפי"ז הי' לו להקדים את ברכות השחר,** ואע"פ שיפסיד משום כך את מעלת תפילה בציבור וכמבואר.

אכן באמת יש לפלפל טובא בהוכחה הנ"ל, וכדלהלן.

- ב -

דהנה לגבי הקדימה של קרבן התמיד עצמו, מלבד הלימוד מקרא **ד'מלבד עלת הבקר אשר לעלת התמיד תעשו את אלה' הנ"ל,** ישנה עוד דרשה שהתדיר קודם לשאר הקרבנות, וכדאיתא בגמ' (פסחים נח:) **'תנו רבנן, מניין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר, תלמוד לומר וערך עליה העולה',** [ועי' בתוס' (זבחים פט. בד"ה כל) שביאור, מדוע צריך את ב' הדרשות הנ"ל].

והנה איכא פלוגתא, במה שרבנן תיקנו את התפילות כנגד התמידין, האם התקנה הייתה גם כנגד הדין הנוסף הנ"ל, שגם בתפילות לא יהא דבר קודם לתפילת השחרית, - או"י דרבנן תיקנו בתפילות, רק כנגד הדינים שהיו מעכבים בדיעבד בקרבנות, אך לא תיקנו שיהי' בתפילות את הדינים שלא היו מעכבים בדיעבד בקרבנות, ומכיון שהדין הנ"ל שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר אינו מעכב בדיעבד, **לכן הדין הנ"ל לא נאמר בדיני התפילות ואפי' לכתיח'.**

דהג"ר **יצחק אלחנן ספקטור** זצ"ל כתב (שו"ת 'באר יצחק' סי' כ, א), **שהטעם שתפילת שחרית קודמת לתפילת מוסף, הוא רק משום דתדיר קודם בכל המצוות,** אך אין זה משום האי דינא, דנלמד מיועך עליה העולה, שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר וכנ"ל, כיון שרבנן לא תיקנו שיהי' בתפילות, את הדינים שלא היו מעכבים בדיעבד בקרבנות.

אך בשו"ת **'אגרות משה'** (או"ח ח"ד סי' סח) כתב, דקרבן התמיד הי' קודם לשאר הקרבנות, משום ג' דינים עיי"ש, **וכשתיקנו תפילת שחרית כנגד התמיד, מסתברא דתיקנו כנגד כל ג' הדינים,** עיי"ש.

- ג -

ומעתה יש לדון במה שהוכחנו לעיל מהדין שהובא במשנ"ב, **אם כשהיה מתפלל ג' (ברכות) ראשונות על דעת להתפלל מוסף, נזכר שלא אמר 'יעלה ויבוא' בתפילת שחרית, בוודאי יש להורות שיסיים התפילה בשל שחרית ואחר כך יתפלל מוסף,** - והוכחנו מזה שתדיר קודם גם בכה"ג שיפסיד משום כך את מעלת תפילה בציבור בתפילה שאינה תדירה וכנ"ל.

ומעתה י"ל דההוכחה הנ"ל תליא בפלוגתא שהבאנו לעיל, דאי נימא דדעת המשנ"ב הנ"ל בהל' ר"ח (והשע"ת והמחב"ר, וה"זרע אמתי' שהוא 'מרא דשמעתתא') כדעת הג"ר יצחק אלחנן הנ"ל, שרבנן לא תיקנו בתפילות את הדינים שלא היו מעכבים בדיעבד בקרבנות, **והטעם ששחרית קודם למוסף הוא רק משום שתדיר קודם,** א"כ יש להוכיח כנ"ל, שתדיר קודם גם במקום שיפסיד משום כך את מעלת תפילה בציבור בתפילה שאינה תדירה וכנ"ל.

- ד -

אך אי נימא דדעתם כדעת ה'אגרות משה' הנ"ל, דכשתיקנו את תפילת שחרית כנגד התמיד, מסתבר דתיקנו כנגד כל ג' הדינים וכנ"ל, א"כ יש לדחות את ההוכחה הנ"ל, כיון די"ל דיתכן דתדיר לחודי' אינו

מלבד עלת הבקר אשר לעלת התמיד תעשו את אלה: (כח, כג).

הנה איתא במשנה (זבחים פ"י משנה א), **'כל התדיר מחבירו, קודם את חבירו, התמידים קודמים למוספין, מוספי שבת קודמין למוספי ראש חודש...'** שנאמר **'מלבד עלת הבקר אשר לעלת התמיד תעשו את אלה',** - ומהדרשה הנ"ל לומדים לכל המצוות, שתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם.

ומעשה שהי' באחד שאיחר לתפילת שחרית בשבת, ולא הספיק לברך את כל ברכות השחר קודם התפילה, ומייד לאחר תפילת מוסף חזר וברך את ברכות השחר שדילג לפני שחרית.

והנה כאשר סיים לברך ברכותיו, ניגש אליו ת"ח אחד שליט"א, וטען בפניו שכיון דקיי"ל דתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם, לכן הי' צריך לברך את ברכות השחר קודם לתפילת מוסף, כיון שברכות השחר תדירות, ותדיר קודם.

והשיב לו הלה, שרק כאשר הציבור התחיל את תפילת מוסף בלחש, הוא נזכר שאכתי לא בירך ברכות השחר, וכיון שלא רצה להפסיד את מעלת תפילה בציבור, לכן חשב שעדיף שיברך את ברכות השחר לאחר תפילת מוסף.

[ויש לדון שאילו הי' מברך בתחילה את ברכות השחר, הי' מפסיד את מעלת תפילה בציבור מתרי טעמי, - א. דיעוי' בביאור הלכה (סי' קט, בד"ה הנכנס) שכתב בשם הפמ"ג, דאפשר דאם אינו מתחיל תפילתו עם הציבור בשווה, לאו תפילת ציבור גמורה מיקרי.

ב. יעוי' בשו"ע שם, שהנכנס לביהכנ"ס ומצא ציבור מתפללין, אם אינו יכול להתחיל ולגמור תפילתו, קודם שיגיע הש"ץ לקדושה, לא יתפלל עם הציבור עיי"ש, - ובנידוד' במעשה שהי', אילו הי' מברך ברכות השחר לפני מוסף, הוא לא הי' מסיים תפילתו עד קדושה, וא"כ לאחר שהי' מברך את ברכות השחר הי' דינו להמתין ולא להתפלל עם הציבור].

וטען לו הת"ח הנ"ל, דצריך להקדים את התדיר, גם בכה"ג שיפסיד משום כך את מעלת תפילה בציבור בתפילה שאינה תדירה, - ומאידך טען הלה דמנ"ל הא, ושמא שפיר עבד שלא הפסיד את מעלת תפילה בציבור, עבור קיום האי דינא דתדיר קודם.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה במשנ"ב בהל' ר"ח (סי' תכב ס"ק ד) כתב בשם השע"ת וז"ל, **'אם כשהיה מתפלל ג' (ברכות) ראשונות על דעת להתפלל מוסף, נזכר שלא אמר 'יעלה ויבוא' בתפילת שחרית, בוודאי יש להורות שיסיים התפילה בשל שחרית ואחר כך יתפלל מוסף'** עכ"ל.

ומעתה יליע, דהרי המשנ"ב לא חילק בזה, ומשמע דאפי' אם עסקין באחד שמתפלל בציבור, וכל הציבור עומדים במוסף, וכעת הוא נזכר ששכח יעלה ויבוא בשחרית ודינו להתפלל שחרית שנית, וא"כ חזר דינו שצריך להתפלל שחרית תחילה, משום דשחרית קודם למוסף כיון שתדיר קודם, דמשמע דגם בכה"ג יורו לו, דאם נזכר כשעומד בג' הברכות הראשונות של מוסף שלא אמר 'יעלה ויבוא' בשחרית, דצריך לסיים התפילה בשל שחרית.

ואע"פ שלכאן יפסיד בזה את מעלת תפילה בציבור בתפילה שאינה תדירה, כיון דלאחר שיסיים את תפילת השחרית, שוב לא ימצא היכן להתפלל את תפילת מוסף בציבור, דמ"מ תדיר קודם גם

יצחק, דבכה"ג ודאי דהמקודש קודם להתדיר, ולכן בכה"ג צריך להתפלל קודם את תפילת המוסף יחד עם הציבור, ורק אח"כ יתפלל את תפילת השחרית, וס"ל דאם מתפלל תפילת שחרית בזמן שהציבור מתפללים מוסף, אין זה נחשב שמתפלל בציבור, - ודלא בדברי המשנ"ב הנ"ל באות ה[.

ומי"מ כתב הבאר יצחק בסוף דבריו, שהדין הנ"ל ברור רק בשבת ויו"ט, אך בר"ח ובחזה"מ אכתי יש לדון, כיון שבתפילת שחרית של חול איכא י"ח ברכות, ובתפילת מוסף איכא רק ז' ברכות, וא"כ אפשר שמחמת זה מקרי תפילת שחרית בשם מקודש נגד מוסף (ואזי יתכן שבכה"ג יקדים את תפילת שחרית, גם במקום שיפסיד משום כך את מעלת תפילה בציבור של מוסף), עיי"ש ואכמ"ל, - [ואמנם יעוי' בהגהות רע"א (או"ח סי' ז, א), דמוכח מדבריו דס"ל דהעניין הזה אינו חשיב כמקודש, ואכמ"ל].

- ח -

ומעתה לדעת הבאר יצחק הנ"ל לכאוי יש לדון, דתפילת מוסף בציבור נחשבת כמקודש' כלפי ברכות השחר, משום שבברכות השחר שלו אין את מעלת הציבור שיש בתפילת מוסף בציבור, (ועוד, שבתפילת מוסף איכא ז' ברכות, שמחוברות יחד בתפילה אחת, ומשא"כ בברכות השחר, שכל ברכה וברכה הויא ברכה נפרדת בפני עצמה וכנ"ל).

וכיון דלהנ"ל תפילת מוסף בציבור נחשבת כמקודש כלפי ברכות השחר, א"כ לכאוי לדעת הבאר יצחק הנ"ל י"ל, דבנידו"ד תפילת המוסף בציבור קודמת לברכות השחר ואע"פ דהן תדירות, כיון דאם יקדים את התדיר, הרי המקודש של מעלת תפילה בציבור יתבטל לגמרי, וכנ"ל.

- ט -

אמנם בשו"ת אג"מ הנ"ל פליג על הבאר יצחק הנ"ל, וס"ל דהטעם דתפילת שחרית קודמת למוסף אינו רק משום דתדיר קודם, אלא הוא משום כל ג' הדינים שנאמרו בקדימת קרבן התמיד עיי"ש, ולכן ס"ל דתפילת שחרית קודמת למוסף, גם בכה"ג דיפסיד משום כך תפילה בציבור, - ועוד פליג האג"מ ודן לומר, דתפילה בציבור אינה נחשבת כמקודש'.

ועוד פליג האג"מ וס"ל דאין חובה להקדים את ה'מקודש' לפני התדיר, גם בכה"ג שהמקודש יתבטל לגמרי אם התדיר יקדם לו, כיון דגם כשמבטלים את הדין להקדים את התדיר, הרי האי דינא דתדיר קודם התבטל לגמרי, וא"כ אין עדיפות לזה על זה, - ועוד כתב האג"מ, שאפי' מצד דין תדיר קודם לחודי', צריך להתפלל קודם שחרית ורק אח"כ מוסף, ואפי' בכה"ג שיפסיד משום כך את מעלת תפילה בציבור, עיי"ש ואכמ"ל.

וא"כ לדעת האג"מ הנ"ל גם בנידו"ד י"ל דהתדיר קודם, ולכאוי לפי"ד הי' לו לברך קודם ברכות השחר, ורק אח"כ להתפלל תפילת מוסף, ואע"פ שיפסיד משום כך את מעלת תפילה בציבור בתפילת המוסף, - ולמעשה יל"ע עוד בזה.

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות
בכו' מים זכים': 02-633-5850
כמו כן בקו זה ניתן להאזין
לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

קודם, במקום שמחמת קדימתו יפסיד את מעלת תפילה בציבור בתפילה שאינה תדירה.

ושאני התם (בסי' תכב) דאם יקדים את המוסף לשחרית, הרי הוא יעבור על האי דינא, **דלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר** (ועל עוד דינים שנאמרו בקרבן התמיד, וכמבאר באג"מ הנ"ל), שהרי גם בתפילות תיקנו כנגד זה, שלכתח"י לא יתפלל מוסף קודם שחרית משום כל הדינים הנ"ל, ויתכן דרך משום הכי הורו לו שיסיים בשל שחרית, ואע"פ דיפסיד משום כך את מעלת תפילה בציבור בתפילת המוסף.

ולפי"ז בנידו"ד גבי ברכות השחר הנ"ל אכתי יתכן לומר, דדינו להתפלל קודם מוסף עם הציבור, ורק אח"כ יברך את ברכות השחר, כיון שיתכן שתדיר לחודי' אינו קודם, במקום שמחמת קדימתו יפסיד את מעלת תפילה בציבור בתפילה שאינה תדירה וכנ"ל.

- ה -

ואמנם באמת גם אי נימא דדעתם כדעת הג"ר יצחק אלחנן הנ"ל, שרבנן לא תיקנו בתפילות את הדינים שלא היו מעבדים בדיעבד בקרבנות, וא"כ הטעם ששחרית קודם למוסף הוא רק משום שתדיר קודם, אך מ"מ אכתי יש לדחות את ההוכחה הנ"ל (מסי' תכב) מצד אחר.

משום דהנה יש לחקור, כאשר מתפלל שחרית ביחד עם ציבור שמתפלל כעת מוסף, האם תפילתו נחשבת כתפילה בציבור, - או"ד דרק אם מתפלל את אותה התפילה שהציבור מתפלל, רק אז תפילתו נחשבת כתפילה בציבור.

והנה כתב המשנ"ב (סי' צ ס"ק ל) וז"ל, 'משמע בע"א (ד): דאם מתפלל מוסף, בשעה שהציבור מתפלל שחרית, לא מיקרי בשעה שהציבור מתפלל, - ואם מתפלל עמהם בבית הכנסת, מיקרי **תפילת הציבור**' עכ"ל (ובשעה"צ ציין 'צל"ח ומג"ג'), - הרי לן **דלדעת המשנ"ב, המתפלל בציבור תפילה אחרת מהציבור, תפילתו נחשבת שפיר כתפילה בציבור**, (ואמנם ע"ע בכל מש"כ הג"ר יצחק אלחנן זצ"ל (שם), דאיהו גופי ס"ל, דאין תפילתו נחשבת כתפילה בציבור בכה"ג, וכדלהלן).

- ו -

ומעתה לדברי המשנ"ב הנ"ל יש לדחות את ההוכחה הנ"ל, דמעשה י"ל דיתכן דמחמת האי דינא דתדיר קודם אי"צ להפסיד את מעלת תפילה בציבור בתפילה שאינה תדירה, ומי"מ הורו לו (בסי' תכב הנ"ל) לסיים תפילתו בשל שחרית, משום שהוא לא יפסיד בזה כלל את מעלת תפילה בציבור, **כיון דאע"פ דהוא מתפלל שחרית והם מתפללים מוסף, אך מ"מ הרי זה נחשב שפיר שמתפלל שחרית בציבור**, וא"כ לא יפסיד מאומה בזה שיקדים את התדיר.

דהא אם יקדים קודם את תפילת המוסף, הרי תפילת השחרית שיתפלל אח"כ תהי' תפילת יחיד בלא ציבור, וא"כ בין כך ובין כך **תפילה אחת תהי' ביחיד**, ולכן עדיף שיקדים את תפילת השחרית משום שתדיר קודם, ודו"ק.

ולפי"ז בנידו"ד שאם יקדים את ברכות השחר למוסף, הרי הוא יפסיד את מעלת תפילה בציבור בתפילת המוסף, בכה"ג שוב יש לדון שיתכן שדינו להתפלל קודם מוסף עם הציבור, ורק אח"כ יברך את ברכות השחר וכנ"ל.

[ואמנם יעוי' במה שהקשה בשו"ת 'מנחת יצחק' (ח"ב סי' קלב, ב) על מש"כ המשנ"ב הנ"ל בשם הצ"ח והמג"ג (שכאשר מתפלל מוסף, יחד עם ציבור שמתפללים שחרית, נחשבת לו כתפילה בציבור), - וע"ע בשו"ת 'אבן ישראל' (ח"ט סי' סג, עמ' נח), - ואמנם יעוי' עוד ב'אליה רבה' (סי' רלו, ז) שכתב נמי לדון, שאם מתפלל בבית הכנסת מנחה יחד עם ציבור שמתפללים ערבית, הרי זה נחשב כתפילה בציבור (ודלא כדעת המג"א שם), עיי"ש ואכמ"ל].

- ז -

אכן באמת כבר נחלקו להדיא בבעיני נידו"ד, ה'באר יצחק' וה'אגרות משה' הנ"ל, דב'באר יצחק' כתב דמי שאיחר ובא לביהכנ"ס כשעומדים להתחיל בתפילת מוסף (ואין לו מניין אחר שיוכל לילך אליו), יתחיל עמהם קודם מוסף, ורק אח"כ יתפלל את תפילת השחרית, משום דס"ל להבאר יצחק, דכל הקדימה של תפילת שחרית למוסף, היא רק משום דתדיר קודם וכנ"ל.

וס"ל נמי, דתפילה בציבור נחשבת ל'מקודש' כלפי תפילת יחיד, וכיון שאם יתפלל קודם שחרית, הרי יפסיד לגמרי את מעלת המקודש, כיון שלא ימצא מניין אחר לתפילת מוסף, לכן ס"ל להבאר

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'דברים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קרן צרכי הרבים' - ולגלול למשבצת המצינת: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

בסיעתא דשמיא

הפרשה המחכימה

פירושים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים ואקטואליים מהפרשה פרשת פינחס תשע"ט גליון 88

הסתכלות על הצד הטוב

שאלה: כיצד מוטל על האדם לחתנחג אם חלילה נאבד לו רכוש או ארעה לו צרה?

א. במדבר כו, א: "ויהי אזרחי המגפה... שאו את ראש כל עדת בני ישראל". פירש רש"י "ויהי אחרי המגפה וגו'" – משל לרועה שנכנסו זאבים לתוך עדרו והרגו בהן, והוא מונה אותן, לידע מנין הנותרות". והוא מעין הכתוב לעיל (א, א) "וידבר ה' אל משה במדבר סיני באחד לחודש... שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם...", ופירש רש"י (ומקורו בתנחומא במדבר, ד. ובמדבר"ר ב, יט) "מתוך חיתבן לפניו מונה אותם כל שעה... וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים". ואפשר לפרשו כפשוטו, שכיון שחלק מתו הוצרך לחזור ולמנותם כדי לדעת כמה נשארו, אבל בהסתכלות מעמיקה יותר נראה שיש כאן מעין נחמה למאורע המצער שארע, שעל אף שחלקם מתו מכח חטא העגל, או מכח המגפה, בכל פעם שישנה איזו צרה רחמנא ליצילן, צריך לדעת להסתכל ולשמוח במה שנותר – בחצי הכוס המלאה. בפרט ש"שאו את ראש כל עדת בני ישראל", הוא מלשון התנשאות והגדלת חשיבות של כל אחד מהם, וזהו ענין המנין לומר: ראו כמה מיוחדים נשארו לנו, ברוך ה'. (ובבראשית ד, כה 'התנהלות החיים במצבים קשים' כתבנו שגם לאחר שנפל על האדם אסון רחמנא ליצילן, לא יחשוב שאבדה כל תקוה אלא עבודתו להמשיך את חייו בעבודת ה' כראוי על אף האסון שפקדו, ואדרבה בכוחות מחודשים יוכל להגיע להישגים גבוהים).

כמו שכתב ה'חפץ חיים' (בסוף ההקדמה לספר 'שמירת הלשון') "שמעתי בשם גאון אחד, ששאל אדם אותו: (מה יעשה) אם לא כיון ברוב התפילה, והוא עומד בסוף התפילה, באיזה אופן יעורר את נפשו להתחיל לכיון. והשיבו: משל למה הדבר דומה? לתינוקת אחת, שעמדה על השוק עם סל גדול של ירקות (העולם מספרים זאת בשמו על תפוחים) למכור, ופגע בה אדם אחד והתחיל לחטוף מהסל, נבהלה התינוקת ולא ידעה שום עצה מה לעשות. כשראה זאת פיקח אחד אמר לה, מדוע תעמדי? וכי את רוצה להמתין עד שיחטוף הכל? הוא חוטף, גם את חטפי, וכל מה שיעלה בידך יהיה שלך. **כן** הדבר ממש בענין התפילה, היצר מתגבר על האדם ומפיל עליו עצלות ומחשבות זרות, עד שעל ידי זה לא כיון בכמה וכמה ברכות מהתפילה, גם אתה חטוף וזור את עצמך בכל כוחך, לכיון בברכות, אשר עדיין הם לפניך¹.

¹. הרי שראוי לחטוף לפחות מה שאפשר, ולא לתת ליצר להכניסו למרה שחורה ויאוש בטווענו: אם כן, מה אני שוה, ומה הענין לעבוד... כי בכך רק רוצה להפסידו לגמרי,

כן הדבר ממש בעניננו, היצר ניצח אותך ביום זה בדיבורים אסורים, אתה עמוד והתחזק נגדו למחר לנצחו. ואפילו אם חלילה יקרה שינצח אותך שוב, אף על פי כן חזור והתחזק נגדו להילחם עמו, ובודאי יעזור הקב"ה שלבסוף תנצחנו, כי 'הבא ליטרה – מסייעין אותו' (שבת קד. ריומא סוף לת: עבודה זרה נה. ומנחות כט:). **כללו** של דבר, כל ימיו של האדם תהיה מלחמה בינו ובין היצר, וזהו כוונת חז"ל (ברכות ה.) 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע'. וזהו שאמר הכתוב 'אם רוח המושל תעלה עליך, מקומך אל תנח' (קהלת י, ד) (עד כאן לשון הח"ח). וכבר הרחבנו בזה להלן (סוף דברים ח"ג, קהלת ז, טז-יז 'מעלת הקצת ברוחניות') שאין לאדם לזלזל בשום דבר מצוה, וגם הרואה שלא יקיימנה בשלימותה, ישתדל לפחות לקיים חלקה, בפרט שאפשר שלבסוף תתקיים בידו גם כל המצוה.

פעם שאלו את המגיד הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל כיצד הוא שרוי תמיד בשמחה על אף הצרות הרבות שתקפוהו, הוא השיב בדרך צחות כדרכו: כידוע אינני אדם גבוה, כאשר מונחת כוס על השולחן אני רואה רק את חלקה התחתון, כך שאני תמיד רואה את חצי הכוס המלאה. וזהו כאמור, שכל דבר שיש לאדם, יש בו חלק טוב וחלק רע, ולעולם אין שלימות (כלשון הרמב"ן במלחמות במסכת יבמות 'כי אין השלימות בלתי לה' לבדו), אך היודע על מה להסתכל, מפתח ומרחיב את הטוב שבאותו הדבר, וממילא הוא שמח ומאשר בו, מעין אומרם (אבות ד, א) 'איזהו עשיר? השמח בחלקו'. אדם צנוע, אין לו ציפיות בגשמיות, ומודה על כל מה שיש, כי יודע שלא מגיע לו כלום. **וכמו** שהרחבנו במקום אחר שעל האדם מוטל להסתכל על כל המעשים הקורים לו ולזולתו בעין טובה, ותמיד יחפש בהם את הצד הטוב. וכן הרחבנו (בבראשית כו, מב 'ניחום אבלים') שאדם שארעה לו צרה רחמנא ליצילן, מצוה לנחמו על ידי שי'ראו לו את הצד הטוב שברע, כלומר על

אבל 'החכם, עיניו בראשו' (קהלת ב, יד) ומיד כשתופס את עצמו, יקח מה שעדיין נשאר בידו. וכן מסופר (רבותינו שד"ח) על הגר"ש פינקוס זצ"ל שפעם ראה בחור בראש השנה מסתובב באוצר הספרים של הישיבה בעת התפילה. כששאלו: מדוע אינו באולם התפילה? השיבו בחור: קמתי מאוחר, אני שבור, איני יכול להתפלל... **הרב** סיפר לו: בזמן מלחמת ששת הימים הלכתי לבית החולים שערי צדק. ראיתי לפתע חייל חבוש בתחבושת רץ... שאלתי: מה ארע? וסיפר שהוא היה בחזית ונפצע. הביאוהו לבית החולים והוציאו לו את הרסיסים מהיד. כשגמרו לחבוש את פצעיו אמר: 'אני חוזר כעת לחזית'. הרופאים גערו בו שעליו לנוח, אך הוא ענה: 'כעת מלחמה אין זמן למנוחה!'. כך אמר הרב לאותו בחור: 'נפצעת כביכול, כשקמת מאוחר? אך כעת מלחמה, אל תיטוש את שדה הקרב, תחזור לחזית התפילה מיד, כולנו במלחמה'. וכך בכל הדברים, היצר מערב ומבלבל, אין זמן להתעצב, ויש לחזור מיד לכיוון הרצון!

יוסף, שהיה אחיו ורם ממנו, נקרא אחירם. לשפופם – הוא מופים, על שם שהיה יוסף שפוף בין האומות". למדנו מזה את גודל דאגת בנימין על יוסף אחיו, עד כדי שקרא את שמות בניו על שמו. ומזה נבין מהי באמת המשמעות של 'נשיאה בעול עם חבריו', והשתתפות אמיתית וכנה בצער אחיו, עד כדי שקרא את שם בניו על שם דאגתו לאחיו.

וכתב רבי חיים ויטאל (שער הכוונות, דרושי ברכת השחר) "קודם שהאדם יסדר תפילתו בבית הכנסת מפרשת העקידה ואילך צריך שיקבל עליו מצות 'ואהבת לרעך כמוך', ויכוין לאהוב כל אחד מבני ישראל כנפשו, כי על ידי זה תעלה תפילתו כלולה מכל תפילות ישראל ותוכל לעלות למעלה ולעשות פרי. ובפרט אהבת החברים העוסקים בתורה ביחד, צריך כל אחד ואחד לכלול עצמו כאילו הוא אבר אחד מן החברים שלו, ובפרט אם יש להאדם ידיעה והשגה לדעת ולהכיר לחבירו בבחינת הנשמה, ואם יש איזה חבר מהם בצרה – צריכים כולם לשתף עצמם בצער, או מחמת חולי או מחמת בנים ח"ו, ויתפללו עליו. וכן בכל תפילותיו וצרכיו ודבריו, ישתף את חבריו עמו, ומאוד הזהירני מורי (האר"י) ז"ל בענין אהבת החברים שלנו של חברתנו".² וכבר הארכנו לעיל (שמות ב, יא 'נושא בעול עם חבריו') שעל האדם להיות נושא בעול עם חבריו, ואם חבריו בצרה לא רק שיצטער עמו בלבד ובמחשבתו, אלא גם יחוש אותו ויסייע לו בגופו.

וכן מסופר על צדיק אחד שלפתע החל לרקוד בביתו, וביאר שבשעה זו מתחתן תלמידו במקום רחוק, והואיל ואינו יכול להשתתף בשמחת תלמידו, רוקד ומשתתף עמו מרחוק. עוד דוגמא מסופר על זקני רבי יחיאל הלוי סרלוב זצ"ל (ראש ישיבת 'תפארת בחורים' בוילנא ורב בית הכנסת הגר"א בת"א), על אף שלא היתה הפרוטה מצויה אצלו תמיד בשפע, אבל עקב לבו הרחומאי הקפיד שלא להשיב פני עני ומסכן ריקם והיה נותן לו את הפרוטות האחרונות שנשארו בכיסו. פעם בא אליו מר נפש והתאונן בפניו על צער, חיפש הסבא אם נשארו בידו פרוטות, אך לשוא, לא מצא דבר. הצטער בפניו על שאין בידו לכבדו במעט פרוטות ואמר לו: אין בידי מאומה לתת לך, ומצטער אני מאוד בכך, אבל עצה אחת לי, מצאתי שנשאר בביתי מעט יין, והואיל ואמר שלמה (משלי לא, ו) "תנו שכר לאובד ויין למרי נפש", ואני ואתה מרי נפש, שהרי צרתך היא צרתי ואף אני מצטער במצבך, אם כן בא נשתה מעט יין לקיים מה שנאמר "ויין למרי נפש". מיד כשפטרו בברכה לשלום, שאל אותו הרב לכתובתו המדויקת, ונפרדו לשלום. לאחר כעשרים דקות, נדהם הלה לראות את רבי יחיאל בפתח ביתו מגיש לו סכום נכבד מה שהשיג עבורו. נתגלה שבהיות שראה רבי יחיאל שלא יכל להשתתף עמו במצות הצדקה, הלך ללוות סכום הגון לתת לו, ולכן שאל לכתובתו, כדי למסור לו זאת בהקדם.

תשובה: כל יחודי צריך להיות 'נושא בעול עם חבריו' ולחרגיש את צערם ושמחתם ולעזור.

² וכן כתב בעולת תמיד (שער הכוונות בית הכנסת) "אחר שישב בבית הכנסת קודם שיתחיל התפילה כלל בתפילת השחר, צריך שיקבל עליו מצות 'ואהבת לרעך כמוך', ויכוין לאהוב כל איש ואיש מישראל כנפשו, כי על ידי כן תעלה תפילתו כלולה מכל תפילות ישראל, ותוכל לעלות לעשות פרי". וגם המגן אברהם (ריש סימן מה) הביא את דברי האריז"ל הנ"ל.

אף שבאמת קרה לו דבר רע, עדיין ניתן להסתכל על הצד הטוב. וכדברי הפלא יועץ (ערך נוחם אבלים) שכל אדם שיש לו צרה ל"ע, מצוה לנחמו ולהראותו שיש מצב גרוע יותר ממה שהוא נמצא בו, ושיוודה על כך. וכדרך שאמרו חז"ל לומר 'גם זו לטובה' (תענית כא.), ו'כל מה שעושה הקב"ה – הכל לטובה' (ברכות ס).

תשובה: אדם שחלילה נאבד לו רכוש או ארעה לו צרה רחמנא ליצלו, עליו להסתכל על הדברים הטובים שנותרו לו, להעצימם ולשמוח בהם.

החזרת פקדון הנשמה בנקיות

שאלה: כיצד צריך האדם לחזיר את נשמתו ליוצרה?

ב. במדבר כו, א: "ויהי אזרי המגפה... ש'או את ראש כל עדת בני ישראל". פירש רש"י "ויהי אחרי המגפה וגו' – דבר אחר, כשיצאו ממצרים ונמסרו למשה, נמסרו לו במנין, עכשיו שקרב למות ולהחזיר צאנו, מחזירין במנין". כלומר שהנפקד צריך למנות את הפקדונות, ולבדוק ולראות שמחזירים בדיוק כפי שקיבלם.

כעין זה מצינו שכתוב (דברים כח, ו) "ברוך אתה בבוך וברוך אתה בצאתך", ופירש רש"י (ומקורו בב"מ סוף קט.) "שתהא יציאתך מן העולם בלא חטא כביאתך לעולם". וכן כתוב (קהלת יב, ז) "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה", ודרשו חז"ל (שבת קנב:) "נתנה לו כמו שנתנה לך בטרה, אף אתה תן אותה לו בטרה". וכן כתוב (שם ג, ב) "עת ללדת ועת למות", וביארו בירושלמי (מגילה א, ט) "אשריו לאדם ששעת מיתתו כשעת לידתו, מה שעת לידתו נקיה, אף שעת מיתתו תהא נקיה". **ומזה** נלמד כמה יזהר האדם להישאר נקי ולא לקלקל ולזהם את נשמתו, כי בכל חטא ועוון שעושה – פוגם את נשמתו, וקשה מאוד לתקנה. וכעין זה כתב בראשית חכמה (שער התשובה א הערה א, בקירוב הלשון) על פי דברי הזהר (פרשת משפטים צו:): "שהנשמה היא בתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, ומסרה לאדם בעולם הזה על כרחא (כמבואר שם), והאדם משתמש על ידי הנשמה בצרכי הגוף (כגון שמיני את פרנסתו בחכמה בינה ודעת), ולא היתה ירידתה לעולם הזה אלא לתיוקן התורה והמצוות כנודע, וזהו שאמר שם (הקב"ה): וכי מרגלית טובה שהיתה לי (היא הנשמה), מכרתי לך בחינם, שתשתעבד בה בעולם הזה? לפחות מה שביקש הקב"ה ממנו שלא לטנף פקדונו על ידי (זוהמת) לכלוכי העבירות, ואם נטנפה (בעבירות) תפדנה מיד הקליפות (על ידי תשובה), ובזה לא ישלטו בו מלאכי חבלה בגיהנם". ולהלן (דברים ח"ב שם 'לכלוך הנשמה') הרחבנו שהחוטא פוגם בגופו בעולם הזה ובנשמתו לנצח, לכן יזהר שלא לחטוא, וגם אם נכשל חלילה יתקן תיכף את מעשהו, בחרטה על מעשיו ובתשובת המשקל, כדי שיוכל להחזיר את נשמתו נקיה וטהרה כלעומת שבאה.

תשובה: על האדם לדאוג שכאשר יגיע זמנו לחיפטר מן העולם, יחזיר את פקדון נשמתו ליוצרה נקיה וטהרה, כמו שקיבלה.

נשיאה בעול

שאלה: מה מוטל על כל יחודי לחרגיש אצל חבריו?

ג. במדבר כו, לח-לט: "בני בנימין למיפוזותם... לאוזרים מיפוזת האוזרמי, לשפופם מיפוזת השופמי". פירש רש"י "לאחירם – הוא אחי, שירד למצרים, ולפי שנקרא על שם

בס"ד פ' פנחס תשע"ט

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' שימוש במזגנים בשבת ועניני בין המצרים

גליון 225

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

שימוש במאוורר בשבת

להסיר מכשול - זהירות במאווררים עם חוט ידני למשיכה מאווררים עם חוטים ידניים – יש שינוי בשנים אחרונות בייצור של מאווררים עם חוטים ידניים שע"י משיכתן גורמים שהמאוורר יסתובב, שהן עובדים באופן חשמלי ולא מכני [ושמענו על כמה שנכשלו בזה בחשבם שזה 'מכני'].

בענין לחיצת הכפתור – יש סוג חדש של מאוורר שגם הכפתור שמעל המאוורר הוא חשמלי [ודבר זה ניכר] ויש לשים לב לכך. [וכל מה שהבאנו אודות לחיצת הכפתור בגליון הקודם היה אודות כפתור מכני].

שימוש במזגנים בשבת

הבדל בין פתיחת דלת של מקרר בשבת

לבין פתיחת דלת של חדר בו המזגן פועל

יש הבדלים גדולים בין מזגנים למקררים, במזגנים נהגו להקל לפתוח החלון והדלת ולא חששו להשפעתם על המזגן, משא"כ במקררים יותר נהגו להחמיר (ובפרט בחדשים המצוי בהם איסורים לכל הדעות).

וע' בס' **ארחות שבת** ח"ג (פכ"ו סע' יד) שיותר לפתוח דלת בית שמופעל בו מזגן בין בשעה שמנוע המזגן פועל ובין בשעה שהוא שובת מפעולה, אף שכניסת אויר החם גורמת לזירוז הפעלת המנוע.

וביאר שם (הע' כב) הטעם שאין כאן אלא פסיק רישיה בגרמא וגרמא זו קילא טפי משאר גרמא. ושונה מהנידון של גרמא במקרר משני טעמים:

השפעה של כניסת האויר רחוקה יותר ואינו נראה כלל כגורם מלאכה.

משא"כ במקרר יש השפעה בתוך זמן קצר, וכמו"כ יש הבדל גדול בין דרגת הקור בתוך המקרר (וכ"ש המקפיא) להאויר מבחוץ וע"י פתיחת הדלת משפיע על המקרר.

ועוד טעם הביאו שם **מס' מאור השבת** (ח"ד ס' יד הע' נו עמ' קלב) בשם **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** דהוי הבערה שלא כדרך כיון שאינו עושה מעשה בגוף המכשיר רק פותח את דלת החדר וגם ישנם גורמים נוספים להפעלת המכשיר מלבד פתיחת הדלת ולכן שרי.

[וכלפי המזגן הוה רק מתעסק, משא"כ במקרר בפתיחתו וסגירתו, עושים פעולה ומתעסקים באופן ישיר עם הכלי].

מזגן אינוורטר

בשנת תשע"א כתב **הגר"י קרליץ שליט"א** מכתב בזה"ל "חדר שפועל בו מזגן הנקרא 'אינוורטר' שע"י פתיחת דלת או חלון וכיוצ"ב מושפע המנוע מיידית ומשנה את עוצמת זרם החשמל, יש להמנע מלהשתמש בזה בשבת [וכן הנקלע למקום שמונתן בו מזגן זה, יש להמנע מפתיחת דלת או חלון]", הו"ד בס' **חוט שני**.

הבדלים בין מזגן אינוורטר למזגן רגיל:

(א) חשיבות ההשפעה על פעילות המזגן בכל שינוי קטן של

* ויש חובה לברר על המקררים החדשים (ארגון משמרת השבת 0722164422).

ב וע' בס' מנחת שלמה להגר"י אוערבך זצ"ל ח"א סי' י' שהאריך לדון אי חשיב פ"ר דניח"ל או פ"ר דלא ניחא ליה.

הטמפרטורה.

(ב) יש סיכוי ממשי שפתיחת דלת או חלון תשפיע בפסיק רישא על שינוי עצמת המנוע עצמו, הדבר תלוי עד כמה המזגן קרוב לדלת או לחלון [אכן חשש זה קיים גם במזגנים חדשים הרגילים].

(ג) יש עוד שאלה חמורה במזגני אינוורטר שהשינויים התמידיים דהמזגן עובד לצנן את החדר הוה בחשש פסיק רישיה דניחא ליה.

לזיהוי מזגן 'אינוורטר' בדרך כלל רשום על המזגן Inverter או INV במקרה של ספק ניתן לברר במוקד משמרת השבת 0722164422.

וגדולי ישראל עוררו במכתב שיש להתקין התקן לשבת, שמנטרל את כל הפעולות החשמליות הנעשות ע"י פעולות האדם.

אך יש לציין שהגם שראוי לכל ירא שמים להחמיר בדבר, מדינא יש שנקטו להקל בהתקנת המזגן בריחוק מקום מהדלת, שכיון שהשפעה על רגשי האויר החוזר מגיעים בדרך כלל רק לאחר חצי דקה עד דקה, [וניתן לשער שהתוצאה של שינויים במזגן תגיע לא רק כתוצאה של פעולת האדם אלא גם ע"י גורמים אחרים המשפיעים על הטמפרטורה בתוך זמן זה] באופנים אלו סוברים דלא הוה בגדר 'מעשה' אלא גרמא וע' בהע"י. ובפרט אם המזגן ממוקם בצד ולא מול הפתח וכן ע' בס' **בית כהלכה** עמ' 320 בשם **הגר"ד מורגנשטרן שליט"א** [אולם לכתחילה יש להחמיר] וכן שמענו בשם **הגר"ש גלבר שליט"א** (מח"ס **ארחות שבת**) שנקט להקל מדינא במזגן אינוורטר באופן שהותקן כמטר וחצי או שני מטרים מהדלת או חלון. ואמר על כך שבכל זאת יש להימנע מלפתוח חלון בחדר של האינוורטר ביום חם מחשש שמא יהא רוח חזקה שינשב על המזגן. [וזה ע"פ הסברא **דהגר"ש אלישיב זצ"ל** שגם במזגני אינוורטר אינו עושה מעשה בגוף המכשיר וזה לא השפעה קרובה]. וכן אמר על כך בשיעור **הגר"מ הכהן רובין שליט"א** (מח"ס **ארחות שבת**) שמדינא מותר בשימוש, ואין כ"כ הבדל הלכתי בין מזגן זה למזגן רגיל.

אך כאמור כבר כתבו גדולי הדור שיש להימנע מחששות אלו ולתקן התקן שבת. עוד יש לשים לב שיותר מצוי במזגני אינוורטר המצב של קריאת העין אלקטרוני 'עניינות' וגלאי אינפרא אדום (ע' לקמן).

מזגנים החדשים

כיום רוב פיקודי המזגנים, הן מזגנים רגילים הן מזגני אינוורטר, הם דיגטליים. וה'רגשים' המתוקנים בהם הם 'חכמים' יותר, ותגובתם היא מהירה יותר, כך שגם השפעת האדם עליהם היא מהירה יותר וקרובה יותר ל'פסיק רישיה'.

פתיחת דלת וחלונות כנגדם: ויש לזהר בפתיחת החלונות כנגדם בקרוב, דזה קרוב יותר להיות פסיק רישיה. ואף מהצדדים שלפניו יש מצבים שזה קרוב לפסיק רישיה, [כגון אם זה דלת או חלון הפתוח לרחוב, או בימים שיש רוחות, ההשפעה

ב במזגן רגיל השינויים ברגש ובפיקוד הם בגדר 'פסיק רישיה דלא איכפת ליה', שהרי בשעה שהמדחס פועל הוא ממשיך את פעולתו ממילא, באינוורטר יש סברא לומר ניחא ליה בכל קליטת שינויי הטמפרטורה שעל פיהם פעילות המזגן תקינה, ועוצמת המנוע מתחזקת ונחלשת לפי הצורך.

ג וזה בצירוף הטעם דלעיל שאינו עושה מעשה בגוף המכשיר, ובפתיחת הדלת לא מתייחס למזגן, (אלא רק כמתעסק).

היטב תחת זרם מים. [וכן לתחילה ראוי לשרות העגבניות שלש דקות בסבון, ולשטוף היטב].

פ' פנחס - פ' התמיד ואמירת הקרבנות בבית הכנסת
ע' **באליהו זוטא** על **הלבוש** בסימן א ס"ק י"א וכו"כ ב' **נוהג כצאן יוסף** (מנהגי פ"פ) בדיני הנהגת כל יום אות לא (עמ' כה) וז"ל ויזהר לומר פ' התמיד וכל הקרבנות דוקא בבהכ"מ אם יש ביהכ"מ בעירו אפילו אם לא יהיה לו מנין, ממאמר **דברי כרספדאי** (זהר במדרש הנעלם פ' וירא) **האי מאן דמדכר בפומיה בבתי כנסיות ובתי מדרשות** עניינא דקורבנא ותקרבותא ויכוין בהו, **ברית כרותה דאינון מלאכיא דמדכרין חובה דבני נשא לאבאשא לון, לא יכלין למיעבד ליה בישא אלא טבא, דבתי כנסיות נחשבין למקדש מעט** עכ"ל. ור"ל כיון דבתי כנסיות נחשבין מקדש מעט, לכן יאמר הקרבנות בבהכ"מ דומיא דמקדש וכדברי הא"ז הנ"ל. וע' ב' **תבואות שור** (בסוף הספר) בסדר קרבנות אות ט והביאו להלכה **השערי תשובה** בסימן מח שאין זה חובה אלא שטוב לעשות כן. וכו"כ **בארצות החיים** והביאו **בבה"ל** ס' א סע' ה "וטוב לומר כל אלו הפרשיות קודם התפילה ובבית הכנסת (ארצה"ח בשם הזוהר).

הקדמה לענין בין המצרים

חומרת הקפידה על מה שלא מתאבלים על ביהמ"ק נורא ואיום, ומסופר בגיטין נז שכל כפר סכניא של מצרים נהרגו, אע"פ שהיו צדיקים, כיון שלא התאבלו על ירושלים. ומפורסם מה שכתב היעב"ץ (סידור בית יעקב דיני תשעה באב ח"ו) **שעון זה שלא מתאבלים על ירושלים כראוי דיו להארכת הגלות** "והיא בעיני הסיבה יותר גלויה וחזקה לכל השמדות המופלגות והנוראות והמבהילות אשר מצאנו בגלות בכל מקומות פזורינו... לפי שיצא האבל הלז מליבנו..." ע"ש. ובפרט בימי בין המצרים כשתקנו חכמים להתאבל על החורבן. וכתב **במשנה ברורה** (ס' תקנא ס"ק קג) "ובכונת האר"י כתב שיתאבל בימים ההם אחר חצי היום ויבכה כמו חצי שעה. עכ"ל וכן נהג **החפץ חיים** (שיחות החפץ חיים עמ' יט וע' ס' קרא עלי מועד).

[ולמרות שמנהג המקובל ברוב הישיבות והכוללים הוא לא להפסיק בחצות ב12:45 באמצע הסדר, ולפעמים נוצר מצב שבין המצרים הם כימים רגילים, אמנם עכ"פ עקב חומרת הדבר להסיר דעת מהאבלות (ע' דברי היעב"ץ הנ"ל) יש לזהר שלא יעבור ימי בין המצרים בלי מחשבה על עניני החורבן כלל, (ויש ישיבות שנהגו לסדר שיחות בעניני החורבן בבין המצרים, ויש היום כמה קונטרסים וספרים המיוחדים לעורר על האבלות על החורבן וצער השכינה, וכל לבבות דורש ד').]

ללכת יחיד

כתב **השו"ע** (ס' תקנא ס' יח) ע"פ המדרש באיכה "צריך לזהר מיי"ז בתמוז עד תשעה באב שלא לילך יחידי מארבע שעות עד תשע שעות (משום שבהם קטב מירי שולט) **ובמ"ב** (שם ס"ק קב ד"ה מארבע שעות עד תשע שעות) "היינו מסוף ארבע שעות עד סוף תשע שעות – [בערך 10.25 בבוקר עד 16.15 אחה"צ]. עכ"ד ודוקא בחולך חוץ לעיר אבל בתוך העיר מותר. (א"א **מבוטשאטש**, והעתיקו בס' **ארחות חיים** וליקוטי מהר"ח וכו"כ **בערוך השולחן** סל"ט וכן **בדינים והנהגות חזון איש**). אך **בשו"ת התעוררות תשובה** (ס' שמח) כתב שכונת המדרש שבימי בין המצרים בשעות אלו אין ללכת יחידי אפילו בתוך העיר אא"כ הולך לדבר מצוה (משום שומר מצוה לא ידע דבר רע) ע"ש.¹

הכאת תלמידים בנים או חברים בימי המצרים

ובשו"ע שם "ולא יכו התלמידים בימים ההם". **ובמ"ב** ס"ק קג ד"ה ולא יכו התלמידים מפורש במדרש דאפילו ברצועה יש לזהר. וי"א שזה רק באותו זמן בין 4 ל9 שעות (לבוש, **סידור היעבץ**, **ליקוטי מהר"ח**).

לתרומות הערות והארות, 0533-163-916 נא להשאיר הודעה (מ. הרסקין סדר ב' נר גבריאל)

ניתן לקבל הגליון במייל g089285647@gmail.com

היא יותר קרובה להיות בגדר פסיק רישיה והכל לפי הענין.² ולכן יש להקפיד במזגנים חדשים לברר אם יש צורך לסדר התקן מיוחד לשבת (ארגון **'משמרת השבת'** 0722164422) או לקנות מזגן עם אישור הרבנים. ועכ"פ צריך להיות ערני על נושא זה של מזגנים בשבת שכבר כיום קיים שאלות חמורות במזגנים המשוכללים.

זהירות בשימוש במצב ה'איי-פיל' I FEEL

יש אפשרות לקבוע את החום של המזגן ע"פ המקום שנמצא שלט המזגן, וזה באמצעות מצב "איי - פיל" שבשלט המזגן. ולפי זה יש בזה עצה בשבת להימנע שאלות של השפעת פתיחת דלת של המזגן על הטרימוסטט, להניח בערב שבת המזגן במצב זו של 'איי-פיל' ואז לשים השלט באיזה מקום רחוק מהדלת והחלונות.

אכן יש לשים לב שאם מניחו במגירה בדקו שלאחר מספר דקות מסוים, כשקלט הפיקוד שבמזגן שה'רגש' של השלט לא מתפקד, אוטמטי המצב 'איי-פיל' מתבטלת, והמזגן שב להשפיע את רמת הקור והחום שבחדר. ולכן העושים עצה זו אין להניח השלט בארון, אלא יניחו במקום רחוק מהחלונות ומהדלת.

מכשול במזגנים חדשים - עיניות וגלאי אינפרא

אדום (INFRA RED WAVES)

ישנם מזגנים 'חכמים' שמזהים בני אדם בחדר ופועלים לפי מקומם:

קיים מכשול בחלק מהמזגנים החדשים 'עיניות' וגלאי אינפרא – אדום' העיניות או הגלאים מחוברים לפיקוד הראשי של המזגנים, **כשתפקידם לשדר אודות הימצאות אדם בחדר, בכדי לכבות את המזגן בצאתו ולהפעילו שוב עם כניסתו, וגם בכדי לכוון את פיזור האוויר וכיוון התריסים וכיוון התריסים לכיוון מיקום האדם השווה בחדר, או להיפוך, לכיוון ההפוך, בהתאם לתכנות המזגן מראש.**

בדרך כלל, אין אפשרות לכבות (לנטרל) את פעולתם בערב שבת בלי טכנאי מוסמך, מה שגורם לבעיה חמורה בכניסה, יציאה או שהות בבית בו מופעל דגם שכזה.

[לפי שידוע לנו לעת עתה מזגנים יקרים אלו פחות מצויים בבתי רגילים אלא בחדרי בתי מלון וכדו'].

עצה לכך: הנמצא במקום שיש מזגן מסוג זה, יש עצה לכסות ולהסתיר את העיניות בנייר אלומיניום. יש לבדוק בימות החול שנייר ההסתרה מסתיר היטב ומכסה לחלוטין את מקום (שדה הראייה) של העיניות או הגלאים, ושהם אינם פועלים (ולא 'מגיבים') בעודם מכוסים.

מזגנים שמכבים את עצמם

יש מזגנים שיש להם חיישן שמגלה אם יש אדם בחדר, ואם האדם יצא מהחדר המזגן מזהה שאין תנועה ומכבה את עצמו, מזגן זה מצוי במוסדות ציבוריים, בתי מלון ובתי ספר (יש בזה מכשול לפעמים בכינוסים של בנות בית יעקב 'בתיא' שעושים בשבת, ואינם יודעים שצריך לנתק את החיישנים הנ"ל. (מארגון **משמרת השבת**)).

סגירת תריסי מזגן

בפתיחת וסגירת תריסי מזגן יש הבדל אם זה מזגן רגיל או מזגן 'מיני מרכזי'. דמזגן רגיל סגירת התריס פועל באופן ישיר על המנוע וגורמת לו לכבות יותר מהר ואסור, משא"כ במזגן של 'מיני מרכזי' אין כ"כ השפעה על המנוע או המפוח. (ראה **בארחות שבת** ח"ג פ' כו סע' מב ובהע' סא שמתיר פתיחת וסגירת תריסים של המזגן').

עגבניות (המשך מגליון הקודם)

ע' בגליון הקודם שראוי להחמיר לא לפרק עגבניות מהאשכול שלהם בשבת (משום חשש מפרק). ויש עצה לחתוך בתוך העגבניה ואז כבר אין חשש.

חשש תולעים בעגבניות – וכעת פרסמו בד"ץ עדה החרדית שיש חשש תולעים בעגבניות ובעגבניות יותר (ויקרים יותר), באיזור העוקץ. ולכן חובה להוריד את עלה הכותרת, ולשטוף

¹ שלגבי הליכה בדרך בחוץ לעיר כבר נאמר במשנה באבות (פ"ג מ"ד) שבכל השנה המהלך בדרך יחידי הרי זה מתחייב בנפשו.

² ודעת **הגר"ח קניבסקי שליט"א** (תורת המועדים ס"א אות ב') שמסתמית השו"ע משמע שבכל סוגי הכאה אסורים. **ובא"א מבוטשאטש** שם כ' נראה דוקא הכאה במקום סכנה נגד איברים פנימיים וע' מה שהעיר בזה בס' **קרא עלי מועד** עמ' כה הע' כב.

משפירי ירושלים

רסיסי אורה מדמות רבת ההוד, של אחד המאורות הגדולים שזרח אורם בירושלים של מעלה,

הגאון הגדול רבי אברהם דוד רוזנטל זצ"ל

רב שכונת 'שערי חסד', ראש ישיבת 'כתר תורה' ובעל 'באר המלך' ז' כרכים לרגל מלאות עשרים שנים להסתלקותו – כ"א תמוז תשנ"ט

מפרוסה אחת יחידה ליום. על כן עשינו תורנות בינינו, יום אחד רבי אברהם דוד אכל שתי פרוסות את שלו ואת שלי ולמחרת אני וכך צמנו רק יום אחד ולא יומיים". בערוב ימיו כאשר שנשאל רבי אברהם דוד על ידי נכדיו מה הייתם עושים עם הרעב הגדול ששרר בארץ כל אותם שנים מה אכלתם באותם ימים? "מה זאת אומרת מה אכלנו", השיב בהשתוממות, "כשהיינו רעבים אכלנו גמרא, ואם היינו עדיין נשארים רעבים אכלנו עוד דף גמרא..."

גם לאחר שנישא סבלו חרפת רעב. בנו בכורו הגאון רבי יעקב זצ"ל, בעל 'המשנת יעקב' ואב"ד חיפה היה מספר כי רק פעם אחת בחודש לכבוד ראש חודש קיבלו ביום חול בשר. עוד הוסיף ואמר: "אני זוכר את הצלחת שהוגשה ובה תפוחי אדמה ורק בסוף האוכל נמצאה מתחת לערימת תפוחי האדמה פיסת בשר קטנה". בבית היתה הצפיפות נוראה, וכשנשאל על ידי מאן דהו: "איך מסתדרים בבית כזה קטן?" השיב: "שני ילדים ישנים באותה מיטה האחד הולך לישון בשעה לפנות בוקר והשני קם בשעה בבוקר, אי לכך מדוע לעשות עניין משלוש שעות של שינה".

"להתנתק מהחמצן באמצע החיים!?"

לבה רותחת של שלהבת אש תמיד של לימוד התורה יקדה בדמותו של רבי אברהם דוד. ניכר היה בכל שיגו ושיחו כי התורה היא משוש חייו וכחמצן לנשמה - שאבוי אם יחסר ממנו לרגע.

הוא ניצל את כל זמנו ללימוד בשקידה עד שהיה לסמל ודוגמא. בנו ממלא מקומו ברבנות 'שערי חסד', הגאון רבי יהושע מאיר רוזנטל שליט"א סיפר, כי תלמידי חכמים רבים שגרו בשכונה העידו שתחילת צמיחתם היתה כאשר הושפעו מהתמדתו הגדולה. כל הזמן דלק אצלו בבית האור עד מאוחר מאד, והדבר דרבן אותם להמשיך וללמוד עוד שעות נוספות עד כלות הכוחות. נער היה בשכונה מבית דתי מודרני שהוריו לא חלמו להוליכו לבית המדרש, אולם מחמת שכנותו לבית רבי אברהם דוד נמשך כבבלי קסם אחרי לימוד התורה, והתעקש כי רצונו גם להתענג על עמלה ושקידתה.

פעם אחת בחג הסוכות עלה על יצועו בשעה מאוחרת בלילה, אך לפתע שמע קול לימוד מסוכתו של שכנו הגאון רבי חיים ליב אויערבאך זצ"ל, ראש ישיבת 'שער השמים'. מיד לבש את בגדיו וירד לסוכת השכן ולמד עמו יחד, כי איך אפשר לישון כשנשמעת

"קצות החושן להפיג את צינת הלילה החורפי..."

רבי אברהם דוד היה מספר איך בהיותו בן אחד עשרה קיבל גישמעק בדברי תורתו של בעל "קצות החושן". היה זה בשבת חורפית אחת, כאשר מחמת העניות לא היה חימום בביתם וכאשר ראה אביו הגאון רבי חיים שלמה רוזנטל זצ"ל, ספרא דדיינא בבית דינו של מרן הגר"פ פראנק זצ"ל, שהקור מתגבר וחודר לעצמות והם רועדים הציע להם עצה נפלאה להתחמם. הוא לקחם איתו, הם צעדו לבית הכנסת, שם פתח ספר קצות החושן ולמד איתם בהטעמה את דבריו הידועים בסימן קפ"ה בעניין שליחות במצוות וסיפר הגר"ד שאכן הסגולה הועילה והקור הגדול שחרר לעצמות התפוגג והתחלף בחמימות התורה. לעת זקנותו סיפר שמאותה שעה נכנסו ללבו נעימות דברי הקצוה"ח העמוקים מהם ינק והתענג כל ימי חייו.

היה זה חינוך שהושרש בבית אביו שהיה בעצמו שקדן מופלג והיה מכונה בעיר העתיקה: "דער קליינער (על שם גובהו) מיט די גריסע גמרא", שכן היה הולך לכל מקום עם גמרא מחשש שמא יתעכב שם ויוכל בינתיים ללמוד ומראהו הנמוך עם הגמרות הגדולות הישנות שהיתה קרוב למידתו, עשה רושם על הרואים. רבי אברהם דוד עצמו כאשר ישב שבעה על אמו הצדקנית מרת בריינא ע"ה העיד, כי למרות שהיו שנים רבות שעמלה קשה ונזקקה לעזרה וסיוע בפרט ממנו שהיה בכור הבנים, בכל זאת מעולם לא הטילה שום שליחות ושום בקשה, שכן פסגת שאיפותיה היה שישב וילמד, ואפילו לא בקשה קלה כהבאת חלב מהמכולת והיתה אומרת לו: "אתה תלמד תורה ואל תבטל רגע".

תורה שלמדתי באף

תקופת ילדותו היתה תקופת עניות נוראה. הוא סיפר כי בימי ילדותו היתה תקופה שאפילו גמרא לכל מי שרצה לא היה, ובחיידר והישיבה למדו חברותא מתוך כרך אחד. על ש"ס שלם מי מדבר. הוא סיפר כי אינו זוכר בית של מי מחבריו שהיה בו ש"ס שלם, ואם היה עשיר כה גדול שהיה לו ש"ס מן הסתם הוא לא פתח אותו. היו מקרים שפרמו כריכה של גמרא כדי ששני לומדים יוכלו ללמוד בו.

אחיו הגאון רבי יצחק רוזנטל זצ"ל, ראש ומייסד ישיבת מדרש בני ציון סיפר על הרעב והמחסור בתקופת מלחמת העולם הראשונה שבה כולל לא היה להוריו לתת להם יותר מאשר פרוסת לחם אחת ליום, שהיתה אמורה להשיב את רעבונם ליום שלם. סיפר רבי יצחק: "עשינו חשבון אני ואחי שאי אפשר לשבוע

"סבא!"; תמהתי באזניו, "והלא אתה כבר כבן תשעים שנה ועשרות עשרות פעמים כבר למדת ושינתת את המשנה ברורה והדברים ידועים לך ואיזה דבר חדש יתגלה לך? בפרט בענייני אור"ח המצויים שלא נתונים לשכחה אצל שום רב בישראל, וכי לא כדאי ללמוד דברים חדשים?"

לתמהתי השיבני: "בוא וראה חידוש שהתחדש לי כעת: הנה, העומד באמצע ברכת ישתבח אינו עונה אמן, מאידך העומד באמצע ברכת ברוך שאמר כן עונה אמן, חוץ מאמן של ברוך שאמר עצמו שעל זה אינו עונה אמן. והדבר תמוה במושכל ראשון שהרי ברוך שאמר נתקן על פי פתקא שנפלה מהשמים ובכל זאת מותר לענות אמן באמצע ברכתה ואילו באמצע ברכת ישתבח אסור לענות, היתכן?" "אלא" - השיב, "רואים מכאן שכיון וישתבח תיקונה כנסת הגדולה והיא דינא דגמרא היא חשובה יותר מפתק

עם בנו הגאון רבי יעקב רוזנטל זצ"ל אב"ד חיפה ובעל 'משנת יעקב'

שנפל משמים ואין לענות אמן".

"נורא! נורא!", התפעל הסבא, "כמה גדול כח תורתנו הקדושה! ברכה שמוזכרת בגמרא חמורה בהלכותיה יותר מאשר ברכה שלא הוזכרה בגמרא למרות שכתובה בשמים ושולחו לתקנה בסדור התפילה". "נו", הוסיף בהתרגשות "וכי בשביל חידוש כזה לא כדאית חזרה נוספת?".

בחודש האחרון לחיי כשהיה בן תשעים ושש שנה קרה שלא הצליח להיזכר במדויק איזו מובאה בגמרא. הוא ניסה לייגע את מוחו ולא הצליח. הוא הביט בצער בנכדו והפטיר בכאב: "אינני מצליח להיזכר חוששני שאני מתחיל להזקין... זה שהגוף נחלש מזה כמה שנים ותופעות זקנה נוספות, לא היה עבורו ראייה מספקת, אך אם אינו נזכר בגמרא מפורשת, כנראה הוא מתחיל להזקין..."

הזכות לקום מהמיטה ללכת ללמוד

סיפר הג"ר מיכל שטרן שליט"א, רבה של שכונת עזרת תורה, על שקידתו המיוחדת של רבי אברהם דוד שהיתה לשם דבר וגם לעת זקנה ושיבה, וגם בהיותו זקן מופלג ישב וחידש בתורה כבחור צעיר:

רבי מיכל סיפר, כי פעם עבר ליד ביתו בשעות המאוחרות של הלילה וראהו בתנוחתו הקבועה והנצחית רוכן על ספרי. למחר שאלו: "האם לא כדאי לנוח מעט בגיל כזה?"

סיפר לו רבי אברהם דוד סיפור מפליא: "בשכונת שערי חסד בשכונה היה גר איש זקן מופלג הרה"ג רבי מרדכי לייב קמינצקי זצ"ל שבשעה שתיים בלילה כבר היה צועד בסימטאות 'שערי חסד' עם הלאמטערנע (-) מנורת הנפט) בידו בדרכו לבית הכנסת לשבת שם על התורה והתפילה.

זקני 'שערי חסד' ידעו את

הסיבה לכך, משום שכאשר שאלוהו למה כשמתעורר בלילה יורד ממיטתו והולך לבית הכנסת, הרי זקן מופלג הוא, ואולי עדיף שינוח עוד כמה שעות, עמד וסיפר להם כדלהלן: בהיותי בחו"ל בחור צעיר לימים, חליתי במחלת השחפת ל"ע והייתי בן יחיד להורי. בזמנו מחלה זו היה אחת דינה למוות. הורי החליטו מאחר שבניהם הולך למוות, עדיף שישע לארץ ישראל ימות שם ויטמן בעפרה.

המנגינה העריבה של לימוד התורה כל כך קרוב ועד אור ראשון של בוקר המשיכו ללמוד יחדיו בחברותא.

פעם התקשר לבנו נסער ומבוהל כולו, הוא שמע מבחור ישיבה שבישבתו בחורים הולכים לישון בשעות הצהריים. השמש עומדת במרכז הרקיע ואילו הבחורים לובשים פיג'מות והולכים לישון. "בשלימא ליפול על המיטה באפיסת כוחות לנוח מעט עם הגדים והנעלים, ניחא, אבל לעצור באמצע היום ללבוש פיגמה וללכת ממש לישון אתמהמה?!"

הוא עצמו כשנכנס למיטה לישון, או כאשר נאלץ לפוש באמצע היום מחמת חולשתו - היה נכנס עם גמרא גדולה פתוחה. מי שראהו התקשה להבין, איזו מנוחה היא זו; עם תוספות מעמיק, אך גם במיטה התקשה להתנתק מהחמצן של התורה.

התורה משוש חיי

היה רגיל תמיד לברך את צאצאיו בכל הזדמנות של ברכה, אם זה בשמחה או ביקור שבת או מועד, תמיד היה מוסיף ברכה על עליה בלימוד. כשנשאל על כך סיפר שכך היתה דרכו של רבו מרן הגר"צ פראנק זצ"ל, רבה של ירושלים - שכל אימת שביכרו ברכה כל שהיא בכל הזדמנות שהיא, כל שמחה ואירוע הוסיף: "און מיזאל שטייגען אין לערנען" ("ישתעשה שטייגן בלימודיך"). פעם נחלה רבי אברהם דוד, וכשפגשו לאחר זמן שנעדר חשב שיברכו רק ברפואה שלימה אך הוא הוסיף: "און מיזאל שטייגען אין לערנען. גם לפני הימים הנוראים היה מברכו בקביעות בגוט יאר (שנה טובה) און מיזאל שטייגען אין לערנען. כאומר הא בלא הא לא סגיא, מה טעם לחיים, לשמחת מצוה וכד' בלי לעשות שטייגען בלימוד!"

כאמור, הוא עצמו גם נהג כך. סיפר בנו הגאון רבי משה אהרן זצ"ל, כי לעת שנפרד ממנו בבית החולים בפעם האחרונה לפני הסתלקותו, תפס ידו וביכרו בצרור ברכות וסיים: "און מיזאל זוכה זיין צו שטייגען אין לערנען!"

הרווח בחזרות מרובות

רבי אברהם דוד לא נולד עם כישרונות מזהירים הוא השקיע יגיעה ועמל רב בתלמודו, להבין היטב כל קושיא וכל תירוץ וכל סברא וכך הצליח. מאידך ניחון בזיכרון מופלא ומה שלמד זכר היטב. בין מכיריו היה ויכוח האם היה זה כשרון מולד לזכרון או שהדבר נבע מחזרתיו המרובות על כל דבר ואהבת התורה שיקדה בו.

היה מזהה אנשים וזוכר אותם לפי דברי תורה ששמע מפיהם. כאשר פלוני הציג עצמו לפניו כנכד של ת"ח פלוני זכר מיד לומר לו קושיא או תירוץ ששמע מפיו לפני עשרות רבות של שנים.

ברבות הימים בזכות יגיעתו ועמלו זכה להוציא את חיבורו הגדול 'באר המלך' על הרמב"ם, אשר כידוע מרן בעל ה'חזון איש' זצ"ל עיין בספרו והביע את

התפעלותו, ואף רשם בשולי הגיליון את הערותיו.

שח נכדו הג"ר שלמה לוי שליט"א: "כאשר נכנס אליו פעם בערוב ימיו, כאשר כבר הגיע לשנתו התשעים. כשנכנס מצאו משנן תלמודו בספר משנה ברורה חלק א'. שאלו: "סבא, איזו הלכה הנך מברר?" ענה הסבא: "אינני מברר הלכה מסוימת, אלא חוזר שוב על המשנה ברורה!"

עם בנו יבדלח"ט הג"ר ישכר דוב שליט"א, רב ביהכ"נ'ס 'משכנות ישראל'

תעצומות הנפש של הרב שך העצימו אצלו את השאיפה להשקיע ולחבר חיבור נוסף גם בגיל מבוגר שכזה...

כששמעתי זאת, מוסיף הרב טורק מהרגשי לבבו, "השתוממתי מדבר נוסף; הנה בכינוס ההוא השתתפו מאות ואלפים, ויש לשער שכל אחד מהמשתתפים לקח איתו איזה לקח מן המעמד. ככל הנראה רובם ככולם לעצם ענין יסוד התנועה החדשה, וכל הנצרך להצלחתה וכדומה. אך אדם אחד לפחות בתוך כל הקהל הקדוש ראה בכך גם תביעה נוקבת כלפי עצמו. "אם הוא יכול לעשות מהפכות כאלו, אז מה איתי... כך דרכן של צדיקים!"

כח הביקוש שלו היה מופלא. שכנו של רבי אברהם דוד בשכונת 'שערי חסד' היה הגאון רבי יצחק פלקסר זצ"ל, ראש ישיבת 'שפת אמת' וחבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. לימים כשהשתדכו ביניהם והשתתפו יחדיו בשמחה משפחתית - קם הרב רוזנטל וסיפר: "כשהייתי שוקד על תלמודי עד השעות הקטנות של הלילה לא אחת כשהייתי מחליט לסיים את הלימוד ולעלות על יצועי הייתי מבחין שבביתו של שכני רבי יצחק עדיין דולק האור והוא רכון על ספריו ושוקד על תלמודו הייתי שואב כוחות מההתמדה שלו ושב ללמוד!"

אף בנו הגאון רבי יעקב רוזנטל זצ"ל, בעל ה'משנת יעקב' ואב"ד חיפה סיפר, כי עקב אחר אביו וראה שהוא מכון את החשמל שיכבה בליל שבת קודש בשעה שתיים וחצי. כששאל בסקרנות מפני מה נבחרה שעה זו? השיב לו אביו רבי אברהם דוד: "רואה אני כי שכנו רבי יצחק פלקסר לומד בליל שבת קודש עד שעה זו. אם הוא מסוגל לכך מדוע שלא יעמדו לי כוחותי להתמיד עד לאותה שעה?"

כששאלו את רבי יצחק מדוע הוא מאריך בלימודו בליל שבת קודש עד לשעה שתיים וחצי לאחר חצות? השיב בפשטות: "ומה בכך? והלא גם שכני הרב רוזנטל לומד עד אז!"

"אדם כי ימות באוהל – עד שעת מיתתו"

בספר 'נשמת יעקב' כותב בנו הגאון רבי יעקב זצ"ל: "אבי זצ"ל נפטר בגיל תשעים ושש בדעה צלולה. עד יומיים לפני מותו עיקר דבריו היו על עמלה של תורה ועל גדלות של תורה ואפילו בערה"ש כשבאנו לקבל ברכה, הוא דיבר על עליה בלימוד תורה ודיבר תמיד גם על כתיבת חידושים הוא אמר לכל הבנים והנכדים לכתוב חידושי תורה ושיתרגלו בחידושים אפילו בגיל צעיר. היה מוסיף ואומר: "ברור שבשנים הראשונות החידושים הם בוסר, אך גם בפירות האילן תחילה יש שלוש שנות ערלה ואח"כ קדושה. צריך לרשום כל חידוש עמלה של תורה לבדוק כל דבר במקומו ולא לסמוך על ליקוטים!"

ותיקי השכונה מספרים, כי כל אימת שנכנסו לבית הכנסת המרכזי בשכונת 'שערי חסד' – "הגר"א שול" למנחה או מעריב וכו' תמיד היתה קבוצה של אנשים בפרוזדור בית הכנסת ששוחחו בענייני העולם, ורבי אברהם דוד לא רצה להתערב

כך אכן היה, הוריו ארזו עברו מטלטלין ובבכי מרטיט לבבות נפרדו ממנו ליד האניה. כשהגיע לא"י המתין למותו אך משום מה הוא בושש לבוא. בינתיים הוא נשא אשה ובנה בית והנני ממתין למיתתי מהמחלה כבר זקנתי מאד, אשר באופן טבעי כל אדם בגיל זה אינו בטוח אם יקום בבוקר חי ובפרט אני שאני הגעתי לא"י כדי למות כאן ועדיין פחד המות ממחלתי בצעירותי טמון בקרבי.

בשמחת הבר מצוה לנינו, בן לנכדו הג"ר מאיר שמואלביץ שליט"א, ונכד בנו הג"ר יעקב רוזנטל זצ"ל – אב"ד חיפה. בשמחה משתתף מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל

המש"ך רבי מרדכי ואמר: בגמרא מסופר שבדור המדבר שגזר עליהם כליה היו אנשי דור המדבר נמים את שנתם בתוך קבר והיו שנסארו שם למנוחת עולמים והיו שיצאו בבוקר מקבריהם בריאים ושלמים. תארו לעצמכם, אמר רבי מרדכי - האין היה מתנהג אותו בן המדבר ששכב לעת לילה במשכב הקבר אשר לפתע התעורר באמצע הלילה, כלום יש בנפשו להסתובב על צידו השני ולהמשיך בשינה, הרי ברור לכל בר דעת כי אותו האיש היה קופץ מן הקבר כל עוד נשמתו בקרבו ממיטתו.

סיים רבי מרדכי את סיפור חייו: "אם זכיתי הודות לקב"ה להתעורר לחיים אז קפצתי ממיטתי כל עוד נשמתני בי לעבודתו של מקום שפדאני ממות!"

המש"ך רבי אברהם דוד ואמר לאורחו: "דבריו של רבי מרדכי חרותים בעומק נשמתו. גם אני כבר זקן לימים ב"ה. האם אכנס למיטתני כל עוד שעדיין יש בי כח ללמוד עוד קצת?"

"כשאני רואה את הזקן הזה אני חושב מה איתי"
בספרו 'אוצרותיהם אמלא' (שמות) מספר הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א, רב קהילת 'פרושים' ברכפלד ומראשי ישיבת 'קמניץ לצעירים', את הסיפור המפליא הזה:

את רוב חלקי הסדרה 'באר המלך' הוציא רבי אברהם דוד עד היותו בגיל שבעים וחמש. אולם למרבה הפלא את החלק האחרון הוציא לאחר שנים רבות בהיותו כבן תשעים ושלוש!

כשנשאל לסיבת הדבר, השיב: "ספר זה יוצא לאור בזכותו של הרב שך...". "איזה קשר ושייכות ישנו בין ספר 'באר המלך' לרב שך?" השתוממו. והוא נימק: "הרב שך במעשיו נסך בי שאיפות לחבר את החיבור הזה!"

בשמחת אירוסיו נכדו, עם הג"ר ליב היימן זצ"ל והרב זאב לנג זצ"ל

לדבריו, לפני שנים ספורות זכה להיות נוכח בכינוס היסוד של תנועת 'דגל התורה', שהוקמה על ידי מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצ"ל וראשי אלפי ישראל, כינוס שהדיו ורישומיו נצרבו בתודעת הצבור התורתי. הרב שך היה אז זקן מפלג חלש ותשוש, במעלה גיל התשעים,

ולמרות זאת התאמץ במלוא המרץ למען כבוד שמים. כמצביא דגול עמד בראש גדולי ומאורי הדור, ופעל בשארית כוחותיו להעמיד את הדת על תילה, ונלחם כארי למען כבודה וחיוזקה של תורה.

"התעוררתי לחשוב אז על עצמי", אמר רבי אברהם דוד, "דער עלטער יש לו כוחות לעשות כאלו מהפכות, ולי אין כח להוציא כרך נוסף של 'באר המלך'!"

ברבנות 'שערי חסד'

מעודו לא אהב להתערב בענייני ציבור, אולם לא נעשה בשכונה דבר קטן או גדול ללא שהתייעצו עמו. אחד הסקרים הבודדים בהם יצא מגדרו והתערב, היה זה כאשר כמה מתושבי השכונה העלו יוזמה להפוך את אחד הרחובות למדרחוב. הם חפצו שיהיה לילדים שטח בטוח למשחק ונסיעה באופניים. רבי אברהם דוד יצא חוצץ נגד הרעיון. שונא היה את הבטלה ולא יכול היה להתבונן באדם המבטל את זמנו במשחק או בדבר אחר. זמן יש לנצל, לא להעביר.

גם בקרב משפחתו היה הדבר טבוע. בלילות שבת הארוכים היו משכימים קום כשעתיים לפני התפילה כדי ללמוד. שיעור קבוע היה לו עם בנו הבכור בשעות אלו ואף בנו שהתגורר מחוץ לשכונה. היה מגיע ברגל עם הנכדים כדי ללמוד ב"שערי חסד".

"שבת אחת", מספר בנו - "כשהגענו לשכונה פגשנו את אחד התושבים המכובדים צועד בגפו לבית הכנסת. שאלתי אותו: 'היכן "שערי חסד" של היום?' והוא השיב: 'הנה היא', בהצביעו על בני שנלוו אלי לצעידה הרגלית משכונתנו המרוחקת. מלבד משרת הרבנות שנשא במסירות ואמונה שימש גם כאב"ד בבית הדין מיסודו של רבי שמואל סלנט. וכן כנשיא בבית החולים "ביקור חולים" נמנה היה גם עם ראשי ה"ועד הכללי".

רבי אברהם דוד האריך ימים בצלילות מופלאה שקד על תלמודו וענה דבר ה' זו הלכה לשואליו הרבים בשכונת 'שערי חסד' עד גיל תשעים ושש שנה. כששאלו אחד הנכדים: סבא, במה הארכת ימים? ענה: ראשית, עמלתי על מידת הכעס. גם אם נאלצתי לכעוס על מישהו בתוכי לא כעסתי. שנית - גידלתי יתום בתוך ביתי. ושלישית - בצעירותי למדתי תורה מתוך הדחק. הנכד שמע ובה על סיפוקו כשיצא את החדר, קרא לו רבינו ואמר לו: העיקר הוא הדבר השלישי: תורה מתוך הדחק...

בשיחה שדברו בענייני העולם, ותמיד היה מתחמק מהקבוצה בחכמה ובתבונה מיוחדת מבלי לפגוע בהם, מחמת התמדות הגדולה.

"משכנס אדר מרבים בשמחה"

שגור היה על פיהם של ילדי עץ חיים המקרא: "משכנס אדר מרבים בשמחה", ודברים בגו. אחד מהבוחנים בתלמוד התורה היה רבי אברהם דוד. גישתו החינוכית המיוחדת היא שקבעה בפיהם של הילדים את המימרא: משכנס אדר - ר"ת אברהם דוד רוזנטל - מרבים בשמחה. יום טוב היה זה כאשר נכנס הוא לכיתה לבחון את התלמידים. מעולם לא היה מעמיד ילד במבוכה, אלא היה מכוון ומדריך אותו עד שידע את התשובה הנכונה.

נוהר היה מאוד שלא להכשיל את התלמידים בבחינה. בנו, הגאון רבי יששכר דב שליט"א, רב ביהכ"ס 'משכנות ישראל' מספר, כי בימי השבעה נכנס אברך לא מוכר אל הבית כדי לנחם. הוא הציג את עצמו כתלמיד לשעבר ב"עץ חיים" וסיפר כי רק גישתו המיוחדת של הרב רוזנטל שמרה עליו שלא יעזוב את המסגרת.

האישיות המקרינה, הלב הרחום והזהירות בכבוד כל אדם - אלו היו המאפיינים של רבי אברהם דוד. לא לחינם אהבוהו כל בני השכונה והפקידו בידיו את סתרי ליבם. זוגות רבים היו באים להתייעץ עמו ולהסיח לפניו את ליבם והיו יוצאים מעודדים ומחוזקים. נודע היה בחכמתו הרבה.

פעם בא לפניו זוג אשר לא זכה להיפקד במשך תקופה ארוכה. לשאול על טיפול חדש שהציעו להם. רבי אברהם דוד ענה להם שלא יבצעו את הבדיקה הזו. לאחר תקופה קצרה התברר כי באותה עת כבר זכו להיפקד ואילו היו מבצעים את הבדיקה הזו, היתה זו רעה.

מסמך נדיר בפרסום ראשון:

ביוגרפיה קצרה של הגאון רבי אברהם דוד רוזנטל זצ"ל

שנכתבה על ידו, בו מגלה טפח על פעילותו הגדולה ב"מדרש בני ציון"

נולדתי בשנת תרס"ד פתח"ק ירושלים ת"ו. אבי הרה"ג רבי חיים שלמה ראזינטאהל היה אישיות לשובה בחודי הישוב הישן בירושלים והיה ספרא דדינא (מזכיר) בבית דין הקבוע של האשכנזים בירושלים שהיה תחת נשיאות מרן הגאון הצדיק מוהרא"י קוק זצ"ל. אמי מורתי היא בת הר"ר א. ל. הכהן ז"ל שבא לירושלים עם הוריו לפני יותר משמונים שנה.

התחנכתי בת"ת "עץ חיים", בשנת תרע"ד ואז אני בן עשר, זכיתי בת"ת הנז' בפרס "פרסיץ" של הנדיב הדגול מוהר"ר יהושע זליג פרסיץ ז"ל, עבור הצטיינות בתנ"ך כמובא בלוח הת"ת הנזכר שיצא לאור בשנת תשרי"ה. בשנת תר"פ נכנסתי לשיבת 'עץ חיים', ובאותו פרק היה לי שיעורים פרטיים מיוחדים ללמוד אצל הגאון הגר"מ חרל"פ שליט"א מירושלים, כמו שהוא כותב בהסכמתו על הספר "באר המלך".

בשנת תרצ"ד יסדתי ביחד עם אחי - הרב ר"י רוזינטל את המכון הידוע לבירור הלכות ארץ ישראל "מדרש בני ציון" והגאון רא"י קוק זצ"ל הביע לפנינו את שמחתו הגדולה על יצירה זו. בשנת תרצ"ה הוצאנו לאור את הספר הראשון "כרם ציון" של חברי "מדרש בני ציון", ובו נמצא מאמר ארוך בחידושי תורה מאתי. ומני אז יצאו י' ספרי "כרם ציון" וכולם נמצא בעז"ה מאמר ארוך מאתי.

בשנת תרצ"ז יצא לאור על ידי "מדרש בני ציון" ספר הלכות שביעית בקצרה יחד עם הערות מאת חברי המדרש הנז', ועריכתו נעשה על ידי, ומטעמים שונים לא קראתי את שמי על זה. בשנת ת"ש יצא לאור ע"י המדרש הנז' ספר 'כרם ציון' כולל הלכות ערלה ורבעי, ובו מבואר בלשון צח ומצוחצח כל דיני והלכות ערלה ורבעי, ועריכתו נעשית גם כן על ידי, וכנא' לא קראתי את שמי על זה. באותה תקופה נדפס ב"הצופה" מאמר הערכה מלאה מאת הרב הגאון הגדול חכם ונבון ומעמיק מהור"ר ש. י. זיין שליט"א ובו הוא כותב על הספר הנזכר שניכר בו שיד חרוצה אחת היא שערכה את הספר הזה, וכי שנערך הוא בטוב ועם ודעת ובכשרון וסדר מובהק ועוד. ועתה יש לגלות כי היד האמת שערכה את הספר הזה היא ידי בעזהשי"ת ובו ג"כ נמצא קונטרס גדול בדיני אבל בשמחת החג מאתי ובקריאת שמי על זה.

במשך השנים עברה עיקר הנהלת המדרש הנזכר לידי אחי הנז' שיחי, ואני משרת בקודש ומרצה שיעורים קבועים לפני חכמי המדרש הנז' בהלכות א"י. בשנת תרצ"ה נתמנית לבחון קבוע בת"ת "עץ חיים" בירושלים, אשר בה אני מכהן ב"ה בצירוף עבודתי בקודש בהרצאת שיעורים במכון "מדרש בני ציון", כאמור.

העמיד תלמידים הרבה

ניצוצות אור ממסכת חיי של גאון ההסברה, מגדולי המחנכים בדורנו

הגאון רבי פנחס צבי בירנצוויג זצ"ל

מנהלה הרוחני של ישיבת 'תל אביב' למעלה מיוכל שנים.

בשנים קודמות קבע את מקום תפילתו בימים נוראים בישיבת פוניבז', באחת מהשנים סודר לו מקום ישיבה מול מקומו של מרן המשגיח זצוק"ל והוא ישב שם רק שנה אחת. לימים סיפר שמחמת הפחד והמורא שהיה בקירבתו שוב לא יכל לשבת באותו מקום.

במחיצת מרן החזון איש זיע"א

הגאון רבי פנחס צבי זצ"ל זכה להסתופף במחיצת מרן החזון איש עוד מצעירותו, כל ימיו סיפר על המפגשים שהיו לו עם מרן החזון איש וכיצד הותירו עליו רושם בל ימחה, כך סיפר בהתרגשות שפעם נכנס לביתו של החזון איש וראהו עומד בפני החדר ומברך אשר יצר כמונה מעות בדביקות גדולה. מראה זה חרט בו רושם עז ותמיד אמר 'כמה הייתי מוכן לשלם עבור מראה כזה'... לדעת ערכה של ברכה מה היא.

כבר בימי בחרותו הוצעה לו המשרה לכהן כר"מ בישיבת תל אביב, משכך שם פעמיו למרן החזון איש ששאל אותו אם הוא עושה שטייגען בישיבה, אמר לו רבי פנחס ודאי, אבל לאו בכל יומא איתרחיש ניסא, בכוונתו כי משרה זו לא תחזור... ענה לו החזון איש "לאו, בכל יומא איתרחיש ניסא"... ואכן כך היה שחזרו אחר זמן וביקשוהו לכהן כר"מ, אז אמר לו החזון איש שיקבל על עצמו את המשרה הזו.

סיפר אחיו הגאון רבי שלמה שליט"א שהגאון רבי פנחס צבי זצ"ל עלה למרן החזון איש זצ"ל להזמין לקראת חתונתו ואמר לו החזון איש שבתקופה האחרונה ממעט לצאת לשמחות, אמר לו רבי פנחס שהיות ויש לו כבר תלמידים אזי השתתפותו תשפיע עליהם ויהיה זה חיזוק גדול, כששמע זאת החזון איש אמר לו "איבב אזוי איך קום" (אם ככה אני בא) ואכן החזון איש השתתף בחופתו.

משנת החינוך

דמותו של הגאון רבי פנחס צבי זצ"ל היתה באותם ימים כמים חיים לנפש עייפה, עת מבצרי החינוך התורני בארה"ק היו בראשיתם והצורך במחנכים אשר יצליחו לפנות אל ליבם של הילדים ובני הנוער היה גדול מאד. כאן התגלה הגאון רבי פנחס צבי כאישיות אשר הצליחה לפתוח את לב הנערים ולהרוותם באהבת תורה עצומה, תלמידים סיפרו במהלך ימי השבעה כי הם זוכרים במדויק את הדפים ואת הסוגיות שלמדו ונבחנו אצלו אף שמדובר עשרות שנים לאחר"כ. הוא

רפאות תהי לשריך

הגאון רבי פנחס צבי הרביץ תורה ויראה במשך למעלה מיוכל שנים בישיבת 'תל אביב', שם העמיד דורות של ת"ח ומרביצי תורה. באותם ימים עת החינוך התורני היה בראשית דרכו מסר הגאון צבי את נפשו למען תלמידיו והכניס בהם אהבת וחשקת התורה בכישרונו המופלא ובבהירותו המפורסמת. זכה הוא ויצאו מתחת ידו ושבת חינוכו מאות בני תורה, אשר העידו כי כל עלייתם הרוחנית נובעת בזכות אותם שנים שינקו ממנו אהבת תורה.

תקופת כפר סבא

בצעירותו למד בישיבת 'כפר סבא', בתקופה בה שימש שם כראש ישיבה, מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל. בו בדמותו ובהליכותיו זכה לדבוק כל הימים. לימים התפרסם משמו סיפור מופלא מאותם ימים על שכן שהתנכל לבחורים עם כלבו והבחורים חששו לצאת מבנין הישיבה, וכשיצא עמם הגראי"ל זצוק"ל הכלב מיד ברח.

במחיצת מרן המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל

עוד בעודו בחור בישיבת חברון התקרב מאד למרן המשגיח זצוק"ל בעת ששימש כמשגיח בישיבת מיר, והיה מהמשתתפים הקבועים בוועדים השונים שהתקיימו בביתו. שם **הגאון רבי נתן זוכובסקי שליט"א** שהגאון רבי פנחס צבי זצ"ל היה נשאר אחרי הוועדים הללו ושוחח עם מרן המשגיח זצוק"ל באריכות בעניני תורה ועבודת ה', בתקופות אלו זכה לקבל הדרכה בדרכי החינוך אשר לימים עמדה לו בעבודת הקודש.

עוד שם בענין זה, שזוכר בעודו בחור צעיר בישיבה שהגאון רבי

פנחס היה מביא בחורים למרן המשגיח זצוק"ל לעצה וברכה וכבר אז היתה ניכרת בו הדאגה והרצון לסייע לכל אחד בדרכי העליה בתורה וירא"ש. כמו"כ נשתמרו עד היום כמה מכתבי חיזוק ועידוד שכתב לבחורים בישיבה להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים.

לקראת חתונתו שלח לו מרן המשגיח זצוק"ל מברק בו הוא מברכו ומאחל לו ברכה בכל מעשיו.

עוד סיפר אחיו **הגאון רבי ירחמיאל שליט"א** שכשהגיע ללמוד בישיבת פוניבז' שאלו מרן המשגיח "אתה אחיו של ר' פנחס" וקירבו מאוד בזכותו.

אביו הגאון רבי פנחס להזמין את ראש ישיבת חברון הגרש"ז ברוידא זצ"ל לחתונה והם שוחחו שם זמן מה, לאחר מכן אמר ראש הישיבה לאביו כי הוא מתפעל ממנו שנראה שיצא עתה ממש מן הישיבה... תמיד נהג בשיחותיו להביא את דברי רבינו חננאל ביומא כי ישיבה היא מקום להשראת השכינה, וביד אמן המחיש זאת כי המקום הטהור ביותר בו אפשר לנשום 'אור צח' כלשוננו, הוא בישיבה, שם אין 'חידקים' ורעלים' המסתובבים ברחוב 'והשכל יכול לקלוט בקלות יותר רשב"א ורמב"ן'...

גאון ההסברה וההמחשה

הגאון רבי פנחס זצ"ל ניחן בכח הדיבור בהמחשה ובבהירות, והיה משתמש בזה ככלי להעביר את המסר החשוב ביותר עלי אדמות כי אין דבר מעולה יותר מן התורה ולומדיה, רבות היה מדבר על מעמד הר סיני בהזכירו את הרמב"ם שכתב 'גדלו בניכם על המעמד הזה'... בכל עת היו שגורים על לשונו סיפורי עמל התורה הנוראים על גדולי הדורות וזה מה שהראה באצבע בכשרון מופלא כי רק התורה ועמליה הם נזר הבריאה, כל אימת שהיה רואה בן ישיבה או אברך היה אומר 'כל העולם כולו לא ניזון אלא בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מער"ש לער"ש'... באומרו, כי החנינא של דורינו הם בני הישיבות

ואברכי הכוללים.

בתקופות מאוחרות אחר שהתפרסם שמו כגאון בהסברה והמחשה נקרא למסור שיעורים בכמה מקומות בעיר בני ברק, הותיק שבהם היה השיעור ברמת אלחנן שם מסר שיעור במסכתות קשות שבש"ס לציבור בני תורה מבוגרים. רבים העידו כי לעיתים נקלעו למקום ושוב לא יכלו לעזוב עד סוף השיעור... היה זה מחזה מרהיב כיצד היה מנגיש את הדברים הקשים ביותר בכפית של דבש... במהלך השבעה סיפרו בניו הגאונים שליט"א שכל ימיו היה מתאונן על הילד או הבחור ואפי' האברך שחוזר הביתה אחרי השיעור ולא מרגיש שחילקו היום גלידה!... זה מאד חרה לו וזה היה מפעל חייו להמתיק תורה על לומדיה.

עוד מקום שבו היה הגאון רבי פנחס זצ"ל ממחיש את מתיקות התורה היה בעת שקרא בתורה, הוא שימש כבעל קורא למעלה מחמישים שנה בבית המדרש של הרה"צ רבי חיים משה מנדל זצ"ל ברחוב ראב"ד ושם הראה את כוחו הגדול עת היתה הקריאה בתורה כעין מעמד הר סיני, בקולות וברקים ובהתרגשות גדולה. כל מי ששמע אותו אמר שהוא לא קורא את הפרשה אלא מספר את הפרשה... הוא מסר נפשו ע"ז עד סוף ימיו ממש, ולקריאת המגילה בשנה האחרונה קיבל ברכה ממרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א שיוכל לקרוא וכך הוה.

משמת רבי פנחס בטל כבוד התורה. ת.נ.צ.ב.ה.

ניחן בכושר הסברה מופלא שכל תלמיד ואפי' המתקשה ביותר יכל להבין את החומר הנלמד, כך נהג עד סוף ימיו עת מסר שיעורים בעיר בני ברק וכמו שהעיד תלמידו הגר"י סילמן שליט"א בימי השבעה כי 'אפי' הקירות הבינו את השיעורים'...

עם רבו מיישיבת חברון, המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל

באהבתו הגדולה דאג לפתוח לתלמידיו שערים בכל מקצועות התורה, כן סיפר תלמידו הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א שלמד עמיהם רוב משניות טהרות, תלמידים אחרים סיפרו שלמד עמיהם משניות קדשים. בכתביו נמצאו סיכומים על משניות קדשים טהרות בבהירות גדולה, זאת מלבד שיעוריו הרבים שמסר בשאר מקצועות התורה. היתה לו חביבות מיוחדת ללימוד ענינא דיומא, כך ראוהו מתפלפל במועדים על עניני המועד ואף סמוך לפטירתו היה ראשו ורובו עסוק בסוגיית יקנה"ז שיצא בשבועות האחרון.

סיפר אחד התלמידים שבאותם ימים של פעם התקיימו בשבתות אחה"צ פעילויות נוער של ארגונים שונים אשר לא היתה דעת חכמים נוחה מהם והיו תלמידים אשר היו משתתפים שם, כששמע זאת הגאון רבי פנחס זצ"ל קבע עם אותם תלמידים חברותא בשעות אלו, כך בחכמה הצליח למנוע מתלמידיו לרעות בשדות זרים ומאידך לא לבוא עמיהם בדברים ישירות על הליכתם לאותם מקומות. בשנים קודמות יותר הנהיג סדר לימוד בשבת אחה"צ והיה הולך מבני ברק לתל אביב ברגל מידי שבת בשבתו, בימי השבעה סיפר תלמיד ותיק כי המאמץ הזה לא מש מזכרונו עד היום והוא מרגיש חייב הכרת הטוב מרובה להגאון זצ"ל על זה.

מלבד לימוד הגמרא היה הגאון רבי פנחס זצ"ל מתפלל עם תלמידיו מידי יום ביומו וכך היה מחנכם ומרגילים בתפילה כהלכתה, שחו מספר תלמידים כי עד היום שגור על שפתותם ניגון התפילה שהיה מנגן, ומתיקות הניגון היא ששימרה אצלם את מתיקות התפילה. כמו"כ היה מרתק את תלמידיו במצוות מענינות כמו תרומות ומעשרות וכדו' בהם היו מקבלים מושגים בעולמה של תורה תוך המחשה ברורה ובהירה.

במהלך השבעה סיפר מי שהיה מזכיר הישיבה באותם ימים כי היתה אז שכונה בדרום ת"א שלא היה מסודר מקוה טהרה, וכששמע הגאון רבי פנחס זצ"ל שביד המזכיר לסדר זאת אמר לו שיקח על עצמו את סידור הענין לפני הכל והוא ימלא את חסרונו בישיבה, ואכן רק בזכות כך הוקם אותו מקוה טהרה.

במהלך השבעה סיפר מי שהיה מזכיר הישיבה באותם ימים כי היתה אז שכונה בדרום ת"א שלא היה מסודר מקוה טהרה, וכששמע הגאון רבי פנחס זצ"ל שביד המזכיר לסדר זאת אמר לו שיקח על עצמו את סידור הענין לפני הכל והוא ימלא את חסרונו בישיבה, ואכן רק בזכות כך הוקם אותו מקוה טהרה.

בן ישיבה עד סוף ימיו אם אפשר לתמצת את

הנקודה המיוחדת של הגאון רבי פנחס זצ"ל הרי שזה הוא היה: 'בן ישיבה'... כל ימיו היה חי בתחושה של קירבה עצומה לעולמה של הישיבה, לעולמם של עמלי תורה, ואת תחושה זו היה מעביר לתלמידיו ומחנכם לאמר בדרך זו תלכו, סיפר בנו הרה"ג רבי ישעיה שליט"א בהספדו כי לפני חתונתו עלה עם

מרן ראש הישיבה שליט"א בשמחת נישואי נכדו שיחי', לצידו מחותנו הגאון רבי אריה לוי שליט"א, ראש ישיבת 'הנב'.

ישיבת מיר

(פרק ג')

(תקע"ז – תשע"ט)

את הדבר אף ממקורביו ומבני משפחתו. אירע פעם בשבת, שגברו יסוריו מאוד ושכח להודות על הטשולנט הנפלא, כדרכו תמיד. אז התגלתה למקורביו דבר מחלתו הקשה. במאור פניו ובצחלתו תמיד הצליח עד אותה שבת להסתירה.

פרשה נוראת הוד בחייו היתה פרשת ישיבת "פליטת סופרים". בראשית שנות השואה הגיעו ארצה פליטי חרב מארצות ההשמדה. רבי חיים זאב סייר במסירות נפש במחנות הפליטים ואספם אחד לאחד. הוא יסד עבורם ישיבת פליטת סופרים בחסות היכל התלמוד. ישיבה זו היתה אבן פינה להחיות לב נדכאים. הגר"ח"ז שימש בה כאב וכפטרון לכל הלומדים, והרבה דורות ישרים צמחו הודות למפעלו זה.

הגר"ח"ז היה מסתתר מאוד. מעולם לא נהג גדולה בעצמו וכעדות הג"ר אפרים בורדיאנסקי זצ"ל, עמיתו בעבודת הקודש ב"היכל התלמוד": "רב חז"ל היה אומן מוצנע להחביא גדולתו בתורה ובחכמת היראה ובחריצת פעלים לשמה". מידת ההצנעה והפשטות המיוחדת באה לו בירושה מאביו הגר"א"י ומסבו היסבא' הגר"נ"צ פינקל זצ"ל. תמיד עמלו בני משפחות פינקל להחביא עצמם בסתר המדרגה.

עיקר פעילותו המוכרת היתה בעשור האחרון לחייו. הגר"ח"ז מונה למשגיח מוסרי ומנהל רוחני בישיבת מיר בירושלים. בשנים אלו צלל במיוחד בים תורת היראה, הרחיב והעמיק בה ודלה פנינים. כסבו, כן הוא, השכיל לזרוק קרני אורה על דברי חז"ל.

בעולם התורה נודעה בקיאותו הרבה ועומק השגתו במדרי חז"ל. חד בדרא היה בגאונותו ובהיקף ידיעותיו בספרי חז"ל ובראשונים; בתחומי האגדה, המוסר, ההגות והמחשבה. יחד עם תפקידיו בישיבה, בהדרכה ובמסירת שיחות, השקיע בצנעה ובאין רואה עבודה מאומצת שהחלה עשרות שנים קודם לכן בהכנת מהדורות מתוקנות ומבוררות של ספרי חז"ל, מדרש משלי והקובץ הגדול ילקוט שמעוני. בעבודות אלו הפליא לעשות לפי כל קנה מידה.

ערום בחכמה וערום ביראה היה הגר"ח"ז. כל ימיו השכיל להצניע היקף שליטתו המדהימה בנושאים אלו. הסתיר מעין רואים את יצירותיו הגדולות באיכותן. חריפותו ופקחותו הבלתי מצויות באו לידי ביטוי בהיותו משגיח הישיבה. את אלו לא עלה בידיו להסתיר.

המשגיח הגה"צ רבי חיים זאב פינקל זצ"ל
המשגיח בישיבה בעת ההיא היה הגאון הצדיק רבי חיים זאב פינקל זצ"ל, בן הגר"א"י. הגר"ח"ז היה התלמיד המירא הראשון שבא להסתופף בצילו של הגר"א"י מבריסק. רוב שעות היום שקד על קדשים בלימוד עצמי ובמשך שעותיים מדי יום היה מציץ את שאלותיו להגר"א"י. מכח תגובתו הנלהבת לתורת בריסק החל הגר"א"י לשלוח מבחר תלמידים לבריסק. חברו הישיש הגאון רבי יצחק ניימן זצ"ל מארה"ב סיפר, כי אהב להביט בהגר"ח"ז בעת לימודו; התמיד מאוד וניגונו המופלא בעת תלמודו כבש אותי כליל. רק בלילה הלך ללמוד עם מרן הגר"א"י.

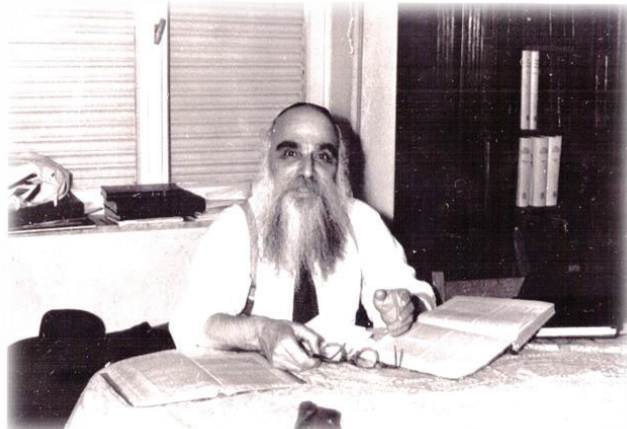

המשגיח הגר"ח"ז פינקל זצ"ל

בכל נימי נפשו היה הגר"ח"ז קשור לאביו זקנו היסבא' הגר"נ"צ ולאחר תקופת בריסק נסע לחסות בצילו של הסבא בסלבודקא. שם השריש בתוכו את רזי תורת האדם השלם, דברים שרושםם העז הביאוהו ברבות השנים ללמד לתלמידיו בשנות משגיחתו במיר. המשגיח הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל העיד בו, כי מכל תלמידי הסבא היה הגר"ח"ז 'שומע' באופן שעלה על כולם.

יחד עם הסבא עלה ארצה בשנת תרפ"ה, ושמשו במסירות עד להסתלקותו. בהשפעת הסבא החליט שמתפקידו להרבות תורה בתל אביב, עיר שאכלסה אז ארבעים אלף תושבים ללא מקלט רוחני אחד. קדמו לכך התחבטויות ולבטים. אך לא ארכו הימים והגר"ח"ז היה ממקימי "היכל התלמוד" בתל אביב. מוסד זה זכה להפיץ אור רב בעיר הכפרנית. השפעתו היתה רבה על החיים הרוחניים של כל היישוב החדש. באותו פרק הקים גם את 'ארגון חניכי הישיבות', שריכוז סביבו את מיטב יוצאי הישיבות.

עובדת היותו משמח אלוקים ואנשים התגלתה אז במלוא יפעתה: היה זה קידוש השם לראות מאות בני תורה יוצאים בשמחת תורה לרחובת של תל אביב ובניצוחו היו מרקדים לכבודה של תורה עד כלות הכוחות. הג"ר חיים זאב ידע נגן וקיים בהתלהבות את הכתוב: "יכבד את השם מהונך", אל תקרי מהונך אלא מגרונך". מתיקות היתה בתפילתו בעברו לפני התיבה בימים נוראים. רבים נרגשים בהיזכרם כיצד היה שופך דמעות כנחל, ונתערבו קולות פעמונים בשיח חינוניים.

המשגיח הגר"ח"ז פינקל זצ"ל בלימוד בחדרו

מידת הכרת הטוב הייתה טבועה בדמו. הייתה ממש לסמל חייו. מספר חתנו הג"ר אביגדור נבנצל שליט"א, רבה של העיר העתיקה: "יחונתי היה רגיל לומר לרעייתי בכל שבת לאחר הסעודה: 'טשולנט כזה עוד לא היה!'. כשגברה מחלתו והוא בשנת העמידה. השתדל רבי חיים זאב ככל יכולתו להסתיר

הגרנ"צ פינקל זצ"ל. לבסוף התרחבה החבורה מאוד, עד שברבות הימים התנאי לקבלה לשיבה היה לימוד בחבורה זו.

במערכת עבודת השם שלו לא היתה בתחום של כבוד ובזיון. הוא היה הרבה מעבר לשיקולים קטנוניים אלו. אחת ממעלותיו הגדולות היתה חכמתו - פקחותו להצניע עצמו, אולם עיקר מעלתו היתה, שבמקום ענוותנותו זרחה גדולתו. הוא לא הפך לאדם קטן בבואו במגע עם אנשים פשוטים, כפי שנהג לעשות. אור גדולתו האיר גם את הסדקים האפלים של קטני הדעת.

הקפיד מאוד על כספי השיבה וחי בצמצום רב. הרבה להיטיב עם קשי יום באופן שנתן להם תחושה שנעשו ידידי הקרובים, נקיות הדעת שלו היתה למופת לרבים. רבים שחיים בהתפעלות על מידת טובו לבריות ועד כמה השכיל אל דל. את כל מעלותיו הסתיר כל כך עד שבישבעה היו רבים שתינו צערם: "אינכם יודעים מי היה אביכם. רק משפחתנו יכולה להעריך את גדולתו".

רה"י הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל

תקופה מיוחדת בפריחת השיבה החלה בימי ראש השיבה הגרנ"צ זצ"ל, חתנו ממלא מקומו של הג"ר ביינוש זצ"ל. מהרגע הראשון בו נכנס לתפקיד ראו הכל, ששאיפתו אינה רק לשמור על הקיים. כתלמיד מובהק, ששימש את זקנו הגרא"י, בערה בו שאיפה עזה להגדיל תורה ולהאדירה. כל חפצו היה להרחיב עוד ועוד את גבולות הקדושה. רבו הגדול הג"ר חיים קמיל, שהגרנ"צ לא זו מלהיוועץ בו בכל עניינו, התבטא פעם אודותיו, כאשר הגרנ"צ מסיים להתייעץ איתו הוא נעשה מסוחרר מכל תכניותיו בענין פיתוח השיבה.

חשקו העצום להרבות תלמידים בא לידי ביטוי במידת מה בהתבטאותו באזני בנו: "שאיפתי היא, שהשיבה תמנה עשרים וארבע אלף תלמידים כמספר תלמידי רבי עקיבא". מפליאה העובדה, שאכן זכה לממש שאיפה זו. לאחר פטירתו כשבדקו ברשומות השיבה התברר, שהתקבלו למוסדות השיבה בהנהגתו למעלה מעשרים ושיש אלף תלמידים בירושלים בלבד! זאת מלבד אלפי התלמידים - בחורי ישיבת מיר ברכפלד, אברכי כולל השיבה בברכפלד, וכן האברכים ברמת שלמה ובביתר. בזמנו הפכה השיבה לגדולה בעולם. מכוחו קלטתה השיבה אל תוכה באהבה - לומדי תורה מכל העדות, החוגים, המגזרים והשפות.

גם הוא ככל קודמיו, רבני השיבה, היה שקדן עצום כבר בשנות לימודיו בישיבה. נקודה מרכזית באישיותו היתה שכל ימיו היו חטיבה מתמשכת של מסירות נפש ללימוד התורה וליגיעתה. בכל הזמנים ובכל המצבים.

בנו הגדול, הגאון רבי אריה זצ"ל, מילא מקומו בממלכת התורה מיר. ברבות הימים שימש רבי אריה כאחד מראשי הישיבה וכראש ישיבת מיר בברכפלד. כתבר מועצת גדולי התורה וכתבר נשיאות ועד הישיבות בארץ הקודש.

ראש הישיבה הג"ר ביינוש פינקל זצ"ל

כמו כן בנו הגאון רבי משה זצ"ל, כיהן כר"מ בישיבה הקדושה עד הסתלקותו בדמי ימיו.

רה"י הגאון רבי ביינוש פינקל זצ"ל
רבי ביינוש פינקל - צעיר בניו של הגרא"י - הוכתר כראש הישיבה עם פטירת אביו, לצד גיסו הגר"ח שמואלביץ.

הג"ר ביינוש היה דמות פלאית של "הצנע לכת". כל חייו חי בסתר המדרגה, משתמש בגאונותו כדי לטשטש את עבודתו בקודש מעיני הזולת. את הנהגתו המופלגת ניתן לקשור עם דברי המהר"ל: "ואת צנועים חכמה, דהיינו, מי שכל מעשיו בצניעות ובנסתר נמשך אחריו החכמה שהיא צנועה ונסתרת ולפיכך אין ראוי שיהיה האדם נוהג בדברי תורה רק כפי מעלתה שהיא נסתרת וינהג בה צניעות כמו שראוי לתורה".

ככל גדולי משפחת פינקל הרוממה נהג אף הוא בפשטות מיוחדת, וביתר שאת. היה מגלה טפח ומכסה אלפיים אמה. כל מסכת חייו היתה מסכת של הסתר בתוך הסתר. כעמלו בתורה כך עמלו בתורת ההצנע.

את רוב תלמודו קנה בישיבת מיר. בתרצ"ד נסע לבריסק. אחד מבני מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל העיד, כי במשך השנים נודעה חביבותו בעיני אביו. הרב זצ"ל התרשם מאוד מגאונותו ומיראת השמים האמיתית שניכרה בכל אורחותיו. היה מקורב גם למרן ה'חזון איש' זצ"ל, בשקט, ללא קול תרועה, נרקמו בינו לבין ראש כל בני הגולה קשרים עמוקים. החזון"א אף הביא את הערותיו בספר כשהוא מכנהו: "שמעתי מחכם אחד".

הגאון רבי ביינוש פינקל זצ"ל בברכות בבית מילה לבנו של הג"ר בערל אייזנשטיין זצ"ל - ר"י קרית מלך, לצידו הגר"ח שמואלביץ זצ"ל

רבי ביינוש עמד לימין אביו הגדול ביסוד השיבה בירושלים. בהנהגתו גדלה הישיבה והתפתחה מאוד. בהתמנותו לראש הישיבה מנתה הישיבה כחמש מאות לומדים, ובזמנו הוכפל מספר הלומדים ויותר מאלף תלמידים למדו בה; מתענגים על נופת צופם של מרן ראשי הישיבה הג"ר חיים שמואלביץ והג"ר נחום פרצוביץ ושאר ראשי הישיבה ורבניה הגדולים.

הוא הגבר הוקם על, היה הראשון שהצליח להחזיר עטרה ליושנה ולבצע בפועל רצון אביו, לחנך בני תורה להספק. הוא עמל בעקשנות להחזיר בקרב בני הישיבה את הצורך ללמוד מסכתות נוספות ולהיות בקי בכל הש"ס לצד הלימוד העיוני.

בחבורת הדף שהגה ללימוד בהספק, החל למסור שיעורים יומיים ולאחר תקופה העמיד בראשה את חתנו ראש הישיבה

לסייע למקום תורה אחר: השיבו: "איך מכיר את ר' נתן צבי? אצלו אין הבדל בין הישיבה שלו לישיבה אחרת. אין אצלו שיקול אם יש כסף אם לאו. יש לו שאיפה אחת ורק היא עומדת לעיניו: לבנות תורה."

כבר בהיותו ר"מ בישיבה התאמץ לעודד הספק במסכתות הישיבתיות. היה עוקב בקביעות אחרי קצב הלימוד ובנפשו היה הדבר; תמיד רצה שיסיימו את כל המסכת ולא יסתפקו בפרקים או בסוגיות. מאז התעטר בראשות הישיבה הודיע ברבים, שדלתו פתוחה תמיד בפני כל מי שרוצה להשמיע בפניו 'שטיקל תורה'. גם בני ישיבה מישיבות אחרות היו באים מפעם לפעם להשמיע לו שטיקלאך והיה משבחם מאוד.

היה מתעניין במצבו של כל תלמיד, מעודד, מדרבן, דואג לרווחתם הגשמית ולתועלתם הרוחנית, הגרנ"צ הכניס את האהבה לתלמידים לרוח הישיבה. היה בבחינת 'עומד ומשמש'. בעיניו היתה הישיבה כמציאות של "תורה מונחת בקרן זוית וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול", אף לא אחד התעניין מאיזה חוג ומאיזו עדה בא הלומד. כולם אהובים, כולם ברורים. כך פתח דלת לכל 'מבקש' והעניק הכל בלי חשבון ובלא תנאי. נתינה לשם נתינה. "זה מה שעשה את המקום למקום של מסירת התורה ללא הגבלה וגבולות", אומר בנו ממלא מקומו, יבדל לחיים טובים ראש הישיבה הגרא"י שליט"א. ראש הישיבה שקד על תקנת בני הישיבה כל השנים; בה בעת המשיך בשקידתו ובתורתו ללא הפסק.

"רוח איש יכלכל מחלהו", שנים רבות סבל הגרנ"צ יסורים קשים ומרים. אף על פי כן התאמץ להגדיל עוד ועוד את הישיבה ובנייניה ודאג בכל כוחו ומאודו להרבות תורה בכל מקום. גם במצבו הקשה היה טס לחו"ל ומחזר על פתחי נדיבים במסירות נפש ממש ולא תמיד נחל הצלחה. הגאון רבי אריה פינקל זצ"ל, ראש ישיבת מיר ברכפלד סיפר, שכשהיה הגרנ"צ יושב עמו בחדרו ומשיח את צערו על הקשיים הכלכליים הנוראים היו יושבים שניהם ובוכים. למרות הקושי לא נטש את עבודת הקודש. הגר"ח קריזוורט היה אומר: "לא ראיתי מעולם אדם, שהפקיר את עצמו לתורה כמותו".

מרבן ראש הישיבה הגרא"י שליט"א זצ"ל אמר עליו: "גוף אין לו לרבי נתן צבי, והדבר היחיד שנותר לו זו הנפש. אותה הוא מוסר למען הישיבה, למען התורה". אמירה כזו מפי הגרא"י נדירה ביותר ומשקפת את הערצתם של גדולי הדור לכוחותיו הנפשיים ולפעולותיו הכבירות, שלא כדרך הטבע.

עדינות נפשו ונועם הליכותיו יצרו מצב מפתיע: למרות היותו ראש ישיבה לאלפי בני תורה - לא חששו לגשת אליו. גם בעת חוליו היה מקבל כל בחור ואברך בסבר פנים כמיטב יכולתו. הדמות המיראית המרוממת של בן עליה ובעל מידות

ביום חופתו הציע לו דודו זקנו ראש הישיבה הגרא"י זצ"ל, שיקבל על עצמו ללמוד מדי יום לפחות שנים עשרה שעות ובשישי שבת שמונה עשרה שעות. לימים, כאשר אחת החבורות עשתה סיום והגרנ"צ היה שרוי בהתרוממות רוח, רצה לרומם את מושגיהם וסיפר על בקשת זקנו. "זכיתי לעמוד בקבלה זו", גילה, "גם בימים שהדבר היה קשה מאוד".

ראש הישיבה הגרנ"צ פינקל זצ"ל

נקודה מרכזית מאוד בהצלחתו היתה הסדר והיסודיות. בכל דבר שלמד היה עמל להבין היטב הן בהבנת השקלא וטריא בבהירות ובעומק, והן בתשומת לב לכל פרט ופרט בסוגיא. חיבתו הגדולה היתה ללמוד אחרי הגמרא את שיטות הראשונים. הגרנ"צ הקפיד גם כאן שכל שיטה תהיה בהירה. לאחר בירור השיטות היה מחשבן במה מסכימים תוס' עם רש"י ובמה נחלקו. ובעיקר מה שורש מחלוקתם. את כל הראשונים היה מחשבן לשיטתם. אם הדברים היו מנוגדים עמל מאוד להבין מדוע בענין זה סבור אותו ראשון אחרת. רק אחרי עמל מפרך זה היה עובר לדברי האחרונים.

פעם, כשסיים את לימוד מסכת נדרים, ישב וכתב מחברת בה רשם מאה ושמונים מחלוקות של הר"ן עם הרא"ש והתוס' בכל המסכת בגדרי נדר ונזיר, האם זה איסור גברא או חפצא. היה לו תענוג מיוחד לחזור על כל מאה ושמונים המחלוקות על פה. במסכת כתובות ובבא בתרא היה מראה איך בכל הדפים הראשונים של המסכת הולכים רש"י ותוס' לשיטתם. בכך התייחדה צורת לימודו ובסגנון בהיר זה עמל למסור את שיעוריו.

יגיעתו היתה לשם דבר. כגודל שמחתו בהבנת הסוגיא, כן גודל צערו כשנבצר ממנו להשיג את עומקה. לעיתים קרובות היה מדיר שינה מעיניו אם לא התבררו לו הדברים. פעם במהלך שיעור בישיבה הציג קושיא חמורה. אחד המוכשרים בחבורה קפץ מיד והציע תרוץ. שלא כדרכו, אמר ראש הישיבה: "אני לא ישנתי בלילה כדי ליישב קושיא זו!".

ראש הישיבה הגר"א פינקל זצ"ל

מחזה מופלא של אהבת התורה, שלא ישכח מלבות התלמידים היה בתחילתו של זמן חורף אחד. באותו 'זמן' למדו בישיבה מסכת בבא קמא. ראש הישיבה הגיע בפתיחת הזמן למסור שיעור כללי ולא היה לו כח לפצות את פיו. רק שתי מילים הצליח להוציא מפיו כמה פעמים. והוא אמר אותן באהבת עולם: "בבא קמא! בבא קמא!" אהבתו העצומה לתורה הקדושה נמזגה לקולו באותן שתי מילים ולא תשכחנה מלב תלמידיו לתורה.

כראש הישיבה פרץ אשד אהבתו לתורה בלי מעצור. לא את תורת מיר אהב - את תורת השם אהב. כסבו נהג בבני ישיבה מכל מקום שהוא בכבוד וביקר. בתורה אין 'מיינע און דיינע', זכר את הוראת הגרא"י. כך ארע, שהוקם כולל בגילה על ידי הגר"ר נתן ווכטפויגל. בדרכו לבית ראש הישיבה ר' נתן צבי שאלו נכדו: 'הלא לראש ישיבת מיר יש ישיבה ענקית. מדוע סובר הסבא שיוכל לשכנעו

פרקים פי' וק"ל. שאלתיו למה אומר פרקים אלו דווקא? והשיב: מרן הגה"צ ר' חצקל לוויןשטיין אמר פרקים אלו כל יום בעשיית. אחר כך הגאון ר' נחום, אביך. ועכשיו אני אומר כן. רגיל היה על לשונו לומר: "לא ראיתי אצל רבותי כך", ואם כך - הוכרע העניין.

"בהכתרתו לראש הישיבה היה חידוש גדול", מדגיש הגר"צ פרצוביץ, "בירושלים היה רגיל למסור שיעורים ושימוע' בקביעות, אבל ראשות ישיבה בשיבה חדשה שאיש לא ידע איך תתפתח דרשה תעוזה רבה. רבי אריה לא הכניס ראשו לסוגיא זו. אם הגר"צ ביקש - הוא מוכן ומזומן. רעו וידידו היה, ואף על פי כן התבטל אליו לגמרי.

ארי במסתרים היה רבי אריה. תורתו מלבשתו ענווה ויראה. רוב שנותיו חי בהסתר ובהצנע. פשטותו וענוותו ואהבת התורה שבלבו הביאוהו להדר בקימה כל בן תורה. אברכים מספרים איך בעלותם לקו שלוש (שחולף ליד מיר) היה קם לפנייהם ומברכם במאור פנים לשלום. הגאון רבי אריה קם לפני אברכציק צעיר! אין זאת אלא חיבת התורה וענוותו שהניעוהו לזה.

רבני הישיבה התפעלו תמיד משמחת הלימוד שהצליח להקנות לתלמידים. רוב שעות היום למד עם חברותו בשמחה עצומה. גם שמחתו בקיום המצוות היתה מן המפורסמות. בנו סיפר סיפור מרעיד: "עם פטירת אימי הרבנית - הצדיק עליו הדין וכשהגיע למקום קבורתה לכסותה בעפר פנה אלי באומרו: 'זו מצווה ככל המצוות. עבורי היא כמצוות סוכה; כפי ששם יש לשמוח כך כאן עלינו לשמוח בה'. זאת, למרות צערו הנורא על פטירתה בדמי ימיה!

דוגמא לאהבת התורה שלו סיפר אחד מהאברכים בישיבה: "פעם הגעתי אל רבי אריה וסיפרתי לו שקיבלתי משרה. רבי אריה הוציא מיד בקבוק יין וכוסיות ושתי עימי לחיים. זו היתה שמחתו האישית". ולהיפך, כשתלמיד סרך היה צערו נוקב עד תהום הנפש. כשארע פעם, שתלמיד ירד מדרגתו והוריו בקשו מרבי אריה שידבר עמו - הזמינו רבי אריה וניסה להשפיע עליו שישב למוטב. הבחור עמד בסירובו לצייט ורבי אריה פרץ בבכי. בשעה שדיבר עמו היתה הגמרא פתוחה לפניו ונרטבה מדמעותיו. התלמיד הזדעזע. בכי זה - הדאגה והצער שהיו טמונים בו וגרמו לו לשוב למוטב.

רבי אריה המשיך מורשת אבותיו גם באמירת שיחותיו המאלפות, ודבריו היו נשמעים. ניתן לומר עליו מה שאמרו חכמים: "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון - בואו נחשבון חשבוננו של עולם". הוא, שמשל ביצרו, הצליח להנחיל לאחרים את מחשבות המוסר שפיעמו בו. היראה, האמונה והמידות הונחלו מכח זה שהיה מושל ביצרו באופן נעלה כזה."

גם בכך נשתבח: מאז צעירותו בישיבה העריכוהו הכל כגדול בתורה ושלם במידותיו. אף על פי כן, בשל פשטות הנהגתו וצניעותו הגדולה רק בתקופה האחרונה, יצא שמעו למרחוק. רק כשהוכתר לראש ישיבת מיר ברכפלד נודע בשערים כאיש מורס מעם וגדול מרבן שמו, ובד בבד החל לשאת בהנהגת כלל ישראל, כחבר במועצת גדולי התורה וכחבר נשיאות ועד הישיבות.

ליוותה אותו מתקופת בחירתו ובה עלה והתעלה עד לדרגה של "החסיד אבולו בליבו וצהלתו על פניו".

רה"י הגר"ר אריה פינקל זצ"ל

רה"י רבי אריה זצ"ל מתבטל כולו בפני מרן שר התורה שליט"א

בהנהגה הרוחנית של הישיבה לצד רבי נתן צבי כיהן עשרות בשנים הגאון רבי **אריה פינקל זצ"ל**, והחל משנת תש"ס עמד בראשות ישיבת מיר במודיעין עילית. רבי אריה היה אדם גדול בתורה ובחסד. ינק כל משנתו מתורת סלבדקה ברמ"ח איברים. קיבל מאביו ומהגר"א, סבו, את יסודות הלמדנות והיראה הטהורה. בעל מוסר אמיתי היה בכל ישותו.

ישיבת מיר גידלה שעשועיה, רבי אריה היה מגידוליה של מיר מאז עומדו על דעתו. ינק מתורת דורותיה הראשונים ובדעתו הגדולה הספיג אל תוכו את כל מנעמיה בתורה ובטהרת הלב. מלבד מה שלמד עם הגר"א סבו שעות רבות מדי יום ביומו, למד עם הגר"ח שמואלביץ וקיבל רבות מהגר"נ פרצוביץ. גם עם הגר"צ קשר קשרי ידידות עמוקים ולמדו זה מזה באהבה רבה.

עמל היה בתורה כל ימיו, בכל מצב. סיפרו, כי בביתו בשנות צעירותו היה עוני מחפיר. בחדר הספרים היה לומד בחברותא בקור וברטיבות. היו גשמים דולפים מתקרת החדר והיה צורך קבוע להניח דלי לקליטתם.

עדינות נפשו, שקרנה מדמותו כל חייו האירה על בני משפחתו ועל תלמידיו. אח טוב ומסור היה לאחיו ולאחיותיו; לב ענק פתוח היה לו עבור תלמידיו. כל כלל ישראל שאב מליבו הטהור ומטובו. כל ימיו היה מקובל על כולם, משמח את הבריות, מעורה בהם ובורח מן המחלוקת בכל כוחו.

אחד הדברים הבולטים בדמותו היתה העברתו על המידות. לפעמים אנשים זוכים להעביר על מידותיהם, אך לא נמלטים מרגש כלשהו של הקפדה בליבם. אצלו לא נותר אף משהו שבמשוהו. נקיותו ושלמות מידותיו היתה נדירה ביותר. שיטתו בלימוד היתה לברר היטב את הסוגיא בדרך הפשט. לפשט כל דבר עד שיהיה ברור ובהיר באופן האמיתי ביותר. רבי נחום היה אומר, כי למד מרבי אריה איך ללמוד פשט ואף היה מזרז את תלמידיו ללמוד 'דף גמרא על בוריו' מרבי אריה.

רה"י רבי אריה זצ"ל בכינוס למען שומרי השביעית. לצידו יבדלח"ט מרן ראש הישיבה שליט"א וידידו ורעו מרן הגר"ד פוברסקי שליט"א

דרך לימודו היתה ראשית ללמוד הסוגיא וחשבון השקלא וטריא באופן יסודי. "זה עיקר דרך הלימוד", היה אומר, "להבין היטב את הפשט". דרכו הייתה תמיד לחבב כל מילה ומילה וכל אות בתורה הקדושה. "צריך לספור את התיבות", נהג לומר, "ולהבין פירושן הפשוט". לאחר מכן התעמק בראשונים ולבסוף באחרונים. חיבה יתירה היתה לו לעמול בספרי היברכת שמואל, והיה יגע פעם אחר פעם בדבריו. הרבה גם לעמול על חידושי רבינו חיים הלוי ובחידושי הגר"י והיה מתפעל ונרגש מחדש מכל סברא מחודשת. "אה! תורת אמת! רואים כאן תורה מן השמים!"

התבטלותו לגדולי הישיבה היתה חלק ממציאיותו. אם אמרו או החליטו בעניין כל שהוא - לא היה דן בדבר כלל. לא רק בלימוד נהג כך, אלא בכל ההנהגות. "זכורני", מציין הגר"צ פרצוביץ, "שהיה אומר תהילים בעשרת ימי תשובה

לקראת שוב מלכתא

dirshu@dirshu.co.il | לקבלת הגליון למייל:

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 181

פגנים לפרשת פינחס

שכרו של הרופא הבכיר בעל השם העולמי היה עצום, וכל יום בו שהה בארץ היה כרוך בעלויות של הון עתק ששולם מכספי ציבור. מכיוון שכך, התלבט הרב זילבר בעניין ופנה לשאול את פי מרן הגראי"ל שטיינמן האם ראוי הדבר. הגראי"ל השיב לאלתר: "למען מי יצר הקב"ה כסף בעולם?"

הצצה אל חיי התורה של מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

"איש אשר רוח בו" (במדבר כ"ז, י"ח)

ולילה ללילה יחווה דעת

"אמנם מספרים כי מרן החפץ חיים זי"ע היה נוהג ללמוד לבדו בקול, כשהוא מבאר לעצמו את הדברים במשך שעות ארוכות", הוסיף הגראי"ל בסערת נפש בעוד אגלי הדמע נוטפים מעיניו, "אולם ממרן החפץ חיים ועד רבי יוסף שלום לא שמעתי על אדם המסוגל לנהוג כן!"

משמשי האדם השלם

לאחר הניתוח, שעבר מרן בלבו, ביקש העסקן הרפואי הרב זלמן זילבר לעכב למשך כמה ימים את הרופא המומחה, שהגיע לארץ ישראל במיוחד עבור הניתוח, כדי שיהיה באפשרותו לבדוק את גופו הטהור של רבנו בימי החלמה ולוודא שליבו פועם כשורה.

נכד רבנו הרב ליפא ישראלזון, מספר: באחד הימים, לאחר ששהיתי בתורנות לילה בבית סבי, נכסתי למעונו של הגראי"ל שטיינמן, שהתעניין ושאל אלו הנהגות ראיתי בלילה במחיצת הגרי"ש אלישיב.

באותה תקופה עסק שיעוריו היומי של הגרי"ש במסכת חולין, ולפיכך הוא ישב באותו לילה ולמד את שיטות הפוסקים החלוקים בשיעור הזמן שיש לחכות בין אכילת בשר לחלב וכל המסתעף מהדברים. סבי ישב בהול, ואילו אני ישבתי בסלון והקשבתי לקולו המתוק המרצה את הדברים ומבארם בפירוט רב ובבהירות עצומה. כהרגלו מיני קדם נהג סבי להסביר לעצמו את כל דברי הגמרא והפוסקים באופן ברור ונהיר, כמי שיושב ולומד עם חברותא ופורש לפניו את הסוגיא על כל אגפיה ופרטיה. בעוד הוא יושב ומבאר את הסוגיא כמין חומר, ישבתי במקומי כשגמרא פתוחה נתונה בידי, ובעודי מאזין לדבריו חשתי כביכול אני נמצא בשיעור והבנתי כל מילה מדבריו הקדושים.

כשסיימתי לתאר את הדברים לפני הגראי"ל, נוכחתי לראות כי עיניו זולגות דמעות. "אפילו מתמידים גדולים מאוד מתקשים ללמוד בקול ובאופן זה במשך שעות כה רבות!" אמר בעודו אחזו התרגשות. "לשם כך נדרשים כוחות נפש עצומים!"

המשך בעמוד 20

אבא ביקש ממני לשמור בינתיים בצד על הקרש שבו המסמרים. אבל הייתי ילד קטן ולא שמרתי. הנחתי את הקרש על הרצפה לידו, והסתכלתי במעשיו. אבא לא שם לב, התיישב על הקרש הגדול, ושלושה מסמרים גדולים ננעצו ברגלו. גניחה נשמעה מפיו ואז ראיתי כי נוזל ממנו דם. נחרדתי

על שיטות החינוך המיוחדות של הגאון רבי בן ציון פלמן זצ"ל

"איש אשר רוח ב"ו" (במדבר כ"ז, י"ח)

"הוא לא הסתכל על הדם שניגר מרגלו. אלא הביט עלי. ואז תפס בידיו העדינות בלחי הרטובה מדמעות, ליטף אותו קלות, ואמר נחרצות: 'צחק, אם אתה רוצה לעשות לי טוב, תשב ותלמד זה יעשה לי טוב'."

זה מה שהיה לו לומר לי באותו רגע.

ואם המסמר חדר פנימה לרגלו של אבא לעומק מילימטר, המשפט הזה חדר בי בעומק קילומטר...

בשבועות הקרובים ה'מלמד' בחיידר היה מופתע מההתקדמות הלימודית שלי. אבל לא יכולתי להסביר לו, והוא לא יכול היה להעלות בדעתו, כמה דם שפך אבא בשביל כך.

שיטות בחינוך!?

אחד הנושאים המדוברים ביותר, הוא הסוגיה כיצד לחנך את הילדים. זה אומר בכה, וזה אומר בכח. ומתפרסמים שיטות רבות לסייע בחינוך.

ר' בן ציון היה אומר, כי עיקר החינוך, היא הדוגמא האישית:

כפי שאתה מתנהג ושומר את המצוות, כך ייחרט הרושם בליבם.

כאשר הילדים רואים כמה אכפת לאבא ולאמא, שהוא נכשל חלילה בעבירה, לפי זה היחס של הילדים לעבירה ולמצוה. לא בצעקות. לא

בצעקות ובנאומים. ולילדים יש חוש הבחנה חזק ביותר!

כאן החינוך מתחיל וכאן הוא מסתיים!

כאשר הילד קולט שהצער של אבא, הוא יותר משלושה מסמרים שננעצו בתוך הרגל, כל פעולות החינוך, כמעט מיותרות.

אספר לכם משהו קטן, על אבא שלי, סיפר בנו של ר' בן ציון פלמן שובבות לילדים, כידוע ליודעין - אין בו חיסרון, ואינה מלמדת על בעיה כלשהי, אלא אדרבא, עדות היא לחכמה ופיקחות. אני הייתי כזה ילד נמרץ ושובב.

המיטה בחדר הילדים נשברה, כפי שקורה בכל בית יהודי, כשהילדים קופצים ומקפצים עד שקרשי המיטה מתנתקים זה מזה. הקרש האחד המחזיק את אורכה של המיטה התפרק לחלוטין. בקרש היו כמה מסמרים גדולים.

אבא ניגש לתקן את המיטה עם פטיש וצבת בידו, התכופף וטיפל בכמה מקומות במיטה מלפניה ומאחוריה, לפני השלב האחרון בו יצמיד את הקורה למיטה.

אבא ביקש ממני לשמור בינתיים בצד על הקרש הגדול שבו המסמרים. אבל הייתי ילד קטן ולא שמרתי. הנחתי את הקרש על הרצפה לידו, והסתכלתי במעשיו, זה היה מעניין. אבא לא שם לב תוך כדי טיפול ברגל המיטה, התיישב על הקרש הגדול עם כל כובד הגוף, ושלושה מסמרים גדולים ננעצו בחלק העליון של רגלו. גניחה נשמעה מפיו. ומיד התרומם וניתק את המסמרים שננעצו בו. ואז ראיתי כי נוזל ממנו דם. נחרדתי.

ציפתי שאבא יצעק.

אך אבא לא אמר לי אף מילה אחת.

היה ניכר עליו כי הוא מתייסר, הוא נשך את השפתיים בחוזקה. עד היום אינני יודע אם חשק את השפתיים מחמת הכאב או גם להימנע מלומר לי מילה. כך או כך - הוא שתק ונשך שפתיים.

מה קורה כאשר ילד יהודי כשר רואה את מה שמתרחש, ואת הדם מהרגל של אבא?

התחלתי לבכות. פרצתי בבכי ספונטני.

נקל להבין מה הרגשתי באותו רגע.

אבא שאל אותי: "למה אתה בוכה?" עניתי לו "כי אני עשיתי את זה, לא שמרתי את הקרש, והנחתי אותו על הרצפה".

"נו, אז מה אתה רוצה עכשיו?" שאל אותי.

אמרתי "אני עשיתי לא טוב, ועכשיו אני רוצה לעשות טוב, זה כואב לי מה שקרה".

"אבא הסתובב מולי בבת אחת. הביט עלי בחוזקה. בעוצמה".

אירעה תקלה לאחד האורחים כשידו נתקלה בכוס היין שעמדה לפניו ונשפך היין על המפה הלבנה והנקייה. כדי שלא ילבינו פני האורח הסיט רבי עקיבא איגר את השולחן הפיל את הכוס שעמדה לפניו שפך את יינה ואמר דומני שאין השולחן עומד כראוי

הגאון רבי יחיאל מיכל שטרן שליט"א על הליכותיהם של גדולי ישראל

"חג שבועות זמנים" (במדבר כ"ה, י"ז)

משכיל אל דל

רבי עקיבא איגר היה זהיר מאוד במצוות הכנסת אורחים. בשבתות ומועדים היה מכניס אורח לביתו לאכול איתו על שולחנו ובפרט בחג הפסח שנאמר בו כל דכפין ייתי ויכול.

פעם אחת בליל הסדר כשהיו רבי עקיבא איגר ואורחיו כולם מסובים ומספרים ביציאת מצרים אירעה תקלה לאחד האורחים, ידו נתקלה בכוס היין שעמדה לפניו ונפלה הכוס ונשפך היין על המפה הלבנה והנקייה. כדי שלא ילבינו פני האורח הסיט רבי עקיבא איגר את השולחן הפיל את הכוס שעמדה לפניו שפך את יינה ואמר דומני שאין השולחן עומד כראוי.

הכנסת אורחים של מרן רבי יוסף חיים זוננפלד

אור לארבעה עשר של ניסן תרפ"ו, אחרי שגמר לבדוק את החמץ וסיים סעודת ערבית שלו באחת מפניות הבית, הופיעו אצלו ארבעה יהודים נשואי פנים מנכבדי הקהילה בבודפשט הרב שמעון הירשער, לשעבר אב"ד מאדרא ודיין בפרשבורג, הנדבן והעסקן ר' דוב קסטנר, והנכבדים ר' מרדכי משולם לוי, ור' אברהם כהן. אף על פי ששעה זו לא הייתה יפה לביקורים, קיבלם מורנו בסבר פנים.

תוך כדי שיחה, הביעו האורחים את חפצם העז להסב אל שולחן הסדר של מורנו, דבר השווה בעיניהם כל הון יקר. בקשה זו לוותה במשאלה נוספת - שכב' הרב יסכים לקבל מהם תשלום בעד הוצאת סעודתם.

בוודאי שאני מסכים שתסבו יחד אתנו לשולחן הסדר, וגם משאלתכם לקבל מכם תמורה כספית אני מוכן למלאות - הייתה תשובתו של מורנו.

קצת מופתעים מהסכמתו לקבל תשלום, אחרי שהוגד להם שאין סיכויים לכך, הוציא אחד מהחבורה סכום כסף נכבד ושמו על השולחן.

לפני הפרדס, פנה מורנו אל הרבנית ואמר בפנים מבודחות, בהצביעו על האורחים: מחר יהיה ארבע בגבולך.

ביום ראשון דחול המועד בבוקר, הופיע לפתע מורנו במלון "אמדורסקי" ושאל על האורחים מבודפשט. האורחים עמדו עוד

באמצע תפילת יום טוב שני של חג, ומשסיימו תפילתם מיהרו לקבל את פני מורנו בחדרם. נכנס מורנו אתם בשיחה שגרתית על שלומם והרגשתם בירושלים, ותוך כדי שיחה הוציא מכיסו את הכסף שקיבל מהם בערב החג, ותחב מתחת למפת השולחן.

האורחים שהיו מופתעים מהביקור ומהשבת הכסף, לא יכלו לעשות דבר נגד זה, מפאת יום טוב שני של גלויות שחל עליהם, אולם אחד מהם העיז ושאל: מורנו ורבנו, מעיקרא מאי קסבר? ענה מורנו: הלא חג חרותנו הוא, ואיזה חרות הוא זה לסעוד על שולחן אחרים, ולפיכך קיבלתי מכם כסף מלא, גם בכדי שתרגישו כבני חורין שאוכלים משלהם, וגם בכדי שלא תקמצו בסעודת החג. אבל עכשו הרי שלכם לפניכם - סיים רבי יוסף חיים בחיוך נלבב את דבריו.

הכנסת אורחים בסוכה

אצל מרן רבי חיים עוזר איקלע אורח לסוכות, ואמר לאורח שירד לאכול בסוכה, כי אני חולה ומצטער פטור מן הסוכה, לאחר זמן קצר הגיע רבי חיים עוזר לסוכה, ואמר מצטער פטור מן הסוכה ולא מהכנסת אורחים.

הבטחה שיצליח בבניו

אבי זצ"ל ביקש ממרן הגרי"ז ברכה על שילדיו יצליחו בדרך ה' אמר לו הרב מבריסק, ברכה איני יודע - פסוק אני יודע "כל היום חונן ומלווה וזרעו לברכה", ע"י עשיית חסד זוכה לברכת בנים טובים.

**למשמע השאלה יצא רבינו מגדרו "אינני יכול אפילו לשמוע כאלו שאלות".
לאחר מכן אמר לו, "אמנם אינך אשם, הרעיון אינו שלך", אך שאלו
בנעימות: "מה דעתך, האם החפץ חיים היה עושה זאת? מהיום תקח לך כלל
בכל שאלה שתתלבט, תשאל את עצמך האם החפץ חיים היה עושה כך!"**

מהליכותיו האצילות של הגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצוק"ל

"איש אשר רוח בו" (במדבר כ"ז, י"ח)

חידוש ב"התגבר כארי" ל"עבודת הבוקר"

כשלמד פעם את דברי השו"ע בתחילת סימן א' של חלק אורח חיים בשו"ע וקרא את דבריו: "יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו, שיהא הוא מעורר השחר", שאל רבינו, מדוע מדמה זאת המחבר לאריה דוקא, יותר מכל שאר החיות. השיבו, שאולי נובע הדבר משום שהאריה הוא חיה מהירה ולא לחינם רכש את שמו כמלך האריות.

אך רבינו דחה זאת מכל וכל, באומרו שכל מי שראה אריה שהינו עצלן שאין כדוגמתו, מסוגל הוא לרבוץ בתנוחה אחת שעות על גבי שעות מבלי לזוז, לכן לא הגיוני שהמחבר ירצה לדמות לו את שעת קימתנו עם שחר. אלא שיש לו לאריה תכונה מיוחדת, שלמרות עצלותו, כשהוא מזהה טרף בסביבתו, הוא מתגבר על עצלותו ומזנק לעברו במהירות אדירה בכל כוחותיו. זה מה שבא השו"ע ללמדנו, שלמרות שכאשר אנו יושנים בלילה אנחנו במנוחה, כשמגיע השחר ואדם פוקח את עיניו ורואה מסביבו את העולם, מקום עבודת השי"ת, עליו להתגבר כארי ולזנק בכל הכוחות לקראת עבודת היום. דבר זה ראו אצלו בעליל, בכל יום היתה עבודת השם שלו בהתחדשות, מיד כאשר התעורר התגבר כארי, השליך בשתי ידיו את השמיכה מעליו, כאשר לפעמים יצאה השמיכה לגמרי מהמיטה והזדרז ליטול ידיו, לברך ברכות התורה ולגשת לשבת בכסאו ללמוד, אפילו בשבועות האחרונים לחייו כשהיה חלש מאוד וכמעט לא דיבר, כאשר שמע את המילה נץ, מיד קפץ והתיישב על המיטה.

ואחרי מצוותיך תרדוף נפשי

מי שהתבונן בהנהגותיו ראה איך היו עיניו תמיד פתוחות להזדרז בכל מצוה ממצוות השם לקיימה בשלימות, עם כל פרטיה ודקדוקיה. בראש ובראשונה ראו זאת במצוות תלמוד תורה ששקולה כנגד כל, כפי שהארכנו לספר בפרקים הקודמים איך קיימה בהידור הגדול ביותר, במצוה זו מלבד עצם ההידור בה עצמה, ראו את שיקול הדעת ששקל כל דבר אחר, כולל מצוות אחרות שכן אם לימדנו חז"ל ששקולה היא כנגד כל המצוות, כל המבט עליה שונה כמבואר בהלכה איך לשקול משקל כל מצוה ביחס אליה, בפרט כשהתייחס

להנהגת בן תורה שזוכה לשבת על התורה והעבודה, ממילא כל הגישה למצוות תלמוד תורה אחרת לגמרי. חז"ל אמרו (הובא במס"י פ"ד) "כל מעשיהם של צדיקים בזריזות", צדיקים שיודעים לנצל חיי עולם הזה ניכר הדבר בזריזות מעשיהם. כשראו את רבינו בדרכו לשיבה ללמוד או להתפלל או כל מעשה מצוה אחר, ראו תמיד את הזריזות מופלאה, בעיקר היה הדבר בולט כאשר היה מגיע מביתו בשבתות, כל הליכתו היתה זריזה, אבל החל מהמקום שרואים את היכל הישיבה (ליד מעון ההורים נה שמחה) היה רץ ממש, היה זה מחזה מופלא, שהיה סמל לכל אישיותו שהיתה כולה רדיפה תמידית לעשות רצון השי"ת. כך היה גם בשנות זקנה ושיבה מופלגים למרות כל הציציות ששקלו משקל רב, נהג כך. דבר זה היה בולט מאוד, אך מי שהביט בכל הנהגתו תמיד היא היתה בזריזות רבה. נהגו הוותיק רבי אסא ויטו סיפר שביועו את זריזותו להיכנס לישיבה, היה עוצר לו בפתח הישיבה ומיד פתח לו את הדלת ורבינו יצא בזריזות גדולה לישיבה לסדר הלימוד או לתפילות, ורק לאחר מכן התפנה רבי אסא להחנות את הרכב, כאשר פעמים רבות ההבדל היה של שניות, אך אצל רבינו שניה קודם זה אחרת לגמרי. גם דרכו מחדרו בהיכל הישיבה לחדר השיעורים בקומה העליונה של בנין הישיבה היתה תמיד בהליכה מהירה ונמרצת.

זהירות מאיסור גזילה

בענינים אלו, תמיד התעקש לתת לי מונית הלך ושוב, באומרו שאין

שהוא חובש תפילין כל היום וכי הוא יוצא עם זה לשמש, אך מאותו יום ואילך כאשר הגיע לשמחות של אנשים שאינם בני תורה, היה זוכר להורידם שלא יהיה אצלם מילתא דתמיהה וחשש חילול השם. נראה גם שזה מה שעמד בשורש הנהגתו להסביר את מעשיו ופעולותיו, דבר שראו בישיבה פעמים רבות שהיה מסביר דבר זה שנהגתי כך וכך, זו היתה הסיבה והשורש, כדי שאם לא יובן, שלא יצא מכך חלילה חילול השם.

זהירות מאיסור כעס

כשעמד במצבים שעלול היה לכעוס, ראו איך שלט בעצמו שלא לכעוס. מפורסמת היתה חיבתו למצוות ד' מינים בה היו לו חומרות והידורים מיוחדים. שעות ארוכות הקדישו קבוצת תלמידי חכמים מגדולי תלמידיו לברור עבורו את המינים המהודרים ביותר ולאחר מכן היו יושבים איתו לראות מה המובחר שבמובחרים והכי מהודר עבורו. באמת אמרו מה נהדר היה מראהו כשזכה לאחוז בידו את המינים המהודרים והמיוחדים שמוכנים למצווה. למרות זאת כשהגיע יום טוב הרשה רבינו בחפץ לב לכל החפץ ליטול ממיניו, כך היה באמצע התפילה שנגשו עשרות ליטול ממיניו וכך בכל היום כולו.

סיפור מופלא סיפר אחד התלמידים: שנה אחת נטל ממנו אחד התלמידים את הלולב ביציאתו מהרכב וחוד הלולב נתקע בחזקה בגג הרכב, מה שנראה היה בבירור שהביא בודאי לפסילתו המוחלטת. רבינו מיד סובב ראשו ועשה עצמו כאילו לא ראה זאת, רק כשחלפו כמה דקות והלה השתכנע שרבינו בכלל לא הרגיש בענין, התבונן רבינו היטב בלולב וראה שלא נפסל.

מה זה נוגע אליך

רבי נתן פאביאן היה ממונה על הנחת הרמקול לפני השיעור כללי. כמובן שהיה מניח החוט בצורה זהירה שרבינו לא יתקל בו חלילה בדרכו לאמירת השיעור. פעם אחת הגיע מאוחר והניח בצורה שיכולה לגרום מכשול ואכן כשעלה רבינו למסור את השיעור כמעט ומעד. עם תום השיעור ניגש רבי נתן לרבינו להתנצל, אך רבינו לא הסכים לקבל את התנצלותו, טפח על שכמו ואמר לו בחיוך: "אני הוא שצריך להרגיל את עצמי ללכת כמו שצריך ומה זה נוגע אליך".

(מתוך 'מגדלתו ומרוממותו')

ראוי שיגזול מזמני היקר בנסיעות באוטובוסים רק משום שהוא זקוק לי, לכן התעקש לשלם לי מונית. - זה סוף של תחילת סיפור אחר שלא נכתב...!?

אברך סיפר שכאשר נכנסה אשתו לעבוד בבית ספר מסוים, ביקשו ממנה שתצהיר שהיא עובדת שעות נוספות ותקבל פחות כי היו זקוקים לכסף להוצאות קטנות. נכנס האברך לרבינו ושאל את השאלה. למשמע השאלה יצא רבינו מגדרו וגער בו בקול, אינני יכול אפילו לשמוע כאלו שאלות. לאחר מכן אמר לו, אמנם אינך אשם, הרעיון אינו שלך, אך שאלו בנעימות: מה דעתך, האם החפץ חיים היה עושה זאת? מהיום תקח לך כלל בכל שאלה שתתלבט, תשאל את עצמך האם החפץ חיים היה עושה כך!

זהירות מאיסור חילול השם

זהירות מיוחדת נזהר מחטא חילול השם, הוא הקפיד תמיד שלא יצא ממעשהו ומהנהגתו ולו שמץ של חילול השם. עד כמה היה ירא מלהיכשל בחטא זה, ראו כאשר הזכיר בשיחות את דברי הגמ' (יומא פו) "היכי דמי חילול השם... רבי יוחנן אמר כגון אנא דמסיגא ארבע אמות בלא הרהור תורה ובלא תפילין" וכשהזכיר זאת פרץ בבכי. ראו עד כמה חשש מחטא זה, ואפילו בדברים שאמור היה לחשוב שבזה הוא מיוחד מבני דורו ואולי דווקא בדברים אלו, כי חילול השם הוא כגון "אנא".

ואכן היה זהיר בכל אורחותיו ופעולותיו שיצא מהם כבוד שמים וחלילה לא להיפך. מלבד בעצם ההנהגה ראו זאת אפילו בדברים שנראים קטנים, למשל, כאשר דיבר בציבור או כתב מכתב היה מברר איך אומרים בדיוק בלשון הקודש מילה זו ואיך כותבים אותה, באומרו שאם לא אומרים אותה כראוי יש בכך משום חילול השם שבני תורה מדברים או כותבים בצורה עילגת והיה מעיר לתלמידים שהיו מדברים או כותבים בשפה עילגת או בכתב לא קריא, שכן יש בכך משום חסרון בהדרה של תורה.

בשעתו היתה לו לרבונו קופסא קטנה שכיסתה את הריבוע של התפילין של ראש, היה זה משום שחש על כבודם של התפילין שכאשר היה יוצא איתם בימי ושרב חשש שמרוב חום וזיעה הם ישחקו ולכן הכינו לו קופסא כזו בה כיסה את התפילין כאשר יצא בימי חום ושרב. ארע פעם שהגיע לברית אצל אנשים פשוטי עם, קם אחד ואמר לו, למה הרב ממציא דברים חדשים וכי שמענו מעולם שיש כיסוי לשל ראש, רבינו שתק הוא לא רצה להסביר לו

חוויה רוחנית יומית מדי יום אצלך במייל

'ניוזלטר' מלא וגדוש בתוכן תורני - הלכתי, אקטואלי ומרתק.
עם סיפורים, רעיונות, ווארטים ועוד...
בהגשה מקצועית עם טעם של עוד... להצטרפות שלח מייל ל-

dirshu@dirshu.co.il

הפורתח בכל יום..

הניוז היומי של דרשו.

בית המדרש היה מלא בלומדים, הבחנתי שכל הבחורים לבושים בצורה נורמאלית ומכובדת, ואילו אני לבוש בחליפה דהויה, על ראשי כובע מקומט ולרגלי נעליים קרועות. התביישתי שיצחקו עלי. כל אותו היום וגם בלילה ישבתי בישיבה ולמדתי. היכיתי ליום המחרת שיגיע עם שחר נטלתי את המזוודה, שאפילו לא פתחתי אותה מרוב בושה, וצעדתי לכיוון התחנה

הגה"צ רבי אהרן טויסיג שליט"א על כוחם של מילים

"קח לך את יהושע" (במדבר כ"ז, י"ח)

"קחנו בדברים אשריך שזכית להנהיג בנוי של מקום" (רש"י)

אין אדם בעולם, שבשעה שיחמיאו לו על מעשה חיובי יתחיל לזעוק "צא מכאן, אינני רוצה לשמוע את המחמאות שלך, תתבייש לך!" המציאות היא שכל האנשים גדולים וקטנים כאחד, ישמחו לשמוע את הדברים ויאמרו: "ישר כח! באמת חיזקת אותי, אני ממש מודה לך על היחס החיובי".

ולעיתים דווקא אנשים גדולים ונכבדים זקוקים לעידוד יותר מאחרים וזאת לא מפני שהם נגועים חלילה במידת הגאווה, אלא מחמת שעל כתפיהם מונחות כל כך הרבה בעיות ומעמסות של כלל ישראל. הם צריכים להטות אוזן לצרות ולאסונות מסמרי שער ברוחניות ובגשמיות, של אנשים שבאים אליהם יום יום ושופכים לפניהם את ליבם השבור.

לכן כאשר אדם פוגש ראש ישיבה ואומר לו: "כבוד הרב, במקרה נכנסתי להיכל הישיבה שאתה עומד בראשותה, וראיתי את התלמידים יושבים ולומדים בהתמדה נפלאה!" - מילים פשוטות אלו נוסכות בו כח רענן ומשאבים חדשים. על ידי כך הוא יוכל בסיעתא דשמיא להמשיך ולנהל את מפעלו ביד רמה.

לפני מספר שנים ציטטתי בפני האדמו"ר בעל ה"שועות משה" מוויז'ניץ זצ"ל דברי הערכה ששמעתי מפי הגאון הצדיק רבי בנימין זילבר זצ"ל, מגדולי הציבור הליטאי אודות כמה תקנות שהוא תיקן בקריה. לשמע דברי קם הרבי מכיסאו ואמר: "בני יקירי! דע לך, אין לך מושג עד כמה גרמת לי הנאה, הבט וראה כמה צרות ועוגמת נפש מונחים בחדרי, אין אדם המחשב פעמיים טרם מתנה את צרותיו באוזני, אבל א גוט ווארט או דברי עידוד והערכה - מתקשים רוב בני האדם להשמיע".

הוסיף האדמו"ר ואמר: "אהרן, כסבור הנך, שרבי אינו רוצה לשמוע א גוט ווארט, אך אומר אני לך שמילים טובות או שמיעת א גוט ווארט מעודדות ומסייעות לי שאוכל להמשיך לשאת במשא הקשה של הנהגת העדה, להכיל את צרות הכלל".

לאחר דבריו אלו ברך אותי הרבי בברכות עד בלי די.

בדברים אלו הנאמרים לצדיקי הדור, ישנו ביטוי להכרת הטוב

עצומה כלפיהם, אשר תחת להתעלות ברוחניות ללא טרדות ודאגות, מטים שכמם עבורנו בנטלם על עצמם את עול הציבור. כאשר נאמר לצדיק עד כמה דבריו משפיעים על הציבור ברוחניות נגרמת לו הנאה צרופה, בראותו שמאמציו נושאים פרות. ואכן, היו צדיקים שמינו אנשים קבועים שתפקידם היה לדווח להם על הנעשה והנשמע בקרב ציבור שומעי לקחם, ובשכר זה היו מבטיחים להם הכרת טובה בזה ובבא.

רבי איסר זלמן והמחמאה

הסיפור הבא הובא בכמה ספרים, ואני באופן אישי שמעתי אותו מפייהם של שניים שהיו נוכחים בו בשעת מעשה:

המקום הראשון אליו הלך הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל לבקר כשהגיע לירושלים, היה ל"בתי ניטין". ישבו שם גדולי ירושלים, שכל התורה היתה פרושה לפנייהם על כפות הידיים. ביניהם ישב גם רבה של ירושלים, ראש בית הדין של העדה החרדית, הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל, בעל ה"לפלות ראובן". בראשונה שם רבי איסר זלמן את פעמיו אליו.

בהגיעו לפניו, עוד בטרם החלו לשוחח בדברי תורה, פרץ רבי איסר זלמן בבכיות נוראות. הוא פשט את שתי ידיו כלפי הרב בענגיס

הבחנתי שכל הבחורים לבושים בצורה נורמאלית ומכובדת, ואילו אני לבוש במכנסיים מטולאים, בחליפה דהויה, על ראשי כובע מקומט. התביישתי שיצחקו עלי. כל אותו היום וגם בלילה ישבתי בישיבה ולמדתי

לימים, בשם איסר זלמן, שענה לו תרוץ ישר ושכלי. ראש הישיבה הוסיף ואמר, כי ככל הנראה בחור זה יגדל ויהיה גדול בישראל! ואני, שהיה בדעתי לעזוב את הישיבה ולחזור הביתה, שאבתי עידוד גדול מהדברים. כהרף עין נטלתי את המזוודה וחזרתי לישיבה. אמרתי לעצמי: 'וכי מה אכפת לי מה יאמרו על החליפה שלי, על הכובע שלי, העיקר שהנצי"ב שיבח את התרוץ שלי, ותולה בי תקוות להיות גדול בישראל. הכל בזכות אותו בחור, שמילות העידוד שלו נפלו על אוזני כטל תחיה. שמו של אותו בחור - סיים רבי איסר זלמן את דבריו - "היה זעליג ראובן בענגיס! הוא אשר אמרתי בראשית דברי: כל מה שזכיתי להגיע אליו הוא בזכותכם! מי יכול לדעת מה היה יוצא ממני אם הייתי חוזר הביתה".

רבותי! איזה מוראדיגע מוסר השכל לומדים מהסיפור הזה! מה רב כוחה של מילה טובה, של מחמאה, של הארת פנים! הגיע בחור חדש צעיר לישיבה. כבר ביום הראשון ניגש אליו בחור המבוגר ממנו בתשע שנים, שאינו מכיר אותו, ואומר לו מילה טובה בזכותה זכה עם ישראל ל"רבי איסר זלמן". רבותי, זה לא עולה כסף! זה גם לא לוקח הרבה זמן, לומר לזולת כמה מילים טובות. לעיתים מילים אלו הן עבורו קרני אור, טל תחיה, המעוררות אותו לחיים.

(מתוך כבודם של ישראל)

ואמר בקול בוכים, עד שבקושי ניתן היה להבין את דבריו: "כל מה שזכיתי להגיע אליו הוא בזכותכם!".

הרב בענגיס התפלא ושאל: "ר' איסר זלמן! ואס איז דער פשט?" ור' איסר זלמן פתח את פיו וסיפר לרב בענגיס, כשכל גדולי ירושלים שישבו שם מאזינים לדבריו:

הורי היו עניים מרודים. בהגיעי לגיל בו עלתה השאלה להיכן אלך ללמוד בוולוז'ין או במיר, אמר לי אבי:

"איסר זלמןק'ה, אינני יכול לומר לך איזה מקום עדיף לך, כי שני המקומות מצויינים. אבל, אתה הרי יודע שאין לנו כסף לשכור עבורך מקום לישון, ויהיה עליך לישון בלילות על גבי ספסלי בית המדרש. שהספסלים בישיבת מיר רחבים מעט יותר מהספסלים בישיבת וולוז'ין. עדיף אפוא שתלך לישיבת מיר, שם תוכל להניח את גופך הצנום לשנת הלילה, על ספסל רחב מעט יותר. כך תוכל לצבור יותר כוחות לקראת יום הלימוד שלמחרת".

"בסופו של דבר יצא", המשיך ר' איסר זלמן וסיפר לרבה של ירושלים - "שלא יכולתי ללכת לישיבת מיר, והלכתי לוולוז'ין. בהגיעי לשם בראש חודש אלול, בית המדרש היה מלא וגדוש בלומדים. הבחנתי שכל הבחורים לבושים בצורה נורמאלית ומכובדת, ואילו אני לבוש במכנסיים מטולאים, בחליפה דהויה, על ראשי כובע מקומט ולרגלי נעלים קרועות. התביישתי שיצחקו עלי. כל אותו היום וגם בלילה ישבתי בישיבה ולמדתי. חיכיתי ליום המחרת שיגיע עם שחר נטלתי את המזוודה, שאפילו לא פתחתי אותה מרוב בושה, וצעדתי לכון תחנת הסוסים והעגלות, כשכוונתי היתה לחזור הביתה. לא הייתי מסוגל ללמוד במקום שכולם מסתכלים עלי כעל מישהו לא נורמאלי!

בעודי ממתין בתחנה, ניגש אלי בחור ושאל אותי: 'קוראים לך, אולי, איסר זלמן? השבתי בחיוב.

בישיבת וולוז'ין היתה הנהגה מופלאה" היו לומדים עשרים וארבע שעות ביממה ב'משמרות'. חלק מהבחורים היו הולכים לישון בשעה מוקדמת, וקמים באמצע הלילה ל'משמרת לילה'. בצורה כזאת, שקק בית המדרש לומדים ביום ובלילה, בלי הפסק.

אותו בחור שניגש אלי אמר לי: 'דע לך שראש הישיבה, הנצי"ב, אינו מתפעל כל כך מהר מבחור. אתמול בלילה הוא עבר במשך הלילה משולחן לשולחן בין משמרות הלומדים ושאל קושיה, ואף אחד לא הצליח לענות לו עליה תרוץ שהניח את דעתו. רק אחד הצליח, כך סיפר ראש הישיבה. הוא סיפר לכולם כי הגיע היום בחור חדש צעיר

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

לאחר מכן הורה למנהל המסעדה להגיש גם את המנה העיקרית הכי יקרה לכל הסועדים 'ורק לפני היהודי אל תגיש מאומה' והנה שוב חוזרת התמונה על עצמה, כולם באים לומר תודה ובהם היהודי, שעוד מעצים את מילות התודה שלו על פני כולם...

פנינים מהגאון רבי יצחק זילברשטיין והגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א על אמונה ובטחון

‘וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה עֵלְיָה לְד’ (במדבר כ"ח, י"ט)

היה העשיר הגוי להתגבר יותר ושאל: תגיד לי, מה קורה לך? על מה אתה אומר לי תודה? הרי לא קיבלת מאומה? חייך היהודי והשיב: מי אמר לך שלא קיבלתי מאומה? אני קיבלתי כאן יותר מכל אחד! משראה את סימני התמיהה העולים על פניו של הגוי, המשיך היהודי ואמר: 'אתה עשית את העסקה שלך עם מנהל המסעדה, אבל אני בעל הבית של המקום, והמנהל הוא בסך הכל עובד שלי, המקבל משכורת ממני.. ואם כן, כל המנות שרכשת בכסף המלא לכל באי המסעדה, עוברות היישר לחשבון הבנק שלי. ומאחר שבארוחה אחת העשרת אותי באלפי אלפי דולרים איך לא אומר לך תודה רבה מקרב לב?' הסיפור המופלא מלמד אותנו את המסר העיקרי של חג הפסח, והוא שלפעמים בעת צרה רח"ל אנחנו תולים תקוות מרובות מדי באדם פלוני או בגוף מסוים, ואין אנו יודעים שבעל הבית האמיתי נמצא במקום אחר לגמרי ובידו לשנות הכל, ולהחליף את המצב מן הקצה אל הקצה, מיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב. ועל כן הרבה נפנה רק אליו!

הגיע לאוזניי סיפור מופלא על בעל ואשה, וכמה מילדיהם, שישבו במסעדה כשרה למהדרין באחת הערים הדרומיות, ובמהלך הסעודה דיברו בדברי תורה, והאריכו לדבר בענייני שלום בית, וכיצד ניתן להשכין שלום בר קיימא בבית יהודי. כל צורת אכילתם

מטרתו של קרבן מוסף היא לעשות פעולה מיוחדת כדי לתת את ליבנו לגודל היום וקדושתו. עיקרו של הפסח הוא להתבונן שיש בעל הבית לעולם, ועל כן, אין אנחנו צריכים לחשוש ממאומה. אם מדברים על כך שיש בעלים לבריאה, הנה סיפור ששמענו מהגה"צ רבי אלימלך בידרמן בדרשתו ברמת אלחנן. אחד העשירים הגויים הנודעים באנגליה, היה אנטישמי מובהק ושנאת-יהודים פעפעה בקרבו בצורה נדירה, שלא נראתה גם בקרב חבריו האנטישמיים. פעם נכנס גביר זה למסעדה יוקרתית, שהייתה מלאה באנשים שבאו לסעוד את ליבם, והבחין שליד אחד השולחנות יושב יהודי.

השנאה לבני עם קודש החלה שוב מבעבעת בו, והוא החליט לנקוט בפעולה יזומה, כדי להראות לכולם עד כמה בזויים הם היהודים, רח"ל.

הוא קורא למנהל המסעדה, ושואל אותו כמה עולה אצלכם המנה הראשונה הכי יקרה בארוחת הצהריים? משנקב המנהל במחיר, הורה לו הגביר לתת על חשבוננו את המנה הזו לכל האורחים הנמצאים כאן, 'ורק ליהודי אל תיתן מאומה' המנהל עשה כפי שהצטווה, הגיש למאות הלקוחות את המאכלים היקרים, ורק לפני היהודי לא הגיש מאומה.

הסועדים נהנו מאד לקבל מנה ראשונה יקרה כל כך חינם אין כסף. לאחר שאכלו וסעדו את ליבם, ניגשו כולם ולחצו את ידו של הגביר ההוא, והודו לו מקרב לב על המנה שהעניק להם מכספו. והנה לא יאומן, גם היהודי הזה מגיע אל הגביר ו... מודה לו במילים חמות על מה שעשה. הגביר היה כבר בטוח שדעתו של היהודי השתבשה עליו מרב צער, והוא יצא מדעתו לכן בא לומר לו תודה.

לאחר מכן הורה הגביר למנהל המסעדה להגיש גם את המנה העיקרית הכי יקרה לכל הסועדים 'ורק לפני היהודי אל תגיש מאומה' והנה שוב חוזרת התמונה על עצמה, כולם באים לומר תודה ובהם היהודי, שעוד מעצים את מילות התודה שלו על פני כולם... וכך גם אירע במנה אחרונה, ב'קומפוט', שגם הוא הוגש לכולם, רק לא ליהודי.

כשהגיע היהודי אל הגביר האנטישמי בפעם השלישית, ואמר תודה, ולא היה נראה שהוא עושה זאת בדעה משובשת, לא יכול

כידוע, אחד מהקנאים המפורסמים ביותר היה הרה"צ רבי עמרם בלויא זצ"ל. סיפר לי רבי שלמה פאפנהיים, שהוא יושב עמו בשולחן אחד למעלה מארבעים שנה - והוא היה אמנם קנאי גדול - אך מעולם לא ראיתי כזה אוהב ישראל! כל הארחי ופרחי בירושלים הסתובבו בביתו

הגאון רבי שלמה זלמן פרידמן שליט"א אב"ד סאנטוב ליקווד על 'קנאות אמיתית'

ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלקיו (במדבר כ"ה, י"ג)

בפרשתנו מובא, שפנחס קיבל שכר כיון שהיה קנאי, וכמו שנאמר (במדבר כ"ה, י"ג): והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל - ואמנם הגם שהוא אכן היה קנאי, ברם הוא היה קנאי אמיתי - והשכר שקיבל, הוא רק מפני שהיה קנאי אמיתי.

ואם ישאל השואל "מהו קנאות אמיתית" - הנה בפסוק נאמר (שם כ"ה, ז'): ויקח רומח בידו - כשראה מה שראה, אז חס לבו בקרבו, והלך ורץ ולקח הרומח ופגע במי שהיו צריכים לפגוע, לא כן קנאים אחרים, שהם מסתובבים כל היום וכל הלילה עם הרומח בידם, ומחפשים במי יכולים להכניס הרומח ולפגוע...

מיוחדת ממש.

הנה הוא היה קנאי אמיתי, שהיה הוא אוהב ישראל גדול, ולכן לקח הדבר ללבו, בעת שראה אחד שעושה איזה דבר שלדעתו היה זה שלא כראוי.

סיפר לי מו"ח שליט"א, שאחד הקנאים המפורסמים ביותר אמר לו, שהוא אינו מרשה בשום פנים ואופן לבניו שיעסקו בקנאות, בו בזמן שהוא עצמו הולך ולוחם מלחמות ה' ומקנא קנאת ה' צבקות במחאות אדירות למען כבוד שמו יתברך, והלה הסביר לו, שהנה אצל עצמו, הוא יודע שהוא מתכוין במחאותיו כל כולו לשם שמים, אבל אצל בניו, הגם שתשעים ושבע אחוז הם מתכוונים לשם שמים, אבל יתכן ששלש אחוז יש בזה משום שנאה, ולכן הוא מוותר על רוב כוונה של לשם שמים, עקב השמץ של שנאת ישראל שמתערבב שם! - והוא אשר דברנו, שקנאות אמיתית - היינו אהבת ישראל גדולה בלא שמץ של שנאת ישראל.

מספרים שהרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע אמר פעם, שקנאות כמוה כמחט, שהיא דוקרת ויש לה ראש, שבצדה האחת יש חלק שדוקר ובצידה השני יש ראש, ואז הוא דבר טוב, אבל אם זה בלא ראש, הרי זה דוקר משני הצדדים, ואז זה יכול לדקור גם אותו בעצמו...

פעם אמר כ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא-ארה"ב שליט"א בשם הרה"ק רבי מרדכי שלמה מבא"א זי"ע, ששאל, מפני מה נכתב עצם המעשה שעשה פנחס בסוף פרשת בלק, ורק בתחילת פרשת

והנה רואים לפעמים שיש אבא הצועק על בנו שעשה מעשה רע, אז הן כששומע את צעקות אביו, הוא חושב שאביו שונא אותו, אבל האמת הוא, דאם האב היה רואה גוי אחד ברחוב שעשה כדבר הזה, וכי היה צועק עליו? ודאי שלא! ולמה, כי הוא לא אוהב את הגוי! וכלל לא איכפת לו מה שהוא עושה, הלא בעיניו הוא בהמה ולא איכפת לו אם הוא מתנהג כבהמה, אבל בנו שהוא עצמו ובשרו, בודאי שמעניין אותו מה שהוא עושה, מרוב אהבתו אותו, והוא שונא כאשר הוא עושה דבר רע - ולא את בנו הוא שונא - אלא את המעשים הרעים שהוא עושה הוא שונא - למה - מפני שהוא אוהב את בנו! וזהו יסוד גדול בקנאות, שקנאות אמיתית הוא אהבת ישראל, לא שנאה - ואדרבה - רק מפני שהוא אוהב אותו, לכן הוא שונא את מעשיו הרעים.

כידוע, אחד מהקנאים המפורסמים ביותר היה הרה"צ רבי עמרם בלויא זצ"ל. סיפר לי הרה"ח המפורסם רבי שלמה פאפנהיים (שליט"א)? [זצ"ל]? מראשי העדה החרדית בירושלים עיה"ק, שהוא יושב עמו בשולחן אחד למעלה מארבעים שנה - והוא היה אמנם קנאי גדול - אך מעולם לא ראיתי כזה אוהב ישראל! כל הארחי ופרחי בירושלים הסתובבו בביתו, הוא הכניס לביתו אנשים שאחרים לא רצו לעמוד בתוך ד' אמותיהם, והם היו אצלו כבן בית - הם אכלו אצלו וישנו אצלו והוא התמסר אליהם באהבת ישראל

כעבור זמן הגיע המכתב, הוא פתח את המעטפה בלי הרבה ציפיות. מה גדולה היתה הפתעתו, כשהתברר לו שהפעם שלחה לו הדודה סכום עתק, ממון מלא של כל הוצאות החתונה

הגאון רבי ראובן אלבז שליט"א על כוחה של תפילה

"פינחס בן אלעזר בן אהרן הפהן השיב את חמתי מעל בני ישראל..." (במדבר כ"ה, י"א)

על פנחס בן אלעזר נאמר: "ויעמוד פנחס ויפלל ותעצר המגפה" (תהלים קו, ל). ביארו רבותינו (ברכות ו ע"ב), ש'ויפלל' הוא לשון תפילה, שהתפלל פנחס לפני ה' יתברך שיצליחו במעשי ידיו ויקדש שמו יתברך בהריגת זמרי בן סלוא. בזכות התפילה זכה פנחס לסייעתא דשמיא מרובה, ונסים רבים נעשו לו באותה שעה. מכאן למדנו כמה גדול כוחה של התפילה, שבאמצעותה יכול אדם לחולל פלאי פלאות.

הגה"צ פה קדוש רבי שמואל הומינר זצ"ל, מחבר הספר "עבד המלך" [באור על תרי"ג המצוות לפי סדר פרשיות התורה], היה עובד ה' אמיתי. הוא כונה בשם "החפץ חיים הקטן", על שם הספר שחיבר - עיקרי דינים בהלכות לשון הרע. זכיתי, בסיעתא דשמיא, בהיותי בחור צעיר בישיבת בית יוסף נובהרדוק, להכיר את הצדיק הזה, ולהיות כבן בית אצלו, לשמוע את מוסריו המאלפים, ואת דברי החיזוק באמונה ובטחון שהיה מוסר. אף זכיתי לקבל ממנו את ספריו עם הקדשה חמה.

בשנים ההם העוני היה גדול מאוד, אנשים היו רעבים ללחם. באחד ממכתביו מאריך הרב הומינר זצ"ל בדברי שבח והודאה לבורא עולם על שזכה לאסוף כסף אחרי זמן רב כדי לקנות מגבעת, עד כדי כך! הרב הומינר זצ"ל מספר שהיה לו חבר, אברך עני מרוד, שהייתה לו דודה עשירה שגרה בארצות הברית. מדי חג היתה היא שולחת סכום כסף נכבד, שהיה עוזר לו לפרנס את ביתו במשך כמה חדשים. אך לפעמים עברה בליבו של אותו אברך איזו מחשבה של דאגה: "מה יהיה, עוד מעט הילדים יגיעו לפרקם, ואין אממן את חתונתם?". בצר לו פנה אל אותה דודה, וסיפר לה את אשר על לבו. הדודה הרגיעה אותו: "הסר דאגה מלבך, אני אממן את הוצאות נישואי ילדיך". נחה דעתו של האברך, ושמח בלבו על שזכה לדודה עשירה שפותחת לו את כיסה ביד נדיבה כל כך...

לימים שידך את בתו עם בחור תלמיד חכם, והתחייב סכומי כסף גדולים, כשהוא סומך על הבטחתה של הדודה מארצות הברית. הוא כתב מכתב לדודתו, והודיע לה על השמחה במעונו. שמחה הדודה והודיעה שתשלח לו בדאר את סכום הכסף כפי שהבטיחה. לאחר כמה ימים הגיע המכתב מארצות הברית. הוא פתח את המעטפה וחשכו עיניו - בתוך המעטפה היה צ'ק עם סכום כסף פעוט, רחוק

מאד מהסכום שהתחייב.

הוא שב ופנה אל דודתו, ורמז לה שסכום הכסף שקיבל ממנה אינו מספיק כדי לכלכל את הוצאותיו הרבות - אך פנייתו לא נענתה. בלית בררה נאלץ לכתת רגליו ולנדד בין בתי נדיבים, כדי שיוכל לעמוד בהתחייבותו לנדוניה של בתו.

חלפה שנה, והנה הגיעה גם הבת השניה לפירקה. הפעם כבר ידע שאינו יכול לסמך על דודתו. הוא הפציר בתפילה לפני ה' יתברך שיתמכה ויסעדנו, ביודעו שרק ה' יכול לעזור לו.

לאחר שנסגר השידוך, הודיע על כך לדודתו. חשב בלבו: "גם אם היא תשלח את הסכום ששלחה בעבר, הדבר יועיל לי במשהו".

כעבור זמן הגיע המכתב, הוא פתח את המעטפה בלי הרבה צפיות. מה גדולה היתה הפתעתו, כשהתברר לו שהפעם שלחה לו הדודה סכום עתק, ממון מלא של כל הוצאות החתונה.

הוא פנה לרבי שמואל הומינר לדעת ולהבין פשר הדברים.

השיב לו: בפעם הראשונה בקשת מהדודה, לא מהקב"ה, לכן הדודה שלחה מה ששלחה... אך הפעם הבנת כי אי אפשר לסמך על הדודה, אלא רק על ה' יתברך, ידעת כי "מאין בא עזרי - עזרי מעם ה'" (תהלים קכא, א-ב). פנית לה' בתפלה מעמק הלב, לכן ה' נענה לך, ושלח לך את מלוא הסכום הדרוש, ועשה זאת דרך הדודה!

ללמדך כמה גדול כוחה של תפילה, ועד כמה צריך האדם להשליך יתו על ה', ולהתפלל אליו מעמקי לבו - וחזקה על תפילה שאינה חוזרת ריקם.

לשבר את מידת העצלות!

בשנותיו האחרונות היה הדיבור קשה לו מאוד, ובכל זאת התאמץ במאמץ על טבעי לחזור שוב ושוב על הדברים. הוא לא עשה לעצמו שום הנחות. עם כל הקשי והמגבלה הגופנית, המשיך בהכנת השיעורים ומסירתם כסדרם בעמקות מופלאה. זאת כדי להרגיל עצמו להתרחק מן העצלות. כל הזמן היה חושש וחושד בעצמו שמא החולשה נובעת מחמת עצלות, והיה נלחם בה בכל כוחו, במסירות נפש עצומה.

ידועים דברי ה"אור החיים" הקדוש (שמות יט, ב), כי ההכנה לקבלת התורה "היא התגברות והתעצמות בעסק התורה, כי העצלות הוא עשב המפסיד השגתה, ולזה תמצא כי כל מקום שיזכירנה ה' לתורה, ידקדק לומר לשון חזק ואמץ, עד גדר שימית עצמו עליה".

אכן, אחד הדברים שהגאון רבי בן ציון אבא שאול היה עמל עליהם בכל כחו היה: לשבר את מידת העצלות, להיות כל כולו בזריזות - במחשבה, בדבור ובמעשה.

בסוף שנותיו כמעט לא היה רואה בעיניו, ובכל זאת היה חוזר על תורתו בעל פה. פעמים היה פותח ספר ומביט בו, שמא יצליח לקרא בו בעצמו.

הוא לא פטר את עצמו בטענת "אנוס רחמנא פטריה" (נדרים כז ע"א), על אף שהיו לו הרבה צדדים לטען כך. אלא אדרבה, הוא חייב את עצמו, והתאמץ שלא להיות בגדר אנוס.

והבא להטהר מסייעין אותו (שבת קד ע"א). זכה רבנו להמשיך בלימוד התורה הקדושה ובמסירתה לדורות הבאים במסירות נפש, וזכה לעת זקנתו להעמיד תלמידים רבים, אשר הם עצמם מעבירים את תורתו בעמקות גדולה, ומאירים ומזריחים את אור התורה והקדושה בעם ישראל בהקמת מוסדות של תורה. כל זה נבע ממסירות נפשו לתורה הקדושה, יסוד העולם.

(מתוך משכני אחרים)

התורה ממלאת את האדם שמחה, לא שמחה חיצונית, אלא שמחה פנימית ואמיתית - "תורת ה' תמימה משיבת נפש... פקודי ה' ישרים משמחי לב" (תהלים יט, ח-ט). כשאדם חי חיי רוח מרוממים ומלאי שמחה, שום דבר ארצי לא יכול להעיב על שמחתו השלמה ולפגם ברוממות מעלתו.

מקשה אחת של תורה

יאים ונאים הדברים לדרשם על מורנו ורבנו שר התורה ועמוד היראה, ראש הישיבה הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצוק"ל כל חייו היו מקשה אחת של תורה, הוא חי חיי עולם הבא בעולם הזה, כל חייו היו בחינת של "חיים שלא בצער", מרומם מעל כל הארציות והגשמיות. ממילא, כל חייו היו חיים של שלמות ורוממות, ושום דבר ארצי וגשמי לא יכול היה לפגום בשלמותו וברוממות הזאת.

מילדותו למד תורה מתוך הדחק, היו שנים שהיה רעב ללחם ממש. אך מה זה נוגע אליו? הוא הרי חי חיי עולם הבא בעולם הזה.

הוא יגע ועמל בתורה בעמק העיון, התיש את כל כוחותיו על התורה. בסוף ימיו חלה והשתתק בחצי גופו, בר מינן, ויחד עם זאת המשיך והתאמץ בכל כחו בתורה. לא היה מוכן להיסמך על מקל או על אדם אחר, אלא גרר את גופו בכוחות עצמו. לא היה מוכן לשבת וללמוד רק בביתו, אלא התאמץ ללכת לבית הכנסת, ללמוד במקום לימודי במשך שנים רבות, כי שם אין תלמודו משתכח במהרה, כמו שאמרו חז"ל (ירושלמי ברכות ה, א).

כשה'עולם הזה' של האדם הוא תורה, לא שייך בו שיקל וירפה מעליו משהו מעמל התורה בכל עת ובכל מצב. הרי אין לו בעולמו אלא תורה, על כן מוסר הוא את נפשו על התורה, כפשוטו. כי התורה היא עצם החיים, ובלי תורה אין חיים. כלשון הרמב"ם: "חיי בעלי חכמה ומבקשה בלא תלמוד, כמיתה חשובין" (פ"ז מהלכות רוצח הלכה א).

* דף היומי בבלי

* דף היומי בהלכה

* ווארט או סיפור לפרשת השבוע

* שידורים חוזרים מאירועי 'דרשו'

* סיפורי צדיקים ותוכניות מיוחדות

הכל במקום אחד

קו השיעורים של 'דרשו' *4992 או 077-2222-666

כאן ברמת השרון היה בית חרושת לייצור קרח. את הקרח לא קנו במכולת, כיוון שעד שיביאו את הקרח הביתה הוא יימס וישאר חצי ממנו, בגלל שהאוויר חם. אז איך מביאים קרח? היו אנשים מוכרי קרח שהיה להם סוס ועגלה עמוסים קרח, מכוסה בשקים, והיו פזורים בכל העיר, כשהגיעו היו מצלצלים בפעמון ומכריזים, "קרח!"...

הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל בשיחה מיוחדת על מי שהוא 'עז פנים' כדי לעשות רצון אבינו שבשמים

"בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי" (במדבר כ"ה, י"א)

בואו ונסתכל מה הסיבה, וכי המקרה עם הקרח לא הספיק לקרר? לא, לא זו הסיבה. שום דבר לא השתנה, אז למה כולם קונים? כשעשיר אחד יש לו כסף אין בזה שום בעיה, אבל זה שהשכן מיד אחרי כן גם קונה וכן השכנים הנוספים - זה מה שקוף עושה, לבני אדם יש טבע כמו בע"ח, כמו קוף, לחקות בלי שום שכל. יהודי אמיתי שוקל שיקולים עפ"י התורה ולא חי לפי חיקוי.

הרמב"ם (דעות פ"ו מ"א) אומר שבטבע של בני אדם זה להמשך אחר הסביבה, ולכן למשל רצוי שלא לגור על יד רשעים. יש סכנה שגם בזה יהיה כמו קוף, הוא עושה עבירות, גם אני אעשה. לכן מי שיש לו יראת שמים והוא יושב ולומד ספרי מוסר ובוחר בטוב, הוא מתגבר על הטבע הזה. יש הרבה טבעים נוספים, טבע של עצלות, יש טבע של אהבת הכסף ולכן יש גנבים.

התורה מלמדת אותנו איך מתגברים על הטבע, שלא ולא נתנהג כמו הטבע של הקוף.

אבל השם נטע באדם את הכוחות האלה לא בשביל שהאדם יבטל אותם לגמרי, אלא כדי שלא ישתמש בהם לדבר רע. ולכן אם עושים כמו מעשי קוף, דברים רעים לחקות מעשי שכנים רעים, זה ודאי לא טוב, אבל אם עושה מעשה קוף אחר מעשי צדיקים, ודאי שזה דבר טוב, ואומר לעצמו אם הוא צדיק גם אני אהיה צדיק.

אומרת המשנה 'הוי עז כנמר' ועזות פנים זה דבר רע, אבל זה יכול להיות גם דבר טוב כשעושים את זה כדי לעשות את רצון אבינו שבשמים.

(גאון יעקב)

המשנה באבות (פ"ה מ"ב) אומרת: "הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים".

'עז' דהיינו - עז פנים, חוצפה. כל ארבעת הדברים המוזכרים במשנה הם מידות של חיות. הצבי רץ מהר, אריה בעל כח וגבורה וכו', באדם ישנם כל הכוחות של כל בעל חי ובעל חי, לכל בע"ח יש טבע אחד, אבל בעל חי הנקרא 'אדם' הוא בעל כל מיני כוחות טבע מגוונים של בעלי חיים. אפשר לראות זאת אפילו בקוף שהטבע שלו הוא חיקוי. גם לבן אדם יש טבע של חיקוי. בלי שום סיבה. אם הוא עושה ככה גם אני עושה ככה.

ידוע שעד לפני חמישים שנה לא היה בכל בית מקרר, זה היה דבר נדיר. אם היו רוצים שהאוכל שמבשלים לשבת לא יתקלקל היו שמים קרח, היו מקררים שלא עובדים על חשמל, אלא היה זה ארגז קירור קטן, ארון כזה שבו יש דפנות מבודדות, שהאוויר שמבחוץ לא משפיע אעפ"י שבחוץ חם מאוד. מבפנים שמים בלוקים של קרח מלבניים, זה יוצר אוויר קר, כמו מקרר בימינו רק שהקור הוא מהקרח. כאן ברמת השרון היה בית חרושת לייצור קרח. את הקרח לא קנו במכולת, כיון שעד שיביאו את הקרח הביתה הוא יימס וישאר חצי ממנו, בגלל שהאוויר חם. אז איך מביאים קרח? היו אנשים מוכרי קרח שהיה להם סוס ועגלה עמוסים קרח, מכוסה בשקים, והיו פזורים בכל העיר, כשהגיעו היו מצלצלים בפעמון ומכריזים, "קרח!". היתה מזה פרנסה להרבה אנשים, שהיו משלמים לו, למי שהביא ומכר את הקרח.

הייתה שכונה בירושלים, קראו לה 'קרית היובל', ובה כמה אלפי משפחות, וגם שם היו מסתובבים מוכרי הקרח. ביום שישי קונים הרבה מאוד, כדי שכל השבוע תהיה שתיה קרה ואוכל קר, אבל תוך תקופה של שנה שנתיים נשארו כולם בלי פרנסה, מה קרה? היה אחד שהיה לו כסף וקנה מקרר חשמלי, אח"כ עוד אחד קנה מקרר, רובם גרו בבנייני מגורים של ג' קומות, וכך כמה אנשים קנו מקרר. אמנם לא כל אחד כ"כ עשיר לקנות לו מקרר חשמלי, אבל... כיון שלשכנה גם יש מקרר למה שלי לא יהיה? זה שמוכר את המקררים אמר: "אין בעיה, תשלם בתשלומים, בצ'קים - עשרה חודשים", גם זה שאין לו כסף יוכל לקנות. וכל השכונה - כל האנשים קנו מקררים.

סיפרה הרבנית לאחד הבחורים, שבזמן שהיא ורבינו דיברו ביניהם לקראת נישואיהם, אודות האופן בו יבנו את ביתם המשותף - סיכם איתה רבינו, כי בכל נושא שיעלה לדיון ביניהם - יוותר האחד מהם, על פי הסדר: פעם אחת יוותר הוא - ולאחר מכן תוותר היא, וחוזר חלילה. הוסיפה הרבנית ואמרה: "למעשה, מעולם לא ויתרתי אני... עוד בטרם הספקתי לחשוב לוותר - היה רבינו מוותר ומסכים לדעתי!..."

מהליכותיו הנאצלות של מרן הגאון רבי אלעזר מנחם מן שך זצוק"ל

"הַנִּינִי נִתֵּן לוֹ אֶת פְּרִי־יָדַי שְׁלֹמֶם" (במדבר כ"ה, י"ב)

אם נבוא חשבון נגלה, כי חלק גדול מהבעיות בהן נתקלים בני האדם בחיי היום-יום - נובע מהתנהלות בין-אישית לקויה. אנשים שאינם יודעים את חוקי היסוד מחויבי המציאות בהתנהלות בין אדם לחברו - עלולים להתמודד עם קשיים רבים ומיותרים, אותם ניתן היה למנוע בקלות יתירה...

כך למשל, מספר אחד מתלמידיו של רבינו מרן הגרא"מ שך זצוק"ל, אשר התמנה למנהל בתלמוד תורה בתל-אביב, כי התייעץ עם רבינו מיד לאחר קבלת התפקיד - בדבר בעיה מהותית שהטרידה אותו: חלק מהמלמדים היו תלמידי חכמים, ואף ידידים אישיים שלו משכבר הימים, כך שאפשרויותיו להטיל את מרותו ולכפות אותם לדעתו - היו מצומצמות ביותר... "כיצד אוכל לנהל מוסד בצורה שכזו?" - שאל, ורבינו השיב בפשטות:

"אני מכיר רק שיטה אחת שיכולה לעזור בכל מקרה, ובודאי שיכולה היא להועיל במקרה דנן. מפעם לפעם, לעיתים קרובות ככל שניתן - עליך להרעיף עליהם שקים של כבוד [דארפסט גיסן אויף זיי זעקלאך פון כבוד]... זה הכל! אם תאמץ את השיטה הזו - תווכח לדעת כי בעיות רבות אינן צצות כלל ועיקר, ואילו אותן בעיות שצצות - נפתרות כלאחר יד מבלי כל קושי!".

כלום מבינים אנו איזו חכמה עצומה טמונה במשפטים אלו? הרי זו תמצית ההנהגה! אם יאמץ כל אחד מאתנו את השיטה הנפלאה הזו במשאו ובמתנו עם הבריות, בין אם מדובר בעמיתים לעבודה, בין אם מדובר בשכנים לבניין או לתפילה בבית הכנסת, ואפילו אם מדובר על בעל כלפי אשתו ולהיפך - הרי שבכך יוכל לחסוך מעצמו התמודדויות רבות מספור, ולזכות לחיים שלווים ורגועים בהרבה!

תמיד לוותר!

כמו כן חשוב להזכיר, כי בעיות רבות יכולות להיפתר על ידי ויתור... לפעמים, אדם מכניס את עצמו למריבות ולסכסוכים, לזוויכחים ולדיונים, בו בזמן שיכול הוא פשוט לוותר, תוך ידיעה ברורה כי

מויתור - לא מפסידים לעולם!

על נקודה זו - היה רבינו עומד בהזדמנויות רבות מספור. תמיד היה מעודד את דורשי עצתו לוותר, להתפשר, לא למצות את הדין, כאשר הוא מבהיר כי כל נזק לא יגרם להם כתוצאה מכך. "גם אם לעיתים נראה בטווח הקצר כי הפסדתם כתוצאה מהויתור - דעו לכם כי במקומות אחרים הרווחתם פי אלף, מבלי שתהיו כלל מודעים לכך!" - היה רבינו מבהיר.

ואמנם, מספר אחד מקרוביו של רבינו, כי פעם היה לו סכסוך גדול עם כמה שכנים בבנין סביב נושא מסוים. לא היה ספק בכך שהצדק עמו, אולם למרות זאת - יעץ לו רבינו לוותר... "מהויתור רק תרוויח! בודאי לא תפסיד!" - הבטיח לו רבינו, ודבריו התקיימו בדיוק... באותה תקופה - זקוק היה אותו מקורב לישועה בכמה עניינים, והנה ראה זה פלא: מאז ויתר במקום בו הצדק היה עמו - הוא זכה לראות סייעתא דשמיא מיוחדת מעל לגדר הטבע, וישועה גדולה בכל העניינים!

והוא אשר אמרנו: גם אם לעת עתה נראה שכביכול כרוך הויתור בהפסד כזה או אחר - יש לזכור ולדעת כי מויתור לא מפסידים לעולם, ומנגד מובטח לו לאדם שיזכה בשפע רב מן השמים, לאין ערוך יותר מהויתור שוויתר...

כבר בכניסה ניגש לכספת המתנות והטיל פנימה מעטפת מתנה בסך 500 ש"ח. אך עד מהרה גילה כי החתונה אינה של קרוב משפחתו, ובירור קצר העלה כי אכן - המעטפה היקרה מונחת עתה בכספת אולם חתונות של מישהו אחר אותו לא הכיר...

כיצד חתונה מוטעית הובילה לחתונה מפתיעה?

הרה"ח ר' אשר קובלסקי שליט"א

"הַנִּינִי נִתֵּן לֹא אֶת פְּרִיִּי שְׁלוֹם" (במדבר כ"ה, י"ב)

שנה נוספת חלפה עברה, ושוב הלב נקרע מכאב, נמס מכך שעדיין לא קרה דבר. בית המקדש עודו שמם וחרב, שועלים מהלכים בו, רומסים את כל הקדוש והיקר לעם ישראל. עוד לא זכינו לתקיעת השופר המיוחלת, עדיין עם ישראל נתון בצרה וישראל למשיסה... הגלות הנמשכת מוסיפה להעיק על ליבנו. יהודים מתמודדים עם קשיים שונים ומשונים, הלב מסרב להאמין, נחרד מהעובר על נפשות יהודיות. כולנו מחפשים דרך להתחבר לבוראנו, לחוש טוב יותר את קרבת ה', אבל זה כל כך קשה, מורכב ומאתגר, כשאין לנו את המקום בו בחר ה' להשתכן בינינו, את הבית הגדול והקדוש שנקרא שמו עלינו.

בתי החולים מלאים ועמוסים, מייסר לראות מה מתרחש בהם. יהודים מתמודדים עם קשיי ילדיהם, כל אחד וסאת צרותיו. הפרנסה היא אתגר, הרוגע והשלווה מאיתנו והלאה. והגלות החשוכה מוסיפה ונמשכת, ואין לנו אלא אמונה תמימה שמשיח יבוא כל רגע, אפילו עכשיו, אך עדיין לא זכינו...

שוב אנו מציינים את שלושת השבועות, בהם דגל השמחה יורד לחצי התורן. אין לשמוע קול זמר, כולנו הולכים ומתכנסים אל הכאב והאבל שבחיסרון הגדול. הציפיה והכמיהה ממלאות לבבות, כולנו שואלים מתי נזכה לראות בשוב ה' לציון, מתי עינינו תראינה את מלכותו יתברך גלויה ושופעת, השיבנו ה' אליך ונשובה, חדש ימינו כקדם...

חז"ל גילו לנו, כי בית המקדש לא נחרב פעם אחת בלבד, הוא מוסיף ונחרב כל יום, חורבנו מתעצם בכל שעה וזמן, גם עכשיו. 'כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו' - ולצערנו, זה המצב נכון לשעה זו, 'כאילו נחרב בימיו', כאילו עכשיו ממש מאכולות האש משתוללות בהר הבית, משלחות את העם היהודי לגלות הארוכה והעצובה אי פעם.

והשאלה נוקבת, מהדהדת: למה? למה עדיין לא זכינו, למה החורבן הולך ונמשך, הגלות מוסיפה ומעמיקה? וכי לא סבלנו די, וכי עם ישראל לא עבר מספיק? למה אנו נדרשים שוב ושוב לבכות את החורבן הגדול, את האסון הכואב ביותר? עד מתי לגלות הארוכה והמרה הזו, עד מתי נסבול?! מדוע עוד לא זכינו למימוש הנבואה 'מה נאוו על ההרים רגלי מבשר'?

מפתיע לגלות, שהשאלה הזו כבר נשאלה אז, בפי מלאכי השרת. במדרש איכה פ"א נחשף דו שיח כואב במיוחד, בו שאלו מלאכי השרת את הקדוש ברוך הוא, איך יתכן שעם ישראל יוצא לגלות כה קשה ומליאת סבל, איך יתכן שהעם היהודי - העם הנבחר, נאלץ לשותות את כוס התרעלה הגלותית?

והתשובה מחרידה, כך ענה להם בורא עולם: 'כלום יש שלום בעולם?! - הואיל ואין שלום בעולם אין כלום!'

מזעזע: ה' מסכים עם מלאכי השרת, שהגלות היא גזירה קשה מדי, שאיננו צריכים לסבול כה הרבה, שאנחנו בעצם ראויים להיגאל בכל רגע. אבל אין שלום בעולם, יש כל כך הרבה מחלוקות, כל כך הרבה שנאת חנם, כל כך הרבה פירוד לבבות! - איך תבוא הגאולה, איך תשרה הברכה, איך אפשר להעניק לנו קרבת אלוקים כשאין שלום בעולם!?

השלום הוא תנאי נדרש לגאולה עם ישראל, השלום הוא הכלי שיחיש את גאולתנו ופדות נפשנו. וכל עוד אין שלום, כל עוד יהודים מסוכסכים זה עם זה, כל עוד פירוד לבבות שולט בכיפה, כל עוד יש שנאה בין איש לרעהו - הגאולה לא יכולה לבוא, זה מעכב אותה בכח! אבא שבשמים רוצה לגאול אותנו, הוא רק מבקש שנרבה בשלום, שנחיה בשלום, שנוותר, שנכבד, שלא נעמוד על שלנו, שנהיה נחמדים לסובבינו - שנרבה שלום בעולם, וחיש מהר הוא יקום לגאלנו!

הבה ניקח את המסר הזה לימי בין המצרים, בכל הכח והעוצמה. פרשת השבוע פותחת במתנת השלום בה זכה פנחס, וזה הזמן בו כולנו יכולים, זכאים ורוצים לזכות במתנת השלום, לחיות בשלום

אך כשראיתי שהרב מגיע לחתונה גם בלי הזמנה - הבנתי שאולי גם בי מוטלת האשמה, אולי יש מקום לומר שהייתי צריך להגיע לשמחת ידידי גם ללא הזמנה. התקשרתי לאותו ידיד ושברתי קרח של חמש שנים! - כשסיפרתי לו שהרב הגיע לחתונת בני אמש גם בלי הזמנה, ומזה למדתי שהיה עליי להגיע לשמחתו בלי הזמנה... לאחר חמש שנות נתק כואב וסכסוך ארוך, שברנו את המחסומים ודיברנו!

ומה הכי מפתיע בסיפור? - שאותו ידיד סיפר לי, שלמעשה הוא כן שלח לי הזמנה לחתונה, אך היא לא הגיעה עקב שיבושי דואר. אני התחמקתי ממנו כי כעסתי על שלא הוזמנתי, בעוד הוא כועס על שלא באתי! חמש שנים היינו מסוכסכים על שטות כה פנוטה... עכשיו שברנו את השנאה, השלמנו ועשינו שלום, הכל בזכות ביקור הרב בחתונתי ללא הזמנה!

הרב זאיד התרגש. הוא כלל לא חשב ששלוש בין שני ידידים יצא לפועל כתוצאה ממעשיו, והנה הוא זוכה לראות שהטעות שלו הובילה לשלום היסטורי בין שני ידידים שחמש שנים לא החליפו ביניהם מילה! בלבו הררה כי היה שווה להשקיע בשלום שכזה 500 שקלים, ואז שאל אותו המחנות:

'אולי תהא השעה הזאת שעת רחמים ורצון? אולי השכנת שלום היא סגולה חזקה להושיעני לעת הזאת? הן יש לי בביתי בן מבוגר בארבע שנים מהחתן שהתחתן אמש, והוא יושב וממתין... - קולו התרסק והוא פרץ בבכי. 'אולי עכשיו אני יכול לפעול ישועה עבורו?' - שאל המחנות כשניצוץ של תקווה מהול בקולו...

'בוודאי!' - קרא הרב זאיד, 'הן זכית היום לעשות שלום, ואין לך כלי מחזיק ברכה גדול מהשלום. יש לך עת רצון נפלאה מן שמיא לבקש כל אשר על ליבך! בקש מהשם בזכות השלום, ורק אל תשכח לשלוח לי הזמנה לחתונה!' - נפרד ממנו הרב בידידות...

חלפו כמה ימים, והרב זאיד מהלך ברחובה של עיר בבני ברק, ממתין ברמזור שבפינת הרחובות רבי עקיבא ורש"י. לפתע ניגש אליו אדם זר ושואל: 'כבודו הרב זאיד?'

'מודה באשמה!' - השיב הרב בחיוך, 'מי אדוני?' 'נעים מאוד!' - סח הלה, 'כל הכבוד. הצעדים של הרב סוגרים לי תיקים... חמש שנים הייתי מסוכסך עם חבר, ידיד נפש שלי. סכסוך שטותי, על כלום ממש. לפני כמה ימים הוא התקשר אליי במפתיע, וסיפר לי שהיה פגוע על שלא קיבל הזמנה לחתונה שערכתי, אבל לאחר שהרב הגיע לחתונתו ללא הזמנה - החליט להשלים אתי. זה הזמן לומר לרב תודה!'

'אכן כן, גם הוא סיפר לי על כך!' - אמר הרב זאיד, 'התרגשתי שהיתה לי הזכות לפתור סכסוך ישן ומיותר בין שני ידידים. אוסיף ואגלה את אוזניך במה שאמרת לי - שהשכנת השלום היא עת רצון שמימית, עוד לא מאוחר לנצל את הזכות הכבירה הזאת ולפעול ישועה, עוד לא מאוחר להשתמש במפתח!'

'נפלא!' - צהל הלה, 'אבקש את ברכתו של הרב בעניין בתי המבוגרת, ועדיין ישועתה אינה נראית באופק. ברכנה הרב שתזכה למצוא את זיווגה בקרוב ממש!'

ובאחווה עם כולם, לכבד, להוקיר, להעריך, לדבר יפה, לוותר, להעניק את הלב לזולת - להרבות שלום בעולם ולקרב את הגאולה! הבה נבחן היטב עם מי יש לנו חילוקי דעות שהגיעו לטונים צורמים, עם מי יחסינו מעוררים בגלל סכסוכים מטופשים בדרך כלל, עם מי יש לנו מחלוקת או שנאה, ונהיה הראשונים לוותר ולהשכין שלום, ליצור קשר מחודש ומכבד, לפתור בדרכי שלום כל דיון או ויכוח, ולהמשיך קדימה באהבת ישראל.

וככל שנכבד כל יהודי, ככל שנרחיק את השנאה ונקרב אהבת ישראל, ככל שנרבה בשלום בינינו לבין זולתנו ועם כל סובבינו - כך נזכה להרבות שלום ואחווה בעולם, ובכך לקרב את הגאולה השלימה, את שוב ה' לציון ברחמים, את גאולת עם ישראל מכל צרותיו והתגלות מלכות ה' בעולם!

מעטפה מוטעית שהפכה לשדכן...

היה זה לפני כשבועיים, ברחוב הרב מלצר בבני ברק. לאולם 'וגשל' הוותיק נכנס הרב הנודע הר"ר ג' ר' חיים זאיד שליט"א, להשתתף בשמחת חתונת קרוב משפחתו. כבר בכניסה ניגש לכספת המתנות והטיל פנימה מעטפת מתנה בסך 500 ש"ח, אך עד מהרה גילה כי לא זו החתונה של קרוב משפחתו, ובירור קצר העלה כי אכן - הקרוב מתחתן באולמי 'היכלי הפאר', ולא ב'וגשל' - האולם בו הוא נמצא עכשיו ובכספתו הניח את המתנה היקרה...

למרות אי הנעימות שבדבר, נראה כי אין מנוס מלקרוא לאחד המחנות ולבקשו לפתוח את הכספת, על מנת לחלץ את המעטפה היקרה. הוא פוסע אל תוך האולם, ולפתע מתקרב אליו אחד המחנות - שכנראה הכירו משיעוריו הרבים - וכשכולו שמחה וצהלה הוא מסתער על הרב בידידות: 'כמה שאני מעריך שהרב בא לשמחתי גם בלי הזמנה! כל הכבוד! לא חשבתי להטריח את הרב לבוא לשמחתי - באשר אינני קרוב עמו מספיק, אבל ברוך השם שזכית!'

הרב זאיד ניסה להעמידו על טעותו, אך די מהר הבין שזה בלתי אפשרי. המוסיקה רועמת, האולם הומה, המחנות עליז מהאורח המכובד, חבל לנסות להסביר לו... ובעוד הרב מהרהר מה לעשות עכשיו, התקרב אליו גם החתן בעצמו, וחיש קל הוא כבר עומד ומרקד עם החתן במרכז רחבת הריקודים, בחתונה אליה כלל לא הוזמן, רק נקלע אליה בטעות. רק כעבור דקות ארוכות של השתהות וריקודים, מיהר הרב זאיד לאולמי 'היכלי הפאר', לחתונה אליה התכוון להגיע מראש...

ויהי ממחרת, צלצול טלפון מפתיע מהדהד בביתו של הרב זאיד. על הקו המחנות שכה הופתע אמש מהגעטו לחתונה למרות שלא קיבל הזמנה, והוא מבקש לספר לרב משהו חשוב:

'ראה נא כבוד הרב', סיפר המחנות הנרגש, 'כשראיתי אתמול את הרב נכנס לחתונתי למרות שלא הוזמן, פתאום החלו להתעורר בלבי נקיפות מצפון. כי לפני כמה שנים, היה לי ידיד טוב שהתמסרתי אליו מאוד, עד כדי שסידרתי לו מקום עבודה, ואותו ידיד חיתן בן, ולא טרח לשלוח לי הזמנה, ומאז אני בסכסוך אתו...'

כיצד ידיו הטוב הולך וקמל מול עיניו, כשהרופאים כה פסימיים בקשר לעתידו...

ר' פנחס החליט לעשות מעשה. הוא התקשר לאחד השכנים, וביקש ממנו טובה אישית: 'ראה נא, הלא תדע כי ידי הטוב ר' בועז חולה במחלה הקשה, אני רואה את מחלתו וסאת ייסוריו, את המשפחה הצעירה שעוד רגע קט תאבד חלילה את עטרת ראשה, וליבי נקרע מכאב...' - אמר ר' פנחס ופרץ בבכי...

'נו, בוודאי אשמח להתפלל עליו!' - קרא השכן ברגש, 'הלא גם אני מכירו! תן לי את שמו ושם אמו, ואתפלל עליו מדי יום!' - 'זה רעיון טוב', נענה לו ר' פנחס, 'אך את זה יכולת לעשות גם בלעדיי'. אני מבקש ממך משהו אחר בשבילו, משהו אחר. זה כרוך במסירות נפש של ממש. האם תסכים למסור נפש להצלת נפש מישראל?'

השכן נחרד. במה מדובר? כיצד מסירות נפשו תשפיע על הצלת החולה האומלל?! - 'כן' - נענה ואמר, 'אני מוכן למסור את נפשי, לעשות הכל לרפואתו. כן, אני מוכן!' - קרא השכן בקול, ובעיניו דמעות שהצטרפו לדמעותיו של ר' פנחס...

'אם כן', השיבו ר' פנחס, 'גש נא לשכנך והתפייס עמו. תוותר לו, שהוא יוותר לך, לא משנה הסדר, העיקר שתתפייסו זה עם זה. אני יודע שזה דורש מאמץ עד כדי מסירות נפש, אך הלא אמרת לי שאתה מוכן למאמץ כזה לרפואת ר' בועז בן לאה. אז תעשה את זה בכל הכח והעוצמה ותכוון לרפואתו!' - עודד ר' פנחס את השכן לבצע מיד את המשימה הלא קלה...

ר' פנחס הניח את השפופרת, אך עדיין לא הניח לנושא. על אתר שב והתקשר גם לשכן השני, ודיבר אתו ככל הדברים האלה. 'וכבר דיברתי עם שכנך' - אמר, 'והוא מוכן למאמץ הזה. בוא נעשה את זה יחד, לרפואתו ולהצלתו של ר' בועז היקר!'

חצי שעה אחר כך, כבר עמדו השניים ולחצו ידיים בביתו של ר' פנחס. חומות הניכור והשנאה קרסו לנוכח הדמעות, המאמץ המשותף לרפואתו של ר' בועז איחד את השכנים היריבים והפך אותם לידידים אהובים. ר' פנחס עמד ופיזז ביניהם כחתן ביום חופתו, כשהוא שב על שמו של ר' בועז כל העת...

חודש חלף, ושוב נבדק ר' בועז בדיקה שגרתית, שהדהימה את הרופאים. כמו מאליה נסוגה המחלה כמעט כליל, בקושי נמצא לה זכר. עד מהרה החלים ר' בועז לחלוטין, וכיום הוא שוב בינינו, חי ומאושר, שמח ומודה לשני היריבים שהשלימו כדי להחזירו לחיים טובים וארוכים!

סיפור זה, אותו שמענו מכלי ראשון, מוכיח עד כמה גדול כח השלום להפוך עולמות, לחולל מהפכות כבירות, לפתוח שערי ברכה וישועה. אם אנו יודעים על סכסוך, אם חלילה אנו שותפים למחלוקת, הבה נראה לנגד עינינו את דמותו של ר' פנחס משכין השלום, את דמותו של ר' בועז החוזר לאיתנו. ככל שנשקיע יותר מאמץ בעשיית שלום, ככל שנרבה בשלום בין איש לרעהו, כך נזכה לפתוח לנו שערי ברכה וישועה, ולזכות בחיי אושר ושלווה!

'כה יתן ה' וכה יוסיף שמחות לרוב!' - בירך הרב בשמחה, 'תעדכן אותי בהישמע מצהלות כלה בקרוב!' - לחץ את ידו ונפרד ממנו בידידות. וכבר ברגע הבא החל להרהר: שמה ואולי יתאים בנו של המחנות לבתו של האיש? אולי יש כאן שידוך שניתן להוציאו אל הפועל?

הרב זאיד שב לביתו, ומיד ניגש לטלפון. בירר על הבן המבוגר, ואחר כך גם על הבת. עוד באותו יום הציע את ההצעה לשני הצדדים, ובשעה טובה ומוצלחת, לפני ימים אחדים, נשברה צלחת בשעה טובה. שני הידידים שהסתכסכו לחינם והשלימו, הפכו למחותנים: בנו של המחנות שזה עתה סיים שבע ברכות, התארס עם בתו המבוגרת של הידיד עמו השלים!

וסיפור זה, אותו שמענו מהרב זאיד בעצמו, מאיר ומבהיר: בראש ובראשונה, הבה נזכור שרוב הסכסוכים והמחלוקות מתחילים מזוטי זוטות, מדברים מגוחכים שמתנפחים למפלצות ענק. התבוננות מעמיקה לתכניה של מחלוקת או שנאה, תגלה מיד שמקור העניין באי הבנה קטנה, בחוסר נעימות, בשיבוש טכני לא משמעותי.

שנית, שבפעולות קלות יחסית, אפשר לחולל מהפך של שלום. נראה את דמותו של הרב זאיד, פוסע לתוך האולם בטעות מוחלטת, ועם זאת, למרות שהפעולה נעשתה בטעות - היא הובילה לשלום היסטורי בין שני ידידים שהפכו ליריבים. על אחת כמה וכמה, שמאמץ משותף, פעולה ממוקדת, רצון כנה ומעשה של ממש - בכוחם לחולל את השינוי המבורך ולהרבות שלום בעולם.

ושלישית, כמה גדול כח השלום, כמה הוא עוצמתי. שני היריבים שעשו שלום, זכו לחגוג שמחה משותפת, השלום הוא שהושיע אותם, ואילו המחלוקת היא שהפרידה ביניהם והרחיקה אותם איש מרעהו, והכי כואב - הרחיקה את כל אחד ואחד מהם מיום שמחתו. בכח השלום להביא ברכות וישועות לעולם, הבה נתרחק מכל מחלוקת, נרבה בשלום, נזכה בחיי שלום ושלווה שמחים ומאושרים!

שיחה קצרה, חיים ארוכים...

היה זה בניין מגורים שקט ורגוע, שלווה שררה בו בדרך כלל. השכנים חיו בשלום ובשלווה, הילדים אהבו לנדוד בין הבתים ולשחק זה עם זה, השכנות הרגישו בנוח לפטפט בחדר המדרגות. האידיליה המאושרת התנפצה עם הגעת הטרקטורים שהגיעו להרחיב את בית אחת המשפחות, ומאז - בוקה ומבולקה...

אש המחלוקת החלה להשתולל בבנין במלוא עוזה. שני שכנים שעד אתמול היו ידידים טובים, הפכו לאויבים מרים בלב ונפש, הילדים הסתכסכו, השכנות לא דיברו. אחד הבתים התרחב פיזית קמעא, אך נפשית - הבניין כולו שקע אל תוך השנאה והקיטוב, וכדי ביזיון וקצף...

בבנין אחר, לא הרחק משם, התגורר יהודי בשם ר' בועז ג., שהיה אהוב וחביב על כל מכריו, ובעיקר ידיד בלב ונפש של יהודי בשם ר' פנחס. בעודו בשיא פריחתו, בהיותו מטופל במשפחה בת שש נפשות, חלה ר' בועז במחלה הארורה, וכל יום שחלף חולל שמות בגופו. המחלה הלכה והעמיקה, הטיפולים לא הועילו, ור' פנחס ראה

לשליחת תגובות לכותב הטור ולקבלת העלון של הרב אשר קובלסקי: במייל, כתבו ל-182918@gmail.com

יש לדון במה שנהוג היום בהרבה חנויות שניתן להחזיר את המוצר עד 14 יום ואם כן יוצא שמה שמשתמש בינתיים זה ריבית

הרה"ג רבי מרדכי הלוי שוורצבורד שליט"א
מורה הוראה נאות שמחה - מודיעין עילית

היתר עיסקא שבזמננו • בתי ערי חומה • חוק החזרת מוצרים מכירת מוצרי טבע באחריות • גילוי מרבי סעדיה גאון

כשהתייקר, אם כן אין בזה כלל איסור של "מקח החוזר", שדין "מקח החוזר" זה רק כשמתחייב להחזיר את המוצר באותו מחיר שקנה אותו שאז יוצא שהקנייה היתה הלוואה, משא"כ כשהמוכר אומר לקונה תחזור ותמכור לי בעוד תקופה לפי המחיר שיהיה שווה באותו זמן, יש כאן מכירה גמורה אלא שהקונה חוזר ומוכר במחיר אחר, וכן כתב בחי' האור שמח לב"מ דף סה: שכתב המוכר מתנה לחזור ולקנות כפי שינוי המחיר ביוקר או זול אין זה מקח החוזר ומותר, אכן בשו"ת מהר"י הלוי (אחי הט"ז) י' ב' אוסר בזה.

גילוי דברי רבי סעדיה גאון

והנה בעת נתגלה אור יקרות דברי רבי סעדיה גאון מכתב ידו בערבית שכתב הלכות ריבית ופורסם על ידי נעורי הר"ר יהודה זייבלד שליט"א (בקובץ בית אהרן וישראל ר"א) בתוספת הערות וביאורים ושם כתב בפירושו להתיר מקח החוזר כאשר משלמים לפי היוקר, והרי מצאנו תנא דמסייע להאור שמח, ויסוד גדול להיתר עיסקא הנהוג בימינו. עוד כתב האור שמח שברשב"ם בב"ב (קעא:) מבואר להתיר באופן זה ע"ש היטב.

בבתי ערי חומה האם פוּדים במחיר הקנייה

וידידי הר"ר יהודה גליס שליט"א מרבני בית ההוראה לענייני ריבית האריך לבאר דברי הרב סעדיה גאון בקובץ הנ"ל (קובץ ר"ג), והביא דעות האחרונים בזה, וכתב שדנו המפרשים האם כשפודים בתי ערי חומה משלמים כפי מחיר הקנייה או שמא לפי המחיר של שעת הפדיה, דעת המקנה בקידושין כ: והשפת אמת בסוף ערכין שמשלם דמים שנתן, אך יש שכתבו בשם הר"ן בקידושין שמשלם כפי היוקר והזול, ולפי"ז מאחר שמבואר בגמ' שבתי ערי חומה נחשב ריבית א"כ יוצא שגם כשקונה במחיר היוקר אסור משום ריבית, אך כבר הביא ידידי הגאון הנ"ל דברי הבית יצחק (יו"ד סי' פ"ח אות ו') שכתב לפרש דברי הר"ן באופן שהיה שווה ביוקר בשעת הקנייה והזול וחזר והוקר שמשלם כפי המחיר הראשון, אבל כשהתייקר יותר ממחיר הקנייה אינו משלם יותר ממה שהיה שווה בשעת המכירה, וכמבואר בסוגיא בקידושין ע"ש, וסיים הבית יצחק שאם משלם כפי היוקר והזול פשוט שאין בזה איסור ריבית, ובזה א"ש ההיתר עיסקא בימינו.

דין "מקח החוזר"

השבוע נלמד דיני בתי ערי חומה שמבואר בגמרא (דף לא.). שהדין שהמוכר יכול לשלם לקונה משך שנה ראשונה ולקבל בחזרה את הבית, ודבר זה נחשב ריבית והתורה התירה. נושא זה יש לו הרבה השלכות מעשיות בעולם המסחר, ונבאר את הדברים ובעזרה ש"ת נזכה לכוון את ההלכה לאמתה.

מקח החוזר

הנה מבואר כאן שאדם שמוכר בית או כל מוצר אחר ומתנה עם הקונה שאם יחזיר לו את כספו יתחייב להשיב את החפץ, זהו "מקח החוזר", כלומר שמתברר שמראש הוא לא מכר את המוצר ורק היה זקוק להלוואת מזומן, וכשמחזיר את כספו ופורע את ההלוואה מקבל בחזרה את החפץ, והלקוח משתמש במשך זמן ההלוואה במוצר בחינם תמורת המתנת המעות, ורק בבתי ערי חומה התורה התירה דבר זה. ונחלקו הקדמונים אם בבתי ערי חומה זה באמת הלוואה או שהתורה גילתה שזה מכירה ואכמ"ל.

החזרת מוצרים עד 14 יום

לפי זה יש לדון במה שנהוג היום בהרבה חנויות שניתן להחזיר את המוצר עד 14 יום א"כ יוצא שמה שמשתמש בינתיים זה ריבית, אך באמת אין זו שאלה כיון שזכות החזרת מוצרים בדרך כלל מותנית שלא ישתמש במוצר, ואם התחיל להשתמש כבר לא יכול להחזיר ואין בזה ריבית.

היתר עיסקא שבזמננו

עתה נדון במי שלווה כסף בהיתר עיסקא ומטרת ההלוואה אינה לרכישת דירה או עסק אלא לאחר שכבר קנה את הדירה לוקח הלוואות מהבנק לכסות חובות, ובזה ההיתר הוא שיקנה תמורת הכסף בנכסיו הקיימים, כלומר שגם אם אינו משתמש בכסף להשקעה, הכסף יקנה חלק בנכסיו הקיימים שמניבים רווחים כגון דירה מושכרת או שמחירה מתייקר, ופרעון החוב יקנה בחזרה את הנכסים.

ובזה נתעוררו פוסקי זמננו שיוצא שזה "מקח החוזר" כי הלווה מקנה חלק בנכסיו תמורת ההלוואה והמוכר מתחייב לחזור ולמכור לו אותם כשיחזיר את הכסף.

והתשובה לזה, שבהיתר עיסקא בשעת ההלוואה מוכר חלק בנכסיו בשווים בסכום ההלוואה, אך כשפורע ובכך חוזר וקונה משלם כפי המחיר שהדירה התייקרה, שזה הרווחים שנכסיו הרוויחו

תגובות ניתן לשלוח לפקס 08-9791445

נער הנעשה בר מצוה ביום ראשון תענית י"ז בתמוז נדחה, האם חייב לצום?

הלכה
במעגל
השנה

הרה"ג רבי בנימין בירנצווייג שליט"א
נלקט ממשנ"ב מהדורת דרשו

ואיזו הלכה נאמרה בענין התענית, לגבי ילד
שיודע ללמוד גמרא עם תוספות?

נדונים הלכתיים אלו נכתבו על מנת לעורר לב הלומדים, ולהלכה יש לעיין במקורות. הובאו בביאורים ומוספים משנה ברורה מהדורת 'דרשו'

היין של ההבדלה במוצאי שבת חזון, שפסק הרמ"א (סימן תקנא סעיף י) שהמבדיל יתנו לתינוק לשתותו, והוסיף המשנה ברורה (ס"ק ע) שזה דוקא לתינוק שהגיע לגיל חינוך ודווקא שעדיין אין לו דעת להתאבל על ירושלים.

ובהלכה זו התפתח דיון מעניין בין הפוסקים, מהו הגיל שבו תינוק מגיע לדעת להתאבל על ירושלים, האם זה תלוי בגיל או בכל תינוק לפי שכלו וחריפותו?

דעת המשנה ברורה לכאורה שדבר זה תלוי בגיל [מגיל שש], שהרי כתב (סימן תקנא ס"ק פא) לענין האיסור לגדול לספר קטן בתשעת הימים שהוא משום חינוך שחייב לחנך הקטן להתאבל על ירושלים [והוסיף עוד טעם משום עגמת נפש], והביא בשער הציון (שם ס"ק צא) שלטעם זה לספר לקטן פחות מגיל שש שלא הגיע לחינוך יהיה מותר [מה שאין כן לטעם השני ע"ש]. ומוכח לכאורה מדבריו שרק מגיל שש יש בו דעת לקטן להתאבל על ירושלים ושייך בו דיני אבלות על ירושלים.

דעת קיצור השל"ה (מסכת תענית עמ' רא), שילד רגיל הגיל בו הוא מגיע לדעת שיודע להתאבל על ירושלים הוא גיל עשר שנים, אך אם הוא ילד שיודע ללמוד היטב, אז גם בפחות מגיל עשר שנים, מסתבר שיש בו דעת להתאבל על ירושלים. וכן דעת הגר"נ קרליץ (קרא עלי מועד פ"ה ס"ק ד) שילד שיודע ללמוד גמרא עם תוספות, מן הסתם נחשב שיש בו דעת להתאבל על ירושלים.

דעת הגר"י קניבסקי (אורחות רבינו ח"ב עמ' קלה), לענין נתינת יין ההבדלה במוצאי שבת חזון לתינוק לשתותו, שמותר לתתו לילד עד גיל שלוש עשרה, וביאר הגר"ח קניבסקי (קרא עלי מועד שם) שדעתו שבזמנינו גם בגיל שלוש עשרה, עדיין לא יודעים הילדים להתאבל על ירושלים.

נער הנעשה בר מצוה ביום ראשון תענית י"ז בתמוז נדחה, האם חייב לצום?
הכל חייבים להתענות ארבע צומות [צום גדליה, עשרה בטבת, י"ז בתמוז, ותשעה באב], כך פסק השו"ע בהלכות תשעה באב (סימן תקנא סעיף א). ובביאור הלכה (ד"ה הכל חייבים) כתב, שקטנה מ"ב שנים ויום אחד, וקטן מ"ג שנים ויום אחד, חייבים להתענות ולא קודם לכן.

ויש לדון בקטן שהגדיל ביום ראשון בתענית י"ז בתמוז שנדחת, האם כיון שביום התענית הוא כבר בן י"ג שנים ויום אחד, חייב להתענות או שכיון שביום התענית האמיתי שהוא בשבת עדיין לא היה בן י"ג ויום אחד אינו חייב להתענות?

בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' תכו) כתב, שאינו מתענה, כיון שהתענית ביום ראשון היא תשלומין לתענית שהיתה צריכה להיות בשבת, ומאחר שאינו חייב בעיקר התענית אינו חייב בתשלומיה. וכן כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' שסג) לגבי קטן שהגדיל בעשרה באב שחל ביום ראשון, שמעיקר הדין הוא פטור מלהתענות, אך הוסיף שמ"מ כיון שהיה חייב להתענות עוד קודם שהגדיל מחמת דין חינוך [כן דעתו, אכן מסתיימת דברי המשנ"ב (כאן ס"ק ה) משמע שאין דין חינוך בתעניות], אין לפוטרו. מאידך, בשו"ת דברי מלכאל (ח"ה סי' קל) כתב שלענין תשעה באב כיון שיש סוברים שעיקר התענית הוא בעשרה באב, ודאי שקטן שהגדיל באותו יום חייב לצום. וגם לגבי צום שבעה עשר בתמוז, דעתו שיש להסתפק שהצום ביום ראשון אינו תשלומין, אלא שבשנים שהצום היה אמור לחול בשבת, עיקר תקנת הצום היתה ליום זה, ולכן מי שהגדיל באותו יום חייב לצום. וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' עב אות ב וח"ו סי' ע) לגבי תשעה באב, שתקנת התענית בשנה כזו היא ביום ראשון, ולכן מי שהגדיל ביום זה חייב להתענות. ודעת הגר"ש אלישיב (הלכות חג בחג הלכות ומנהגי בין המצרים פ"ח הע' 9) שאפילו אם נאמר שהצום ביום ראשון הוא תשלומין ליום הקודם, מ"מ כיון שכל הציבור מתענים ביום ראשון והוא כבר גדול ביום זה, אסור לו לפרוש מן הציבור בתעניתם, אלא אם כן הוא כחוש וחלוש, שאז בצירוף דעת הפוסקים [המובאים לעיל] שמקילים שאינו חייב לצום, ובצירוף זה שצום נדחה הוא קל יותר, יש להקל לו. וראה עוד בספר הלכות חג בחג (שם).

איזה הלכה נאמרה בענין התענית, לגבי ילד שיודע ללמוד גמרא עם תוספות?

כמה דינים נאמרו בהלכות תעניות ודיני אבלות החורבן בקשר להבנתם של ילדים באבלות על ירושלים, המשנה ברורה (סימן תקנא ס"ק ה) מביא את ההלכה שקטנים שיש להם דעת להתאבל, אף שאין מחוייבים לחנכם ואפילו לא בתענית שעות, אבל ראוי לחנכם שלא יאכלו רק כדי קיום הגוף, כדי שיתאבלו עם הציבור. כמו כן הובאה הלכה דומה לענין שתיית

לשליחת תגובות לכותב הטור הרה"ג רבי בנימין בירנצווייג, כתבו לו:
bdirshu@neto.net.il

לאיש העתיד להיוודע ברבות הימים כאחד מגאוני הדורות שקמו לעם ישראל.

הזמן חלף והדרשה הגיעה אל סיומה. בעוד למדני העיר משתאים מהיקף דבריו ומעוצם גאונותו של ה"מלמד" האלמוני שהזדמן לעירם, חלף רבי שלמה ליד כיסאו של המרא דאתרא, רבי אפרים זלמן מרגליות, והבחין בפניו החתומות במורת רוח.

"האם דברי לא נשאו חן בעיני המרא דאתרא?!" שאל רבי שלמה בחשש.

"הדרשה עצמה אמנם היתה ראויה", נענה רבי אפרים זלמן, "אך מתוך חשבון פלפול הדברים שערך מר בפרשת 'שלח', הלא היא פרשת המרגלים, עולה כי לא היו שנים עשר מרגלים אלא עשרים וארבעה - דבר הנוגד את פשטות דברי התורה ומאמרי חז"ל!" "האם יש בבית המדרש תלמוד ירושלמי על מסכת סוטה?" שאל רבי שלמה.

באותם הימים הספרים היו נדירים ויקרים, וידן של קהילות רבות לא השיגה די מומן בכדי רכישת ש"ס בבלי בלבד, על אחת כמה וכמה שלא היה ביכולתן לרכוש תלמוד ירושלמי, ועקב כך נאלץ רבי אפרים זלמן להשיב בשלילה.

"האם יש בבית המדרש מסכת סוטה מן התלמוד הבבלי?" הוסיף רבי שלמה לשאול.

המסכת המבוקשת הובאה על אתר ורבי שלמה פנה אל רבי אפרים זלמן: "יעיין נא מר בדף ל"ד ע"א ויראה בעיניו את דברי התוספות בד"ה טורטני, שהביאו בשם הירושלמי שלדעת רבי עקיבא אכן היו עשרים וארבעה מרגלים!"

הבה נעצור לרגע ממרוצת המעשה ונתבונן קמעא בדברים. כיצד היה נוהג מנהיג גדוש נגיעות, שנוכח לראות כיצד גאון עולם שהגיע לעירו, מצליח להפליא בדרשתו את כל יושבי העיר ועוד מזכירו דבר מפורש שנשמט מזיכרוננו. הרי אדם שלא ניחן במידות ראויות, לא היה בוחל בכל האמתלות שבעולם כדי להיפטר במהירות האפשרית מצילו המאיים של האיש, שעלול בבוא העת ליטול ממנו את משרתו והנהגתו.

אולם, בעל ה'בית אפרים' רק שמע את דבריו הנכוחים של רבי שלמה ומיד הכריז, כי איש אשר כזה אינו ראוי להתמנות למלמד תינוקות, אלא למגיד מישרים בעיר ברוד!

לבד מהלקח המאלף שיש ללמוד מענוונותו המרובה של רבי אפרים זלמן מרגליות, שהעניק לרבי שלמה קלוגר על אתר משרה כבודה בעירו, ניתן להפיק ממעשה זה שני לקחים נוספים.

הבה נתאר לעצמנו רב ואב"ד באחת הערים בארץ ישראל, הנוטש את משרתו והולך לתור אחר מקום אחר שבו יוכל להרביץ תורה. הרי גם בדמיון הנועז ביותר לא נוכל לצייר רב עיר ואם בישראל הפושט את אצטלתו והופך באחת למלמד תינוקות.

אולם רבי שלמה קלוגר ידע והבין, כי המשימה העיקרית בחייו הינה הרבצת תורה, ומאחר שנאלץ להתפטר ממשרת הרבנות שבעיירה זאליפוט, נעתר לשמש כמלמד דרדקי ובלבד שיזכה לשמש כחוליה

שכרו של הרופא הבכיר בעל השם העולמי היה עצום, וכל יום בו שהה בארץ היה כרוך בעלויות של הון עתק ששולם מכספי ציבור. מכיוון שכך התלבט הרב זילבר בעניין עד שלבסוף פנה לשאול את פי מרן הגרא"ל שטיינמן האם ראוי הדבר.

הגרא"ל שמע את השאלה והשיב לאלתר: "למען מי יצר הקב"ה כסף בעולם? הרי רק למענו של מי שלומד תורה לשמה!"

ואכן, הרופא נותר עוד ימים אחדים בארץ, ומידי יום ביומו בדק כמה פעמים את גופו הטהור של מרן, שלאחר מספר ימים שב לביתו וחזר לשקוד על תלמודו בהתמדה עצומה!

רעיא מהימנא

סח חתן רבנו, רבי יצחק זילברשטיין: כפי הידוע, מורי חמי, מרן הגרי"ש אלישיב, לא נהג להרבות בסיפור מעשיות. ועל כן, כאשר פתח בסיפור מעשה, היה בכך אות לשומעים, כי יש להאזין לפרטי הדברים בקשב רב ולמצות את מירב הלקח העולה מהם.

באחת ההזדמנויות סיפר מורי חמי מעשה מופלא ומאלף אודות רבי שלמה קלוגר. וכך היו פני הדברים: לאחר שרבי שלמה קלוגר עזב מטעמים שונים את כהונת הרבנות שבעיירה זאליפוט, הוא תר אחר מקום בו יוכל להרביץ תורה לעדרים.

רגליו נשאווהו אל העיר ברוד, בה כיהן כרב ואב"ד בעל ה'בית אפרים', הלא הוא רבי אפרים מרגליות. מאחר שמשרת הרבנות בברוד היתה מאוישת, נמנה וגמר רבי שלמה בליבו לקבל על עצמו כל משרה אחרת, שבאמצעותה יתאפשר לו להרבות תורה בישראל.

לאחר חקירה ודרישה נודע לרבי שלמה, כי כל המשרות התורניות שבעיר ברוד מאוישות, מלבד כהונה אחת והיא משרת מלמד דרדקי בתלמוד תורה שבפאתי העיר. רבי שלמה, ששאיפתו היתה להנחיל תורה לדורות הבאים, מחל על כבודו ונעתר ליטול את התפקיד על שכמו.

יישב גאון כביר שכמותו וירביץ תורה לילדים הרכים, ובלבד שלא תשתכח תורה מישראל!

אולם בכך לא תם המעשה! בעיר ברוד נתקנה תקנה, שעל פיה כל יהודי המבקש להתמנות למלמד דרדקי, מחויב קודם מינויו לשאת דרשה בפני בני העיר בבית המדרש הגדול. והיה אם מצאה הדרשה חן בעיני קהל שומעיו, זכה האיש במשרה, ואם לאו, נאלץ להותיר את הכהונה לרעהו הטוב ממנו.

כמנהג המקום, תבעו בני הקהילה מרבי שלמה קלוגר לשאת מדברותיו לפנייהם בטרם יתמנה למלמד. בלית ברירה נעתר רבי שלמה לתנאי, אך קודם מעשה הציב תנאי משלו ודרש שבעל ה'בית אפרים' יהיה נוכח בעת הדרשה.

השעה היעודה הגיעה, בני העיר ברוד ובראשם רבם רבי אפרים זלמן מרגליות נהרו בהמוניהם לבית המדרש, מצפים לשמוע את דבריו של המלמד הבלתי מוכר, שהתנה את דרשתו בהשתתפותו של רב העיר. עת הדרשה הגיעה, רבי שלמה פסע מעדנות לעבר הבימה, נשק לפרוכת והחל לגולל את דבריו בטוב טעם ודעת, כראוי

הרי לנו דמותו של מנהיג, כפי שהשתקפה גם בדמותו של מרן הגרי"ש, שראה בהנהגה משימה ושליחות שהוטלה לפתחו מן שמיא בעבור כלל ישראל, ומלבד זאת הסתגר בד' אמות של תורה ולא נטר טיבותיה לנפשיה מעולם!
[מתוך 'עמודו של עולם']

בשלשלת מסירת התורה לדורות הבאים.
עוד יש ללמוד ממעשה זה עד כמה גדולה היתה ענוותנותו של רבי שלמה קלוגר, שהיה מוכן לשאת בפני כל בני העיר ברוד דרשה, שמטרתה היא לבחון האם הוא בעל כישורים מספיקים בכדי לשמש כמלמד דרדקי. כמה 'מנהיגים' היו מסוגלים לנהוג בהנהגה שכזו?!

מוקיר רבנן

ודוגמה שיעורו בהם איזו תשוקה להיות כמו רבנים ואנשי מעלה או אנשי שם, ולכן שכרו של איש כזה הוא שחתניו יהיו רבנן, בזכות שהוא מייקר ומכבד רבנן, ובשמים לא נאבד כל דבר טוב ומשלמים למי שמייקר ומעריך רבנן, אבל הוא מקבל רק חתניו רבנן וזה לא בזכותו, כי אם בזכות עצמם, שהם זכו ונתגדלו לרבנן.

מחדיר אהבת תורה לילדי

בעיר רוסיא היה איש עשיר והיה מחזיק ישיבות על חשבונו, והיו לו שני חתנים גדולי עולם. לימים ירד מנכסיו, ואמר, מכל היהלומים שבבית לא נשאר לי אלא ב' יהלומים אלו.

איך זכה לחתנים גדולים כאלו, סיפר רבי אלחנן ווסרמן, שביום מן הימים הלך לאסוף כספים לטובת הישיבה, והיה רוצה ליכנס גם בבית הגביר הנ"ל, אך מנעליו התלכלכו בבז, שהיה בתקופת החורף, כמה שניסה להסיר הבז, נשאר עוד בז, וכדי לא ללכלך את ביתו של הגביר, שהיו שם שטיחים מפוארים... ניגש לפתח הצדדי ששם היה המטבח, ובנותיו פתחו לו הדלת, ורצו במהרה לספר לאביהם, שרבי אלחנן נמצא כאן...

רץ הגביר לקבל פני רבי אלחנן, ושאל אותו למה לא נכנס מהכניסה הראשית, אמר לו מנעלי מלוכלים.. ואיני רוצה ללכלך השטיחים. אמר הגביר מה... השטיחים בבית מפריעים לכניסה לגדולי תורה... אמר לרבי אלחנן ... אם כן עם הנעליים תעלה על השטיח... שיראו בנותי שלא שווה שטיחים... אם הם מפריעים לגדולי תורה... הרי בזה שלא הלכת על השטיחים הרסת לי חינוך הבית, שהייתי מחדיר שכבוד התורה עדיף על הכל, ואתה מחנכם שלשטיחים צריך לתת כבוד יותר...

החדיר בבית שכל הכסף והעושר אינו שווה כלום ביחס לגדולי תורה, ולכן זכה לחתנים גדולי תורה אמיתיים...
[מתוך הספר מידות והנהגות טובות]

בשבת (דף כג, א) אמרו 'מאן דרחים רבנן יהיו לו בניו רבנן ומאן דמוקיר רבנן יהיו לו חתניו רבנן'.
ומה הוא ההבדל בין מי דרחים רבנן לבין מי דמייקר רבנן, שהראשון זוכה שיהיו לו בנים רבנן והשני רק חתניו רבנן?

אכן, מי שהוא רחים רבנן, ע"י שמארח אותם בביתו, מקרבם, מסביר להם פנים יפות, מדבר איתם בדברי תורה, מלווה אותם ומשמח אותם בתמיכה חשובה והגונה, ובכלל עניים באים בתוך ביתו, וביתו הוא בית ועד לחכמים, והבנים ובני ביתו רואים את כל זה, רואים מה שנעשה בבית אביהם ואמם, שהיא עוזרת לאביו לעשות צדקה וחסד, והם שקולים יחד בעצה ודעה אחת בצדקה וחסד, הרי זה משפיע על הבנים, נספג בדמם ובלבם, הם רואים את אהבת האב והאם לתורה וצדקה, וזהו נכס שנשאר חרות בקרבם לנצח ולא נשכח לעולם, שמהם לומדים ומתרגלים למדות כאלו, וחשיבות התורה ולומדיה מתגדלת ומתייקרת בעיניהם, ומתוך זה הבנים מתקנאים לאלו הרבנים ואנשי המעלה השווים בבית האב, רואים את גדלותם ואצילות נפשם ועל ידי זה חודרת ללבם אהבה לתורה ועדוד ללומדיה, עד שהם שואפים ומתאמצים גם הם להיות בני תורה, נוסעים למקומות שבהם יש יותר תורה ואפשרות לגדול לרבנים, ומפני זה הם באמת מתגדלים, נעשים בני תורה, הם בעצמם נעשים רבנן.

מי שרק מייקר רבנן, שיש לו רק הערכה והערצה לרבנן, כלומר שההערצה היא רק בלב, שהדבר מתבטא רק מחוץ לביתו, הוא אמנם מלא וגדוש הערכה ואהדה לרבנן אבל הבנים אינם זוכים לראות זאת במעשיו בפועל, אלא רק במקרה שהאב נפגש אתם בהזדמנויות שונות מחוץ לגבולי ותחום הבית, אם זה בבית הכנסת או בנסיבות שונות, ואין לבנים אז הזדמנות לראות במעשי אביהם כיצד באה לידי ביטוי התשוקה שלו לרבנים, במצב כזה אין מה שיחרת בלבם ובחומם, אין להם ממה להתרשם, חסר להם ציור

קבל את גיליון 'לקראת שבת' ישירות למייל
שלח מייל: dirshu@dirshu.co.il

מנהל המסעדה מפתיע אותם באומרו ש'כבר שלמו עליכם ואינכם צריכים לשלם לי'. 'מה מתברר? - שהפרופסור ההוא כל כך התפעל מהתנהגותם של בני המשפחה, ובמיוחד של הבעל ואשתו, והוציא מכיסו פנקס צ'קים וכתב 400 שקלים על חשבון חובם... אלה 'מלכים ושרים' אמיתיים.

לאחר מכן התברר שהפרופסור ההוא היה גוי... והתעוררה שאלה האם היה מותר להשתמש בצ'ק שנתן, שהרי הוא נתן את הכסף בתורת צדקה, כי הבין שמדובר ביהודים נזקקים, ואסור לקחת צדקה מגוי.

אמרת לבני המשפחה שאכן אסור להם ליהנות, והם ביקשו מהפקיד במסעדה את הצ'ק שהשאיר הפרופסור, וקרעוהו ושילמו מכיסם. לאחר מכן שיגרו מכתב תודה לאיש, ואמרו לו שהם מעריכים את מה שעשה, אבל לתורת ישראל יש חכמה וכללים משלה... (מתוך הספר 'מצוות בשמחה' בעריכת הרב משה מיכאל צורן)

אמרה הוד והדר, על כל מה שכרוך בכך. לפתע ניגש לשולחנם אדם שעשה רושם כנכבד ואינטליגנט מיוחד במינו, ושאל האם אפשר לשבת לידם. בני הזוג השיבו בחיוב, ואז החל האיש לדבר בשבחם, ואמר שהוא מכהן כפרופסור בבית חולים 'סורוקה' בבאר שבע, והוסיף ואמר 'הנני חייב לציין בפניכם שעקבתי מן הצד אחר צורת דיבורכם הנעימה, וסוג הדברים עליהם אתם מדברים, ויכולני להעיד שאי אפשר לראות לא מצד עצם הדברים, וגם לא אוכל שלא לציין שכאשר אני יושב עם חבריי, הם עסוקים כל העת במכשירים הניידים שלהם, ולוחצים כל הזמן על כפתורים כאלו ואחרים, ואי אפשר לדבר איתם במנוחת הדעת, ואילו אצלכם, לא קיימת התופעה הזו, ולכן מנוחת הדעת שורה על פניכם'. האיש האריך לדבר בשבחם, ומשסיים את דבריו נפרד מהם בנימוס והלך לו. בני המשפחה קמו מהסעודה, ופנו לשלם על מה שאכלו. אבל

סיפור הגוגואים והבולים

"אתם בטוחים במה שאתם אומרים?" - התעניין אבא. "כן, אנחנו בטוחים, מבחינתנו, היינו זורקים את הגוגואים, רק חבל שהקטנים שעדיין בכיתה ג' וד' לא ייהנו מהאוצר". יענקל'ה ומוי'שלה, לא הבינו מה אבא רוצה מהם בלי להרפות: "אתם בטוחים שרצונכם להעבירם, אולי מחר תתחרטו על מה שנתתם?" "כן, אנו בטוחים, וכי נשוב להיות ילדים קטנים? לא נתחרט. הגוגואים אינם שווים פרוטה". אבא ניסה לתמוה בפעם החמישית: אבל איך באמת זה יכול להיות? הרי רק בשנה שעברה הם היו כל כך חשובים, כמה ריצות, מאמצים, ועסקי עסקים, לפתע הכל נעלם? "כיוון שגדלנו, הכל נגמר!".

שתיקה שררה בחדר, ורק קולו של אבא נשמע: "עכשיו תשמעו, הקשיבו היטב: בחיים יש דבר כמו גוגואים, קוראים לו: כסף. אנשים קונים, עושים בו עסקים, רצים אחריה. הכסף חשוב לאנשים מאוד, וכל החיים סובבים סביב הכסף. יום אחד מגלים שהכסף אינו שווה. ומה שהתרוצצו אחרי הממון - היה מעשה שטויות, כמו שקורה כעת עם הגוגואים שלכם. הרגע הזה מגיע לכל אדם".

אבא שתק שנייה קצרה, והוסיף: "והחכמה היא לדעת את זה מראש. לא כמו לגבי הגוגואים שאפשר לדעת זאת גם אחרי שמשחקים בהם, בכסף, החכמה היא להכיר בכך מראש. היום".

הילדים עזבו את שולחנם של אבא ר' בן ציון, הגביהו את אוסף הגוגואים, והעבירו אותו לאחר, למי שעדיין לא יודע... את 'מוסר ההשכל' לקחו לעצמם, והכניסוהו באוצר הפרטי שלהם.

[מתוך 'ספר ללא שם']

שני ילדים "עשירים" היו לו לר' בן ציון שאספו גוגואים (גרעיני משמש), שיחקו בתחרויות שונות מאתגרות, גם רכשו בהם ניירות או מדבקות וכדומה, כדרכם של ילדים בימים ההם ובזמן הזה. הם ניהלו תעשייה רבה ותעסוקה מלאה סביב הגוגואים. "היה לנו אוצר, ולא אתבייש לומר כי במסחר הגוגואים התגלה אצלי חוש מסחרי, גם צצו הנצנוצים הראשונים של תאוות הממון. ביזנעס. כסף", סיפר הבן.

חלפו שנתיים. השניים כבר גדלו, והחשק לסחור בגוגואים חלף הלך, לא התאים להם, שהרי ילדים גדולים לא משחקים בגוגואים. שני הילדים ישבו עם עצמם בכובד ראש והחליטו להעביר את אוצר הגוגואים כולו (אוצר שנערם משנה לשנה), לאחים הקטנים.

אבא שמע על כך. וקרא להם אל שולחנו: "מדוע אתם רוצים להעביר את הגוגואים?"

"כיוון שאין לנו עוד מה לעשות בהם".

אבא תמה: "ממש לא מובן. בשנה שעברה עשיתם מהם עסק אדיר, קניתם, סחרתם, היו גם ויכוחים, התמודדויות, תחרויות ומאבקים, שמרתם עליהם מכל משמר, ובכל דרך אפשרית ניסיתם להשיג גוגואים נוספים. מה קרה פתאום?!"

"זהו. כבר מצחק לנו להתעסק בהם, אלו שטויות".

שוב שאל אבא: "מדוע אלו שטויות, הרי בשנה שעברה זה היה כל כך חשוב לכם, מה קרה עכשיו?!"

"כן. בשנה שעברה היינו קטנים, השנה גדלנו, וכעת אנחנו מבינים אחרת".

פעם בעת אשר אנכי צריך למחות על דבר כבוד שמו יתברך, הנני נמלך בדעתי זמן זמנים טובא קודם לכך אם לא אגרום ח"ו עי"ז איזה הפסד לאחד מישראל, אמנם איש הלזה, לא כן עשה, רק פחו כמים ועשה דבר בלא שום אחריות, ובפחזותו גרם להפסד ממון ישראל... והנה כזה היתה קנאותו בכל מחאותיו, באותה שעה שהיה חם לבו בקרבו ורוח קנאה לבשה את עמוסו לקנא קנאת ה', עם כל זה לא שכח אף לרגע אחת מאותם האנשים היחידים אשר יסבלו על ידו היזקי ממון, ודאג עבורם שלא יהיה המחאה גרמא בניזקין.

וכן ראו אצל כל גדולי ישראל האמיתיים, שכשמצד אחד מחו על מה שראו צורך למחות, אזי מצד שני ראו אצלם נפלאות בנוגע למידת אהבת ישראל, כי כל קנאותם לדבר ה' נבעה אך ורק מצד אהבת ישראל ואהבת ה', ולא מנגיעה אישית. (מתוך נועם שיח- מוכן אפריון לשלמה)

פנחס נכתב השכר שקיבל פנחס על זה, ולמה לא נאמר הכל ביחד? ואמר, דזה בא ללמדנו, כי בעת שאדם עושה איזה מעשה קנאות, צריך שיהיה על זה התבוננות מרובה לראות מה היתה כוונתו בזה, אם היה מתכוין במעשיו לשם שמים או לא, וזהו הרמז כאן, דאחרי שכבר עבר שבוע - דהיינו סדרה אחת - ורואים שקינא לשם שמים, וכל כוונתו היתה להרבות כבוד שמים, אז אפשר לקבל את השכר...

ומסופר על מרן הגה"ק מסאטמאר זי"ע, עובדא אחת המפיק אור על מידת אהבת ישראל שבו בד בבד עם מידת קנאותו וחרדתו לדבר ה', ומעשה שהיה כך היה.

פעם אחת עשה איש אחד דבר בלתי רצוי באיצטלא של "קנאות", ונגרם על ידי זה הפסד לממון ישראל, וכאשר נודע הדבר למרן הגה"ק מסאטמאר, העיר על זה בהתמרמרות, וכך אמר: הלא בכל

כשמוותרים- תמיד מרוויחים!

ועוד מעשה בענין מעלת הוויתור והתועלת הכרוכה בו למוותר: באחד מבתי הכנסיות שבבני ברק, נשא יהודי יקר ותלמיד חכם בתפקיד שליח הציבור בימים הנוראים במשך שנים רבות. דא עקא, שבשלב מסוים - הותקנו מזגנים בבית הכנסת, ובעקבות כך - טענו המתפללים כי קולו אינו חזק דיו, בכדי שיוכל להישמע חרף הרעש שמקימים המזגנים, ועל כן הם מבקשים להחליפו באחר.

שליח הציבור מצדו- סירב כמובן, וטען כי אין זה ראוי ואין זה הוגן להעבירו מתפקידו רק בכדי לאפשר את פעולתם של המזגנים... ניתן לכבותם בשעת חזרת הש"ץ, או לחילופין להשקיע מעט יותר במזגנים שקטים יותר, וכך ישמע קולו היטב כמימים ימימה.

מאחר ושני הצדדים התבצרו בעמדתם, כאשר הן הציבור והן שליח הציבור לא מוכנים לוותר, הוחלט להעלות את השאלה על שולחנו של רבינו, לבקש את הכרעתו, אשר תהיה מקובלת על דעת הכל בלי עוררין.

ואכן, השאלה הוצגה, אולם רבינו סירב להכריע. "אינני יודע לפסוק בכגון דא, אולם דבר אחד יכול אני לומר בבירור ובלי ספק: מוויתור - רק מרוויחים!"...

כאשר שמע שליח הציבור את דבריו של רבינו - מיהר להכריז על נכונותו לוותר ולפנות את מקומו לחזן אחר שיוכל לגבור בקולו על רעש מנועי המזגנים, וראה זה פלא: באותה שנה נולד בן לבנו של אותו שליח ציבור, לאחר שנים רבות בהן המתין בני הזוג לפרי בטן! גם בתו של החזן, אשר סבלה ממום מסוים שעייב את שידוכיה - באה בברית האירוסין באותה שנה, כאשר ניכר בחוש ממש כי זכות הוויתור עמדה לכל משפחתו להיושע בכל מילי דמיטב! ללמדנו עד כמה גדול כוחו של הוויתור!

(אורחות החיים')

יתר על כן. רבינו היה מדגיש, כי הוויתור מעניק לבעליו תחושת סיפוק רבה כל כך - עד שעולה היא בערכה על תחושת הסיפוק שיכול להעניק לו הניצחון... כך, בהזדמנות, כאשר נודע לו על מחלוקת שהתגלעה בין שני אנשים חשובים - הגיב והתבטא: "חבל שאינם יודעים את מתיקות הוויתור!"... כי אכן, לדידו, הוויתור לא כרוך היה ב'הקרבה'- אלא להיפך: היה בו כדי להעניק את האושר הרב ביותר... ואכן, בהזדמנויות רבות שמענו מפי רבינו את המשפט הבא: "עבר עלי הרבה בחיים, אולם דבר זה אני יודע בבירור: אף אחד אינו סובל כתוצאה מוויתור! מ'נצחון'- אף פעם לא מרוויחים... תמיד טוב יותר שהשני ינצח - ולא אני!"

וכמובן, רבינו לא היה רק נאה דורש... הוא היה בראש ובראשונה 'נאה מקיים' - וכפי שיכולים אנו ללמוד מהמעשה הבא, אותו סיפר רבי חזקיהו מיישקובסקי, וכך סיפר:

"כאשר שכבה הרבנית בבית החולים, התקיימה תורנות בין הבחורים אשר התנדבו לשהות לצד מיטתה, בכדי להקל מעט מהעול הכבד שרבץ על כתפיו של רבינו. באותם ימים - סיפרה הרבנית לאחד הבחורים את המעשה הבא:

"בזמן שהיא ורבינו דיברו ביניהם לקראת נישואיהם, אודות האופן בו יבנו את ביתם המשותף - סיכם עמה רבינו כי בכל נושא שיעלה לדיון ביניהם יוותר האחד מהם, על פי הסדר: פעם אחת יוותר הוא- ולאחר מכן תוותר היא, וחוזר חלילה.

אכן הוסיפה הרבנית ואמרה: "למעשה, מעולם לא ויתרתי אני... עוד בטרם הספקתי לחשוב לוותר- היה רבינו מוותר ומסככים לדעתי!"... נורא נוראות! במשך עשרות שנים של חיים משותפים, חרף כל הקשיים, המשברים והטלטלות שעברה המשפחה - מעולם לא הזדמן לרבנית לוותר! תמיד היה רבינו בצד המוותר, וזאת עוד בטרם הספיק הצד השני לעשות זאת!

סיכום שבועי ב'דף יומי בהלכה'

- ◆ כיצד מודדים את התחום בעיר שצורתה כקשת?
- ◆ מהיכן מתחילים למדוד את אלפיים האמות של ה'תחום'?
- ◆ אדם שהסכים להפקדת חפץ בביתו - האם חייב בשמירתו?

מדידת ה'תחום' לערים בצורות שונות

• עיר עגולה - 'מרבעים' אותה, דהיינו, שקובעים ריבוע מדומה שכאילו מקיף את העיר, וצלעותיו כקוטר העיגול; ומודדים אלפיים אמה ל'תחומין' מכל צד של הריבוע המדומה.

• עיר העשויה כצורת קשת - אם אורך הקו שבין שני קצוות הקשת, המכונה 'מיתר הקשת', הוא פחות מארבעת אלפים אמה, נחשב כל חלל הקשת כאילו הוא מלא בבתיים. ולדעת הרמ"א, אם המרחק בין ראש הקימור של הקשת לבין 'מיתר הקשת' אינו עולה על אלפיים אמה - נחשב חלל הקשת כחלק מהעיר גם כשהמרחק שבין צידי הקשת הוא יותר מארבעת אלפים אמה.

• שלוש ערים הניצבות במשולש, כצורת 'סגול' - אם ניתן להגיע מהאמצעית לכל אחת מהחיצוניות ללא 'עירוב תחומין', והמרחק שבין שתי הערים החיצוניות, בניכוי רוחב העיר האמצעית, אינו עולה על מאתיים ושמונים ושתיים אמה ושני שלישי האמה; מחשיבים את העיר האמצעית כאילו היא ניצבת בשווה לערים החיצוניות; ושלוש הערים נחשבות כעיר אחת לענין 'תחומין'. ותושבי שתי הערים החיצוניות רשאים ללכת מזו לזו, גם אם המרחק שביניהן רב מאוד; וכן, 'תחומה' של העיר האמצעית אינו נמדד מקצה העיר, אלא מהקו הצפוני ביותר שבין שתי הערים החיצוניות.

מדידת התחום מקצה העיר ומבתים הסמוכים לעיר

• מדידת ה'תחום' מחוץ לעיר - לדעת השולחן ערוך, מתחילה מקצה העיר, ולדעת הרמ"א, מוסיפים לעיר מכל עבריה שבעים אמה ושני שלישי האמה, והוספה זו מכונה 'עיבורה' של עיר; ומקצה ה'עיבור' והלאה, מודדים את התחום.

• עיר שבסמוך לה ניצב בית אשר המרחק בינו ובין בתי העיר אינו עולה על שבעים אמה ושני שלישי האמה, כמידת עיבורה של עיר - הריהו נחשב לחלק מהעיר, ומודדים את תחום העיר מבית זה והלאה. וכן בעיר שצלעותיה אינן שוות, קובעים את הריבוע המדומה של התחום על פי בית זה.

• בית הניצב בסמוך לעיר, והמרחק בינו לבניה אינו עולה 'על עיבורה' של עיר, הריהו מצטרף לעיר. ואין דין זה אמור אלא בבית הראוי לדירה, אך אין צורך שידורו בו בפועל. • אין בית נחשב כראוי לדירה אלא אם יש בשטחו לפחות ארבע על ארבע אמות, שהן שש עשרה אמות רבועות; ונחלקו הפוסקים בנוגע לבית ששטחו שש עשרה אמות רבועות, אך רוחבו קטן מארבע אמות - אם נחשב כראוי לדירה.

• שתי ערים שהמרחק ביניהן אינו עולה על מאה וארבעים ואחת אמות ושליש האמה, כך שעיבוריהן נפגשים זה בזה - הרי הן נחשבות כעיר אחת לענין תחומין.

קביעת 'תחומין' חפצים על פי אנשים שונים

• ראובן הדולה מים מבאר של הפקר לצורכו של שמעון - נחלקו ראשונים אם 'תחומם' בשבת נקבע על פי תחומו של ראובן או של שמעון.

• חפץ של ראובן המופקד אצל שמעון - נחלקו הפוסקים בדן תחומו של החפץ, אימתי נקבע על פי תחומו של שמעון: יש אומרים שהדבר תלוי בקבלתו של שמעון את שמירת החפץ, ויש אומרים שהדבר תלוי בכך שראובן לא יבקש ליחד מקום מסוים ברשותו של שמעון עבור החפץ.

• 'שומר חנם' חייב בשמירת חפץ שהופקד אצלו, רק כאשר קיבל עליו לשומרו.

וועדת הרבנים לעניני תקשורת

מיסודם של גדולי ישראל שליט"א ובהכוונתם

טלפקס. 02-5381858

בס"ד

תמוז תשע"ט

הודעה בעקבות זיוף מכשרים

בהיות והגיעו תלונות על מכשירים מזויפים המצויים בשוק, הננו חוזרים ומודיעים כי יש לרכוש מכשירים כשרים אך ורק ב'חנויות כשרות' בעלי תעודה ברת תוקף.

את רשימת ה'חנויות כשרות' ברחבי הארץ ניתן לשמוע במוקד הועדה בטלפון 02-5381858 שלוחה 3.

יובהר! כי אין אחריות על כשרות מכשירים הנמכרים בחנויות ללא תעודה.

בברכה

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה?
בצוף הוצאת ספרים, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני
תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שלב שבו החומר לספר נמצא
ועד לתוצאה המוגמרת והמושלמת.

הפצה-לבחירה

הדפסה

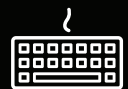
עימוד

עריכה

הגהה

הקלדה